SERIA III ANUL IV — No. 156

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Ex. în străinătate

Duminică 2 Decembrie 192?

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920 }

FONDAT în 189?

STRIGOII

. . . .
Arald pe un cal negru sbură, şi dealuri, vale
In juru-i fug ca visuri, prin nouri joacă lună,
La pieptu'-i manta neagră în falduri şi-o adună,
Movili de frunze 'n drumu'-i le spulberă de sună,
Iar steaua cea polară i-arată a lui cale.

Ajuns-a el la poala de codru 'n munții vechi;
Izvoare vii murmură şi saltă de sub piatră,
Colo cenuşa sură în părăsita vatră,
In codri-adânci cățelul pământului tot latră,
Lătrat cu glas de zimbru răsună în urechi.
. . . .

M. EMINESCU

Autor şi Critic

In ziarele şi revistele pariziene se discută o chestie, care deşi nu priveşte liga Națiunilor sau consiliul Reichului, are cel puțin pentru lumea literară şi teatrală o însemnătate prețioasă.

S'a reprezentat o piesă de doi autori tineri, cu foarte frumoasă reputație, d-nii Alfred Savoir şi Gignoux. Comedia nu pare să fi plăcut publicului dela repetiția generală şi critica dramatică, aproape în unanimitate, a condamnat-o.

Autorii au ripostat cu vehemență, — care autor n'are dreptul să-şi apere opera? — iar criticii au răspuns cu asprime, dând naştere unei polemici, interesantă pentru ceeace s'a aflat în culise.

Ambii autori sunt şi critici teatrali la două cotidiane, şi în dese rânduri s'au purtat la fel cu piesele altora, care sunt şi ei critici dramatici. Aceştia s'au folosit de un prilej minunat, ca să-şi ia revanşa şi întreaga chestiune s'a redus în a stabili. dacă între confrați curtenia nu este de rigoare şi dacă, — lucru şi mai important — un autor dramatic poate fi şi critic teatral.

Despre curtenia între confrați nu poate fi vorba. In ancheta întreprinsă de ziarele teatrale, mulți scriitori inclină şi către acest gest civilizat față de colegi, dar cred că răspunsurile lor sunt tocmai o exagerare a acestei curtenii nefolositoare. A te lăuda pe tine, în articolul meu, pentru ca şi tu, la rândul tău să mă lauzi pe mine, este un act incorect față de conştiința noastră, față de ziarul care ne acordă toată încrederea şi față de publicul care, de bună seamă, are tot dreptul să nu mai aibă încredere în nepărtinitoarea judecată a celui chiemat să-l inițieze şi să-l lămurească.

Răul ce decurge dintr'o asemenea curtenie neînțeleasă se resfrânge şi asupra teatrului care nu mai poate avea un criteriu în alcătuirea repertorului, precum şi asupra acelor actori care întâmpinând simpatic chiar criticile aspre, nu-şi pot da seama de valoarea creații lor artistice. Din primul moment respingem acest fel de a concepe cronica dramatică.

* * *

Rămâne a doua chestiune referitoare la faptul dacă autorul dramatic poate fi şi critic teatral.

Dela început stabilim că ne ocupăm numai de acela care posedă simțul răspunderii şi buna credință.

La Paris, la Berlin şi la Viena, mai toți criticii dramatici sunt şi autori. Am putea adăoga că acelaş lucru se petrece şi la noi unde Victor Eftimiu, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Eugen Lovinescu, subsemnatul, facem critică teatrală, precum şi Caragiale, Ion Bacalbaşa, Lecca, Davila s. a. pe vremuri, se ocupau în foiletoanele ziarelor de piesele confraților.

Cred că e foarte logic ca un autor dramatic să cerceteze producția dramatică contimporană, pentru că e cel mai indicat să fie competinte. Sunt unii care nu posedă spiritul de analiză şi complect lipsiți de simțul autocriticii, n'au destul discernământ pentru cercetarea operii lor, dar sunt destul de apți pentru a cerceta pe a altora. Altfel judeci când nu faci parte din opera supusă judecății tale.

Numai un tâmplar se poate rosti asupra unei mobile, pentru că nu mai el cunoaşte adânc meşteşugul său. El va cunoaşte calitatea lemnului şi felul cum a fost întrebuințat. Va găsi imediat greşelile care scapă ochiului profanului.

Adeseaori când te rosteşti asupra lucrărei cuiva, ți se răspunde: „E uşor să critici. Ia, fă şi dumneata la fel!"

Criticul, autor dramatic, adaogă: „Fac. Mai bine sau mai prost e indiferent, dar fac, şi prin urmare mă pricep. Cunosc greutățile şi ştiu cum le înlături. Dintr'o asemenea situație socot că se putea scoate o scenă mai bună!"

E ciudat cum despre un volum de filosofie nu îngădui de cât părerea filosofilor şi nu admiți părerea unui pictor despre tabloul altuia sau părerea unui autor dramatic despre piesa unui confrate.

Nu există incompatibilitate. Există însă buna credință. Când o ai nu poți fi bănuit de nimeni. Părerea ta trebue să fie decisivă şi autoritatea ta nu poate fi discutată.

A. de HERZ

Paharul

Pe masa ta, în față,
mi-am pus paharul, Viață, —
şi-acum aştept să vie,
Paharnicul, pe care
nu-i nimeni ca să-l ştie
de unde vine şi-unde,
se duce şi ne lasă.

Cu ce-l vei umple, spune?
Şi-l va vrăji, cum zice
bunica mea, nu ştii?

Iar lângă el, un altul,
ce-i pus ne 'ndemânatic,
pe colțul cel mai dosnic,,,

Il vei vedea tu, Viață,
în drumul tău spre mine..?

Il alesei subțire paharul şi rugasem
pe lucrător să pue
în pasta lui fărâme
de trandafiri şi soare..

Cu ce vei umple, Viață,
paharele, ce-aşteaptă..?

Otilia Ghibu

Oglinzile

In cenuşia mea singurătate
învinețesc pereții suferinzi;
şi — un ceas, lungindu-mi viața, nu mai bate
şi cască, limpezime, trei oglinzi.

Dintr'una, bucuria a apus
cu desfrunzirea ultimului vers,
pe alta dorul — abur roz — s'a şters
şi de pe toate dragostea s'a dus.

Şi zac, ca oarbe, cele trei oglinzi,
de par trei rame goale, aşteptând
un cap să le dea viață, rând pe rând,
din jurul celor doi ochi suferinzi.

Te-aştept să-mi torni în clipă, ca 'ntr'o cupă,
amarul ce — alții te-au făcut să strângi
şi mugurii ce-au cutezat să rupă,
am să-ți ajut cu ochii mei să-i plângi...

Oglinzile — trei lacuri de argint,
ne-or dărui portretele schimbate;
tu'n locul zâmbetelor care mint,
să-mi dărueşti suspine — adevărate.

Petre Strihan

Teatrul italian

Poetul Victor Eftimiu, care se afla acuma la Paris, ne trimite o serie de foarte interesante note despre teatrul italian, german, francez, rusesc, precum şi despre regisorii germani Otto Brahm şi Reinhardt. Cititorii vor găsi în ele nu numai date şi constatări de interes general, dar şi aprecierile poetului, dublat, după cum se ştie, de un foarte priceput om de teatru. — a. d. h.

Acum câteva luni, aflându-mă la Roma, am avut prilejul să întâlnesc pe domnul Lucio d'Ambra, cunoscutul autor dramatic, care conducea Teatrul Italienilor din Capitala Italiei.

D-sa întemeiase acest teatru cu nobila râvnă de a face artă adevărată, de a organiza reprezentații alese, cu montări civilizate, cu un bun anasmblu.

Era un ideal greu de realizat, într'o țară obişnuită cu actori geniali, dar cu trupe infame şi cu un repertoriu discutabil.

D. Lucio d'Ambra, ale cărui afaceri nu prea străluceau, din punct de vedere financiar, spera o subvenție de câteva sute de mii de lire, pe care d-l Mussolini i-o făgăduise. Probabil că făgăduiala a rămas o simplă făgăduială: înjghebarea d-lui d'Ambra a naufragiat.

Tradiția continuă să domnească în augusta cetate a Romei şi'n toate oraşele Italiei divine.

Teatrul italian, celebru în ultimele decenii prin marii actori: *Salvini, Rossi, Novelli, Zaconni, de Sanctis* şi *Eleonora Duse*, cari au purtat în largul lumii, într'o limbă sonoră şi armonioasă, capo d'operile universale, stârnind o unanimă admirație în cele două continente, pentru puternicul temperament, inteligența artistică şi sensibilitatea rară a italienilor, cunoaşte azi o splendidă renaştere prin autorii săi dramatici.

Literatura dramatică italiană, ilustrată înainte de războiu de numele unui *Marco Praga, R. Braco, R. Simoni, Dario Nicodemi* şi alți autori în genul dramaturgilor parizieni, cunoaşte de câțiva ani, o înflorire plină de mari promisiuni.

Inspirația e mai puțin obişnuită, diferite genuri sunt abordate şi, în locul facilei comedii sau a dramei convenționale, scriitorii de teatru caută subiecte nouă, aspecte inedite ale vieții, colțuri necercetate ale sufletului omenesc.

Cele două nume cari s'au impus în ultima vreme, în Italia şi în străinătate, sunt ale lui *Luigi Pirandello* şi *Luigi Chiarelli*.

Pirandello publică de vre-o 25 de ani, nuvele şi romane. E un om trecut de cincizeci de ani.

Abia după războiu a început să se afirme ca om de teatru.

Cele mai cunoscute dintre piesele sale sunt *Henri IV* şi *Şase personagii în căutarea unui autor*, reprezentată şi la Paris, în stagiunea trecută. Oarecum influențat de Bernard Shaw, Pirandelo, ca om de teatru, are cu totul altă manieră decât povestitorul.

Cu zece ani mai tânăr, *Luigi Chiarelli* este un dramaturg fecund, plin de vervă şi originalitate. Una din piesele sale *„Masca şi obrazul"* a apărut şi în româneşte.

E vorba să cunoaştem în curând *„Scara de mătasă"*, altă comedie a lui Chiarelli, în care autorul s'a întrecut pe sine. Dialogul strălucitor, abilitatea tehnică, adevărul etern omenesc, sub aparențe de paradox, — fac din Luigi Chiarelli nu numai cel dintâi autor dramatic de azi al Italiei, dar şi unul dintre scriitorii de seamă ai lumii, cei câțiva prea puțini — cari caută drumuri nouă în artă, fără, totuş, să se înstrăineze de marele public.

* * *

Dacă publicul de teatru rusesc, este „al patrulea zid" al unei scene — căci e mut şi nemişcat ca un zid — dacă publicul german urmăreşte cu sinerenie un spectacol, dacă publicul francez şi român, ascultă cu interes o piesă, aplaudând sgomotos şi păstrând o politicoasă rezervă când nu e mulțumit, şi arătându-şi prin abstinență, neplăcerea ce i-a cauzat-o o reprezentație, — publicul italian e plin de inițiativă.

El face mari manifestații de simpatie, un delir de aplauze şi urale pentru autorul şi actorul ce l-a satisfăcut.

Să te ferească însă, Dumnezeu, omule de teatru, să-i dai o scenă lungă, o situație falşă, un chix.

Protestările plouă din toate părțile. Şuerături puternice, invective, bătăi din picior şi de baston asurzitoare, se ridică până'n policandre!..

O actriță sau un actor a spus bine o tiradă şi a ieşit. Publicul aplaudă cu energie. Actorul sau actrița se reîntoarce surâzând şi mulțumeşte făcând o reverență şi iese iar. Ca la operetă!..

Iată însă că autorul sau actorul abuzează de un efect, repetă o situație, sau lungesc prea mult o tiradă. Un murmur de nemulțumire trece prin sală, câte o protestare porneşte dintr'un balcon, apoi toată suflarea începe să fluiere şi să strige:

— *Basta! Basta! La facia breve!.. Via! Via!*

— (Destul! Destul! Scurteaz-o! Ieşi afară!)

Şi până n'o scurtează, publicul nu se dă bătut. Actorul iese din scenă. Şi fără supărare!

Ceeace e admirabil la italieni, este că toate sunt fără supărare. Protestările publicului nu vin din răutate, ci dintr'un splendid simț critic, dintr'un spirit de independență şi inițiativă. Nu vine nimeni cu gândul să fluiere. Nu fluieră nimeni pe nedrept.

Şi ceea ce e admirabil e că un actor sau un cântăreț poate fi fluerat şi aplaudat sgomotos de trei ori în aceeaşi seară. Totul e spontan, e inspirat

Vara trecută am asistat la o premieră, la Roma: pri-

(Continuare în pagina II-a)

...nele două acte au fost ascultate cu încordare şi mult aplaudate.

Al treilea a fost bătut cu pietre, cu menţiunea că protestările sunt pentru autor, nu pentru actori. Iar la sfârşitul piesii, autorul a fost chemat la rampă.

— Trebuie încurajat, fiindcă e tânăr.

Şi toată sala începu să cânte marşul fascist: „Giovineza! Giovineza!"

* * *

Popor cu o mare tradiţie artistică, e firesc ca italienii să fie în urmă cu progresele tehnice moderne. Aceasta pare un paradox.

Victor Eftimiu

Dar cum cele mai multe paradoxe ascund adevăruri, nu e mai puţin adevărat că un popor fără un trecut cultural covârşitor — germanii, ruşii, scandinavii sau românii — se vor adapta mult mai uşor progresului modern decât francezii sau italienii, pe umerii cărora apasă veacuri întregi de civilizaţie artistică.

Când o ţară posedă splendide teatre, modelul tuturor teatrelor (făcute ce e drept, mai mult pentru public decât pentru actori), cum sunt teatrele italiene, îi va fi greu să construiască teatre confortabile, cu o scenă modernă cu sisteme de luminat, cu tot aparatul necesar reprezentării tuturor repertoriilor.

Parisul însuşi nu se poate lăuda cu un singur local de teatru modern, cum există în cele mai mici centre din Germania sau Rusia.

Italia şi mai puţin. Afară de Scala din Milano, refăcută în ultima vreme, teatrele italiene sunt sărace de orice podoabe tehnice. La Paris sunt câteva teatre stabile, unele subvenţionate, care pot da un ansamblu, o montare îngrijită. La Comedia Franceză, la Odeon — încăput acum pe mâna meşteră a lui Gémier — se văd şi azi reprezentaţii de toată frumuseţea.

Pe alte scene, Copeau, Pitoef, Batty, se întrec să facă spectacole de artă şi de cele mai multe ori reuşesc.

In Italia, însă, nu există nici un teatru subvenţionat, nici o trupă stabilă. Piesele se învaţă la repezeală şi se montează cum dă Dumnezeu. Nu există acolo nici un regisor de seamă, căci fără actori, fără lumină, fără figuraţie, fără pictori — nu poţi fi un bun director de scenă.

Şi vina nu este a elementelor din care se compune un spectacol, elemente care, în Italia, sunt de mâna întâi. elemente care, organizate, în câţiva ani ar uimi lumea.

Vina este numai a Statului, care nu înţelege să subvenţioneze trupele, să creeze Teatre Naţionale. Şi fără subvenţii nu se poate face asta: se poate face numai negustorie.

Admirabilii actori cari cutreeră Italia, s'ar putea aduna la Roma, la Milano, la Torino, oraşe cu aproape un milion de locuitori fiecare, şi-ar face acolo adevărate spectacole artistice, gloria marelui teatru.

Sunt încredinţat, însă, că, în curând vom asista la o renaştere a teatrului italian şi aceasta mulţumită autorilor dramatici contemporani. Scriitori de mare talent, de multă fantezie şi îndrăsneală, poeţii dramatici de azi ai Italiei întrec mijloacele de reprezentare ce le stau la dispoziţie.

Piesele lor încep să treacă graniţele şi să culeagă succese bine meritate ; cei câţiva oameni de teatru pe cari am avut plăcerea să-i văd la Roma şi Milano, încep să-şi dea seama că nu sunt îndeajuns de bine serviţi de trupele cari le învaţă piesa în zece zile la ei acasă. Ei vor deveni mai pretenţioşi ; se vor uni, sper, şi se vor agita cerând guvernului crearea de Teatre Naţionale.

In felul acesta, vom avea şi mari regizori italieni, după cum am avut atâţia mari poeţi şi artişti dramatici.

Deocamdată, din nefericire, regele teatrului italian e soufleurul.

Când vom desfiinţa acest simpatic şobolan dramatic păstrându-l numai pentru repetiţii !

Progresul oricărui teatru începe din clipa când nu se mai aude soufleurul.

VICTOR EFTIMIU

In amintirea poetului A. Vlahuţă [1]

de PAUL BUJOR

După ce a trecut visul acela urât al răscoalelor de la 1907, el şi cu toţi ai lui de la Dragosloveni s'au pus din nou pe muncă să-şi refacă cuibul distrus, ca furnicele care-şi reclădesc muşuroiul împrăştiat.

Desigur, hotărârea luată, în urma ruşinei păţită, când a spus moşneagului din satu lui că are locuinţă, fără să aibă, l'a frământat mereu, deoarece, după dezastrul de la 1907, s'a pus pe muncă, clădindu-şi definitiv un cuib drăguţ pe locul dăruit în via socrului lui Ştefan Gâlcă, un bătrân de o inteligenţă sclipitoare şi care avea pentru Vlahuţă o dragoste şi-o admiraţie nemărginită. Şi aşa s'a făcut că, în anul 1912 Vlahuţă s'a mutat cu totul din Bucureşti, în cuibul lui de la Dragosloveni, fericit că are, în fine, şi el „lăcuinţă".

Şi aci, ca şi mai înainte, în Bucureşti, casa lui era larg deschisă tuturor prietenilor. El se simţea cel mai fericit văzându-se şi aci încunjurat de copiii şi de prietenii lui care veneau des să-l viziteze.

Caragiale şi Delavrancea stăteau câteodată zile întregi într'o intimitate prietinească, cum numai ei ştiau s'o preţuiască. Şi-ar fi o pagină din cele mai frumoase din viaţa acestor trei prietini dacă s'ar arăta cât spirit şi câtă vervă s'a cheltuit în cuibul de la Dragosloveni, în puţinul timp cât i-a fost dat să existe.

Se vede însă că nu i-a fost dat lui Vlahuţă să aibă lăcuinţă, căci, după cinci ani de la aşezarea lui aici, vine năvălirea duşmanului cotropitor—năvălirea nemţilor, care a trecut ca un puhoiu şi peste cuibul lui, distrugându-l, iar din ruina lui făcând grajd pentru cai.

Cât a suferit Vlahuţă de urgia zdrobitoare a năvălirei nemţeşti n'aş putea să arăt acum.

Atâta v'aş putea spune acum că ceeace l'a zdrobit mai mult a fost lipsa aceea de curaj cetăţenesc şi ticăloşia mai ales a acelora cari, în timpul refugiului acela groaznic, căutau să se salveze pe ei şi bunurile lor, trecând peste trupurile celor mulţi şi fără apărare.

Cu câtă groază şi scârbă îmi povestea el de trenurile acelea pline de puternicii zilei şi de rudele lor cari-şi salvau până şi oalele cu flori în dauna răniţilor cari zăceau înghesuiţi prin faţa gărilor.

Şi ce vedenie urâtă i-a fost dat să zărească într'un automobil care fugea în goana întregii lui vitezi pe şoseaua mare din faţa căsuţei lui de la Dragosloveni. In automobilul acela lucsos, a zărit, ca o vedenie fantastică, silueta unei femei elegante cu voalul fâlfâind în vânt, încunjorată de un morman de cutii de pălării cât roata carului ; iar lângă şofeur un câne de rasă cu limba spânzurată în bătaia vântului.

Bubuitul groaznic al tunurilor duşmane se apropia din ce mai mult de Dragosloveni. Trebuia, în fine, să plece şi el.

Scârbit pân'n adâncul sufletului de tot ce văzuse, n'a voit, cu toate insistenţele copiilor şi prietinilor lui, să plece altfel decât într'un car cu boi, dus de funie de un copil. Şi-aşa, printre convoiurile de bejănari nenorociţi— copii, femei şi moşnegi istoviţi de foame, de oboseală şi de groază — a ajuns, însoţit de tovarăşa lui devotată, doamna Vlahuţă, în Focşani, de-acolo în Tecuci şi, în fine, aici, în Bârlad, oraşul drag copilăriei lui, unde a poposit mai multă vreme printre d-v. cari l'aţi văzut şi l'aţi îmbrăţişat cu toată dragostea.

Ajuns aici, în Bârlad, sleit de puterea fizică, tare însă, ca totdeauna, în puterea lui sufletească, nu se dă învins. Şi aici, îşi face planuri noi de muncă : de-o muncă dictată de împrejurările grele ale momentului — planuri de îngrijirea orfanilor de războiu.

In adevăr, iată ce-mi scria el atunci de aici, din Bârlad, în această privinţă :

Frate Bujor,

„In orfanii de azi, noi vedem nu numai nişte bieţi nenorociţi pe care trebue să-i ajutăm, ci preţioase „elemente de refacere a neamului romănesc care nu mai poate trăi cu sufletul bolnav de până acum".

„Pentru aceasta ne-am hotărât să ne devotăm cu totul şi pentru tot restul zilelor noastre copiilor pe care-i vom avea în grija noastră".

„Tot timpul, toate gândurile, toate mijloacele de care vom dispune de azi înainte să fie ale lor".

„După războiu, casa noastră din Dragosloveni să fie transformată în azil : fiecare copil să fie îndreptat spre munca care-l îndeamnă însuşirele lui şi cultivând în ei *dragostea de adevăr,* să dăm fiecăruia un scop în viaţă. Ni-am lua 100—500 de copii, cu însărcinarea de a face din ei *oameni,* în cel mai nalt înţăles al cuvântului. Unde — am începe lucrul nostru acum, la Agapia sau aiurea — ni este absolut indiferent".

„Vom veni la Iaşi în cursul acestei luni şi vom vorbi pe larg".

Cu toate durerile suferite, el a găsit prilejul, cât a stat aci, în Bârlad, să vadă mai de aproape şi pe tinerii literaţi de aici, totdeauna dispus să li dea încurajarea şi sfaturile lui înţălepte.

Din ceeace aflam, fie prin scrisorile primite de la el, fie prin prietenii care-mi aduceau veşti despre el din Bârlad, îmi închipuiam cât de mult trebue să fie de amărât de înfrângerea suferită de noi la începutul războiului, şi mai ales amărât de ticăloşia unora.

O scrisoare, adresată de aci, din Bârlad, în ziua de 23 Octombrie 1917, m'a edificat complect asupra închipuirii mele.

In adevăr, el care-şi iubea ţara şi neamul cu iubirea acea caldă şi nemărginită, aşa de frumos mărturistă — cum aţi văzut — şi'n încheerea scrierii lui „România Pitorească", el care a văzut toată grozăvia retragerei noastre din faţa duşmanului, el care a văzut şi a simţit toate durerile celor mulţi şi umiliţi, el care a văzut tot jaful şi destrăbălarea celor cari nu-şi dădeau seama de momentele tragice prin care trecea ţara, a fost cuprins de o revoltă sufletească, cum nu l'am văzut niciodată până atunci în viaţa lui.

Nu l'am văzut, zic, niciodată aşa de revoltat pe el, bunul şi blajinul Vlahuţă, căci iată ce-mi scrie în acele momente :

Frate Bujor,

„Am primit şi scrisoarea pe care mi-ai trimis-o prin Verbuţă şi aşteptăm să se pună geamuri la vagoane ca să putem veni la Iaşi să ne lămurim în chestia orfanilor pe cari am vrea să-i luăm în grija noastră. Acum, cu ferestrele sparte, e foarte greu de umblat cu trenul şi alt chip nu avem".

„In aşteptare, mă gândesc la câte sunt de făcut şi mă pregătesc sufleteşte pentru noua viaţă de muncă a refacerei noastre. In călătoria pe care-am făcut-o, acum cinci ani, în ţările Scandinave, am luat, mai ales din Danemarca, o mulţime de cunoştinţi privitoare la educaţia copiilor. Nu mai am însemnările pe care le notasem zi cu zi, dar caut, pecât m'ajută memoria, să mi le reconstituiu, ca să mă pot folosi de experienţa acelui popor cuminte care, în multe privinţi se aseamănă cu al nostru".

„De la vechii noştri conducători — nici o nădejde de îndreptare".

„E atâta jaf în averea publică ş'atâta destrăbălare, că parc'ar fi sfârşitul lumii. Şi de fapt, *este* un sfârşit — sfârşitul lumii lor. In toată vremea asta amară de când pribegesc, am văzut ş'am notat o mulţime de lucruri urâte şi nespus de urâte pe cari, la vremea lor, am să le strig în gura mare, să le audă şi morţii din mormânt. Uneori par'că mi-e frică să nu 'nebunesc, de câtă revoltă se grămădeşte zilnic în mine. Simt nevoia să viu la Iaşi şi să mai stăm de vorbă. Cred că, în primele zile din Noembrie, ne vom putea urni"

A venit la Iaşi în luna Noembrie şi puţin timp după aceea a căzut la pat bolnav de o gripă foarte serioasă şi din care a eşit grozav de slăbit.

După izgonirea duşmanului din ţara noastră, cuibul lui de la Dragosloveni fiind distrus, el s'a întors la Bucureşti, aciundu-se în două odăiţi, într'un cartier îndepărtat de centru Bucureştiului.

Cu toată încrederea nestrămutată ce avea în biruinţa finală a neamului nostru, se simţea aşa de zdrobit de ticăloşia şi destrăbălarea acelor cari se îmbogăţiau, văzând cu ochii, din suferinţele războiului nostru, zdrobit mai ales fiziceşte de suferinţele fizice îndurate pân'atunci, cade din nou la pat, pentru a nu se mai scula niciodată.

Şi-aşa amărât, însă cu credinţa nestrămută într'un viitor mai bun şi cu conştiinţa împăcată că şi-a făcut datoria de om şi de fiu al acestei ţări, s'a stâns în ziua de 6 Noembrie 1918, încunjurat de toţi ai lui — de copiii lui dragi, de tovarăşa lui credincioasă şi de prietenii lui.

S'a stâns trupeşte, dar podoaba sufletului lui va rămânea pe vecie cel mai sfânt patrimoniu al neamului nostru. Tinerile generaţii vor găsi totdeauna, în acest patrimoniu, izvorul nesecat de inspiraţie poetică, izvorul nesecat de muncă cinstită şi de viaţă nouă ; iar D-v., doamnelor şi domnilor, din acest oraş, slăvându-i amintirea prin serbarea de astă-seară şi'n curând prin inaugurarea bustului lui, veţi arăta ţării întregi cât ştiţi să preţuiţi sfântul patrimoniu ce ne-a lăsat dragul nostru poet Vlahuţă.

(Sfârşit) PAUL BUJOR

[1] Vezi „Adevărul Literar" No. 154 şi 155.

Disonanţă

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Sunt gata toate.....

Stau de vorbă cu ele şi gândul plecării se potoleşte, resemnându-se ca şi avântul, în învălmăşeala nebănuită al unei bizare reverii şi al cărei sens piere în legătura gata de drum!

Straniu concert psichic!

Chimeră cu chimeră, pare că i-şi găseşte rostul într'un colţ îndoelnic al sufletului.

Până şi cele ce nu au aşternut în el de cât amărăciunea blazării, primesc şi ele, desgustul în tovărăşie! Un efort deghizat, a fost însă-şi pricina unei constrângeri sufleteşti, a unei subtile nostalgii, pentru tot ceia ce, acela-şi suflet, abandonă.

In zadar!... Un trandafir care se închină morţii pe rama unui portret bătrân; un plic sfâşiat de voluptatea de a-i pătrunde cât mai grabnic în sufletul şi care închide precaut, o veste de iubire; jumătatea unei draperii care descoperă o geană trandafirie a orizontului; un sonet prins în patru linii roşii, într'o foaie adorată; o fâşie pe care mi-am aşternut o durere de o clipă, şi apoi am oropsit-o pentru ca durerea să-şi pârguiască capriciul; o coardă care suspină pe pântecul unei viori, ţin cu toate, tolba încremenită în prag.

Şi unde-va, se tângue un tren, risipind tronul plecării, prin adierea ăstor dragi nimicuri, cu care şezui de vorbă, amintind mânia de care sufletul mi se încarcă la îndemnul plecării, hotărită tot de năzuinţa lor etern nepotolită....

*

O doamnă, socoteşte că, voaletta bine trasă peste gură odată cu câte-va lacrimi rămase în colţul pleoapelor, din cele ce au isbucnit mai adineaori, pe peron, intro..... „despărţire", va avea putinţa să-i înăbuşe şi regretul! Dogoarea prânzului, încinge pieile tramcarului, împrăştiind miros de galoş pârlit. Soarele îşi revarsă craterele... Din holde se înalţă timidă şi nepricepută, tinereţea, împărţind parfum şi aur.

Conac; — drumeţi, muzică, şi băutură; şi una şi alta falşă.... Cei mai „sentimentali", strânge în fundul tavernii, o „orchestră".

Mandolinettele îi potolesc, asemenea ariele unei flaşnete, într'o cireadă de elefanţi înfuriaţi. Marginele pălăriilor largi, adumbresc ochi eşiţi din minţi. Când entusiasmul ajunge la delir, tătarii încing un „brâu" din ţara lor. E un dans macabru, înaripat, de un avânt barbar.

Şi sedus de elanul dănţuitorilor, tentasem cu uimirea mea, pe unul dintre convivi, care nu întârzià a-mi oferi din băutura lor — recompensa admiraţiunii mele mută, pentru „însuşirile" neamului său. El nu juca; fără îndoială,... filozofă. Şi în goana reveriei, se întâlnise cu privirile mele extaziate de înălţarea poporului său!......

*

Surugiul căptuşit cu basamac, adună potecile într'o poveste....

Pedalul unui pian, desrobit de un pantof nervos, sugrumă suspinele unei gavotte, pe care am mai auzit-o şi altă dată, într'o vreme bătrână, şi adineaori, venind suavă din livezi, din tufişe, din suspinul pământului, prinzându-i ritmul şi melodia, în minte, în apropierea sufletului, de strălucirea armoniei, îngânând-o pe brodite, la întâmplare, falş şi difuz, copleşit de amintirea admosferii de spital, cu miros de putregai şi evocări lugubre, evocările singurătăţii şi ale nemulţumirilor, admosfera putredă a odăii de la oraş, cu gândul sleit de un proect tors de cu seară, în speranţa unei dimineţi, aducând în fiece strop de rouă, stropi de făgăduinţi, şi murind şi reînoind în clipa unei emoţiuni de o clipă!...

*

Prin colţuri trăeşte aceiaşi stranie poemă a resemnării şi pe care sufletul a conceput-o în tovărăşia păreţilor tăcuţi.

Departe..... ciobani înmărmuriţi, amestecă adânca lor nedumerire cu o cruce aşezată cu o nuanţă de naivitate sublimă, pe piepturile văpsite de arşiţă.

Extazul lor sincer, îmi primeşte admiraţiunea în delir. La umbra pălăriilor lor largi, mi-am răcorit gândul, ascultând o poveste înţeleaptă, strângându-le palmele gloduroase şi în vinele cărora găseam, căldura sângelui meu — mâna lui tata!

Colind...

Lângă fotoliul unui pian, zac informe.... cântece favorite....

Aducerea aminte, desmorţeşte suspine potolite în surghinul clapei!

In fereastră bat aripele unei mori de vânt, aducând pe umbra lor domoală, plânsoarea triorului. Iar danţul lor tembel, torc o zi de alta, un fior cu o sensaţie proaspătă, un avânt de un proect, o iluzie de o realitate. Din vreme în vreme, stârci solitari, în scurgerea lor nehotărâtă, le sfâşie pe toate... In fund, orizontul le adună în oglinzile lui dogoritoare. In aceste oglinzi, nu se răsfrânge nimic, — infinitul năzuindu-le în infinit; el se răsfrânge, reflectându-se în toate, — şi în sufletul meu pustiu care tremură în raza lui imensă, frântă din când în când de un mac mai iscusit sau de o barză neastâmpărată... De jos, îi vine într'ajutor, straja de aur a miriştei ţesută în solzii de aur ai spicelor fiecare având crescut în vârf, un diamant înbujorat. Fluturi de atlas se scaldă în această scurgere de culori, mărind semeţia văzduhului. Răgaci sătui, grohăesc melodii obosite. E o lume de scăpărări, spulberate de o maşină fermecată care fabrică nuanţe, sensaţii şi parfumuri. In ea se desluşeşte svonul unei lupte de întâetate, de strălucire şi de orgoliu. In fiece accent, e un nerv, o dorinţă, o creaţie — o halucinaţie „adevărată" care nu minte, nu oboseşte; place distrează şi instrueşte. Or-ce atom e prelins dintr'o minte uriaşă; orice spic, orice petală, orice fulg depănat de vânt, un braţ omenesc, un ochi visător, un proect de savant, — o risipă de belşug în care se scaldă natura cheltuindu-se, fără a se nimici! Cerul se decolorează, topindu-se în mare. Soarele se dă după un povârniş de purpură, căutându-şi amurgul sgâriat pe frunte. In spatele lui, marea, aşează tremurând, în fiece undă, câte o lună plină. Dincoace, o plută spartă, agită într'o scadere leneşă, ochiuri de apă prinse în goană.

La o parte, sălcii mizantrope, îşi slivisesc franjurile plânse, în oglinda ce le-o împrumută şi apoi le-o fură, undele...

In spărtura malului, într'un dâmb pe chelia căruia soarele aşterne tipsiile de aramă ale înmurgitului, se înseilează ca într'o pârtie de zîmbete întristate, păragina unui cimitir...

*

O hârcă, o spadă, o lespede şi un Hamlet, trăesc şi aci, aducând acum, ca o disonanţă psichică svonul reîntoarcerii, prin adierea acelora-şi dragi nimicuri, cu cari şezui de vorbă, amintind mânia de care sufletul mi se încarcă în îndemnul desmeticirei, hotărită iară-şi de năzuinţa lor etern nepotolită şi îngenunchind minciuna uitării-de sine, care m'a pândit cu dezamăgirea ei amară, sub un petec de cer unde nu suspina de cât înfrăţirea luceferilor solitari, or în noaptea unei fântâni părăsite, în fundul căreia ciobanul din lună îşi îndruma turmele de oi, sau într'un luminiş de iasomnie unde se logodeau lalelele cu macii, conturând obscuritatea păreţilor de la oraş, cari păstrează în cuminţeţenia şi mutismul lor falş, proecte cicălitoare, alături de îngrămădirea pestilenţială a iluziilor etern irealizabile!...

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

Litanie

I

O, — taină stăpânită în sufletul meu mut,
Iubire legănată între pământ şi cer
De unde vrei acuma iar adăpost să-ţi cer
Când nimeni nu-i în preajma sărmanului trecut.

Pe culmi nebănuite vreai leagăn aurit,
În mine simt tot golul spre care te-am purtat,
Prea sus se 'nalţă culmea pe care te-am urcat
Spre cea dintâi lumină ce 'ncremeni 'n zenith

Mă tem de-atâta haos ce'n jurul meu s'a 'ntins,
— Iubirea mea sărmană — azi sufletu mi-e mort,
Spre culmea aurită zadarnic te mai port,
Că vei muri în mine, în drumul ce m'a 'nvins.

Pe culmi nebănuite vreai leagăn aurit
Şi-am năzuit cu tine spre cea din urmă stea,
Eşti singură pe culme acum iubirea mea
Şi 's singur lângă tine —
şi plâng că 's obosit.

II

Mi-e sufletul o urnă în care arde vie
Mireasmă otrăvită ce — îmbată şi ucide
Nu te pleca asupra-i — ci ochii ţi-i închide
Şi fugi de otrăvita aromă ce 'nprăştie.

Îndrăgostit de tine, — în nopţi turburătoare
Te voi minţi cu 'ndemnuri de pătimaşe vină
Şi-mi voi topi minciuna în cântec şi în floare
Dând patimilor mele sigilii de lumină.

Mi-e sufletul grădină cu alei renumărate
In care rătăciră femei cu sânuri goale
O, — nu intra 'n grădina în care dorm păcate
Şi sarbede refrenuri de cântece banale.

Indrăgostit de tine — în nopţi turburătoare
Veni-voi să-ţi cânt forma ce-ţi modelează lutul
Şi cântecele mele ca pasări legendare
Vor strejui în poarta cu slove vechi :
Trecutul.

Const. Argeşan

Intâlnirea cu „Trecutul“

Lui Zablowski şi Atanasiade

Dacă amintirea are atâta farmec, este că dintre toate puterile inteligenţii, ea este aceea care poate să întoarcă în suflet, ce nu se mai poate întoarce **aevea : trecutul.**

Să poţi da viaţă unei închipuiri, — unei năluci, cari-ţi dă ocol minţii, ca fluturele de seară în jurul lămpii singuratice !

Interesant lucru de ştiut : când începe trebuinţa asta imperioasă să legi cu un fir trainic, ce-a fost, cu ce este ?

Nu-i tocmai adevărat să zici : la bătrâneţe.

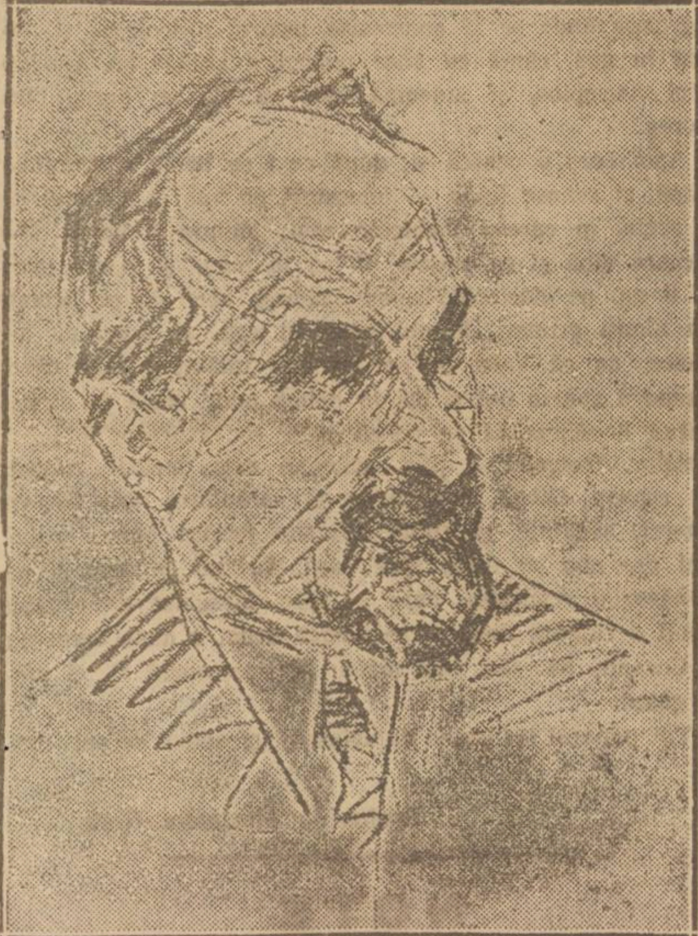
Drept e că la maturitate, omul îşi face un fel de inventar intim şi se întreabă : cu ce-a mai rămas din credinţele şi prietenii de odinioară ?

E semn că a sosit vremea recoltei. E plina coacere. De aci înainte încep foloasele adevărate în vederea cărora trebue să trăeşti, dacă ai fost cuminte. E ca un fel de temelie trainică, de care te asiguri şi pe care te aşezi să înfrunţi asprimele apropiatei ierni.

Şi aşa s'a făcut că a fost de ajuns să sune **adunarea** doi din tovarăşii mei de bancă, — şi rândurile nevăzute s'au strâns de pretutindeni, iar la ziua fixată ne-am adunat în curtea liceului **Matei Basarab.**

Cè straniu, dar plăcut lucru, să dai un chiot de chemare, în pustiul a treizeci de ani trecuţi, şi să vezi apărând unul câte unul, prin ceaţa unei zile de toamnă, cei mai mulţi din tovarăşii anilor tineri ! Să-i vezi după treizeci de ani !

Ne închipuit de straniu... Şi minunea asta, unde nici un interes n'a fost amestecat, — cine a făcut-o ? A spus'o bătrânul nostru profesor : **Şcoala !**

D. Nanu

E mama care îşi revede copii mari ! Ea nu s'a mişcat din casa ei bătrânească, dar copiilor depărtaţi li s'a făcut dor de ea, şi au venit s'o vadă !

In mintea ta, când te regăseşti deodată în acelaş cadru, aceiaşi curte, aceleaşi ziduri, — reînvie copilul de odinioară, cu buricele degetelor îngheţate de frig, cu ghiozdanul la subsuoară, şi ţi se pare ciudat că în locul vechiului tovarăş, vezi acum apărând : ori un general, ori un colonel, ori un grav magistrat de la Curtea de Apel !... Se apropie de tine... Pe unii nu-i mai cunoşti de loc. Cu altul, la primul zâmbet rămas acelaş, — isbucneşti în veselia recunoaşterii, cu porecla de pe atunci, pe buze :

— „Papiţoi !“ „Savonucio !“

Şi ce vremuri mai frumoase ca vremurile în care cămările minţii tale se luminează de întâiele voluptăţi ale **cunoaşterii !** Când o definiţie are farmecul lapidar al unei monede, când o experienţă de fizică, demonstraţia unei teoreme de geometrie te uimesc ca o scamatorie ; când întâele perspective ale istoriei universale se desfăşoară ca un film magic... Iată defilând labirintul Greciei şi Egiptului ! Şi imaginaţia ta virgină, vibrează însetată de a se deschide, ca florile după ploae, sub lumina soarelui !

Dar mândria, după ce au răsărit privirilor tale, statuile uriaşe ale figurilor ce aruncă dungi de umbră dealungul veacurilor, să vezi din istoria propriului tău neam, ridicându-se voevozii cărora puternica Venezie şi imperială V... le tălmeteau răvaşe la vremuri de cumpănă, ca unor destoinici aliaţi ? Să-i simţi stând acolo la răspântiile veacurilor, ca nişte stâlpi ce-au abătut valurile primejdiilor, şi învrednicindu-se în faţa Păgânătăţii, cu faima de **„atleţi ai lui Christ !“**

Minunate figuri de părinţi spirituali, sunt figurile dascălilor cari au trezit în tine germenul omului universal, cu primul fior artistic al une lecţii de istorie sau literatură, cu primul fior mistic al ştiinţei în faţa tainelor vieţii !

Una din aceste figuri, a rămas pentru noi, profesorul de ştiinţele fizico-himice **Şonţu.** Un profil tăios ca o halebardă, — era pentru noi ca un simbol al spiritului omului de ştiinţă, despicător de adevăruri ascunse.

„După ce ne-am adunat în clasă, a intrat ca şi atunci, senin, fără ca venirea lui să arunce spaima în copii, şi aşa de discret, că abia când era sus, pe cathedră, băgam de seamă că e printre noi. Şi acum ca şi atunci, când a pus mâna pe creion ca să însemne absenţele în catalog, — o linişte respectoasă s'a lăsat peste bănci.

Pe când ne făcea apelul, reflectam : prin ce misterioasă influenţă, un profesor reuşeşte de la început să se facă **şi respectat şi iubit de elevii săi ?** De sigur, prin trezirea unei siguranţe, a unei credinţe ce o deşteaptă în mod imperativ, că ai în faţa ta pilda vie a **unei consequenţe de oţel între fapte şi gânduri, între aparenţă şi fondul statornic, în ciuda vremurilor nestatornice.** Printre alţii, aşa s'au înfăţişat **Şonţu** la liceu **Maiorescu** la Universitate. La liceu, erau printre noi, unii elevi neastâmpăraţi, brutali ;—se tânguiau unii cu câte un profesor la obţinerea notei şi dicta nenorocitului de profesor nota. Obrăznicia nu este aşa de recent post-bolşevică, — cum ne cam place s'o credem. Cu toate acestea, nici cel mai deşuchiat dintre noi, n'ar fi îndrăznit **să cugete măcar,** să fie altfel de cât **supus** în faţa profesorilor ca **Şonţu.** Erau şi din aceia ca **Filibiliu,** care obţineau aceiaşi impozantă linişte în clasă. Dar numai urechile noastre ştiau, cu preţul căror usturimi !

Nicăiri ca într'o şcoală nu se poate simţi mai clar, că ordinea în lume nu o poţi avea de cât prin două mijloace : sau cu superioritatea unită cu iubirea care dezarmează, a adevăratului conducător, sau cu gârbaciul ! Linie de mijloc nu exisă. Aci, mediocritatea nu e de aur, ci sărăcie curată şi anarhie. Când în fruntea mulţimilor nu se găseşte unul din cele două feluri de conducători, dezordinea se întronează stăpână. Nicăiri nu este la ea acasă, de cât în mulţimea în care nimeni nu o depăşeşte, nici prin înţelepciune, nici prin teroare...

Dar reflexiunile mele se sfârşesc odată cu terminarea apelului... Când după o pauză de reculegere, profesorul aruncă zâmbind un început de frază „aşi dori acum să vă examinez“ — de odată s'a deşteptat în toţi, vechea frică a elevului cu lecţia nepreparată ! Şi ca în halucinaţia unui vis de o secundă, ne uitarăm întrebător unii la'alţii, ca să ne asigurăm dacă e o glumă, sau nu cumva visul urât al lecţiei neînvăţate ! După această spaimă de-o secundă — de a-l cărui efect prompt, era sigur marele cunoscător de inimi ale elevilor săi, — profesorul continuă liniştitor :

...„Dar cum mie nu mi-a plăcut nici odată să ascult pe elev, **„pe nepreparatele“,** las pe fiecare să-şi facă în linişte examenul de conştiinţă, dacă şcoala i-a ajutat cu ceva în dificultăţile vieţii. Eu însă am să vă spun care e impresia mea, când vă văd adunaţi aci, după treizeci de ani ! Cât rău nu s'a vorbit despre şcoală ! Şi cu toate astea, dacă n'ar fi decât câştigul acesta, că a lăsat în voi, un fir de legătură, nevăzut, care v'a adus după atâta vreme, iarăşi înaintea mea, e încă un semn că şcoala e un puternic element de solidaritate socială. Nicăeri, egalitatea visată în societate, de utopişti, nu e mai realizată în fapt, ca în şcoală ! Profesorul, după părerea mea, — dacă e permis, cum zice poetul latin, să asemănăm lucrurile mici cu cele mari — trebue să fie pe catedră, asemenea cu soarele pe cer. Aşa cum luminează el de o potrivă şi pe buni şi pe răi, şi întinderi mănoase şi ţarine sterile, — aşa trebue să-şi împrăştie luminile profesorul fără preferinţe, şi celor sârguitori şi celor leneşi, şi celor bogaţi şi celor săraci, şi celor deştepţi şi celor... mai puţin înzestraţi.

Aci la şcoală vin toate straturile societăţii, şi nimeni nu te întreabă dacă eşti milionar, meseriaş sau plugar. Toţi au dreptul la cunoştinţele şcoalei, cum au drept la apă, aer şi lumină. Totdeuna darnică şi aceiaşi, şcoala trebue să fie ca iubirea Provedinţei, oricare ar fi cârtirile şi nerecunoştinţa oamenilor. Unde, decât în dărnicia bunurilor naturei, vezi mai multă egalitate ? Inegalitatea începe cu **individul** împărţitor de bunuri, nu cu natura împrejmuitoare, care dă cât poate, la toţi ! Şcoala care a putut să aibă ceva din **dărnicia aceasta fără preferinţă a naturei,** a dat cea mai bună pildă de imperioasa solidaritate ce trebue să lege deopotrivă pe oameni“.

E cea mai divină definiţie a şcoalei, pe care mi-a fost dat s'o aud, şi ea nu putea eşi de cât din sufletul unui mare dascăl, care şi-a priceput pe dea'ntregul misiunea... Şonţu e azi la 70 de ani, şi nu s'a deslipit de catedră.

Colegul meu Niculescu Sima, azi senator, răspunde dascălului iubit şi precizează ce era în inima tuturora : Şonţu n'a fost profesorul care s'aţinea cu nuiaua în mână la pragul uşei, ca să „ardă la palmă pe cei întârziaţi, — ci învăţătorul cu o iubire care dezarmează orice încăpăţânare, şi care te făcea să înveţi **de ruşinea de a nu da ochi cu el, nepreparat,** când nu reuşea să te facă să înveţi din propriul tău interes... Şi nu te ruşinezi, de cât de **cel pe care îl iubeşti** fiindcă numai **la buna opinie a acestuia, ţii.**

Sima căutând, după profesor, să-şi caracterizeze colegii, a avut o expresie fericită : „dacă am răspuns sau nu la grija pe care ai pus'o să ne înobilezi şi sufletul, cum ne îmbogăţeai şi mintea, — uită-te : **nici unul dintre noi n'a ajuns îmbogăţit de războiu !“**

La ridicarea şedinţei acesteia intime, — un moment de nelinişte : masa era stabilit să se ţie seara, ca să poată fi între noi şi profesorii Săveanu, (ministru) şi Mihail Dragomirescu... Dar pierdeam prezenţa printre noi a d-lui Şonţu. Atunci, ca să nu-l pierdem nici de la agapă, colegul **Leautey** avu un gest de o eleganţă galică : ne-a invitat pe toţi la prânz la el, la Restaurantul Modern.

Aurel Niculescu Braţu, cu memoria lui prodigioasă pentru tot ce e poezie adevărată, şi cu înţelegerea lui fină, ne-a recitat pasagii întregi din minunatele piese ale lui Delavrancea, unde limba are atâta culoare şi atât farmec arhaic...

La sfârşit, dându-şi seama ce adevărat e că panta vieţii de la 50 de ani înainte, scoboară repede, colegul Léautey ne-a convocat pe viitor la o agapă anuală !

Tot Franţa mai solidară ! **D. NANU**

Balada Lunii

DIANA

Cu ochii lor întrebători
Ce'n vise căutau ideia,
Te-au urmărit de atâtea ori
Păstorii antici în Chaldeia.
Şi nu le părăseai visarea
Decât în apele aramii
Când declinai în zori, în zarea
Mănoaselor Mesopotamii.

Crai nou, din nopţi târzii, o, tavă
De-un cap de mort larg adumbrită
Şi ridicată până 'n slavă
De o Salomee sau Iudită,
Când nava nopţii de o stâncă
De fildiş îşi sfâşie prora
Oroarea ta mânjeşte încă
Cu stropi de sânge, aurora.

In strae albe de hermină
Pe codrul negru şi sihastru
Pari, sub povara de lumină,
Că împietreşti în cerc albastru,
Şi că pădurea fermecată
De ochiul tău, — pornind încet
Se apropie halucinată
Ca o pădure din Macbeth.

Iar când amurgul ne'nstelat
E un parter de flori persan,
Eşti glob sculptat şi argintat
De-un grădinar edenian.
Şi sub al cerurilor iaz
Apui pe trepte lungi de vis
Pe trandafirii de Şiraz
Din orizontul lui Hafis

Homer, cu ochii plini de întuneric,
Nu a văzut cum, albă ca zăpada,
Lumina ta înmărmurea feeric
Intre Archipelagul şi Helada,

Dar ţi-a simţit tot farmecul de vis
Când dragostea în cântece şi şoapte
Sub raza ta, sub cerul larg deschis,
Infiora prelung imensa noapte.

Odată, arătă Euripide
Cum stă pe ţărmul mărei nemişcate
Urlându-şi răzbunarea de-a ucide
Hecuba faţă 'n faţă cu Hecate.

Când lui Virgil ai vrut să-i fi amantă
Ai imortalizat o siluetă
Şi cu argint împodobit-ai manta
Poetului din Mantua, poetă !

Sub cerul mitologic şi latin,
Sub strălucirea blândei Selenè
Pe ceară stylul său grava senin:
„Amica per silentia lunae.

Spre Paradisul nesupus durerii
Când viziunea lui se înălţa
Cu Beatrix în suflet, Aligheri
Spre tine, Perla veşnică, pleca.

Când răsăreai pe Sierra Guadarama
— Un coif în străluciri de peridote —
Cervantès a văzut în tine-arama
Ce va luci pe fruntea lui Quichotte.

Ofelia când plânse ne'nţeleasă :
—„In mânăstirea nopţii largi, expir!...“
Şi adormi 'n beteala-i de mireasă
Pe unda lacului de-argint, Shakespeare

Privind prin stele-alunecând topazul
Tău greu şi îngheţat în care suferi,
Văzu halucinat pe cer : obrazul
Ofeliei plutind pe lac de nuferi.

Când într'o noapte palidă de vară
Beethoven priveghind nemărginirea
Simţi adânc şi pentru 'ntâia oară
Că moartea e tot una cu iubirea,

Că geniul e o pacoste absurdă,
Că oamenii nu se 'nţeleg nici unii,
Şi că urechea lumii este surdă,
A modulat plângând Sonata Lunii.

Hugo pe-o nicovală de cristal
Iţi făuri tăişul alb şi roz
Şi, Coasă, dintr'un catapult verbal
Te asvârli în somnul lui Booz.

Musset cu un surâs de visător
Isbi a versului sonoră surlă,
Când noaptea punct de aur mişcător,
Ai poleit îngălbenita turlă.

Halucinat, nervos, nebun, năuc,
Laforgue, te adora pe cerul verii,
Când te'ncadrai de silex, sulf sau stuc,
Rozace, 'n Catedralele Tăcerii.

Iar Oscar Wilde privea din închisoare,
Cu ochii unui mort spre înviere,
Cum zăbrelit sa clatină în zare
Un disc, rotund şi urias de miere...

Dar dintre toţi cei ce-au voit să-ţi fure
Vre-o taină, mai ţii minte seara când
Pluteai în Pirinei peste-o pădure
Şi când uşoare, repezi, rând pe rând,

Rostand metaforând, ţi-a scos în cale
Brusc, nouăzeci şi nouă de fantasme !...
— Cum nouăzeci şi nouă de ocale
Săreau la cer odinioară 'n basme —

Toţi au voit să-ţi deslușească forma
Din razele de-aramă-or de zăpadă,
Dar ai surâs pe vajnica, enorma,
Şi suitoarea vorbelor cascadă.

Prin feeria lor trecut-ai rece,
N'ai vrut să pui vre-un punct pe nici un i...
—. Rămâne versul, iară luna trece
Şi alţii 'ncep aceleaşi nebunii.

HORIA FURTUNA

Toamna pe lac

Dacă Veneţia a produs în pictură cei mai mari coloristi, pricina-i umiditatea atmosferei acestui oraş pe apă. Unde umezeala lipseşte, iarba abia răsărită devine numaidecât cenuşie, colbăită şi arsă; toamna, frunzele arborilor nici n'apucă să se vestejească, şi cad, lăsând copacul să 'ntindă în aer braţe negre şi goale... Luna Noembrie respiră, în jurul Bucureştiului, o tristeţă sarbădă, pustie, pe care doar căldura târzie a soarelui palid o îmblânzeşte une-ori.

Altfel în ţinuturile umede — în Franţa, în Germania, ori la noi în Moldova : până în miezul verii pajistea deasă şi plină de sevă numără mai multe flori decât fire de iarbă: galbene **boutons-d'or** şi păpădii, roşii **nu mă uita,** liliachii **clopoţei,** albe **margherite,** purpurii **„Knabenkraut“,** trandafirii **pătlagine, jaleşul** violet, etc. Câmpiile smălţuite pe cari le găsim în ilustraţii colorate ale revistelor nemţeşti şi pe cari le luăm drept dulcegării copilăreşti şi stilizări naiv-convenţionale, corespund de fapt pe deplin realităţii... abia în toamnă însă, natura se 'mbracă în culorile ei cele mai strălucite,—după proverbul german: **„Wer trauert im schoensten Kleide? Der Wald...“**

Locuesc în casa unui pescar, pe malul lacului Starnberg (17 km. pe 4 km.). Cât timp vremea a fost bună, am făcut în fiecare zi o plimbare pe lac, cu una din bărcile proprietarului. Priveliştea care se oferă ochilor, din largul apei, e totdeauna frumoasă, dar mai mult ca oricând în Octombrie şi Noembrie.

Apa însă-şi e mai fascinantă vara, când suflarea vijeliei o ridică în valuri verzi de 2—3 metri, cu creastă de spumă, oricând la adierea zefirului, pare un **moiré changeant,** străbătut de bărcile cu pânză ce se văd în grupuri, ca fluturii pe floarea spinoasă a unui scaete. Acuma în toamnă, ea are „reflexe de perle şi opale“ (cum notează atât de bine o poezie din **Adevărul literar),** impresie pe care o întăreşte încă, coroana groasă de frunze roşii lăsate de valuri pe tot malul, cu regularitatea unui cadru de juvaer.

Dar fermecătoare e priveliştea dealurilor împădurite ce ocolesc lacul şi a munţilor uriaşi dela capătul lui de miază zi. Lanţul de gigantice piramide albastre ale alpilor bavarezi, cu piscurile înzăpezite ce par cioplite din argint violet, formează pentru întregul peisaj un fond măreţ... In frunzişul veşted al pădurii, ce rămâne întreg şi luciu luni de zile pe ramuri, se 'mbină cea mai caldă gamă ce mi-a desfătat vreodată privirea : roşu ca sângele, portocaliu aprins, palid ruginiu, galben saturat, verde negru — se 'mpletesc strâns, într'un covor oriental care-şi reflectă în apă imaginea lui armonios-estompată, punând simetria dublării în varietatea contururilor... Calda şi discreta armonie a covoarelor persane e copia pădurii de toamnă — iată constatarea pe care o fac acuma pentru întâia oară...

Pe malul celălalt, cunoscutele staţiuni de vilegiatură Tutzing, Posenhofen, Bernried, Seeshaupt, se văd aşa de aproape (deşi la 4—7 km. depărtare), încât distingi, ca la o bătae de puşcă, fiecare casă... Bernriedul, cu idilica lui bisericuţă, cu uliţele tainice şi capricioase, cu aleele mărginite de arbori seculari, cu căscioarele cochete şi patriarhale, cu balconaşele înflorite şi cu perdelele de viţă roşie, pare un tablou de Spitzweg din secolul al XVIII-lea german. De departe, o brumă uşoară face să pălească, şi acoperişurile roşii, şi împestriţarea frunzişului, amintind tonurile discrete ale unui scump gobelin... In Bavaria muntoasă, pe care industria n'a putut-o revoluţiona, modestia cochetă, simplicitatea graţioasă, rafinamentul naiv al stilului **Biedermaier** ne 'ntânpină pretutindeni: la ferestrele mici, pervazurile, cu minusculele lor grilaje de lemn alb lăcuit, poartă muşcate roşii, galbene ciuboţica cucului, albastre petunii; pe ziduri se caţără edera deasă. aristocratica glycină său meri în spalier, — îndepărtat ecou al grădinăriei versailleze... Casele şi vilele, — şi cele modeste ale ţăranilor, şi cele luxoase ale bogaţilor, — îţi dau impresia de viaţă interioară bogată...

Trecând cu barca dealungul malului, dela Ambach spre Seesheim şi apoi spre Ammerland, vilele îmi defilează pe dinainte. Şi-au închis obloanele, şi cele mari, ca nişte castele, înconjurate de misterioase parcuri şi având pe apă — acum zăvorite — garaje de bărci cu motor şi cu pânză, mici basine, cheiuri şi faruri; şi cele mici, de lemn frumos lucrat şi vopsit, cu înflorite ceardacuri mai mari decât casa... Nici una nu seamănă cu alta, fiecare vorbeşte sufletului şi de oricare te-ai despărţi cu durere... Părăsită de femeile în tricouri albastre, cari toată vara s'au prăjit la soare, ori săreau în apă din balconaşele 'nflorite ale cabinelor de bae, plaja pare pustie... Pe coamele erboase ale dealurilor împădurite, vaci galbene şi grase îşi sună idilic clopotele mari, însufleţând calda melancolie a pădurii arămii sub lumina aurie a soarelui întârziat... In minte îmi apare boeroaica de ţară din Silos Marner, calmă, senină, frumoasă încă în pragul declinului, înnaltă, voinică şi cu formele pline în rochia-i arămie — iubind viaţa liniştit şi adânc în presimţirea melancolică a bătrâneţii ce nu mai e departe... **P.**

Tăcerea

Tăcerea 'mi picură în suflet —ca stropii într'un tainic lac — clipele eternităţii grele de voinţa vieţii.

Tăcerea mă cuprinde 'n cercuri de întrebări fără răspuns, — mă înfioară cu enigme ce par'că'mi curg fierbinţi prin sânge.

Tăcerea murmură în mine ca un zeu care creează—iar lumea amintirii 'mi pare că-i lumea ce va fi cândva.

Tăcerea se întinde 'n mine ca infinitul plin de stele—şi lung vibrează 'n mine cântul trezit de armonia lumii.

Tăcerea spiritul mi-l poartă prin paradisul celor puri —şi simt că *unul* sânt cu toate spiritele liberate.

...Tăcerea'mi piere ca un nor, când urlă 'n juru'mi viaţa cărnii, — şi iarăşi sânt încarceratul ce 'mploră veşnica Tăcere...

EUGEN RELGIS

LITERATURA STRAINA

Din literatura bulgară

O vilă lângă mare

G. P. Stamatov, a cărui nuvelă o dăm mai jos, în traducere, este cel mai reprezentativ nuvelist în viaţă al Bulgariei. Cele mai bune nuvele au apărut în volum la Sofia în 1905 sub titlul: „Schiţe şi nuvele alese". Forma lui de povestire e mai mult satirică. Descopere partea slabă a cuiva şi o biciueşte.

Traducerea de jos e făcută din Esperanto. O parte din nuvelele lui Stamatov au fost traduse în această limbă, iar noi am făcut traducerea din Esperanto în româneşte. Prin cunoaşterea acestei limbi, o lume nouă se revelă. Opere netraduse în altă limbă pot fi savurate cu plăcere în Esperanto. — Dr. I.

Soarele apusese, când ei intrară în grădină.

— Dragul meu, spune-mi, oare există ceva mai puternic, mai frumos decât dragostea? Nu există, nu-i aşa? Orice alt lucru este fără valoare!.....

— Există, drăguţa mea........ este...,...

— Şi ce este aceea?

— Tu eşti Lenuţo..... tu... tu eşti mai frumoasă chiar decât dragostea......

Fericită, ea îşi ascunse căpşorul la pieptul lui.

— Există ceva şi mai puternic decât dragostea — murmură el încet la urechea ei.

— Ce?......

— Banul.

— Alecule! Cum îţi place să păcătueşti cu astfel de cuvinte! Tu....

El îi închise gura cu un sărutat.

— Aceasta priveşte pe lumea cealaltă, nu se referă însă la tine sau la mine.

— Şi când, mergem la vila ta?

— Vila noastră!

— Vila noastră — repetă ea — când?

— Dacă vrei chiar mâine.

— Bine — mâine. N'am văzut încă marea. Trebuie să fie ceva într'adevăr demn de văzut. Ceva mare, foarte mare, nu?

— Nu este mai mare decât dragostea noastră.

Soarele dispăru de la orizont. Aplecaţi unul lângă altul, ei încetară de a mai vorbi.

* * *

Marea. Aproape de ţărm se află parcul. In mijlocul lui o vilă înaltă cu terase, înecată în întregime în verdeaţă. Împrejur brazde cu flori, alei vaste, acoperite cu pietriş de diferite culori.

Din vilă ies Lenuţa şi Alecu.

La fiecare pas ea stă pe loc, plină de fericire şi admirare.

— Dumnezeul meu! Ce frumos e aci! Ia priveşte această brazdă nesfârşită de flori: albe verzi... roşii, ca o panglică enormă....

Apoi îşi continuară drumul mai departe şi după puţin timp, ea se opri din nou.

— Vino.... vino să vezi marea de aci... ce splendoare! Şi toate acestea sunt ale tale?... Ale noastre?... Uite colo... acea căsuţă elegantă ca o bombonieră... şi ea este a noastră? Şi mai departe... dealul... pădurea... şi ele sunt ale noastre?

— Da, toate acestea sunt ale noastre.

— Ştii dragul meu, sunt beată de atâta fericire, — spuse ea încet şi se lipi de pieptul lui.

— Mă tem să nu fie totul doar un vis.

— Fericirea întotdeauna este un vis — chiar când o trăeşti.

Drăgăstoasă, ea îl luă de braţ şi merseră mai departe. Intrară într'o livadă plină de iarbă moale, înconjurată de arbori înalţi, deşi cu ramuri atârnate ca un arc peste pământ. Intr'un unghiu al livezii, este o grotă artistică cu ozinzi înăuntrul zidurilor. Inaintea intrării, o masă, fixată în pământ, mare, rotundă, scaune, iar deasupra lor lămpi electrice.

Alecu şi Lina se aşezară la masă unul în faţa celuilalt.

Undele loviau rând pe rând ţărmul, reveneau mai puternice şi din nou se izbeau de pietroaie.

Lina nu înceta să privească cu nesaţ marea. Murmurul undelor îi făceau impresia unui lucru necunoscut şi nemai văzut.

— Alecule, oare şi marea este a noastră?

— Ea nu aparţine nimănui.

Ea tăcu ofensată că marea nu este a lor.

Alecu, sprijinindu-se pe masă, stătea nemişcat. Faţa îi era foarte serioasă.

După un scurt timp, Lina îi spuse:

— Dragul meu, ce ai? De ce ai devenit deodată trist? Aci, în parcul acesta admirabil, în faţa acestei privelişti, chiar lângă mare?... lângă mine... tu eşti gânditor. Ce ai?

— Nimic.

— Cum nimic? Nici nu vrei să mă priveşti? Ce înseamnă aceasta? Sau poate marea, acest loc, îţi aminteşte momente triste?

— Nu triste, ci înfiorătoare...

Lina sări de pe scaun şi se apropie de el.

— Nu mă atinge, spuse el sever

Ea îngălbeni.

— Alecule, mă înspăimânţi, ce s'a întâmplat?

— Ceva îngrozitor. Dacă ţi-aş spune, această superbă privelişte îţi va părea un cimitir.

— Dumnezeule! Nu înţeleg nimic. Spune-mi, ce este?.... Ascunzi ceva de mine, dar eu vreau.... eu trebuie să ştiu....

Ea îngenunche înaintea lui şi voi să-i prindă mâna în a ei.

— Nu atinge pe criminal!

— Criminal?

— Da asasin...

— Ce spui? Nu eşti în toate minţile.

— Mai sănătos decât am fost cândva. Stai jos şi ascultă. Presimt că azi te voi pierde — voi pierde tot — dar nu pot să tac. In oraş am putut păstra secretul,—aci—nu mai am putere. Când vin în aceste locuri, îndată fantoma lui înfiorătoare mă persecută. In fiecare floare văd ochii lui gânditori. Fiecare pom se ridică în faţa mea, amintindu-mi chipul lui trist. Intre undele mării apare fruntea lui.... Nu mă întrerupe... Când voi sfârşi, vei putea pleca. Ştii, că tatăl meu a murit şi eu i-am moştenit averea. Totul este acum al meu — şi vila cu parcul, şi case în oraş şi fabrica. Totul este al meu — Eu nu ţi-am spus niciodată, că am avut un frate mai mare decât mine. El ar fi trebuit să moştenească pe tatăl meu, de oarece încă de când trăia tata, eu mi-am cheltuit partea mea de avere. Dar s'a întâmplat că fratele meu a murit înaintea tatălui meu....

— Aşa a fost voinţa lui D-zeu.

— Voinţa lui D-zeu! Şi de ce nu întrebi din ce cauză a murit el?

— De ce?

— Mă întrebi? Nu poţi să ghiceşti? S'au nu crezi? Eu l'am omorât! L'am otrăvit aci lângă această grotă, pe această masă. Iacă aci pe scaunul tău şedea, când cinam, el vorbea foarte vesel, când deodată spuse că are dureri. Se duse la culcare şi a adormit pentru a nu se mai scula niciodată. Ai înţeles acum, cum se face, că totul îmi aparţine? Nimeni nu a descoperit aceasta şi azi afară de mine doar tu mai ştii. Am isprăvit. Ştiu, că un asasin nu este demn de iubirea ta. Eşti liberă şi dacă vrei, poţi spune poliţiei. Pierzându-te pe tine — toate celelalte sunt fără valoare pentru mine.

El tăcu şi-şi rezemă capul pe mâini.

Ea se îndreptă cu curaj spre el.

— Imi spui să plec, mă alungi, dar nu voi pleca. Eşti criminal, asasin poate, nu ştiu. Şi dacă eşti aşa — pentru societate — pentru lege — pentru fratele tău — dar pentru mine nu. Pentru mine aceasta este un basm înfricoşător, pe care nu trebue să-l cred. Şi fantoma celui mort nu se va ridica între noi. Să te părăsesc acuma, când ţi-e silă de tine însu-ţi! Niciodată! Niciodată!... Te iubesc după această mărturisire mai nebuneşte — de oarece acum eşti nespus de nefericit. Cât trebuie să suferi! Vreau să suferim împreună! Mi-ai destăinuit secretul tău — voi deveni complice. Acest secret ne va lega pentru totdeauna, şi dragostea va înăbuşi tot. Alecule, priveşte-mă, pentru mine eşti tot curat ca înainte. Lasă morţii în pace. Ii vom ridica un monument pe mormânt — îi vom face slujbe la biserică... şi fantoma lui va înceta de a te persecuta... Priveşte-mă... spune-mi, cu care mână ai turnat otrava?... Cu dreapta?... Da?... Dă-mi-o să o sărut... Pentru întreaga lume ea este poate criminală — pentru mine, ea este mână, care mă conduce spre fericirea în viaţă. In sfârşit, dacă nu poţi fi liniştit aci — să vindem tot şi să plecăm în străinătate. Crede-mă — în aceste momente mă simt mai mult a ta. Şi tu tocmai acum ai mai multă nevoie de dragostea mea. Dragul meu!...

Ea îi prinse capul în mâini şi cu pasiune buzele ei alunecară spre ale lui.

— Şi acum — să uităm tot ce s'a întâmplat aci şi să plecăm — şi mie îmi fac rău aceste locuri.

Alecu se ridică, ea îl luă de braţ şi amândoi se îndreptară spre ieşire.

— Ascultă draga mea, oare într'adevăr eşti în stare să iubeşti un asasin?

— Tăcere! Nici un cuvânt despre aceasta. Totul a murit cu fratele tău.

După puţin timp faţa lui se lumină, un surâs uşor se zărea pe buzele lui. Lina mirată, se desprinse din braţele lui. Deodată un râs puternic răsună în parc.

— Ha!... Ha!... Ha!.... Ha!... Ha!...

Ea crezu că a înebunit.

— Ce vei spune? Ha!... Oare mi-am jucat rău rolul meu până la sfârşit? Şi tu ai crezut?...

Lina îl privi fix.

— Ce înseamnă aceasta?

— Insemnează, că eu am jucat o comedie... şi că sunt mulţumit, de oarece m'am convins cât de mult mă iubeşti...

— Comedie!! Cum?...

— Uite aşa... fantezie... capriciu...

— Cum, nu ai avut nici un frate?

— Cum nu am avut — am. Te-am minţit din alt de vedere... Am minţit, că toate acestea sunt ale mele; totul aparţine fratelui meu. Imi erţi această minciună nevinovată?... Cine a iertat pe asasin, va erta şi pe mincinos. Şi nu vei pregeta, să mă iubeşti tocmai fiindcă vila nu este a noastră?... Nu e aşa, draga mea?...

In acest moment din partea opusă a grădinii se apropie administratorul vilei — se opri lângă Alecu şi îi spuse ceva la ureche.

— Lino, o afacere foarte importantă. Nu mint, te rog. Intră în vilă, eu mă întorc numai decât.

Şi el plecă după administrator.

După o jumătate oră, Alecu veni înapoi. Lina nu mai era acolo. Căută în toate odăile — nicăeri. Intră în grădină, străbătu aleele, dar Lina nu era. In parc, în livadă — nici acolo. Incercă s'o cheme — nici un răspuns. Doar ecoul repeta obraznic numele ei. Ajunse la mare — nimeni. Valurile mângâiau malurile deşerte fără a se sinchisi. Un gând teribil îi trecu prin minte.

— Nu, nu! E imposibil!... Dar unde este oare?...

Impins de presimţire rea se apropie de vilă, căută servitoarele — nu găsi nici una. Plecă mai departe — în drum întâlni pe grădinar.

— Ascultă — întrebă el cu voce tremurătoare — oare n'ai văzut pe Domnişoara?

— Domnişoara? A trecut pe aci spre şosea.

— Spre şosea? Nu s'a întors?

— Nu.

— N'a spus nimic?

— M'a întrebat a cui este vila.

— Te-a întrebat acest lucru? Ce i-ai spus?

— Că ea aparţine acum fratelui d-tale.

Grădina, grădinarul, vila, parcul — toate se clarificară înaintea lui Alecu. Fără să vrea, ieşi spre şosea.

Un drum lung, drept, liber.

Lina nu se vede — în locul ei în depărtare se vedea un punct negru, mic.

Incetul cu încetul şi acesta se pierdu la orizont.

— S'a sfârşit! murmură el, — încă un mort viu!

Şi mecanic se îndreptă înapoi. Trecu de vilă, de grădină, intră în livada de lângă grotă şi se aşeză la masă.

Privirea lui urmărea liniştit valurile şi gândurile îi alergau departe spre şosea, în căutarea fiinţei dragi dispărute.

Crezu că o va regăsi cândva... Cândva... da... Dar acum — suferea mult — Lina îi rupsese o părticică din sufletul lui.

Toate trec cu timpul, dar în aceste momente el înţelegea doar atâta, că dacă într'adevăr ar fi omorât pe fratele său, nu ar fi suferit aşa de mult ca acuma.

Traducere din Esperanto de **Dr. Iosif**

Din „Rainer Maria Rilke"

Es primii trandafiri......
Mireazma lor se simte-abea,
Cum simţi un zâmbet lin, uşor.
Ca aripi moi de rândunea
Brăzdează ziua 'n zbor.

Şi încotro iei seamă
E încă totul teamă.

Sfios sclipesc bobiţele de rouă
Şi sunetul de-abea tresare
Şi noaptea este încă nouă
Şi frumuseţea prea şovăitoare.

E ceasul minunat când mă găsesc...
Livezile în vânt se înfioară
Şi trunchiuri de mesteacăn strălucesc
In seara, care-i înfăşoară.

Eu simt cum în tăcerea serii cresc
Ca un copac, ce crengile-şi ridică
Şi-aşi vrea cu totul să mă 'nlănţuiesc
In armonia ei unică.

Nu e nevoie viaţa s'o'nţelegi,
Căci ea ar fi atunci o sărbătoare.
Din fiecare zi tu să-ţi culegi,
Aşa precum copiii'n joc şi'n cânt,
Din adierile de vânt,
Primesc voios petalele în floare.

Dar ca să le păstreze 'ntr'adevăr,
Copilului nu i-ar veni prin minte.
El le desprinde 'ncet din blondul păr.
In care se 'ncuibaseră puţin
Şi către anii tineri, care vin,
Intinde iarăşi mâinile cuminte.

Şi cartea mea e Seara, un tezaur
Cu scoarţe de damasc strălucitor.
Desfac încheietoarea ei de aur
Cu mâni cuminţi şi fără zor.

Citesc întâia filă dintr'odată,
Invins de armoniosul ei parfum,
Pe-a doua o citesc mai lin şi lată,
Pe-a treia o visez de-acum!

Eu merg şi azi pe-aceeaşi grea cărare.
Alături de grădinile, în care
Se pregătesc să iasă trandafiri.
Dar simt că încă mult timp, ca şi-acum
Nu vin să mă întâmpine în drum...
Nu pot cârti, nu sunt ai mei
Şi trebuie să trec pe lângă ei.

Sunt numai cel, care-a'nceput convoiul
Şi darurile nu sunt pentru mine.
Pân'or sosi din ceata, care vine,
Acei sortiţi temeinic fericirii,
Ca steaguri roşii, fâlfâind în vânt,
Se vor desface trandafirii!

Singuri, singuri.....
Unul poposeşte 'n celălalt
Şi fiece cuvânt e-un crâng înalt,
Menit să ne'nflorească pribegia.
Voinţa noastră este numai vântul,
Ce ne împinge'n zarea lucitoare,
Căci noi suntem acuma nostalgia
In plină floare.

Traduceri de **Emil Dorian**

Din „Alexandru, falsul profet"

de Lucian

(**Lucian**, e un scriitor grec, din secolul al II-lea după Christos. In „Alexandru", povesteşte viaţa unui şarlatan de bâlci, căruia îi vine ideia să profite de superstiţiile oamenilor, ca să se îmbogăţească. Face deci să se descopere nişte table de aramă, pe care scrisese că Apollo şi fiul lui, Aesculap, se vor cobori pe pământ şi vor locui în Abonoteichos. Imediat locuitorii acestui oraş, încep să clădească un templu, pentru viitorii concetăţeni de origine divină. Fragmentul de faţă, descrie întruparea lui Aesculap).

. . . .

Când fu timpul să înceapă, născoci următoarea şarlatanie: se duse în timpul nopţii acolo unde, nu de mult, se săpaseră temeliile templului, şi unde se adunase nişte apă, fie scursă de pe pământ, fie de ploaie; luă cu el un ou de gâscă, deşertat de mai înainte, şi în care introdusese un pui de şarpe nou născut. Infipse oul într'o gaură făcută în lutul din fundul apei şi plecă.

A doua zi de dimineaţă, dădu buzna în agora, în pielea goală, numai cu un şorţ aurit dinainte, şi cu paloşul acela încovoiat în mână, fluturându-şi părul despletit, ca fanaticii care cerşesc pentru Cybele, mama zeilor, apoi se urcă pe un altar înnalt, de unde ţinu o cuvântare, fericind oraşul, care avea să primească chiar atunci zeul întrupat. Alergase acolo aproape tot oraşul, cu femei, bătrâni şi copii, şi toţi erau înmărmuriţi şi se rugau şi se închinau. Iar el, bolborosind nişte cuvinte neînţelese, par'că ar fi vorbit în limba ebraică sau feniciană, îi înspăimântă pe toţi, căci nu ştiau ce spune, şi înţelegeau doar atâta, că în toate îi amesteca pe Apollon şi pe Asclepios.

Deodată o rupse la fugă spre templul cel nou, cobori în groapa unde se şi construise izvorul oracolului, şi, intrând în apă, cântă cu voce puternică imnuri lui Apollon şi lui Asclepios, şi îndemnă zeul să vie cu noroc bun în oraş.

Apoi ceru o ceaşcă şi, după ce i se dădu, o scufundă în apă, şi scoase lesne — împreună cu apa şi cu lutul — oul acela, în care-şi închisese zeul; tăetura o lipise bine cu ceară albă şi cu ceruză. Il luă în mână şi zise: „Iată, aici îl am pe Asclepios". Iar oamenii, care de pe acuma erau uimiţi grozav, de oul găsit în apă, se uitau cu încordare, ca să vadă ce se va mai întâmpla. Dar când Alexandru sparse oul şi luă în palmă puiul acela de şarpe, şi când îl văzură că se mişcă şi că se răsuceşte în jurul degetelor, începură a ţipa, salutară zeul, fericiră oraşul, şi-şi rupeau fălcile rugându-se şi cerându-şi toţi comori şi averi, sănătate, şi toate celelalte lucruri bune. Iar el porni din nou în fugă, spre casă, ducând cu sine şi pe nou-născutul Asclepios, care — spre deosebire de oameni, născuţi o singură dată — se năştea acum a doua oară, nu din Coronis, ba, zău, nici măcar dintr'o cioară *), ci dintr'o gâscă.

Tot poporul îl însoţea entuziazmat şi nebun de speranţe.

. . . .

Tradus de **Alexandru Graur.**

NOTE

Două locuri rămase vacante la Academia Franceză prin moartea lui Alfred Capus şi Alexandre Ribot, au fost ocupate, primul, de romancierul Estaunié şi al doilea de avocatul Henri Robert. Pentru locul lui Jean Aicard au luptat Abel Hermant şi Louis Madelin. Rezultatul alegerii a rămas nul.

Scriitorii care au căzut la primele două sunt André Rivoire, Charles Le Goffic şi Maurice Palèologue.

Despre noii academiciani, cititorii vor găsi amănunte la „Insemnări".

* * *

Teatrul parizian se îmbogăţeşte cu o piesă a poetului Paul Fort intitulată „Les compères du rois Louis" primită spre reprezentare la Comedia Franceză.

Sacha Guitry, care este la a cincizecea comedie joacă acuma cu enorm succes „Le lion et la poule" şi prepară „L'accroche coeur". Mai are încă alte patru gata să fie puse în repetiţie.

* * *

Serbările pentru comemorarea lui Ronsard, cu prilejul împlinirei a patru sute de ani dela moartea să, vor fi un nou prilej de strălucire pentru intelectualitatea franceză.

Comitetul pus sub preşedinţia lui Pierre de Nolhac, a hotărât o serie de conferinţe, în jurul vieţii şi operii marelui poet, cu recitări de poeme şi audiţiuni muzicale de cântece din veacul al XVI.

Conferinţele încep în Decembrie şi vor avea loc în fiecare Sâmbătă începând cu contesa de Noailles, care va vorbi despre Ronsard şi Natura.

* * *

Fericita colaborare a lui Robert de Flers şi Francis de Croisset, — mai puţin fericită, ce e drept, de cât aceea a celui dântâi cu Caillavet — a produs o nouă piesă de teatru „Romance" adaptare după piesa englezului Edward.

*) După mitologie, mama lui Aesculap era Coronis. Corone în grecește înseamnă „cioară".

Shakespeare în românește

de Ad. Stern

Sub acest titlu d. I. Botez a publicat în „Viața Românească" o întinsă încercare critică asupra versiunilor mele din HAMLET și MACBETH, tipărite de Cultura Națională.

Cercetarea d-lui Botez a apărut în luna Maiu.

Răspunsul meu apare în Decembrie.

Lipsa mea, de aproape un semestru, din țară, apoi o boală care m'a ținut, pentru o vreme, departe și de activitatea 'mi politică, au făcut ca replica mea să vie abia acum. Ea nu sosește însăprea târziu. Din Maiu până în Decembrie, d. Botez n'a revenit, nici măcar în parte, asupra erorilor d-sale, cari i-au fost relevate prin unele întâmpinări hotărâtoare.

Să examinăm dar preocuparea d-sale critică referitoare la „greșelile de gramatică, de înțeles, de tonalitate, de accent și deosebite originalități sui generis", pe cari susține că le-ar fi descoperit în tălmăcirile mele.

I

In ceeace privește „neajunsurile versurilor mele albe" (cum se exprimă d. Botez), d. Barbu Lăzăreanu în „Adevărul Literar și Artistic" No. 142 din 12 August a. c. i-a dovedit că „predilecția mea de a termina pentametrul iambic cu o proclitică", este „predilecția" multor poeți francezi și români, precum Paul Verlaine, Mihail Eminescu, St. O. Iosif, Ion Păun-Pincio, Al. Al. Philippide, I. Pilat, N. Davidescu etc. Adaog că acelaș „neajuns" îl au și autorii italieni și germani. Ba de curând, d. Demostene Botez (pe care desigur d. I. Botez n'are să'l certe!), în poezia *Memento* scrie:

> N'ai să mai poți urî pe oameni, *și*
> Vei plânge pentru tot ce va sfârși. 1)

Asupra acestei chestiuni vreau să mai fac câteva observații, spre a completa pe d. Lăzăreanu.

D-nul Botez declară că „pentamentul iambic" *cere accentul pe silaba ultimă*. Afirmație numai în parte adevărată. Vorbesc aici de structura versului alb, așa cum e întrebuințat, ca vers dramatic de către Shakespeare, apoi în drama germană de la Lessing încoace, și la Italieni. Acest vers are cinci picioare iambice, dar ultimul picior se poate termina printr'un amfibrach așa că decasilabul devine endecasilab pe care Englezii îl numesc vers cu *terminațiune feminină*, și el e tocmai caracteristic pentru epoca *matură a lui Shakespeare*.2)

Și încălicările (enjambements), pe cari I. Heliade Rădulescu le-a numit crăcănituri, încep la Shakespeare în perioada bărbăției celei mai deplin închegate a operei sale. Englezii le zic *Run on verses* (versuri cari aleargă înainte). In strânsă legătură cu ele stă și chestia *procliticelor*, cari au stârnit supărarea d-lui Botez. Indată ce Shakespeare prinde a continua înțelesul unui vers în versul următor, el începe să întrebuințeze proclitice, numite de Englezi *terminațiuni ușoare sau slabe*, (light or weak endings). „La cele dintâi vocea poate să întârzie o clipă, pe când la cele din urmă cititorul este precipitat înainte încât suntem siliți să le urmărim, în rostire și înțeles, în legătură cea mai strânsă cu vorbele cari deschid rândul următor". 3)

Iată dar „neajunsurile" metricei mele, și câtă dreptate are d. Botez de a jeli soarta „muzicalelor versuri ale victimei engleze în traducerea mea".

* * *

După ce ne-a dovedit într'un chip așa de strălucit competința d-sale în chestiuni de metrică, d. Botez se ocupă de *„greșelile de gramatică și limbă"*. O asemenea „critică" nu s'ar putea concepe față de o limbă literară desăvârșit închegată. Limba noastră însă n'a ajuns în multe privinți la o deplină stabilitate, așa încât d. Ioan Slavici a putut scrie de curând despre o „limbă păsărească" a multor scriitori de ai noștri, relevând greșeli morfologice chiar și în gramaticile uzitate în școli, iar Arhimandritul Scriban a vorbit de „stropșirea limbii". Nu e de mirare dar că traducătorul român al lui Shakespeare, aflându-se în fața unui așa de formidabil maestru al limbii și trebuind să reproducă stilul, coloritul și imaginile lui, este silit să recurgă — mai ales sub sila ritmului — la formațiuni cari se abat uneori de la calea bătătorită a graiului.

Se va vedea însă că cele mai multe din „greșelile" ce mi le pune în sarcină d. Botez, provin din cunoștința d-sale imperfectă, a textului englez, și din greutatea pe care d-sa o întâmpină în înțelegerea graiului, plastic al lui Shakespeare, la care aproape fiecare cuvânt este o senzibilizare a noțiunei abstracte, o personalizare și în fine câteodată — ceeace se cam întâmplă celora cari vor să fie neînduplecabilii dascăli de limba românească — dintr'o necunoaștere din partea d-sale a unor *cuvinte neaoș românești!* Ba, se va vedea că însuși d-sa se face vinovat de grave greșeli de limbă!

D-l Barbu Lăzăreanu, în „Adevărul Literar" No. 140 din 29 Iulie a. c., a arătat, că d-lui Botez nu-i sânt familiare toate înțelesurile cuvântului *bold*, întrebuințat de mine în versul:

„Cu neînfricoșatul bold al minții (Macb. p. 56)", — criticul meu pretinzând că trebuia să scriu: *imbold*. Pe lângă dovezile citate de d. Lăzăreanu, mai citez și pe d. Murnu care în traducerea sa din Iliada spune (pag. 16):

„Și nu'și mai astâmpără *boldul*".

Tot așa d. Lăzăreanu a lămurit pe d. Botez că: „o să *plouă*" este tot așa de corect și literar ca „are să ploaie" (în Moldova).

Nu voi mai releva greșelile de tipar pe cari d. Botez mi le socotește mie drept greșeli, precum: *inșile* în loc de *înșii*; *căruia* în loc de *căreia* și în loc de *cărui*, ai în loc de *ale* (al nopții duhuri).

Să vedem acum celelalte greșeli, pe cari d. Botez nu le explică totodată, ci de multe ori le subliniază sau le însoțește cu semne de exclamație, fără altă lămurire:

A. Stern, Macbeth: Intâietate dă'i cu ochi și limbă (Macb. 62).

Aici d. Botez incriminează întrebuințarea cuvintelor, „cu ochi și limbă", și ne întâmpină întâiul exemplu, urmat de numeroase altele, cum d. Botez, nu tocmai în stare de a aprecia metaforele lui Shakespeare, sau neînțelegând textul englez, *îmi face o greșeală din reproducerea lor.*

Shakespeare zice:

„Present him eminence *both with eye and tongue*", adică: „dă'i întâietate atât cu ochii cât și cu limba". *Ochiu și limbă* personalizează privirea și vorba. Tot așa se exprimă Hamlet (pag. 40):

> Dați'i un înțeles și nu o limbă.

Cine afară de d. Botez nu vede metonimia?

A. Stern. Horațio: Tot spiritul drumeț și rătăcit,

> Din mare sau din foc, pământ sau aer,
> Aleargă în ocolul seu. (Hamlet p. 27).

„Ocolul spiritelor"!, exclamă d. Botez, scandalizat.

Shakespeare zice: *Confine*, adică hotar, îngrădire. Ocol nu înseamnă numai înconjur, sau ocol de vite, ci orice loc împrejmuit o despărțire etc. Așa zicem „Judecătoria *Ocolului I*", și *ocol* este vechiul nume al județului (Vezi Dicționarul Universal L. Șăineanu h. v.). De ce dar nu s'ar putea întrebuința pentru cimitir, ocolul duhurilor?

A. Stern. Lennox: Crunte întâmplări din nou clocite (Macb. p. 45).

Aici d. Botez observă: „Vom vedea mai departe că sunt și *tovarăși clociți*".

Da, sunt! Și d. Botez nu uită a cita:

> Polonius: Dar nu-ți toci tu palma ta, dând mâna
> Cu orice nou clocit tovarăș. (Hamlet, p. 43).

Acest *clocit* nu-i place d-lui Botez! Dar Shakespeare scrie:

> *Polonius:* But do not *dull* thy palm with entertainement
> Of each *new-hatched*, *unfledged* comrade.

Ei bine, *to hatch* a cloci, a scoate pui. (Lolliot, Dicționar Englez-Roman). *Ausbrüten* (V. Shakespeare - Woerterbuch, de L. Kellner, h. v.).

„Mais ne rends ta main calleuse par l'échange de poignées de main avec le camarade *nouvellement pondu*" (V. *Georges Duval*, traducere încoronată de Academia Franceză, T. I. p. 17).

Și Shakespeare mai adaogă pe lângă *hatched*, și pe *unfledged*, adică *golaș!*

D-l Botez înlocuește traducerea mea a cuvintelor *Gentilomului* in Hamlet (p. 148, Act. 14. Scena 5): „dă cu picioru'n paie" prin „se sperie de cel mai mic lucru". De unde scoate ciudățenia asta?

Shakespeare zice:

> „She spurns enviously *at straws*".

Adică: „Ofelia, în nebunia ei, *urăște* lucrurile cele mai triviale și mai nevinovate". (V. Clark and Wright, op. cit. nota b. 204). *Georges Duval* traduce: „elle foule avec colère la paille sous ses pieds", și Schlegel: „Sie tritt heftig nach dem Strohhalm".

Dl. Botez preferă pe „se sperie de orice lucru". Să-i fie de bine! Dar atunci să lase pe Shakespeare și traducerea mea în pace!...

A. Stern. Bernardo: Șezi jos puțin și lasă-ne să dăm
Din nou năvală în urechea ta. (Hamlet, p. 21).

Aici urmează trei semne de exclamație, după cari mai vine un alt citat din Hamlet:

> *Primul actor:* Pirus năvălește 'n Priam.

Și iar trei semne de exclamație!

Afle d. Botez că imaginea este a *lui Shakespeare* și una din cele mai frumoase. Iat-o:

> Sit down awhile,
> And let us once again *assail* your ears
> That are so fortified against our story
> What we have two nights seen.

Eu am tradus:

> Șezi jos puțin și lasă-ne să dăm
> Din nou năvală în urechea ta,
> Așa 'ntărită împotriva vestii
> Acelei ce-am văzut în două nopți.

Shakespeare compară dar urechea cu o fortăreață sau cetate, mult întărită împotriva povestei apariției Duhului, și de aceea Bernardo vrea să dea năvală în ea.

A. Stern. Ross. Ei, cercetând urmarea acelei zile (Machbet p. 20).

„In loc de *restul* zilei", observă d. Botez, scurt. Vorba *rest* din original nu înseamnă însă aici rest, ci aceea ce s'a *mai urmat* în *acea zi*. Prin „urmarea acelei zile" am căutat să exprim *acest* înțeles.

A. Stern. Hamlet: De ce umbli să-mi *prinzi vântul?* (Hamlet p. 119).

Textul zice: „Why do you go about to *recover the wind of me?*".

„Acesta e un termen de vânătoare care înseamnă a se pune în sensul vântului animalului, așa încât să-l sperii și să fugă în direcția cursei". (Clark și Wright, op. cit. nota 313, p. 1188). Am cetit în „Prihodul" de A. Frunză (Viața Românească, No. 4 din 1920, p. 550): „Copoiul se aruncă în toate părțile, se oprește, *prinde vânt*", și am format locuțiunea: a prinde vântul altuia.

> *A. Stern, Machbeth:* Și-aș vrea c'al lumii șart să se doboare
> Alarmă dați! Urgie, vin! Vânt, bate!
> Noi barem vom muri *cu hamu 'n spate*. (M. p. 116).

Aici d. Botez observă: „Curios Rege și Macbeth; poartă hamuri în *loc de zale*, barem să se potrivească cu Fortuna, căreia i-a venit capriciul să-și schimbe *coiful* pe *căciula* cu *penaș*, cum vom vedea mai departe".

D-lui Botez nu-i place cuvântul popular *barem*, și în loc de „ham în spate" vrea *zale*. Dar Shakespeare întrebuințează *harness* care înseamnă *platoșă* și *ham*. (nici odată *zale!*). Și aici Macbeth întrebuințează cuvântul, cu un humor sinistru, în sens de ham, cum o arată și cuvintele *în spate*. Și Fr. Gundolf, *Shakespeare in deutscher Sprache*, (publicat în 1922). traduce tot așa, relevând că expresia este împrumutată dela hamul calului.

Benajmin Laroche (Oeuvres complètes de Shakespeare) traduce și el:

„Du moins nous mourrons *le harnais sur le dos*".

Traducerea e dar riguros exactă, cum va învăța acuma și d. Botez. Dar ce greșală de limbă, accent, tonalitate etc. am făcut aici?

A. Stern. (Duncan: către Lady Macbeth):

> „Cu asta vă învăț
> Ca să-mi doriți un *bogdaproste* pentru
> A voastră trudă". (Macbeth, act. I. Sc. VI. p. 30)

La aceasta d. Botez face profunda observație: „Așa se dovedește că bogdaproste își trage originea de la Curtea lui Duncan".

Ba aceasta dovedește numai că d. Botez răstălmăcește cu dinadinsul cuvintele, pretinzând că Duncan învață pe Lady Macbeth chiar *cuvântul bogdaproste!*

Iată pasagiul întreg. Regele Duncan, primit în castelul lui Macbeth, zice, când intră Lady Macbeth:

> „Ah, iată onorata noastră gazdă,
> Iubirea care ne-urmărește, este
> Ades o silă, dar fiind iubire
> Ii mulțumim.

Adică: „Supușii noștri sunt câteodată puși la grea încercare prin iubirea lor pentru mine, dar mă bucur de aceasta, pentru că e o dovadă a iubirei lor. (V. Macbeth de L. W. Lyde, nota 11, p. 95 in Black School Shakespeare, Londra 1909). Și urmând Regele zice că printr'aceasta el învață pe supușii săi a-i zice *un bogdaproste pentru truda lor*, adică a-i *mulțumi pentru supărarea ce le face.*

> Textul zice: „Herein I *teach you*
> How you shall bid *God'ild* for your pains
> And thank us for your trouble".

God'ild (pentru 'God yield) — 'Dumnezeu să vă răsplătească! Mulțumim! (V. Kellner, op. cit. h. v.).

Schlegel traduce:

> Lernnt daraus
> Noch *Gottes Lohn* für Eure Müh uns wünschen
> Und danken für die Unruh' die Ihr habt.

Numai că pune „învățați prin aceasta" în loc de „vă învăț printr'aceasta", cum zice Shakespeare.

A. Stern. Regele (către Hamlet):

> Dulos și vrednic e din parte 'ți, Hamlet,
> Ca tatălui dai ăst prinos de doliu. (p. 32).

„Păcat că nu e limba corectă", scrie d. Botez.

Prinos: omagiu, ofrandă — de ce nu s'ar putea întrebuința în sens larg, nu numai ca omagiu de admirație sau dragoste?

A. Stern. Horatio: Dar după câte-mi pot da *cu* părerea (Hamlet p. 23).

„Se vede că Horatio citise pe Caragiale" observă cu fina lui ironie d. Botez. Eu voi observa întâi că am scris „pot da *cu* părerea", dar și constructia: „îmi pot da *cu* părerea" nu este un mahalagism Caragealesc, ci o construcție românească neaoșe. „Eu dau cu părerea" scrie Ispirescu, citat în Dicționarul lui Tiktin (vezi: părere); în acelaș sens și Laurian și Maxim Dicționarul Limbei Române.

> *A. Stern, Polonius:* Aici, Laertes? Hai pe bord! Rușine!
> Căci *vântul bate'n ceafa pânzei tale.*

Ce eufuism original, exclamă d. Botez. Eufuism? Așa se numea limbajul afectat care se lățise în Anglia după publicarea unui roman al lui Lilly (1579, 1580), al căruia erou este tânărul filosof romantic *Euphue*. De acest eufuism Shakespeare și-a bătut joc în mai multe locuri, între altele, și în vorbirea lui Osrie din Hamlet (Act. V. Sc. II. p. 190 urm.) Dar să ne înțelegem — Shakespeare zice:

> *The wind sits in the shoulder of your sail*

și Schlegel traduce:

> Der Wind sitzt in dem Nacken Eures Segels.

Eu am tradus dar *literal*. Atunci d. Botez numește această expresie așa de plastică și de realistă (imaginea este de altminteri, împrumutată din limbagiul marinarilor) a lui Shakespeare, „un eufuism original"?

Acelaș lucru îl face d. Botez când pune trei semne de exclamație după citarea traducerii următoarelor versuri:

> *Polonius.* Nu da și nu lua cu împrumut,
> Căci dând, ades pierzi banii și prieteni,
> Luând, tocești a *căsniciei muche*.

Am reprodus exact textul:

> Borrowing *dulls the edge of husbandry.*

Schlegel traduce: „Borgen stumpft der Wirtschaft Spitze ab".

Traducerea nu este însă riguros exactă, căci *edge* înseamnă muchie, ascuțiș, nu vârf.

Ințelesul acestei splendide imagini este lămurit pentru oricine nu caută nod în papură. Dar, oricum, și aici d. Botez critică pe Shakespeare.

> *A. Stern. Hamlet:* Ast nărav
> Ia faptelor pe cari le săvârșim,
> Oricât de falnice sunt, măduva
> *Și sâmburele vredniciei noastre.* (H. p. 48).

Spiritualul meu critic adaogă aici: „a traduce pe Shakespeare de sigur se cere — un sâmbure". — Shakespeare însă zice:

The *pith* and *marrow* of our attribute (Act. I. Sc. IV).

Marrow—măduvă; pith înseamnă și măduvă și sâmbure, substanță (V. Kellner op. c. h. v.) și Schlegel traduce *Kern* (sâmbure, în sens larg de miez etc.). De unde se vede că nu numai pentru a traduce pe Shakespeare, dar și pentru a critica traducerea se cere — un *sâmbure!*

Apoi d. Botez subliniază cuvântul *arțag*, din vorbele Regelui către Hamlet (p. 32):

> Dar ca să stărui'n cerbioasă jale
> E faptă de arțag nelegiuit.

Shakespeare zice:

> But to persever
> In obstinate condolement is a course
> Of impious stubborness. (Act. I. Sc. II).

Pe *obstinate* l'am tradus prin *cerbicos*, și pe *stubborness* îl puteam reda prin *îndărătnicie*, dar am preferat pe *arțag*, care nu înseamnă numai dispoziție certăreață, ci coprinde și înțelesul de *toană, capriciu, mauvaise humeur* și pe acela de îndărătnicie, cum explică Dicționarul Academiei Române, h. v.; tot acolo se explică: *plâns* cu *arțag* prin: *plâns îndărătnic.*

D-sa scrie: D-nul Stern traduce greșit *the Gost of Hamlet's father*, cu *Naluca*. „Oricare din cuvintele *Umbra, Fantoma, Stafia*, poate înlocui Năluca cu secces" adaugă d. Botez, „și e curios când d. Stern, având la dispoziție atâtea cuvinte *adequate*, a ales tocmai pe cel nepotrivit".

Nu este adevărat că eu traduc pe Gost of Hamlet's father prin *Năluca*. Oricine se poate convinge că traduc: *Duhul tatălui lui Hamlet.* Cuvântul „Nălucă" îl întrebuințez pentru a exprima *apariția*, cum e și în text. Astfel când Marcellus zice: This thing (p. 26). Și aici cuvântul Nălucă este *vorba românească cea mai potrivită*. Ea înseamnează și Fantoma, iar Stafia are un înțeles peiorativ. *Inchipuiți-vă cum s'ar fi râs dacă aș fi tradus: Stafia tatălui lui Hamlet!*

„Așa începe reu, dar mai reu vine". (Hamlet). D-l Botez trece acum la pasagiile din traducerea mea cari, cum spune D-sa „păcătuiesc adânc împotriva fondului". Nesocotită întreprindere!.. Căci aici se vor învedera și mai mult adâncile confuzii și largile lipsuri ale acestui Anglicist al nostru.

(Despre aceasta în articolul viitor).

ADOLPHE STERN

---

1) Viața Românească No. 8 și 9, 1923.

2) „Prin acest vers progresul spre libertatea dramatică și un câștig de varietate, sunt învederate. Ușoara apăsare pe silaba a zecea poate astfel fi schimbată printr'un fel de notă de grație care urmează" V. Shakespeare de Prof. Dawden, în *Literature Primers*, p. 43".

3) Ibid. p. 81.

CHIPURI și ICOANE

Din povestirile lui Moș Andrei

de I. Agârbiceanu

Pofta ochilor

Lucrurile s'au petrecut așa cum era scris, domnișorule Vasilică : noi ne-am purtat cu răbdare crucea, bătaia a trecut dincolo de munți și nemții cei flămânzi au mâncat toate vitele și porcii din țară, până 'n urmă li s'a oprit un ciolan în gât. Dar ciolan care i-a și înecat pe urmă. Stăpânia românească rămasă în văzduh încă de la Sfântă Măria mare când s'a rupt granița, s'a coborât și pe pământ. Tot satu 'și avea gardele lui și aștepta să dea puterea dorobanțului.

Puteam aștepta acum să vină liniște și pace peste sat, să pot gusta în tihnă dulceața lumii celei noui.

Dar două lucruri au ținut în fierbere satul ani întregi, și valurile nu-s potolite de tot nici până azi. Furtișagurile din vremea războiului, și păcatele unor muieri din vremea 'n care le-au fost duși oamenii în bătae, impreunate cu bănuiala bărbaților.

Iacă, acum ți-oi spune, domnișorule Vasilică, ce m'am gândit când te-am văzut venind în Dumbrăveni. Mi-am zis : va fi oblicit pe la cine mai sunt lucruri furate dela Mărgineanu și vine să le caute. Să nu te miri; în sat și acuma după șase ani, se mai întâmplă nu numai bănueli ci și bătăi crunte din pricina asta.

Am auzit eu de multe ori cetindu-se la Apostol că toate relele din lume isvorăsc din pofta ochilor, din pofta trupului și din trufia vieții, dar nu credeam să fie poftele aceste așa de înrădăcinate în om și să strice buna înțelegere dintre oameni în măsură așa de mare.

Mă gândesc adese-ori, văzând cu ochii ce-am văzut, că omul îndată ce scapă de subt lege și de subt poruncă și de subt pedeapsă, se schimbă în cel mai primejdios dobitoc, își rupe frâul cel lăuntric, după ce nu-l mai are pe cel din afară, și-o iea, nechezând peste câmpuri.

Vreme de cinci șase zile, restimpul dintre retragerea românilor și așezarea nemților, n'a rămas casă nerăscolită de străini, de cât doar acele în pivnița cărora rămăsese vre-un neputincios bătrân sau vr'o babă. Și unde mai pui că 'n vremea asta tot satul fugise la munte, și numai noaptea veneau ștafete în sat. Dar, se vede, au fost deajuns două-trei zile, cum se strecurau pe rând în sat, pentru a se fura unii pe alții de mai mare rușinea.

Atunci vor fi măturat și prin prăvălia dumneavoastră, domnișorule Vasilică. Se pândea vecin pe vecin, dar mai ales vecină pe vecină, se pândeau prin garduri, se pândeau pe uliță, se furișau seara și noaptea unele pe la ferestile altora, pătrundeau în case, scotoceau prin lăzi, prin lavițe.

Când intra mai întâi în casă, gospodina coborâtă din munte, știa acum de mai înainte ce are să se întâmple : dacă știa că vecină-sa n'a venit încă, aștepta înserarea, pătrundea în casă și eșea cu brațele pline de ce apuca. Dacă vecinele erau acasă, noua sosită eșia în curte strigând *tulai*, se bocea o bună vreme ca după mort, apoi își punea mâinile în șolduri și începea să țipe, să înjure, să facă hoață pe toată lumea, pe vecine mai întâi.

Aceste eșiau de la o vreme și ele în curte și se 'mproșcau una pe alta cu noroi să nu le mai poți spăla. Apoi intrau ca o furtună în casă, luau o iee, un șorț, o căciulă, și o vârau biruitoare în obrazul celeilalte.

— Uit căciula ! Nu-i a lui Mitu' nost ? Fie-ți rușine nasului.

Vezi bine că aceea pe care o arăta era a lui Mitu' lor, dar pe cea de furat o pusese la loc adăpostit. Apoi, de cele mai multe ori, cum se adeveri mai pe urmă, nu se furară vecinii, ci, dimpotrivă : cei ce stăteau în uliți deosebite. De-aici mai ales, a urmat o învrăjmășire cumplită între vecini, căci deși erau aproape cu toții vinovați, dar nu se simțeau cu musca pe căciulă pentru învinuirile ce li se aduceau. Și în vreme ce adevărații vinovați aveau vreme destulă—să-și dosească lucrurile furate, adeseori vecinii se învoiau să-și răscolească împrumutat casele.

Dar nici această cercetare nu le putea potoli. Erau femei care nu mai rămăseseră de cât cu hainele de pe ele, erau bătrâni care nu mai aveau cu ce merge la biserică, li se furase cojocul, căciula, cățunii. Ce folos că aveau altele în schimb : nu cutezau să ese cu ele în sat de teamă să nu le cunoască stăpânii.

Și mi se pare că aici era pricina adevăratei învrăjbiri ce nu se mai putea potoli : se furaseră zadarnic, lucrurile mai de seamă nu le puteau folosi. Baba Măia, dacă-ți mai aduci aminte de ea, domnișorule Vasilică, ascunsese în bordeiul ei patru cojocițe, și tot zgribura pe ulițe în zdrențele ei ca și altă dată.

Dar erau atâtea lucruri mărunte care se puteau folosi fără primejdie, lucruri asemănătoare, ca doi picuri de apă : cătrințe, ștergare, blide mai ales și cratițe, și valuri noui de pânză, măsărițe și fețe de perini. Au fost apoi banii ascunși prin lăzi, pe subt perini, pe subt icoane.

Și așa, seară de seară mai ales, luni întregi ardeau ogrăzile și ulițele de sfadă. Se făceau hoți unii pe alții, muerile se încăerau.

Și așa s'a pornit șirul lung al pârilor și al judecăților, dintre cari unele s'au umflat tare dintr'un lucru de nimic, și nu s'au mai isprăvit până în ziua de azi.

Au fost și întâmplări cu rușine mare, domnișorule Vasilică. Nevasta bocotanului Crăciun a fost văzută de toată lumea în cap cu năframa de mătasă a Nuțulesii. In șură la primarul, între straturile de otavă, s'a găsit cojocița Marinoaei. In fântâna lui Adămuț au dat peste toate vasele de *porțălar* ale părintelui Damian !

Dar ce să stau să-ți mai povestesc rușinea satului ! Eu cred că mulți nu vor fi furat ei înșiși, dar că alții au ascuns în ogrăzile lor lucrurile furate.

N'a închis Cuțuli țiganul vr'o zece porci adunați de prin sat în pivnița Roșianului ? Simțise omul că peste noapte par'că ar auzi grohăit de porci. Dar' cum să-i dea prin minte să-i caute în pivnița cea părăsită, în care de ani de zile, de când își făcuse casa cea nouă, nu-și mai pusese piciorul.

Da'ntr'o noapte se luă după grohăit, trecu prin șură, pătrunse în grădină, se apropie de pivniță. Ce s'aude ? Pivnița era plină de ronțăit de grăunțe tari, și'n ușe faraonul. Din sacul ce-l avea dăsăgit pe umăr, tot azvârlea câte-o mână de porumb.

Luat cu iutele țiganul se prosti de tot și la întrebările rumânului nu putu răspunde de cât așa.

— Să mai pue nițel la chil, mâncate-aș. Apoi le fac vânt !

Cât ținu toamna și iarna satul s'a tot înveninat din vrajbele furtișagurilor. Cu vr'o două săptămâni înainte de Paști a venit un preot nou în localul părintelui Damian, popă tânăr de tot și plin de duhul blândeților. Așa părea la față și la purtare, dar la faptă era pară de foc.

Vă zu îndată care-i buhna veninoasă a satului, și ținu în biserică niște cazane trăznitoare ca mânia lui Dumnezeu.

Lucru era hotărît : va trebui să dea înapoi fiecare ceea ce a furat. Altfel nu se vor putea spovedi, nu-i va putea deslega de păcate. Vorbi de ispita deavolului, de patimele omului, de pofta ochilor lacomi; arătă cum se strică oamenii în bătae, îi îndeamnă să nu le fie rușine, să-și mărturisească fiecare vina deaproapelui său, înapoindu-i lucrur furat, pentru ca să se poată coborî frăția între ei și să ajungă sfintele Paști ca niște creștini nu ca păgâni. Mai îndemna spunând că dacă pentru vr'unul rușinea ar fi prea mare, să arunce noaptea în grădina celui cu paguba lucrul furat, ori în curte.

Sfezile se potoliră o vreme. Se începură spovedirile. Nici odată nu s'au spovedit în Dumbrăveni toți bărbații până la copiii de șapte ani, și toate femeile, ca acum. Nime nu cuteza să rămână nespovedit. Ce-ar fi zis satul ? Că nu cutează, simțindu-se vinovat. Și nu trebuia să-i încresteze popa pe răboj, care s'a spovedit și care nu : încresta satul întreg.

Dar veniră sărbătorile, și prea puțini oameni se 'mpăcară. Pe cei ce și-au mărturisit vina unii altora, îi puteai număra pe degete. Prin curți și prin grădini se mai găsiră, ici și colo, lucruri furate. Dar tot de cele mai vechi, de mai puțin preț.

Oamenii nu cutezară să le poarte pe cele de preț, dar fie că le era rușine să le înapoieze, fie că nu puteau să se lase de pagubă, despărțindu-se de ele înainte de-ași fi primit pe ale lor, aflară alt mijloc să se scape de ele. Tot pe furiș, ferindu-se unii de alții, le duseră și le vândură la oraș.

Cu trecerea anilor multe pricini de atunci s'au mai uitat, s'au mai potolit, ajungând cei mai mulți, încetul cu încetul, să-și pună la loc, cumpărând, lucrurile ce le lipseau. Dar, cum ți-am spus, domnișorule Vasilică, sunt încă și azi pâri și judecăți cari izvorăsc din vremea aceea. Și mai ales nevestele nu-și pot uita bunătățile pierdute : iile de julj subțire cum nu se mai află acum, nefrămile de mătase.

Eu, domnișorule Vasilică, sînt de aici din Dumbrăveni din moși strămoși, dar nu am putut înțelege nici odată așa ticăloșiie a celor de-o viță cu mine, cum le-a stat lor mintea și inima la fapte ca astea când vedeau dujmanul venind în sat iar pe ai noștri siliți să bată în retragere? Din partea mea m'aș fi putut împiedica de toate comorile pământului. Ce mai plăteau ele când era în primejdie comoara noastră cea mai mare ?

In nr. viitor : *Trestie bătută de vânt*

Boala lui Nietzsche

de GEORGE SILVIU

In 1888, Nietzsche avea abea 44 de ani. Dăduse la iveală o mare parte din operele ce aveau să-l facă unul din cei mai mari gânditori ai omenirii. Apăruseră, pe rând *„Călătorul și umbra lui"* (1880), *„Zorile"* (1881), *„Vesela știință"* (1882), *„Așa vorbit-a Zarathustra"* (1883-1885, în patru părți). Apoi *„Dincolo de Bine și de Rău"* în vara anului 1886, — și în toamna celui următor, *„Genealogia Moralei"*. Gânditorul e în toiul unei activități de titan. In lunile de primăvară apare — *„Cazul Wagner"*; spre vară *„Amurgul zeilor"*, și în toamnă *„Antichristul"*, precum și *„Ecce homo"* și *„Nietzsche contra Wagner"*, scrise în înfrigurarea nelămurită care-l coprinsese. La Kopenhaga, profesorul de istoria literaturii Georg Brandes ținea prelegeri despre opera lui. Nietzsche îi scria lui Deussen: *„Sala e gata să plesnească, — așa e de plină! Peste 300 de auditori; gazetele cele mari scriu dări de seamă! — Sic in cipit gloria mundi"* 1).

Părea că începe să fie înțeles și apreciat. Părea că sentimentul însingurării care-l făcea să sufere și să geamă—străin de cei mulți și departe de ei,—începea să se risipească. Gloria pe care o disprețuise odinioară,—pe care „o lua cu mănușa și o călca cu scârbă în picioare" („Glorie și Veșnicie") ca pe „o monedă cu care plătește toată lumea", — începea să-l preocupe serios. Puterile lui creatoare erau în vigoare încă, iar fecunditatea lui, uimitoare. Talentul și puterea de muncă, minunat îngemănate,—se copseseră ca un fruct gata să-și împrăștie semințele pe un pământ cât mai gras, unde să rodească din belșug. Il chinuia nevoia câtor mai mulți discipoli, — nevoia unor apostoli pentru religia lui. Căci „Zarathustra e mai evlavios de cât își închipue". E pe o culme, — la înălțimi care te amețesc: ochiul lui obosit n'are nici un punct de reazăm;—e într'o singurătate care te amețește. Singurătatea gânditorului care s'a urcat pe munți unde nu ajung muritorii... De nicăeri nici un semn de viață. E prea sus ca să poată auzi o confirmare; senzație de material, de abstract; singurătate aspră care înebunește nervii supra întinși....

Nietzsche

Un curios fenomen de osmoză, însingurarea-i voită de la început, trece în singurătatea în care se trezește, iar singurătatea aceasta, de afară, — pătrunde încet-încet în însingurarea lăuntrică, în quasi mizantropia cugetătorului neprietenos cu vulgul...

Alături de violența lui, răsare, sfioasă nevoia de a iubi și de a fi iubit; nevoia de a fi înțeles, nevoia de a fi prețuit. Pe măsură ce timpul trece, nevoia aceasta devine din ce în ce mai acută; ajunge nespus de dureroasă. In sufletul lui se naște o nouă tragedie.

„Tot mai multă singurătate", — se plânge el într'o scrisoare — „și vânturi tot mai reci bat împrejurul meu" sau

„Cum se duc toate! cum se risipesc toate!! Cât de tăcută se face viața! Nicăeri nu e un om care să mă cunoască! Sora mea e în America de Sud. Scrisorile vin din ce în ce mai rar. Și nu-s nici măcar bătrân!!!! Numai filozof! numai de o parte!..." 2) și:

„Acuma-s singur — absurd de singur..."

Izolarea aceasta devine un chin îngrozitor:

„Zece ani s'au scurs, —
„nici o picătură de apă nu m'a atins
„nici vânt umed, nici roua iubirii
„— ținut lipsit de ploaie... 3)

Acelaș sentiment de groază față de această turburătoare stare îl găsim în scrisorile de pe vremea aceasta. Intr'una scria, de pildă:

„Nimic împrejurul meu, decât vechile mele probleme; vechile mele probleme, de culoarea neagră a corbilor!

.....Aceasta e singurătate: — n'am pe nimeni, care să aibă comun cu mine un „nu" sau „da" al meu".

Poate că înfrigurarea cu care lucra să fi fost, dacă nu prilejuită, cel puțin întreținută de nevoia grabnică de a fi înțeles.

De mult îl chinuia gândul morții; de pe când era încă un copil, îl obseda ideia că ar putea sfârși cu moartea oribilă a tatălui lui: un ramolisment cerebral. Am văzut, — în articolele, cari l-au precedat pe acesta și în cari am căutat să-l înfățișăm pe Nietzsche într'o cât mai adevărată lumină, — că se temea mult de lucrul acesta. Aștepta deslegarea morții, ca pe un balsam neîngăduit decât pentru o singură dată, — pe care o bănuia cât mai aproape și mai pregătită să-i curme durerile sufletului prea sbuciumat.

Uriașul care sfida întreaga noastră alcătuire morală, care-l decreta mort pe Dumnezeu și care sfărâma idolii fără nici un scrupul — se plângea că ani dearândul nu are o clipă de odihnă și că de nicăeri nu-l întâmpină „un strop de omenie sau un suflu de iubire.

In *„Soarele asfințește"* scria:

„Nu vei mai suferi mult
„— inimă arsă de sete!
„Văzduhul se împle de făgăduinți;
„Simt trecând deasupra-mi răsuflarea buzelor necunoscute,
„— iată că vine marea răcoreală..."

Iși presimția sfârșitul? sau se mângâia numai la gândul după însetarea chinuitoare va trebui să vie suprema alinare pe buzele lui crăpate de arșița dragostei plăsmuitoare și pe [...] lui arși de durerile însingurării?

. . . .

„Zi a vieții mele!
„S'apropie seara!
„Ochiul tău gata să se stingă
„Aruncă cea din urmă licărire,
„lacrimile tale de rouă
„cad ca perlele, de-acum, picătură cu picătură, —
„pe mările albe a și început să se răspândească în tăcere
„purpura iubirii tale, —
„cea din urmă fericire a ta, care șovăie încă..."
„Vino, o, seninătate aurită!
„Tu, care ne dai
„gustul cel mai tainic și cel mai dulce, al Morții!
„Străbătutu-mi-am drumul prea iute?
„Acum, când picioarele mi-s obosite
„— numai acum mă mai leagă privirea ta
„mă mai leagă fericirea ta:
„In juru-mi nu mai e nimic afară de jocul valurilor..."

Incă în 14 Decembrie 1878 scrisese 4): *„Starea mea e un chin animalic și un iad, — nu pot să neg lucrul acesta! Pare că o să înceteze toată activitatea mea universitară, poate chiar orice activitate, s'ar putea chiar ca..."* sau 5)

„Imi pare că nimic nu-mi mai ajută; durerile erau prea de tot nebune! — Mi se spune mereu: îndură! îndură! Dar te saturi și cu răbdatul! avem nevoie de răbdare pentru răbdare!..."

Sfidase însă durerea — și-și pusese „masca" pe obrazul cu armonia sfărâmată de ea. Isbutise s'o înăbușe chiar, și să se ridice acolo unde nu bănuia că are să-l urmărească. Intr'o zi avea să-l doboare. Când? Nu știa încă. Dar presimția lovitura ei de grație... S'a sbătut să scape de îmbrățișarea ei și lucră fără odihnă, fără teamă de oboseală, adunându-și toate energiile sufletești. De odată se găsi singur, departe, neluat în seamă sau batjocorit. Il coprinse o nouă durere: aceia a propovăduitorului neînțeles. Suferia din pricina indiferenței mulțimii pe care odinioară o disprețuise. O mai disprețuia desigur și acum, — dar ar fi vrut s'o desprețuiască văzând-o cum se târăște la picioarele lui, divinizându-l... Dar mulțimea a înțeles altfel... In vibrările mereu mai fine și mai tari ale spiritului său, Nietzsche întrezăria o coardă din ce în ce mai întinsă: o strună care, mai curând sau mai târziu, avea să plesnească. Peste toate grijile și durerile apostolului care propovăduia în pustiu, se adaugă teama cântărețului care simția că nu va sfârși cântecul, și coarda va fi deja ruptă...

„Incipit tragoedia!„

. . . .

In 1889: „In primele zile ale lui Ianuarie fu lovit de un greu atac de paralizie. Fu găsit pe străzile Turinului în nesimțire, și dus acasă, de către gazda lui. Spiritul îi e cu desăvârșire turburat." 6).

După câteva zile, Rohde, Brandes, Buelow, D-na Wagner, P. Gast și alți prieteni, primiră scrisori din parte-i, — semnate *„Dionysos"* și *Răstignitul"*... Apoi o noapte adâncă și grea își trase aripa, definitiv, peste gândurile lui suferinde... Profesorul Overbeck, alarmat și bănuind cauzele, plecă imediat după primirea acestor scrisori în căutarea lui; îl luă, la 7 Ianuarie din Turino și-l internă într'un ospiciu de nebuni din Bâle. De aci fu dus la un institut de psichiatrie din Iena, — fu luat de mama lui, la Naumburg și, după moartea acesteia, de sora lui, d-na Elisabetha Förster-Nietzsche, la Weimar. Aci se chinui în ghiarele nebuniei, până la moarte...

* * *

Să vedem acum în ce consta boala lui Nietzsche. După propriile mărturisiri, ar fi suferit mult de nervositate, de insomnie, de stomac, de migrene, etc. Pe noi nu ne interesează miopia sau alte defecte pur fizice pe care le-ar fi avut. Ele nu au exercitat o influență directă asupra spiritului lui.

Problemul trebuie cercetat științificește. Ne vom baza prea puțin pe ipoteze și pe bănueli, și vom căuta să redăm cât mai exact și în cât mai generale linii, adevărul.

Singura lucrare cu drept cuvânt socotită ca cea mai bună e a d-rului Moebius: „Das Pathologische bei Nietzsche". Acesta, bazat pe observarea diferitelor simptome de paralizie corporală, ajunge la concluzia că primul atac pe care l-ar fi suferit gânditorul ar fi avut loc în 1881; al doilea, mai puternic decât primul în anul următor; după aceasta, curba care ar reprezenta boala lui Nietzsche ar merge urcând până în 1884, când ar interveni pauza dintre anii 1885—1887; în 1888 curba ar porni din nou urcând și ar duce la complecta-i prăbușire în 1889 — după care, urmează întunecarea cu totul a spiritului gânditorului. 7)

Raol Richter, — în binecunoscuta-i lucrare de care am avut ocazia să pomenim mai sus: „*F. Nietzsche*, sein Leben und sein Werk", — face câteva observațiuni foarte juste și combătând părerea d-rului Moebius pe motivul că n'ar fi destul de întemeiată afirmația acestuia, — nefiind fenomene distincte de paralizie generală în epoca în care acesta-l socoate pe Nietzsche deja bolnav, — împarte în 3 părți distincte ceeace era bolnăvicios, „patologic", la acesta:

1. Diferite manifestări de boală fizică, ce nu l-au mai părăsit cam din anul 1870, — ca boala de stomac, migrena, insomnia, ș. a. m. d.

2. *Nebunia* care ar fi apărut cu siguranță în 1889 și înfine

3. *O stare generală patologică*, — pe care unii au numit-o nervozitate, hipersensibilitate, decadență, degenerare, etc., — și care pare să fie de natură ereditară.

Prima grupă nu-l interesează pe R. Richter, pentru că, spune el, n'a avut o influență asupra psihicului gânditorului. E interesant de știut însă că lua diferite narcotice, ca să poată dormi; într'o scrisoare mărturisește chiar că: *„Azi am să iau așa de mult,... ca să pierd conștiința". 8)* A doua grupă e singura care prezintă pentru noi importanța cuvenită, — și de care avem nevoie pentru studiul de față. Incontestabil că, odată manifestată, boala lui cerebrală s'a menținut până la moarte. Dacă ar fi să ne luăm după concluziile la care ajunsese D-rul Moebius, ar însemna să admitem că paralizia lui ar fi avut o durată de 20 de ani — din care opt ani, bolnavul n'ar fi suferit de nici un fel de turburări intelectuale.

Dr. Herman Türck găsește că scrierile lui Nietzsche nu sunt decât descărcarea unor instincte criminale perverse, ce nu s'au putut manifesta ca atare.

„Asemenea păreri" — scrie R. Richter — „nici n'ar trebui să le pomenim, — dacă cei cari le propagă n'ar fi oameni de vază și dacă nu s'ar vinde în multe edițiuni cărțile lor..."

De sigur că nu e locul să examinăm punct cu punct motivele pentru care nu e Raoul Richter de părerea lui Moebius, — mai ales că e vorba de amănunțite chestiuni de medicină, ce privesc în special pe psihiatri.

Ceeace trebuie să reținem însă, e că *nu avem nici un motiv să credem că nebunia lui Nietzsche s'ar fi manifestat înainte de 1889*. Și, cu aceasta, cad toate insinuările detractorilor lui. Că era „excentric" în scrierile lui și că era pătimaș și prea energic? Nu alcătuesc o dovadă suficientă că ar fi fost nebun. Iar în ceeace privește celelalte mici neajunsuri pe care le suferă de pe urma migrenei, boalei de stomac, etc., — ele, toate la un loc, nu ne îndreptățesc să credem că ar fi putut influența în mod vădit psihicul lui.

Odată admis că nebunia lui a apărut abia în 1889, — scapă, evident, de sub bănuiala că și-ar fi scris operile, — și mai ales ultimele, — sub influența boalei.

* * *

Ultimii lui ani au fost o chinuitoare și dureroasă agonie. Cu atât mai dureroasă cu cât întunericul coborît în creeru-i sbuciumat, era mai adânc — pentru că făcea un și mai mare contrast cu armonia de lumini dinainte...

„Numai ritmul versurilor lui Schiller, pe care le citea gardiana îl mai smulgeau din toropeală" — scrie Edouard Schuré 9) puțin înainte de a muri, ea încercă să-i facă plăcere, spunându-i că de când e bolnav s'ar fi făcut celebru în toată lumea cu cărțile lui. El ridică atunci capul, murmurând: *„Ei n'au înțeles nimic... nimeni n'a înțeles nimic!!..."*

Iar surorii lui, care plângea, i-ar fi spus, cu glasul duios și tremurător: 10) *„De ce plângi? Nu suntem oare fericiți?"*

* * *

Doisprezece ani se scurseră,, lungi și chinuitori. Nici o rază de lumină nu se mai rătăci în sufletul lui cucerit de noapte. Era prizonierul celui mai crâncen dușman al gânditorilor. Nebunia făcuse din el un trup neputincios, un creer sfărâmat... Viața se răzbuna, pentru că și pe ea o sfidase odată. Dar mai ales se răzbuna moartea. O moarte lentă, stupidă, feroce...

Odinioară, cântase în versuri pline de avântul anilor lui de sbucium și de îndrăzneală, o moarte frumoasă — moartea luptătorului senin, în deplinătatea forțelor sale:

Să mor
cum l-am văzut odinioară murind
pe prietenul meu care arunca minunat
fulgere și priviri, în întunecata-mi tinerețe:
sburdalnic și cumplit,
—se juca în luptă —,

în mijlocul războinicilor vesel, —
între învingători cel mai grav
ridicând pe soarta lui o soartă,
aspru, chibzuit, prevăzător —
înfiorându-se dinainte, în victorie
chiuind de bucuria de-a izbândi, murind...

(Voința cea din urmă)

și pe ochii lui coborîră pleoapele-i transparente, ca să nu se mai deschidă niciodată, la 25 August 1900. A fost înmormântat, fără vreo slujbă religioasă, în cimitirul sătucului Röcken, alături de părinții lui. Un singur student, venit de departe, — necunoscut de nimeni, — a spus câteva cuvinte simple și mișcătoare, în fața gropii...

GEORGE SILVIU

1) Cit. după *Raoul Richter*: op. cit. pag. [illegible]
2) R. Richter, ibidem pag. 70.
3) „Despre sărăcia celui mai bogat".
4) Cit. după *Lou Andréas Salomé* op. cit. pag. 88.
5) idem
6) *Raoul Richter* op. cit. pag. 73.
7) Cf. Richter, pag. 92.
8) *J. Reiner*, op. cit. pag. 21.
9) *Ed. Schuré* în prefața la vol. D-nei Sirieyx de Villers, p. 29.
10) *Sirieyx de Villers*, op. cit. pag. 95.

Săptămâna teatrală

de Dim. Șerban

Teatrul Regina Maria. Compania Bulandra: **Mârgeluș, comedie în trei acte de A. de Herz.**

Comedia reluată a d-lui A. de Herz, consacră încă odată pe autorul Păiajenului, în fruntea teatrului comic contemporan. Mânuitor dibaciu de situațiuni spirituale d. de Herz, cu humorul său satiric, a caracterizat mai întâi tipurile comediei sale și apoi după ce a compus pentru fiecare o personalitate, i-a strâns laolaltă, i-a pus în relație unul cu altul, le-a dat posibilități omenești, să se cunoască, să se atragă sau să se disprețuiască, suficient, pentru ca mersul piesei să progreseze spre interesul nevoiei noastre de a ne amuza. Nici o clipă dialogul din Mărgeluș, nu-și desminte spontaneitatea începutului, nu-și micșorează humorul, nu-și obosește spiritul. O vervă obsedant de vie și de o volubilitate veselă, susține fiecare scenă, în timp ce caracterele își desfășoară activitatea lor liberă, necondiționată de pretențiunile ciudaților sceptici ai sălilor de premieră, ci dintr'un imbold lăuntric tâșnitor ca isvoarele naturale ale munților.

A. de Herz

Comicul lui Mărgeluș este moral și satiric; este moral, fiindcă pornit dintr'o conștiință umană, merge spre o desfășurare cinstită și este satiric fiindcă biciuește glumind și glumește fără rezervă.

Nici o amărăciune, nici un regret zadarnic, nu tulbură optimismul acestei comedii, iar în dosul voiei-bune cu care se rezolvă conflictul nu zărim mâna autorul, trăgând sforile succesului.

Povestea lui Mărgeluș este simplă. Ea amintește pe a atâtor copii eșiți din dragoste, mai degrabă decât îngădue binecuvântarea oficială. Mărgeluș este intrusul care strică bucuria unei familii, ca mai pe urmă să așeze o definitvă armonie. Atâta tot. S'ar părea că nu e nimic nou. Și totuși alegerea mediului, expunerea situațiunilor, cunoașterea indivizilor, conlucră la realizarea unei comedii spumoase de vervă, de spirit și de observație. Mărgeluș e frate bun cu Păiajenul și succesul, reînoit azi la reluare, nu este decât salutul legitim pentru cel mai dibaciu dintre autorii noștri de comedie actuală.

Apariția d-lui Maximilian în ministrul Zota, a adăugat un motiv mai mult succesului serei.

D. Maximilian este un isvor nesecat de humor și comic.

D-șoara Micaela Costescu, a împrospătat figura simpatică și blagină a dactilografei, printr'o nuanță de emoțiune și dramă intimă, nouă în exteriorizarea sa artistică de până acum.

Restul interpretărei la punct.

DIM. ȘERBAN

POEME BIBLICE

Prăbușire

I

De zile multe, vânturi arzătoare
Suflau, spăimântător, dinspre deșerturi.
Colinele se clătinau; iar munții
Se zvârcoliau în zare.

Prin braniști și pe coaste tamarinii
Gemeau, striviți de-o presimțire. Gura
Șuvoaielor încremenise. Pasări
Se'nvârtejiau pe ceruri.

Tot ce trăia în jur, Cetate sfântă,
Simția apropiata năruire...
Și, cum se'naltă fumul de pe — altare
Urcând spre bolți menite,

Așa, din neguri de genuni spre piscul
Inmărmuritelor văzduhuri, plânsul,
Crescu, biruitor, în ziua 'n care
Sortită-ți fu pieirea.

Atuncea rodnicele-ți văi urlară
Sub mutilarea carelor de luptă.
Și 'ncremeniră turnurile tale
Zărind pe culmi năvala.

Suna prin câmp sălbateca ciocnire
De lănci, topoare, paloșe și scuturi;
Iar porțile-ți de fer — cu spaimă 'nchise —
In cari loviau berbecii,

Scrâșneau, în noapte, dureros... Pe ziduri
Arcașii tăi, pierduți, rotiau doar groază:
Un cârd de cerbi, când pe tăpșanul pașnic
Se năpustesc gonașii...

Cu umezi ochi și încleștându-ți dinții
Ca să nu gemi, așa-ți priviai căderea.
Dar, când prăpădu-atinse Casa-sfântă
Ai tresărit, nebună.

Atunci, cu'ntreaga viață ce-ți rămase,
Te-ai răsvrătit într'o supremă opintire,
Asemeni blândei junci când fierul rece
Se'nplântă 'n ceafa-i caldă.

Ci 'n ziua ceia orice 'npotrivire
Fu în zadar, căci Domnul te-osândise...
Un sac puteai să-ți pui pe trup de-acuma,
Cenușe pe-al tău creștet!

Astfel bătrânii muri ți se surpară
Și porțile ți le 'nghiți țărâna.
Iar peste fruntea vechilor lăcașuri
Lungi flacări tâlfăiră.

Și Soarele se îngropă sub țarini
Să nu mai vadă pângărirea. Cedrii,
Pe munții 'n spasmuri, înpietriță. Umbra
Inăbuși pământul...

II

Strălucitoare te 'nălțai, O, Casă
Prea sfântă, tu, lăcaș de rugi și slavă,
Minune-a mult-vestitului tău meșter,
Bătrânul Hiram-Abi.

Mărețul creștet spinteca văzduhul —
Iar temeliile-ți de piatră neagră
Striviau întreaga arie-a lui Ornan,
Pe muntele Moria.

O! Incăperile blajine, cu păreții
Acoperiți cu lemn de pin sălbatic
Și cu ungherele 'nbrăcate 'n aur
In aur de Parvaim!

Aci, masive-altare de aramă
Purtau pe brațe jertfe fumegânde.
Iar, dincolo, în larga sală 'n care
Se 'nbrățișa argintul

Cu purpura — sub potolite raze
De policandre și sub boarea rară
Care creștea din albele cădelniți,
Precum din guri de floare,

'Acolo, chivotul străvechi al legii
Săpat în lemn de sitim, cu chenare
De aur înăuntru și pe-afară —
Dormia 'n solemnă tihnă,

Pe când, de-asupra lui, pe ziduri
Doui heruvimi enormi și candizi
Iși întindeau aripele-aurite
Să-i străjuiască somnul...

Din însorite văi și de pe țărmuri
De ape molcome, în zile sacre,
Spre tine se urca, sburdând, norodul
Pe înverzite drumuri.

Bărbați vânjoși, femei, la piept cu pruncii
Trandafirii ce gânguriau sub soare,
Mânau domolul șir de-asini cu sarcini
Inbelșugate 'n spate.

De-acolo, sus, cu umbre și miresme
I-ademeniai; iar cele două turnuri
Ți le 'nălțai în slăvi, ca două brațe
Cari binecuvântează!...

III

Acuma vânturi rele bat pe unde
Doar rugi și bori sfințite fluturară.
Sub frânte bolți și sub surpate streșini
Se-adăpostiră bufniți.

Dihorii orbi și caprele păroase
Se joacă-acum pe lespezile taie.
De după dărâmate ziduri, struții
Iși naltă gâtul sarbăd.

Pe treptele pe care lacrimi mari și sânge
S'au încrustat prin vremi, șacalii,
In nopțile prelungi, năbușitoare,
Dau urlet lung și jalnic.

O! Plângeți, ziduri! Hohotiți, coloane
Culcate 'n praful înroșit de-amurguri!
Vărsat pe veci e-oleul sfânt! Zăbranic
Se'ntinde pe ruine.

De-acuma pot aprinsele deșerturi
Să 'ngroape zările 'n furtuni eterne!
Din fulgerate culmi, spre 'nvolburata preajmă
Coboară marea Noapte!..

VIRGILIU MOSCOVICI

Berlin, Aug. 1923

Mişcarea literară

de Claudia Millian

Curtea Domnească din Argeş. Buletinul monumentelor Istorice. Tiparul Institutului Cultura Naţională

In perfecţia tiparului şi a technicei ce posedă, Cultura Naţională dă o dovadă nouă de gust şi preocupare artistică — prin buletinul Monumentelor istorice apărut de curând.

Curtea Domnească din Argeş, se prezintă în făptura unui tom, alcătuit dintr'un album de planşe în autotipie şi tricromie şi din numeroase texte — cu notiţe şi desluşiri istorice, — date de cei mai de seamă autori competenţi.

Istoria îmbinată cu archeologia şi iconografia — realizează această carte de cercetări, cu concursul cel mai desăvârşit, al unei technice ideale.

Valoarea unei opere de ştiinţă şi de artă, se măreşte prin reprezentarea ei. Expoziţia cărţii franceze, ne-a arătat până unde a ajuns rafinamentul ochiului, celui ce s'a obicinuit să privească prin ochelarul artistului, şi poate că pe această cale, ne vom obicinui şi noi să sezisăm ceeace este în adevăr „frumos".

Am văzut la un prieten, un exemplar din **Cântarea Cântărilor**, în text latin ilustrat ca în frescă **al tempera.** Purcede din Olanda şi artistul ca şi editorul, a scos la lumină numai un număr restrâns de exemplare. E tot ce am văzut mai minunat şi ai putea crede că sunt adevărate fragmente morale, aşezate în cuprnsul unor file îngălbenite.

Frumosul râmâne dar rar printr'o dublă raţiune, întâi că e proporţional cu procentul bunului gust — care e rar — şi al doilea cu valoarea materială, care e ridicată.

Sunt două necesităţi diferite, gustul cititului şi gustul ochiului şi fiindcă n'au ajuns încă să facă o singură efigie ca Dioscurii, iată pentru ce se înghit cele mai multe cărţi, în pilule lipsite de orice simţ artistic.

La noi tiparul abia acum trece din rândul meseriei la institutul artei, de aceia trebuesc oarecare eforturi pentru a face acest salt de clasare, cu mentalitatea şi discernământul comun.

De ce vine aşa de puţin public la Hamlet — când îl reprezinţi cu ochii de mâine şi de ce gem sălile, când se tăvălesc pe scenă oameni obiciniţi în decoruri cunoscute? „That is the question".

* * *

Căutând în cartea **Curţii Domneşti din Argeş,** pe lângă notele istorice şi archeologice, ale domnului Virgil Drăghiceanu, interesante fiindcă stabilesc primele legături cu istoria, a vechei reşedinţe domneşti şi mai ales desfăşurarea secolelor al XIII-lea şi XIV-lea — găseşti o sursă neînchipuit de bogată a artei bisericeşti, cu expunerea frescelor murale şi a tuturor elementelor decorative, găsite în mormintele voevozilor, care fixează influenţa şi caracterul primei noastre arte picturale şi vestimentare.

Inscripţiile în jurul ferestrelor şi prin toate colţurile bisericii domneşti, fac dovada gustului de artă pe care l'au avut strămoşii noştri.

„Această fereastră s'au înfrumuseţat de Jupân Sandul Bucşănescul", sau mai dovedesc cum s'au făcut reparaţiunile bisericii, pe rând şi de anumiţi oameni.

Cât erau de preocupaţi cu arta şi înfrumuseţarea bisericilor şi palatelor — atât voevozii cât şi boerii, o spun reminiscenţele restaurate în zilele noastre. Peste secolele acelea adormite au trecut altele mai noi, dar mai sărace cu duhul creaţiunii. Ştiinţa galopează şi arta moare. Peste nepăsarea din urmă, va trebui să se ridice o trâmbiţare unanimă de regrete şi imputări va trebui o conştiinţă colectivă, care să trezească gustul adormit în străvechile biserici şi morminte, va trebui să vie o „Renaştere" sau poate o „Reînviere".

„Această fereastră s'au înfrumuseţat cu cheltuiala Dumnealui Ştefan Sinu Balotă Căpitan".

Mitropoliţii ca şi voevozii, boerii ca şi zugravii nu visau decât la vecinica frumuseţe în locaşurile lui Dumnezeu.

Azi, dacă viaţa economică strângându-ne de gât, nu mai îngăduie posibilitatea creiaţiunilor de artă — fiindcă statul ca şi individul socoteşte valuta zilnică — iniţiativa restaurărilor şi a bunei întreţineri, pentru vechile monumente de artă — ar trebui să-şi cheltuiască toate energiile şi sursele, pentru păstrarea acestor unice comori.

O să ni se spună, că enunţ un capitol, la care se lucrează — dovadă restaurarea Bisericii Domneşti de la Curtea de Argeş.

E adevărat şi cu acest exemplu, ilustrat în cartea scoasă de Comisiunea Monumentelor istorice, scepticismul meu ar înceta de a avea vr'un sens, şi totuşi nu este aşa.

In plimbările mele de peste vară, pe valea Oltului, am făcut mai multe constatări triste decât s'au învrednicit cei „în drept", dealungul anilor din urmă.

Cozia, a căreia evocare, am cântat-o de copii în ritmul versurilor învăţate pe din afară:

„Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate", Cozia, unde se odihneşte Mircea Basarab, şi unde cântă amintirea vremilor patriarhale, unde antireiele domneşti răsar din umbra zidurilor meşteşugit zugrăvite, **Cozia** se dărâmă încetul cu încetul, mâncată de apă şi de nepăsare.

Un paraclis s'a dărâmat, zidurile sunt crăpate picturile afumate şi terasa pe Olt, goală de ferestre, străbătută de ploi şi de vânturi.

Ce s'a ales din această bijuterie, decât ceeace mila preoţilor i-a dăruit când a putut? Dantela de piatră cu prescurile multe şi diferite, încrustate ca nişte ochi deschişi în negură şi frescele întunecate, mai vorbesc de vrednicia altor vremi scurse în istoria ţării noastre.

Mai departe Horezul, cu tragedia lui Constantin Brâncovan, cu unica lui grumuseţe de architectură, sculptură şi pictură murală, a mucigăit de ploi şi de părăsire. Slujindu-se mereu în Biserica cea mare, zidurile s'au afumat, în timp ce micul Paraclis stă încuiat şi neslujit. Frumuseţea frescelor piere sub fumul lumânărilor şi tencuiala se dărâmă zi cu zi. Spectacolul ăsta dureros îţi strânge inima şi te doare că nici un ochiu nu privighează şi nici o mână nu se osteneşte să îngrijească minunăţia vremilor Brâncoveneşti.

In schimb puzderia de vizitatori, doritoare de eternitate publică şi-a lăsat numele sgâriat dealungul brâurilor zugrăvite, în naos şi pronaos.

Pomelnice nesfârsite de nume caricaturale şi adesea — cunoscute, vai! — se înşiruesc neruşinat, sgâriate cu cuiu sau cu creioane chimice, asigurând astfel netrebnicilor profanatori, o glorie publică, din cele mai ruşinoase, câte îşi poate întocmi inconştienţa şi lipsa de respect.

Nu cerem monumente noi, dar vrem să le păstrăm pe cele vechi. Ne-am lipsi bucuroşi de superficiala maiestate a Arcului de triumf, tencuit numai pentru solemnitatea unei zi, ca să avem în schimb îngrijitori şi custozi, pentru operele trainice, menite să înfrunte furtuni dealungul secolelor şi bubuituri de tunuri.

Ne întoarcem tot atât de trişti de pe valea Oltului şi enervaţi de ruina vremei, după cum ducându-ne la hipodrom, suferim văzând străduinţa scumpă şi inutilă — de o singură clipă — a monumentului ce reprezintă spiritul oamenilor de azi.

Dar în vremea când efigia ţării se tipăreşte pe hârtie uşor de contrafăcut, e poate naturala ca arta să fie prezentată în stuh şi paiantă.

Epocilor cu monete bătute în simboluri corespund nepieritoarele monumente de cultură şi artă — iar azi hârtia şi varul, construesc parodia pseudo-valorilor, în care ne legănăm nepriceperea.

CLAUDIA MILLIAN

LINIŞTI DE SCHITURI

Via sufletului

In via sufletului strugurii sunt copţi
de soarele-veghetii al atâtor nopţi...

Belşugul îşi desbracă sâni de rouă
din care va musti o sevă nouă...

Ciorchini plini ai visurilor grele
îşi pleacă pârgul şi sărută cald,
Cu guri de chihlibar şi de smarald,
mătasa foilor — nădejdii mele
pe cari ruginile tristeţii, de curând,
burat-au închegatele fărâme
de gând...

Aracii-aşteptării, (gârboviţi de vreme),
ghicesc că via va să se dărâme
căci putrigaiu-l simt în ei cum geme...

...In via-sufletului strugurii sunt copţi
de soarele-veghetii al atâtor nopţi...

O, gândurile tale de ce întârziază
şi nu vin cu mâini vrenice de sprintene culegătoare
ca viei să-i desprindă rodul proaspăt
ce e atât de greu, încât o doare?...

De ce nu vin ca pârgul să-l aleagă
şi până 'n vârf să'ncarce coşurile goale
ale simţirii tale?...

Căci dacă-ar vrea prinosul să-l culeagă,
ar fi strivite boabe coapte, boabe pline,
în teascul-sufletului ce'npăinjeneşte 'n tine!...

Şi-ar ţâşni mustul sevei lor, clocotitor,
şi sub fermenţii-desmierdării şi-ai iubirii
s'ar preschimba în vin aromitor
ce ţi-o'nbăta însetoşarea firii...

...De ce culegătoarele nu vin
cât frăgezimea rodului e'n plin?...

O, dacă tu nu le-i trimite,
în vie strugurii se vor mâhni
şi boabele 'ncreţite
de zăbavă,
se vor usca, se vor zbârci
şi s'or topi în via dărâmată şi jilavă...

. . . .

In via sufletului strugurii sunt copţi
de soarele-veghetii al atâtor nopţi.

Gamă frântă

...Când în spitalul toamnei agonisează ploaia
şi pulsul ei svâcneşte din ce în ce mai rar,
bolnav, compar
odaia
cu un cavou bizar...

Iar eu — ca şi cosciugul cu scândurile bune —
adăpostesc secret
cadavrul fostei inimi,
(cadavru de poet)
ce'ncet
se descompune...

RADU GYR.

Cărţi şi Reviste

ION DONGOROZI: *Cum s'a despărţit tanti Veronica,* Nuvele şi schiţe, Craiova, Scrisul românesc; ALEX. LASCAROV-MOLDOVANU: *Hotare şi singurătăţi,* Bucureşti, 1923, Cultura Naţională.

Doi scriitori înrudiţi pe alocuri dar mai totdeauna deosebiţi unul de altul. Ambii mărturisesc de la început o originalitate de suflet, ambii sunt scriitori reprezentativi; numai că cel dintâi îşi arată sufletul ca o oglindă pasivă în care imaginile se impun într'o uşoară stare de primitivism manifestat şi prin câteva expresiuni de limbă — (*„Pi hodorogu di boer măi.. să-i scrijălăm bucile cu cosoru"*... sau *„Ba pi muere vere... la rând ca la moară"...*), pe când celălalt aduce în intensitate o pondere definitivă şi rareori un retorism voit de aceeaş tendinţă care caracterizează — după d. Ibrăileanu — opera d-lui Brătescu-Voineşti.

Epica d-lui *Ion Dongorozi* este închiegată din nuvele şi schiţe psichologice. Sufletul eroilor săi este arătat că trăeşte, se luptă cu viaţa pe care o învinge de cele mai multe ori. Are însuşiri de analist narativ, elemente care-i hotărăsc cadrul şi inspiraţia. Realist viguros în plastică d. Ion Dongorozi pleacă dela atmosfera şi materialul d-lui Liviu Rebreanu şi merge mai departe până la virtuozitatea formală. Stilul capătă o preciziune care dă contur definitiv personagiilor şi fixează verosimilitatea situaţiunilor.

„Şi într'adevăr, Ghiţă Spiţăru, spintecă acum vâltoarea, cu puteri şi mai sporite par'că, cu preuteasa chircită ghem pe după gât şi 'nţepenită cu mânele amândouă în chica lui. După ce-o tăiat în lat bulboaca cea mare, mulţimea înlemnită şi amuţită pentru o clipă, prinsă a urla aiurită, a tropăi pe loc, ori a fugări chiar de bucurie, pe malul Bârladului.

Ghiţă Spiţăru, tremurând vargă, şi clănţănind ca 'ntors de friguri, se propti în călcâe şi dintr'o săritură, slobozi povara din cârcă. Işi trase apoi odată adânc sufletul, deşiră, curmat din mijloc, o cruce bătrânească, cercă în vre-o două rânduri să culeagă cu latul limbii mâlul lipit de gingie, iar când preuteasa se târî în genunchi să-i sărute dreapta, se smuci din loc, speriet par'că, şi o porni, şontânc, şontâc, spre dealul Ţigănimii". (Ghiţă Spiţăru 15).

In nuvelele d-lui *Alex. Lascarov-Moldovanu* e arătat mai totdeauna învinsul. Viaţa îi atârnă de grumaz povara-i şi-l doboară. E un fond sufletesc deosebit de cel al d-lui *Dongorozi*: este idealismul sentimental, cu tonalitate nostalgică; d. Al. Lascarov-Moldovanu se înduioşează şi înduioşează prin acea sugerare a sentimentelor adormite în noi. Condiţie cu care ne-a obişnuit d. *Sadoveanu*; pe când d. Dongorozi creiază aceste sentimente: le simţim intensitatea, deşi mai turbure, dar puternică, putând să devină artistice, în opunere cu cele ale d-lui Lascarov-Moldovanu care ni le dă în mai bogate asociaţiuni de idei, dar mai slabe în intensitate. De aceea d. Dongorozi se va opri cândva la roman, iar d. Lascarov-Moldovanu va rămâne la cultivarea — cu succes — a nuvelei. „Niculăiţă Cârnu" al d-lui Dongorozi o mărturiseşte.

In „Hotare şi singurătăţi" concretizarea concepţiei tinde şi ajunge artistică (în „Nămezile") ceeace în cazul de faţă aduce după sine eleganţa stilului.

„Adescori, seara, după ce se întorcea dela slujbă, privind zarea, se gândia uşor ostenit, la o privelişte de mare. Urmăria tălăzuirea valurilor venite din depărtări,— ca şi cum apele acelea se iveau din adâncimile sufletului său. Simţia o legănare de plăcere în tot trupul şi închidea încet ochiul împăenjenit de trudă. Atunci doria cu toate puterile sufletului lui ca gândul acesta să se înfăptuiască, simţind câtă viaţă închide în el". (Vasul sfărâmat — 117—118).

George Baiculescu

* * *

LES MARGES (15 Noembrie) îşi comemorează împlinirea a douăzeci de ani de existenţă. In legătură cu această comemorare revista îşi aduce aminte de poetul *Guillaume Apollinaire,* sărbătorit astăzi, care a colaborat pe vremuri în paginile revistei sub pseudonimul *Louise Lalonne.* Feminizarea aceasta a numelui, Apollinaire a luat-o din aceea că pentru o cronică de literatură femenină — deşi se făcuse rugăminte la cele mai ilustre scriitoare — nu se angajase nici una. Prima cronică semnată cu numele de mai sus a apărut în 1901 (No. de Ianuarie) şi e reprodusă în numărul de faţă. Tot aci se reproduce trei poeme pline de sensibilitate şi accent femenin pe care Apollinaire le publicase, tot sub Louise Lalonne, pentru a da acestui nume las o aparenţă de realitate. Studii de estetică literară publică *Ioachim Gasquet* asupra lui „Edmond Rostand" şi *Maxime Revon* asupra lui „Pierre Loti". Autorul stărue să arate nuanţa exotismului din literatura lui Loti, după cum, cantitativ, arată influenţa acestui exotism asupra operilor literare ulterioare. Cercetează apoi procedeele artistice de construcţie rămânând asupra compoziţiei care redă admirabil „iluzia timpului care se desfăşoară".

* * *

GRAI ŞI SUFLET (1923 vol. I, fasc. I) revista „Institutului de Filologie şi Folklor" publicată de d. *Ovid Densuşianu* apare cu cea mai desăvârşită îngrijire: este preocuparea de a da materialul într'o technică ademenitoare, asemănătoare în sensul acesta cu „Revista de Filologia espanola" a lui Ramon Menéndes Pidal.

Un studiu introductiv al d-lui Ovid Densuşianu aduce — cu limpezimea cu care ne-a obişnuit — puncte de orientări nouă în cercetările de filologie. După ce arată importanţa vechilor teorii filologice, care trebue ţinute în seamă pentru că formează baza cercetărilor de mai târziu, studiul d-lui Densuşianu pune în discuţie încă alte chestiuni: sunt cercetările de dialectologie şi în special de semantică, pentru care rândurile următoare spune: *„A considera fenomenele linguistice ca rezultat al proceselor psihice, a pune în evidenţă substratul lor sufletesc, e iarăşi una din concepţiile care introdusă în filologie va face să primim într'o lumină nouă evoluţia limbilor".* Şi toate acestea pentru că *„cuvântul este mai mult decât asociaţii de sunete, expresiune a sufletului într'un anumit sens şi a stărilor sociale: el este şi aspiraţie, exteriorizare a gândurilor şi sentimentelor care ţin să se înalţe peste obişnuit, peste ceeace este numai viaţă de fiecare zi".* Inţelegem dar că cuvintele au valoarea lor estetică.

Cu competenţa care-i stabileşte autoritatea de mare filolog aci în Răsărit, d. *Densuşianu* începe în această fascicula publicarea unui studiu asupra „Irano-Romanicei". Ne vom face o datorie să anunţăm cititorilor la sfârşitul lui—care sunt punctele de vedere ale filologului nostru asupra acestei întunecate probleme din orientul romanic.

Material pentru o monografie savantă asupra Meglenitilor aduce d. I. Aurel Candrea — colaboratorul nostru— în articolul „Viaţa păstorească la Megleniţi — după cum fenomene linguistice din limba noastră veche găsim în cercetarea d-lui *Al. Rosetti*—„Lexicul Apostolului lui Coressi comparat cu al codicelui Voroneţean". In sensul acesta avem de mai înainte lucrarea capitală a d-lui *Candrea* „Psaltirea scheiană" şi observaţiile asupra lexicului Psaltirei lui Coressi comparat cu al Psaltirei scheiene, lucrări neatinse până acum în istoria filologiei româneşti.

Interesant este studiul d-lui *Tache Papahagi,* „O problemă de romanitate sud-ilirică" unde pe baza cercetărilor etno-linguistice şi folklor comparat d. Papahagi isbuteşte să fixeze definitiv părerea că Aromânii sunt desprinşi de ramura romanică orientală, din acelaş mediu în care s'a plămădit între sec. VI—V sau VI poporul românesc de astăzi, precum şi temeinicia *„contactului teritorial etno-linguistic între această romanitate şi restul domeniului romanic din Iliria şi Dacia, cu ramificaţiuni şi în spre munţii Haemului".*

Dintre lucrările în manuscris de la *Titu Dinu* se publică o lungă cercetare dialectologică „Graiul din ţara Oltului" privit din punctul de vedere al foneticei, morfologiei, sintaxei şi lexicului.

Un exemplu de nouă cercetare în domeniul filologiei ni se arată la rubrica însemnărilor şi rectificărilor. Citească ori cine şi se va convinge despre originea românescului *birtă* sau *bârsă,* cum se mai aude şi în special despre originea românescului *pleoapă.* Este ceva în expunerea caldă a d-lui *Densuşianu* care nu cere contrazicere.

* * *

REVISTA DE FILOSOFIE (1923 No. 2) organul societăţii române de filosofie de sub direcţiunea d-lui *C. Rădulescu Motru* apare de data aceasta în frunte cu un articol al d-lui *St. Zeletin*: „Filosofia naturii". După ce arată succesiv funcţia şi evoluţia treptată a principiului filosofie precum şi „Religia şi filosofia sunt două trepte diferite ale cugetării filosofice" întâlnim în paragraful al cincilea, care ni se pare mai interesant, gânduri ce mărturisesc în mod ştiinţific că „filosofia este religia omenirii culte":

„Filosofia se naşte dea-dreptul din religie şi are menirea de a-i lua locul în gândirea tuturor celor ce s'au ridicat dincolo de ea... O filosofie ce trăeşte numai în cercul unui mic număr de iniţiaţi, seamănă unei religii, ce n'ar trece nici odată, dincolo de cercul apostolilor ei. Dacă e trist că nu toţi oamenii se pot ridica încă la înălţimea filosofiei, ei trebue să-şi caute mulţumirea tot în forme de cugetare din alte vremuri, la ce s'ar mai îngreuia calea şi celor ce simt nevoe de dânsa? Această abatere dela menirea ei se răsbună făcându-i cu neputinţă funcţia socială, ce altfel ea ar trebui să împlinească. Năzuinţa de a apropia filosofia de straturile largi ale omenirii, dându-i o formă populară, se bucură de puţină vază în cercul gânditorilor. Insă năzuinţa protivnică, de a-i da o formă ce nu oricine e în stare să pătrundă, e tot atât de dăunătoare: ea are să o facă de prisos. E vorba de a pătrunde adevărata menire a filosofiei şi a o îmbrăca într'un vestmânt potrivit cu aceasta".

Dintre celelalte articole semnate de d-nii *P. Andrei* (Problema autorităţii), *O. Onicescu* (Filosofia ştiinţifică), *N. Ionescu* (Asupra unei noui clase de judecăţi), şi *M. Florian* (Filosofia ca disciplină teoretică), relevăm pe al celui din urmă în articolul căruia găsim acea limpede cercetare pe care am întâlnit-o în volumul „Indrumarea în filosofie".

Această a doua fascicolă este bine gospodărită cu note şi recenzii.

* * *

RAMURI—DRUM DREPT (15 Noembrie). Un articol al d-lui *Iorga*: „Contra ignorărilor şi insultelor" precizează anumite lipsuri şi greşeli ale criticei mărunte de astăzi. Sunt într'adevăr lucrurile aşa cum le relatează d. *Iorga*; noi însă, pe temeiul informativ pe care am fost bazaţi când am deschis rubrica de faţă, cercetăm, cu cea mai posibilă obiectivitate pe care o poate impune haosul literar de azi, toate revistele româneşti, în ce au ele mai bun, ţinând seamă de numărul cel mai proaspăt şi iarăşi, străduindu-ne ca în coloanele noastre să încapă discuţiuni asupra tuturor publicaţiunilor din actuala piaţă literară.

O poezie a d-lui *Iorga*: „Surdul din Iasos" (după o poveste din Strab) aduce în mod simbolic o pronunţată manifestare etică:

„In Iasos erau numai pescari, şi gândul
Nu se'nălţa decât la răscolirea mării.
Veni un citared vestit şi ascultându-l,
Păreau a sta sub farmecul cântării.

Dar iată sună clopotul de târg în piaţă
Şi citaredul vede cum de-odată
Se'mprăştie mulţimea fermecată
Cu musică de citared n'o duci în viaţă

Rămase unul singur. Se crede mulţumit:
—De şi-a sunat în piaţă, tu încă vrei mai bine
Să mă asculţi pân' la sfârşit pe mine.
—„Ce, a sunat!", îi zise surdul, şi-a fugit"

O schiţă a d-lui *Lascarov-Moldovanu* (In grădina lui naş Muşat) întâlnim aceleaşi procedee amintite mai sus şi care ne duc — treptat — la convingerea că în „schiţă" sau „nuvelă" d. Moldovanu şi-a găsit genul.

Versuri publică d-nii *P. P. Stănescu, I. N. Pârvulescu* şi *Eugeniu Victor,* despre centenarul lui „Iraclie Porumbescu (1823—1896) seria d-lui *Leca Morariu,* iar cronica d-lui *Bogrea,* tinde din ce în ce să arate ceea ce e sau nu e bun din publicaţiunile româneşti de astăzi.

* * *

LICARIRI (Oct.-Noembrie) apare cu articole de d-nii *George M. Vlădescu, Paul I. Papadopol* şi *Gr. Vâja.* Versuri de *Eugeniu Victor, M. Candrea* şi *Romulus Maiorescu* care în „Corespondenţa" aduce o strofă ce trebue amintită:

Hulubii albi, sub cerul alb de cretă
Hulubii de sidef şi de carrara,
Hulubii de argint se'ntorc cu seara
Şi fiecare — aduce o stafetă...

G. B.

INSEMNĂRI

Concursul literar al „Dimineței"

Duminică 25 Noembrie expirând ultimul termen acordat scriitorilor pentru depunerea manuscriselor la concursul literar al „Dimineței", concursul a fost închis.

In total au fost depuse douăzeci și două de manuscrise, ceeace e mult pentru o țară a cărei mișcare literară cultivă prea puțin romanul. Abundența aceasta de concurenți poate fi un semn bun pentru reușita concursului literar al „Dimineței". Inițiatorii lui pot fi cu adevărat mulțumiți, dacă suma de cincizeci de mii de lei a putut stimula pe scriitorii noștri îndemnându-i spre genul atât de stimat astăzi al romanului.

Stimulentul acesta este rezultatul de căpetenie spre care tindea instituirea concursului.

Rezultatul lui real nu poate fi încă apreciat astăzi. El va fi cunoscut abia după ce d-nii G. Ibrăileanu, M. Sadoveanu, Jean Bart și Iosif Nădejde, (din partea redacției), cari alcătuesc comisiunea de premiare, vor fi cercetat manuscrisele și-și vor fi fixat alegerea.

Cartea franceză

Reproducem, din „Neamul Românesc", aceste inimoase și interesante rânduri, ale marelui profesor, despre expoziția, de care „Adevărul Literar" s'a ocupat în unul din numerile trecute.

O expoziție cu mult gust aranjată aproape de noi în „Casa Franceză" de curînd cumpărată și care cuprinde o bibliotecă circulantă pentru folosul publicului nostru, cartea pe care de la războiu încoace o dau Casele de editură din Franța.

Lucrările de știință se găsesc alături de acele publicații de lux în care se arată așa de bine gustul ales al țerii unde, după Italia singură, tiparul are un mai lung și mai glorios trecut. E o încîntare pentru ochi și o bucurie particulară pentru cei cari, în ciuda valutei, își pot însuși ceva din frumoasele volume.

Cartea francesă vine către noi deci pe altă cale decît a librăriilor, prea adese ori neîngăduit speculante, fără să se gîndească, unele din ele, măcar a plăti editorilor, pe lîngă cari țara a ajuns astfel să aibă o reputație rea. Un schimb de favoare înseamnă de sigur un oarecare sacrificiu din partea librarilor francesi.

A fost un moment cînd germanismul, care ni trimete trupe de teatru și cîntăreți, părea că va acapara prin prețurile deosebit de scăzute piața cărții în România. Era, dat fiind spiritul care însuflețește azi scrisul german, o primejdie, și am denunțat-o. N'avem nevoie de bizareriile unui modernism de balamuc nici de pledoarii pentru concepțiile care au dus Germania, pe rînd, la toate falimentele. Relele condiții actuale ale pieței germane par a înlătura această premeditată infiltrație. Dar ea va reveni. Acești oameni nu se descurajează ușor.

De aceia, venită la vremea ei, cartea francesă trebuie salutată cu bucurie. Îi urăm să rămîie o inspiratoare în țara unde nu vrea să fie o stăpînă.

N. IORGA

Academia Franceză

Membrii Academiei Franceze s'au întrunit zilele trecute sub cupolă, ca să aleagă pe succesorii lui Jean Aicard, Alfred Capus și Alexandre Ribot. Pentru primul loc s'au propus romancierul Abel Hermant și poetul Louis Madelin; pentru al doilea, André Rivoire, Charles Le Goffic și, — în ultimul moment Estaunié, care a și fost ales; pentru al treilea, Henri Robert (ales) și Maurice Paleologue, diplomat și istoriograf.

Votul nul, la scaunul lui Aicard, amână pe anul viitor alegerea succesorului acestuia.

Henri Robert

Academia are prin urmare, doi membrii noui în persoana romancierului Estaunié și a avocatului, fost decan al baroului, Henri Robert, orator și istoriograf.

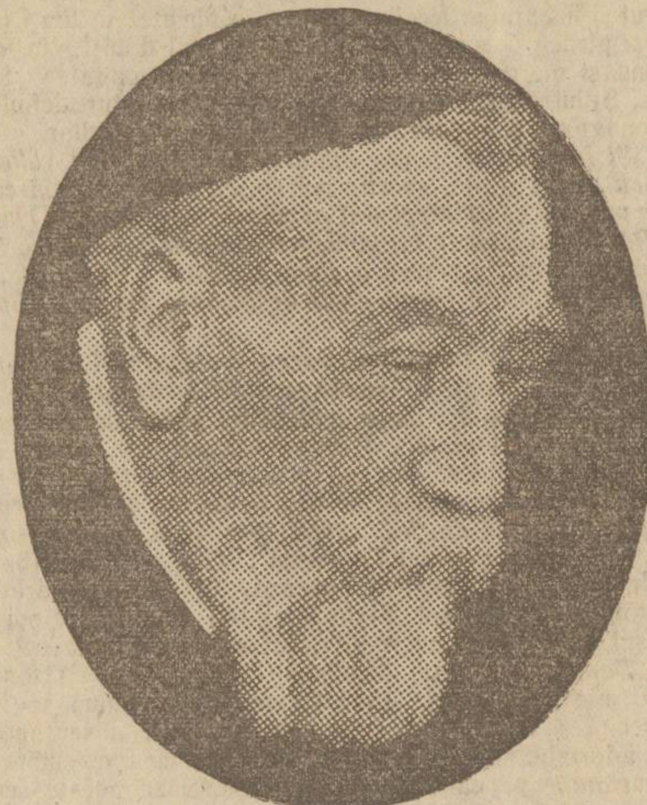
Născut la Dijon în 1862, Estaunié e absolvent al politehnicei. După o lungă carieră în serviciul Poștelor, academicianul de azi și-a regulat drepturile la pensie, consacrându-se definitiv literaturei. Influențat de literatura suedeză și mai ales de romanciera Selma Lagerlof, el este cel mai reprezentativ specimen de romancier analitic, sugestiv evocator al subconștientului. Autor al numeroaselor romane foarte apreciate în lumea literilor franceze, opera lui e tradusă în multe limbi. In special „L'Empreinte" a făcut multă vâlvă la apariție și astăzi critica literară este unanimă în a recunoaște frumusețea volumului „L'infirme aux mains de lumière". Probabil că și acest din urmă succes a contribuit la cucerirea sufragiilor nemuritorilor săi colegi!

Henri Robert, nu e cunoscut numai în lumea baroului și a tribunalelor ca orator cu superbă vervă și iscusit interpretator de coduri, ci este foarte prețuit în lumea literară pentru forma în care își îmbracă pledoariile sau își scrie articolele judiciare. E unul din cei mai ascultați conferențiari ai Parisului și „Universitatea Analelor" se bucură să-l aibă printre cei ce întrețin selectul ei auditor. Acolo a rostit o parte din acele prelegeri relative la marile procese ale istoriei, apărute și în volum. Inchipuindu-și că este apărătorul uneia din ființele amestecate în procesele cu mare răsunet în istorie, el prepară din nou procesul și judecându-l în fond, arată greșelile ce s'au făcut urmărind condamnarea... clientului.

Prieten cu Mirbeau, Loti, Sardou, noul academician a fost avocatul Comediei Franceze, al Operei. Comice și al societății oamenilor de litere.

Anatole France și Literatura ilustrată

Ilustrarea operilor literare, căreia *Adevărul literar* îi dă o atât de mare însemnătate — face azi epocă și în Franța. Artiștii desenatori și pictori sunt chemați să colaboreze la înfrumusețarea cărților consacrate ale maeștrilor. E, în această întovărășire a plasticei cu literatura,

Anatole France

un nou pas către acea măreață sinteză artistică propovăduită de Wagner. Anatole France e autorul care a tentat mai mult ca oricine pe desenatori. Intre ei, maestrul pare că preferă ilustrațiile lui *Jou,* care a fost inspirat de *Rotisserie de la Reine Pedauque* și de *Opinions de M. l'abbé Jérôme Coignard.* E, în simpatia lui Anatole France, și maniera ilustrațiilor lui Simeon, care a lucrat schițe admirabile pentru ediții noui din *La Revolte des Anges* și, foarte de curând, pentru *Crime de Sylvestre Bonnard.*

Se pune o întrebare: ce e ma bine să fie ilustrat: *acțiunea ori cadrul?* Se pare că marele maestru dela Vila Saïd preferă reprezentarea mediului. Simeon se îndeletnicește să facă locurile din Paris prin care s'au plimbat eroii lui France.

Așa, desenul devine o anexă necesară a literaturii, — după cum odinioară, — în vremurile cele bune ale artei, — sculptura era o anexă a arhitecturii.

Contribuții la istoricul „Junimei" dela Iași

Corespondența lui Nicu Gane cu d-l Iacob C. Negruzzi

publicată de Gheorghe Cardaș

VI

Iubite Jacques!

Iți mulțumesc pentru diligența ce ai pus de a publica nuvela mea.

Observațiunile *Junimei* erau întemelate, eu singur am recunoscut aceasta însă era prea târziu căci apucasem a ți-o espedui. Bine ai făcut însă se mi-o fi înapoet pentru a corecta eu singur, căci astfeliu precum ai ciuntit-o tu, a rămas cam discusută. Este știut că nimene nu poate mai bine remaria o lucrare decât autorul ei. Acuma sint eu (atras) de a compune o altă nuvelă însă într'un stil umoristic și care nu va avea sfârșitul așa de lugubru ca celelante. Iată versurile care le-am făcut pe Col. de Balme:

Frunze verde lemn uscat
Iată-mă-s pe deal urcat;
Privirea ar fi prea frumoase
Dacă vântul nu m'ar tăea la oase.
Tu care'n urmă vei veni poate
Să' nu mânânci ca mine ouă coapte
Ce o garafă de vin s'o bei duscă
Dacă la vale vrei să mergi pușcă.

Mi-ai scris că vei veni la Focșani la sfârșitul lui Mai Te aștept cu o bucurie nespusă. Se dea dracul să nu vii la mine la gazdă c'apoi vai de tine. Procesul lui Fara îl voiu termina pe când îmi zici. Al tău amic sincer

N. GANE

Mii de complimente la toți. Eu plec cu frate-meu la Paris la începutul lui Iunie.

13 Mai 1874

Iubite Iacobi!

Deși ca mandatari a națiunei tot timpul meu este absorbit de gravele ocupațiuni politice, cu toate aceste am furat *Patriei* câteva momente pentru a te înștiința despre efectul ce a produs articolul lui Buiucliu în București. Trebue să știi că articolul a făcut o sensațiune neînchipuită.

Prin toate casele nu se vorbește decît de *Schina, Paul Gide,* și de autorul *M.* cu trei steluțe pe care unii îl presupun a fi Maiorescu, alții Mandrea. In tot cazul „Iniciala" *M.* n'a fost bine nimerită.

Petrea Grădișteanu și femeea lui care până eri erau plini de amabilități pentru mine, astăzi me-au arătat o răceală de ghiață de unde am înțeles că ostelitățile earăși au se înceapă. Cât pentru SSchina el este mort *politicește.*

Toți îl arată cu degetul ca pe o dihanie sălbatică și de rușinea oamenilor el nici mai umblă pe jos, ci numai în trăsură și cu poclitul redicat. Iți spun drept că n'ași vroi să mă facă în pielea lui.

Duminecă sara am avut o JUNIME la Maiorescu la care au asistat Col. Catargi, Pogor și eu. Joea viitoare vom mai avea una la care pe lângă cei de mai sus sunt invitați: Mandrea, Cornea, Carp și Nica. Seratele literare însă sint seci, căci nimene n'are nimic de *eribat.* In lipsa producțiunelor literare, ne mângâem cu ceaiul Ministerial a Excelentei-Sale Ministrului de Culte.

Pe femeea ta am văzut-o de două ori.
Ea e sănătoasă și te dorește.
In Camera atâte sint încurcate.

Amic sincer
N. GANE

Rogule fii cu îngrijăre se nu se strecoare vre-o eroare de tipar în Novela mea.

1875 Decembrie 11
București

Iubite Iacomo,

Vei fi auzit negreșit cum Camera a dat afară din sinul seu pe Grigorie Balș și Nicu Aslan. Această palmă morală ce li s'a dat și care au meritat'o atât de mult, a produs în public o bună impresiune. Intre consecințele bune a le acestui act este și aceea că în locul lui Aslan la colegiul al III-a de Iassi avem acum putința a alege un om de treabă. Acel om de treabă ești TU. Toți într'un glas te vor pune pe tine și m'am însărcinat să-ți scriu să primești, cautã și nu fă marafeturi.

Răspunde-mi cât se poate mai curând; respunsul numai se fie afirmativ. Pogor este numit Prim președinte la Curte în locul lui Mitică. Ia gândește și tu pe cine am putea pune în locul lui la colegiul al doilea. Politica pe aice e cam lîncedă. In Cameră Boerescanii se agită, dar n'au nici o forță morală. Lupta va fi votarea legei de instrucțiune, ba cred că vom birui cu mare majoritate.

Iartă-mi grifonagiul, ocupațiunile de *Stat* nu-mi dau timpul se fac caligrafie. Complimente Junimiștilor și Caracudei.

Al tău amic
N. GANE

Comemorarea lui Vlahuță

Terminăm în Nr. de față publicarea interesantei și inimoasei conferințe despre Vlahuță, pe care d. Paul Bujor a rostit-o la Bârlad. Ea a servit, acolo, și la strângerea unei sume pentru fondul necesar ridicărei unui monument poetului.

Sculptorul I. DIMITRIU Bârlad, autorul monumentului lui Vlahuță

Monumentul, care este opera sculptorului I. Dimitriu-Bârlad, va fi așezat pe una din aleele grădinei publice din orașul unde s'a născut autorul lui „Dan" și înaugurarea lui are loc la 19 Noembrie, când se împlinesc patru ani dela moartea lui Vlahuță.

Inițiativa a luat-o „Asociația monumentului lui Vlahuță" alcătuită din „Liga drepturilor și datoriilor femeilor" si societatea literară „Academia Bârlădeană".

Noui Premii Literare

Primim din partea „Academiei Bârlădene" înștiințarea, că în urma donațiunilor ce i s'au făcut, a constituit câteva premii literare, ca:

1. „Premiul literar „Mon ètoile", în valoare de 1000 de lei, pentru cea mai bună poezie lirică sau cea mai bună lucrare în proză sau teatru, numai cu subiect asupra iubirii.

2. „Premiul literar Profesor G. Tașcă", în valoare de 1000 de lei.

3. „Premiul literar Vasile Chircă", în valore de 2000 de lei, divizibil.

4. „Premiul literar Vasile Stoica", în valoare de 1000 de lei.

Premiile Tașcă, Chircă și Stoica, se vor decerne oricărui gen literar, făr'de nici o preferință: poezie, proză, teatru; și tratând orice fel de subiecte.

Toate lucrările literare trimise la premiile „Academiei Bârlădene", vor fi inedite, specificându-se pentru care premiu au fost prezentate.

Estinderea lucrărilor nu interesează; vor putea fi premaite chiar și un sonet, o schiță, un cântec...

Membrii „Academiei Bârlădene", se 'nțelege că nu vor concura la premiile acestei societăți.

Lucrările vor fi trimise până la 31 Decembrie 1923 și comisiunea se va rosti la 6 Mai 1924.

Societatea „Cartea Românească", anunță al treilea concurs pentru premii.

Manuscrisele pot fi prezentate până la 1 Ianuarie 1924. La acest al treilea concurs, se vor acorda următoarele premii, pentru subiectele:

1. **Cărți de povestiri pentru copii.** (Patru premii de câte 3000 lei.

2. **Romane cu orice fel de subiect.** (Două premii de câte 5000 lei).

3. **Povestiri în legătură cu războiul nostru pentru unitatea națională.** (Două premii de câte 4000 lei).

4. **Un studiu asupra vieții și operelor lui Vlahuță.** (Premiu de 8000 lei).

5. **Studiu de biografie și bibliografie asupra lui St. O. Iosif.** (Premiu de 6000 lei).

6. **Studiu asupra muzicei românești.** (Premiu de 5000 lei).

7. **Pământul Neamului Românesc.** (Cinci premii de câte 3000 lei).

8. **Ingrijirea copiilor.** (Un premiu de 5000 lei).

9. **Hrana muncitorului sătean și orășean.** (Premiu de 5000 lei).

10. **Marile descoperiri și invențiuni științifice, din ultimul timp.** (Premiu de 5000 lei).

11. **Agricultura și gospodăria rurală în legătură cu noul regim al proprietăței în România.** (Premiu de 4000 lei)

12. **Asociațiunile țărănești; istoricul lor pe scurt, rezultatele experienței în alte țări și la noi; situația lor actuală din țara noastră; foloasele cari s'au dobândit și cari se pot dobândi din aceste asociațiuni.** (Un premiu de 5000 lei).

13. **Industrializarea produselor agricole.** (Un premiu de 6000 lei).

14. **Știința grădinăriei și industrializarea produselor grădinelor de fructe.** (Un premiu de 4000 lei).

15. **Irigațiunile.** (Un premiu de 15.000 lei).

Cei interesați pot găsi amănunte mai precise în prospectul pus la dispoziție de societate la sediul ei. (Bulevardul Academiei, 3. București.

Chestiuni feminine

O INSTITUȚIUNE UTILA: MAISON D'ART

Acum patru ani, se știe cu ce bucurie a semnalat toată lumea din cercurile artistice, înființarea acestei „Case" de artă", pentru motivul cinstit că se simțea nevoia unui asemenea centru. Ateneul, în care Parlamentul trebuia după războí să-și desbată ședințele nu mai putea primi în sălile lui toate expozițiile de pictură, ce păreau tot mai imperioase, după cum nici șezătorile sau adunările literare nu mai puteau alterna cu discursurile politicianilor veșnic înfierbântați.

Atunci „Maison d'Art" a umplut un gol foarte simțitor, contribuind la încurajarea artiștilor și scriitorilor români.

Șezătorile literare, au preparat gustul publicului pentru o literatură intimă, iar muzica de cameră, a răsunat în entusiasmul aplauzelor, tot mai numeroase.

D-ra Miller-Verghy, fondatoarea instituțiunii „Maison d'Art", a rezervat o sală mare, artei naționale, autentice pe care a răscolit-o și adus-o din ținuturile alipite, d-șoara Popescu. Covoarele cele mai alese, olărie veche, icoane și blidare, mobiliere țărănești de peste Carpați s'au perindat și se perindă mereu, desvoltând astfel gustul publicului și aducând un real serviciu colecționarilor destul de numeroși.

Tot aici s'a mai alipit un bazar de binefacere „Taina", în care se desfac lucruri de valoare, pentru persoanele de condiție, în neputință de a le vinde publicului.

Ca în Geneva și Anglia, Maison d'Art va mai avea începând de acum cu un Tea-room unde abonații și cunoscuții vor putea fi serviți la cinci ore, cu ceai, auzind câteva acorduri de muzică.

Toate femeile intelectuale au avut în acest institut ocaziunea să audă conferințe interesante literatură și muzică, împrietenindu-se și cu toată pictura și sculptura, care s'a perindat în încăperile lui, patru ani dearândul.

Incepând seria de conferințe Maison d'Art, dă cuvântul mai întâiu unei americane Miss Ellen Kirk Downs, de la New-York, trăită câțiva ani la Roma, care vorbește despre Capella Sixtină, arătând numeroase proecțiuni.

Miss Downs, concurează actualmente la premiul deschis de un miliardar american, pentru cea mai bună scrisoare destinată să aducă pacea mondială.

Premiul e de 100.000 dolari și Miss Downs îl oferă operelor de binefacere și progres ale femeilor române, în cazul când juriul i-l va decerna ei. E o iluzie frumoasă pe care i-o dorim realizată, pentru ca cercul femenist din România, să-și poată îmbogăți patrimoniul moral, cu ceeace vai — le lipsește.

ROZINA

Sanatoriul „CENTRAL"

Medico-chirurgical

Calea Călărași No: 16 (în plin centru al Capitalei)

Operațiuni chirurgicale	Boli de ochi, nașteri. Boli interne, genito-urinare, venero-sifilice și boli nervoase neturbulente.
Tratament anti-sifilitic	Pe cale venoasă, intramuscular și electric nedureros, cu mecol (Ionizare) Roscost,
Laboratorul Central de Analize medicale	Analize complecte de urină, sânge, spută, suc gastric, ...pte și orice produse patologice. *Reacț. Wassermann și Sachs Georg, pentru diagnosticul sifilisului.* Examene bacteorologice și anatomopatologice. *Autovaccinuri și stockvaccinuri,* antigonogogic, stafilococic, polimicrobian, gripal, etc.
Instalațiuni speciale	Pentru ionizare, radiografie, radioscopie, radioterapie, diatermie, electroterapie, masaj vibrător, hidroterapie.

Bucătărie dietetică pentru diabet și boli renale

Pacienții pot să se trateze cu orice medic internist sau chirurg

In secțiunile speciale se îngrijesc bolnavi atât intern, cât și extern, de către medici specialiști: radiologi, sifilis și boli nervoase.

Orele de tratament 9—11 și 3 | 6 p. m.

SERIA III ANUL IV — No. 157

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Ex. în străinătate

Duminică 9 Decembrie 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

A FOST ODATĂ!

Ce lungi și mândre 's nopțile de iarnă,
Când șuer 'a pustiu prin hornuri, vântul!
Afară crește viscolul. Răstoarnă
Troiene mari și alb e tot pământul.
Bunica, dela țară azi se 'ntoarnă
Cu sacul plin; — și fusu 'ncepe cântul
Copiii, toți se strâng, prinzând de veste:
— «Bunico dragă, spune-ne-o poveste!»

Pe gânduri stă bătrâna vorniceasă
Cu chipul sfânt... Ce dulce suferință
In ochi-i mici! Ce vrajă ne 'nțeleasă
In portu-i vechiu cu iie și cătrință!
Cum toarce-așa în liniștea din casă,
Micuțelor le pare o ființă
Din alte lumi... Uimiți de drag, așteaptă...
Ca dintr 'un vis, bunica se deșteaptă...

— A fost, a fost odată!... — Când și unde?
Bunică, spune tu, în care parte?
Ea dă din cap, zâmbind cu drag răspunde:
De mult, de mult... Departe, prea — departe...
Acolo, unde soarele s'ascunde.
Pe ce tărâm nu scrie nici la carte...
Dar..., ori tăceți, ori nu mai spun nimica!
Micuții râd. Glumește doar bunica...

St. O. Iosif

CHIPURI și ICOANE

Din povestirile lui Moș Andrei

de I. Agârbiceanu

— Trestie bătută de vânt —

Popa spovedește pe creștini, domnișorule Vasilică, o-dată pe an, în postul Paștilor, dar femeile cu bărbați din Dumbrăveni, au avut duhovnic de fie care zi, de fiecare ceas, după ce li s'au întors oamenii din bătaie. Și dacă ar fi rămas numai la spovadă, treacă-meargă, dor au început unii să le canonească, de-a mai mare mila și întristarea. Câte lacrimi, câte bătăi, câte case stricate, câte despărțiri, câți bani mâncați cu advocații, și peste tot, câtă învrăjbire.

Mulți bărbați s'au arătat pătimași și nedrepți, domnișorule Vasilică. In vremea răsboiului, greul acasă l-au dus femeile. Ele n'au mai purtat în cei patru ani numai lingura, fusul și acul, sapa și grebla, dar pe umerii lor slăbuți s'a răzimat toată gospodăria. Au fost unele care s'au apucat și de coasă și de plug. S'au zolit din zori și până'n noapte, au crescut agoniseala, au grijit copiii. Au făcut clăi de fân și stoguri de grâu, și și-au bătut capul cât nu le ajungea mintea lor femeiască, cu vânzările, cu cumpărăturile, cu dările, cu poruncile primăriei și ale jandarmilor. Unele, de prea multă zoală, s'au uscat ca osul și li s'a îngroșat pielea pe obraji, dar tot sprintene și pline de nădejde au rămas.

Acum, adevărat e, că vor fi fost unele care au alunecat la păcat, câteodată, la zile mari, cine știe prin ce întâmplare. Adevărat e iar c'au fost vreo câteva fără copii, care mai trăiseră rău și cu bărbații, și care, de'ndată ce au rămas singure, și-au dat poalele peste cap.

Dar cele mai multe au rămas cinstite și au răbdat ca niște mucenice. Acum, la întoarcerea bărbaților, nici una nu a fost crutată, nici una nu a rămas nespovedită. A fost destul să se cunoască isprava celor puține, pentru ca să fie canonite cu toatele. Ghiavolul bănuielii a intrat în sufletul tuturor bărbaților. Șoaptele, pârile, semnele făcute din ochi, au crescut flacăra rea, și liniștea satului s'a dus pe apa Vinerii.

Cu dreptate ar fi fost să se osândească numai cele vinovate, care ne făcură satul de râs și de ocară, Lina Bănciulesii, Vironica Surdului, Anuța lui Ispas, și altele vreo zece, care s'au pus pe traiu bun și s'au libovit cu cine le-a ieșit în cale, fără nici o rușine, ca nește bulendre.

Se adunau când la una, când la alta, aduceau băuturi și se scoteau din minți de par'că le-ar fi plătit cineva să se facă de ocară. Scorniseră, ticăloasele, cântece nerușinate, pe care le învățau într'o zi toți copilandrii fără mustață, și benchetuiau până li se clătina pământul sub picioare. Sunt cântece iscodite de ele, care mai umblă și acum prin sat. Când le-aude popa cel nou, cade la desnădejde și se jură să citească blestemele marelui Vasile pe capul celor ce le-au scornit.

Și când ai crede că blăstămățiile de pe-atunci au fost uitate și pomenirea lor nu mai îndeamnă pe nime la păcat, numai ce-auzi pe drum, în șezători, sau chiar sus, pe plaiurile munților:

Lângă badea cel urât
Am trăit ca în mormânt;
Zece ani am robotit
N'am știut de libovit.
Da' de când îi dus departe
Cu muscalu' de se bate
Ne'ndulcim cu buze moi
Bădișorule-amândoi
Prin grădini și prin trifoi.

Și câte și mai câte, de-și scuipă babele'n sân ca de Satana. Nu le mai cântă păcătoasele care le-au iscodit. Dintre acestea, vreo trei, despărțite de bărbați, au trebuit să-și ia lumea în cap: n'au mai încăput în Dumbrăveni de batjocura oamenilor. Azi slugesc pe undeva, pe la orașe îndepărtate. Iar celelalte, de-o pănură cu ele, au răbdat bătaia, apoi s'au sculat repede în capul bărbaților. Acum, în casele lor, găina cântă. Dar, dreptatea trebuie spusă: s'au schimbat, nu le mai cunoști. Stăpânesc, ce-i drept, pe bărbații lor, dar sunt, în aceeași vreme, credincioase, ascultătoare și blânde ca niște mielușele.

De! Lume întoarsă, domnișorule Vasilică! Ori că bărbații lor sunt prea molâi, ori că au lipiciu de nu li se pot împotrivi, adevărul e că cele ce erau vrednice de canon greu, au rămas mai puțin canonite.

In schimb, cele care au alunecat odată, cine știe prin ce întâmplare, biete trestii bătute de vânt, și cele care nu s'au spurcat nici cu gândul, au avut să îndure chinuri care nici acum nu s'au isprăvit. Vezi că cele nevinovate se apără, cele alunecate își simt vinovăția, și bărbații, cu ghiavolul îndoielii în suflet, văd în apărarea celor dintâi tăgada faptei rușinoase, iar în capul plecat al celollalte văd vinovăție și mai mare decât cea mărturisită de ele.

Cele zece-douăsprezece ghiavolițe nu avură cum să-și ascundă faptele, satu'ntreg le bătea la tobă. Poate cât erau de înverșunate, nici ele nu se gândiseră să tăgăduiască. Și așa pentru ele limpezirea s'a făcut în grabă: unele și-au luat tălpășița din sat, altele au apucat tot ele deasupra, după ce bărbații nu le-au alungat.

Celelalte rămaseră însă la canon greu și necurmat, din care, ca dintr'o bubă rea, erau izbugnite cele rele, poate și mai mari decât cele dintâiu.

Voichița lui Dumitru a mărturisit singurul ei păcat, până a nu apuca s'o întrebe bărbatul său. I-a plâns la picioare o noapte întreagă, spunându-i cum s'a întâmplat păcatul ei fără de voie, i-a spus și numele ticălosului: Bărbatul, în loc s'o creadă și să o ierte, în loc să se răfuiască cu cel vinovat, o bănui și cu alții, pe cari îl credea el și se lua de piept în drum cu oameni cari nu i-au zis nevestei sale nici dă-te'ncolo. Casa lor de-atunci e stricată, și ca a lor mai sunt o sumedenie. In câte-o casă a cerut bărbatul despărțenia, în alta, nemai putând suferi, a cerut-o femeia.

Măriuța lui Visalcu s'a purtat ca o floare cât a fost bărbatul dus. O femeie harnică și sprintenă ca o nevăstuică. A lăsat-o bărbatul cu două vaci și un vițel, a găsit-o cu doi boi și două vaci și cu toată datoria din bancă plătită. Ii juca ochii în cap ca la un drac, cum umbla toată ziua după trebi. Și era vorbăreață și veselă, și era mândră că poate agonisi. Prostiile nici prin cap nu i-au trecut, că și era din neam bun.

Dar Visalon, după ce s'a întors acasă, atâta a canonit-o, până când biata femeie s'a jurat să-i pună acum coarnele pe care nu i le-a pus cât a fost dus. Și, muiere hotărîtă cum era, a și ținut jurământul. Azi trăiește cu unul necununată, iar casa lor, cu toată agoniseala, se destramă văzând cu ochii.

Și Mariuța nu e singură în Dumbrăveni care s'a rătăcit așa.

Astfel, domnișorule Vasilică, pentru păcatele unora au suferit toate, și mai sufere încă multe și azi. Pentru păcatul muierilor și pentru ghiavolul bănuielilor cu care s'au întors bărbații din răsboiu. După câte-am văzut și după cum gândesc eu, bărbații au vină și mai mare decât femeile la traiul rău ce s'a încuibat în Dumbrăveni.

La ispită grea și la grea încercare a fost pus neamul femeiesc în răsboiul ăsta, domnișorule Vasilică, la încercări cum n'a mai fost, cred eu, dela începutul lumii. Iar ele, care se'ndoaie ca trestia de vânt, neam slabuț și lesne crezător, a trebuit să înfrunte singure nu numai greutățile vieții, ci și aleșuirile ispitelor. Și totuși, cele mai multe au rămas necintite, au biruit și greutățile muncii peste puterile lor, și ispitele.

De-aceea eu m'am supărat rău pe bărbații bănuitori, și sunt în sat și zece inși cărora nu le mai răspund când îmi dau binețe.

Imi pare mie c'au venit cu sufletele păgâne din măcelul cel mare de oameni, și că ghiavolul, care-i ucigaș de oameni dela început, și care i-a împins mereu la omoruri, nu se hodinește nici acum, ci, prin bănuieli, vrea să strice alte rânduri de vieți omenești.

Au fost femei care au jurat în fața soților, pe cruce și pe evanghelie, înaintea preotului, că nu-s vinovate, și nu le-a crezut! Să le fi văzut pe aceste, domnișorule Vasilică, cum rămâneau de speriate și zăpăcite ca niște porumbițe care simțesc deodată că nu mai pot bate din aripi.

Așa nu mai puteau ele trăi.

Vezi bine, cu cât au trecut anii, păgânătatea cu care s'au întors bărbații din răsboiu s'a tot potolit. Cu cât s'au apropiat de Dumnezeu și de biserică, li se întorcea puterea de-a crede și în lucruri bune. Dar câte vieți nu s'au stricat și nu s'au întunecat pentru totdeauna!

Și când mă gândesc, domnișorule Vasilică, la satele din jur, și celelalte din țară, la satele și orașele din toată lumea prin care a trecut răsboiul, și-mi zic că pretutindeni se vor fi petrecut tot astfel lucrurile ca și în Dumbrăveni, mă prinde o jale mare pentru neamul cel slab al femeilor, pângărite de dujman — ca biata Chiva Bănutului dela noi care-a rămas să crească un pui de neamț bălan — judecate și pedepsite de bărbați, cu traiul stricat pe-o viață, — când vinovatele cele adevărate, ghiavolițele plăcerilor, sunt stăpâne iar în casă, și mi se pare că nu numai în casă ci în toată lumea.

Și mă gândesc uneori, ascultând isprăvile cutărui om din sat, care se laudă cu femeile ce-a cunoscut printr'alte țări cât a slugit subt steag, cum are el îndrăzneala să-și mustre nevasta și să-i strice viața numai c'o bănuială?

N'au ieșit amândoi din aceeași mână a lui Dumnezeu? Nu-s zidiți din acelaș lut? N'au făcut aceeași făgăduială la cununie, înaintea Celui ce toate le vede?

Nu-i bine-așa, Domnișorule Vasilică. Imi vine mie să cred că dacă lumea azi merge deandoaselea, în mare măsură va fi de vină și umilirea ce le-a ajuns pe femei în răsboiu și după răsboiu. La temelia vieții stă alăturea femeia de bărbat. Dar femeia a fost prea batjocorită și s'a clătit binișor acest temeiu. Am auzit că azi sunt oameni cari, în tovărășia femeilor, bat în pinteni milioane în cursul unei nopți. Va fi o răzbunare a femeilor pentru îndelungata lor batjocorire... Trestie bătută de vânt... Se clatină ea destul și singură, pentru ce să o mai și ajuți?

In nr. viitor: Trufia vieții.

CRIZA DE IDEAL

O nouă evanghelie morală: învăţătura lui Walther Rathenau

Plecând de la convingerea că, în fiecare epocă, filosofia este reflexiunea unei generaţii asupra experienţei ei totale de viaţă, e interesant să cercetăm direcţiile pe cari ni le oferă astăzi mişcarea filosofică de pretutindeni. Această anchetă e cu atât mai indicată cu cât inteligenţa omenească însăşi — următoare dezastrelor din lumea socială — intră într'o epocă de adâncă revoluţie.

Netăgăduit că ideie dominantă care se degajează astăzi din toată frământarea năzuinţei omeneşti, e aceea de *spontanietate vitală şi de libertate spirituală*. Succesul teoriilor biologice ale mutaţiunilor au învederat că sistematisările speciilor, inclusiv cele sociale sunt mult mai greu de statornicit de cât credeau acei care întocmise vechile metode de clasificare. Teoriile cu atât răsunet ale evoluţiei creatoare întronează domeniul vecinicului nou şi neprevăzut iar Wundt formulează pentru lumea psichologică legea eteronomiei. In sfârşit, Einstein face un rechisitoriu decisiv marilor sintese ale ştiinţei, mergând până în esenţa primelor principii. Din toată această uriaşă răsvrătire împotriva statornicitului şi rutinei intelectuale se degajează convingerea mereu mai cuceritoare că atât cunoştinţa vulgară cât şi cea ştiinţifică sunt impregnate de activitatea spontană şi creatoare a spiritului.

Fenomenele fisico-mecanicei, sunt astăzi socotite tot atât de reale ca şi dorinţele, aspiraţiile, sau năzuinţele omeneşti.

Pragmatismul american postulează ca criteriu însuşi al adevărului, *verificarea practică*, aşa că în lumina acestei concepţiuni de viaţă, *nevoia şi interesul* vin să colaboreze cu cunoştinţa intelectuală. Credinţa şi cercetările ştiinţifice sunt mişcate de sentimentele, de aspiraţiunile morale, de ideile religioase etc. Spuneam în articolul precedent, că această slăbire a prestigiului socotit infailibil al ştiinţei, aducea cu ea odată cu lupta deschisă în contra intelectualismului şi raţionalismului o frământare nouă în care cei mai mulţi erau îndreptăţiţi, să vadă cu groază o prăbuşire definitivă şi începutul celei mai iremediabile anarhii.

Lipsa completă de orientare, vechile credinţe ruinate, iar pe de altă parte încrederea mereu mai dominantă în puterea creatoare a spiritului omenesc, întronau în locul postulatelor generale şi rigide de odinioară, *intuiţia* ca singur mijloc de cunoaştere a devenirei fenomenale. Aceasta pare că duce omenirea spre un misticism desolant, definitiv, şi că deschide iarăşi vechile probleme ale metafisicei tradiţionale.

Ştiinţa statică, bazată pe ordine şi sistematizare, prin urmare deterministă şi necesară, nu putea fi reconciliată cu spiritul spontan şi activ fără a jigni prestigiul uneia din părţi. In faţa noastră se deschidea spectacolul unei lumi, în care gândirea şi realitatea merg fiecare spre ţinte diferite, pe drumuri diferite: una spre eterogen cealaltă spre unitate. Dacă până astăzi, lumea s'a sprijinit pe un eşafodaj fals neadequat vieţii pe care il făcuse din vechile postulate, nu e mai puţin adevărat, că în aceste momente de grea încercare pentru omenire, care cer tot efortul fiinţei noastre integrale pentru refacerea unei lumi a unui Univers văzut în mină, misticismul care rezultă din încrederea exclusivă în intuiţia extra-naţională, misticismului contemplativ în care se topeşte orice efort de muncă şi încordare, apărea ca o prăpastie deschisă ameţitor în calea umanităţei.

Din această antinomie ce părea iremediabilă au născut eforturi tari, porniri stăruitoare, de a concilia cei doi factori cu respectul prestigiului fiecăruia. Se cerea o sinteză reală în care să se oglindească viaţa, nu un compromis în care să se epuizeze abilitatea dialectică.

S'a simţit imperios nevoia unei lumi noi în care sentimentul şi spiritul omenesc să dea viaţă, cohesiune materialului mort. Legenda mânăstirii ce se dărâma într'una până ce n'a fost zidit între cărămizile ei un suflet care s'o sprijine şi s'o cimenteze spune mereu adevărul cel mare şi etern. Ca şi meşterul Manole, constructorii filozofi ai vieţii, trebuiau să adauge recei şi grele-i lor zidiri, sufletul şi carnea vie a unei făpturi...

Căci dacă e adevărat că existenţa se pleacă, ea însăşi gândirei, nu e mai puţin adevărat însă că gândirea isbucneşte spontan din adâncul existenţei. Teoria minunată a „ideo-forţelor" a lui Alfred Fouillé e desigur una din cele mai fecunde şi generoase încercări de sinteză pe care le-a tentat mintea omenească. Alături de Le Dantec el lămureşte nevoile adânci ale aspiraţiilor omeneşti.

Astăzi cred că opera lui *Walter Rathenau* rămâne cea mai representativă a epocei pe care o trăim. Această minunată inteligenţă sprijinită pe o cultură formidabilă lasă omenirei un admirabil testament economic şi social din care se desprinde cu o putere de visiune profetică morala spre care aspiră omenirea şi căreia în mod fatal i-se va supune: E o biblie nouă adequată noilor nevoi de viaţă, pe care autorul a pecetluit-o cu darul suprem al vieţei lui.

Pentru Rathenau, epoca noastră nu e favorabilă cugetărei concrete bazată pe prevedere matematică, de oarece în esenţa cea mai intimă, ea aspiră la cunoaşterea ei însăşi. Rănile adânci ale omenirei încă sângerânde de atâtea nevoi dureroase, nu vor fi închise şi viaţa pământească nu va putea fi transformată după programele rigide ale doctrinelor politice de oarece ele nesocotesc tocmai factorul esenţial, singur capabil să efectueze această schimbare, singurul mobil de acţiune, singurul element în stare să determine la o înfăptuire mare: *credinţa inspirată de iubire, necesitatea profundă, şi voinţa divină*. Numai asaltul sentimentului, numai ideea sunt capabile să efectueze schimbarea pe care zadarnic o căutăm în altă parte în orânduelile curente şi în violentele mărunte. „*Nihilismul individual de care suferim astăzi cel care ne face să vedem generalizarea îndoelnică, legea suspectă şi acţiunea de despreţuit, este simptomul fermentaţiei unei societăţi ce şi-a pierdut credinţa*".

Universul pe care astăzi l'am pulverizat până la discontinuitate şi eterogeneitate e o construcţie care nesocoteşte permanenţa în numele vecinicei şi absolutei noutăţi. El face paradoxală desvoltarea" şi nu mai poate legitima nimic în această lume în care tot este unic.

Odată cu prăbuşirea infaibilităţii ştiinţei, s'a produs o schimbare radicală în concepţia morală şi socială al căreia edificiu nu se mai poate ţine pe fundamentul unor principii străine vieţei. Dar viaţa în esenţa ei intimă refuză această antinomie la care a ajuns astăzi experienţa omenească, între *real* şi *perceput*, între *existenţă* şi *cugetare;* între lumea obiectivă şi viaţa interioară avem o concordanţă evidentă, bazată pe siguranţa, pe forţa irezistibilă prin care gândirea ni se impune în afară de voinţă: *veracitatea comunicativă„ scapă demonstraţiunei mecanice*.

Sentimentele puternice ca şi întreaga noastră viaţă sufletească, scapă oricărei demonstraţiuni. *Ele vorbesc o limbă clară, şi ce e clar perceput luminează la rândul său:* „cinstea şi sinceritatea trezesc încrederea". *Acel care crede în confusiunea iremediabilă a* tot ce există, acel care nu găseşte nici o coherenţă şi nici un sens *în desfăşurarea de viaţă ce ne înconjoară acela nu are drept să gândească şi să judece*.

Haosul de contraziceri pe care ni-l oferă astăzi aspectul mişcărei omeneşti de pretutindeni se datoreşte acestei antinomii la care am ajuns între ştiinţă şi cugetare. Tot ce se petrece pe pământ trebue luat în serios căci atunci când simţurile îţi sunt credincioase şi spiritul gata să te ajute poţi pătrunde sensul cel mai intim al lucrurilor. O necesitate inexorabilă te împinge să iei contact cu legile şi cu organizaţia Universului, pentru a le reproduce în tine însuţi. Nu experienţa literară sau şcolară, ci experienţa extrasă din cunoaşterea lumei reale, aceasta trebue să fie la baza oricărei întreprinderi de cercetare. Căci după cum instrumentul reproduce în sunete ecoul simfoniei, tot aşa intuiţia simpatică a unui destin omenesc trece la penetraţia visionară a Universului, prin simpatia între spiritul objectiv şi spiritul trăit.

Ordinea ca necesitate subiectivă este incontestabilă. Noţiunile de simplitate şi probabilitate, considerate ca noţiuni, există cu toate urmările lor.

Se naşte imperioasa întrebare dacă acestei nevoi subiective nu-i corespunde ceva în lumea din afară. Din ce în ce e mai evidentă necesitatea de a stabili legătura între existenţă şi cugetare pentru a putea statornici însăşi nevoile omeneşti în cele mai intime aspiraţiuni. Deci după cum odinioară, Descartes decreta ideile clare şi distincte, ca adevărate, punând la baza însăşi a raţionalismului celui mai desăvârşit axioma existenţei unui Dumnezeu bun şi infinit, tot astfel Rathenau, decretează *ideia trascendentă* singură, fecundă să-şi *încrederea ce trebue să o avem în sentimentele tari ca şi în orice clar perceput. Sinceritatea şi cinstea*, — iată sursa din care ţâşneşte încrederea.

Intelectul utilitar care stăpâneşte lumea dela protozoar la om, cată să fie depăşit de spirit, pentu a atinge domeniul transcendenţei desinteresate lipsită de dorinţi, care e sufletul. Pentru a ajunge aci, omenirea trebue să-şi adune toate forţele vitale de care dispune, să ducă energia intelectului său la ultima desvoltare.

Prin intelec trece unul din drumurile cari duc la suflet. Nici odată omenirea nu a fost mai pregătită să se întoarcă spre acest îndreptariu care lâncezea latent în adâncul tainic al fiinţei noastre, ca astăzi când neîncrezător în legea ştiinţifică, omul e forţat să-şi îndrepte căutarea mântuirei dincolo de puterea raţiunei. Ultima eflorescenţă a epocei de intelectualism acut prin care a trecut desvoltarea omenirei, a dus ea însăşi fatal la reacţiunea pe care o trăim astăzi.

In ceia ce priveşte creaţiunea materială, omenirea a ajuns la o perfecţiune care îngădue să stăpânească aproape elementele naturei. Ordinea aceasta de lucruri care consistă în esenţa ei intimă, în a impune unamităţii o organizaţie unică, organizaţie care se prezintă ca o *fatalitate* şi nu ca o operă a vreunui individ, o numeşte Rathenau *mecanizaţie*. Esenţa ei e *Universalitatea*. Prin ea lumea se găseşte transformată într'o asociaţie forţată, o comunitate riguroasă de producţiune şi economie. Ca realizare materială ea a dat tot ce era în stare să dea. Forţa sufletească însă a umanităţii nu poate, nu trebue să se supue acestei mecanisaţiuni ca unei voinţe obscure. Intr'adevăr ea este o organizaţie materială, creată de o voinţă materială prin mijloace materiale. Ea îndreaptă activitatea omenească spre o sferă din care orice spiritualitate lipseşte. Nimeni nu se poate sustrage pe de-a întregul acestei forţe şi din punct de vedere mecanist, omul chiar cel mai idealist rămâne un subiect economic care pentru ca să trăiască trebue să stăpânească şi să adune. Totul devine în organizaţia mecanistă un mijloc pentru această realisare.

Dar mai departe: mecanisaţia fiind o organizaţie de constrângere atentează la libertatea omenească. Individul nu mai găseşte măsura lucrurilor în nevoile vieţei lui ci într'o *regulă exterioară*. Şi acest fenomen rezultat în mod automat din legile democratice ale Universului duce omenirea la o ostilitate feroce, la o concurenţă de viaţă pe care nu o cunoaşte nici o specie biologică.

Şi totuşi mecanisaţia nu e inaccesibilă spiritualisaţiei morale Produsul ei cel mai înalt e „*Statul*". Luată în esenţa cea mai abstractă noţiunea aceasta cere toată veneraţia noastră, *e o entitate sacrată*. In ea se topesc atâtea elemente care îi dau un caracter supranatural: comunitate naţională, culturală, patriotism, solidaritate creată de emoţiunile religioase şi teocratice, etc. Deci ca organizaţie materială, mecanisaţia a dat omenirei câştiguri şi achisiţii considerabile. In ziua când ea va fi pătrunsă de ideia de *intuiţie transcendentală*, superioară, mecanisaţia va înceta de a mai fi o stare de echilibru empiric. Când evoluţia morală va fi efectuată, omul va da de bună voe ceiace astăzi i se smulge prin constrângere. Dar transformarea morală nu se va efectua prin revoluţia mecanică, ci prin *evoluţia spirituală*. „*Când primele licăriri ale sufletului vor fi atins lumea intelectuală şi realizaţia ei pământească adică mecanisaţia, atunci jocul orb al forţelor va fi transformat într'un Cosmos liber, conştient, demn de omul pe care îl adăposteşte*". Iată ce îşi propune Rathenau: *Să indice formele de realizare, pragmatistă a ideii după care, dând sufletului conducerea vieţei să realizeze* transformarea de care am vorbit mai sus. Datoria transcendentă se rezumă astfel: desvoltarea sufletului care are ca realizare pragmatică „Libertatea Umanităţii. In mod lent, va veni ziua, când din noaptea îndoielii va naşte certitudinea valorilor noi şi inatacabile. Deşteptarea conştiinţei economice va fi înfăptuită în ziua când proprietatea va fi socotită ca un bun încredinţat pentru care trebue să dai socoteală şi nu ca un bun arbitrar, când viaţa nu va mai avea ca ţintă câştigul şi desfătarea. Iată în ce stă sensul desvoltărei: ideea şi credinţa care suprimă isolarea activităţei, politice şi morale a individului şi subordonează toate convenţiunile particulare vieţei, unei unităţi superioare.

Când această idee şi credinţă va pătrunde existenţa economică şi socială, va înlocui libertatea inferioară prin o *libertate superioară*. Libertatea individuală se va manifesta în intuiţie şi viaţa interioară în creaţiunile inspirate de una şi de alta în operele de transcendenţă ale inimei, ale artei şi ale cugetărei.

In ziua când viaţa economică şi socială va fi scăpată de arbitrarul care a caracterisat-o, când va fi animată de o morală nouă şi supusă unui determinism mai spiritual, atunci se va pune chestiunea unei organizaţiuni a Statului, care în timpul perioadei mecaniste a ajuns o afacere de rutină, istorică şi etnică, de echilibru între tradiţie şi nevoile zilei. Punctul de plecare al moralei, e deci legea sufletului şi linia spre care merge, e legea răspunderei şi concepţiunei unei vieţi consacrate nu puterii şi fericirei ci dreptăţii şi lui Dumnezeu.

Revelaţia şi intuiţia iată cele două elemente care stau omului la dispoziţie pentru a-şi făuri *concepţia despre realitate*.

Presimţirea şi sentimentul, — iată elementele singure capabile *să creeze convingerea* şi să desvălue omului sensul existenţei sale. Nu suntem aci pe pământ nici pentru a exercita puterea, nici pentru a acumula bunuri materiale, ci pentru a descoperi dumnezeirea ce e sădită în noi...

MARGARETA FRASIN

Vino singură!

Nici trandafiri, nici orhidee
Nu 'ţi anina la cingătoare,
Spre flori privirea să 'mi coboare,
Fermecătoarea mea, femee!

Şi nu te parfuma! Drumeţii
Să te culeagă de pe stradă
In amintire; să te vadă
Abia ca pe un crin — poeţii.

Apropierea ta visată
Nu vreau să fie împărţită
C'o biată floare umilită,
Cu o mireasmă 'mprăştiată.

Ci vino fără-de podoabă,
Cu nici un foşnet în vestminte;
Ca aşteptarea mea fierbinte
Să-ţi fie numai ţie roabă!

V. Demetrius

* * *

FURTUNA

„Şi uite aşa, — începu moş Vasile a povesti întâmplarea, — când mi-a trimes vorbă boerul alaltăeri să pregătesc brişca de mers la târg, nu mi-a venit deloc îndemână. Era pe după prânz şi eu de dimineaţă simţisem arşiţa soarelui dogorându-mă în spate ca un cuptor, văzusem şi porcul venind cu pae în gură şi mâţele alergându-se prin ogradă, ca apucate de streche şi astea pentru mine erau semne netăgăduite de ploaie.

M'am dus cu căciula în mână până sub cerdacul unde boerii îşi beau cafelele.

— Cucoane, zic, sunt semne de furtună. Nu-i cuminte de plecat acuma la drum lung.

— Ce furtună, moş Vasile? a sărit de colo cuconaşu. Nicu. Ce ţi se năzare? Ceru-i senin.

Eu m'am uitat în sus şi am arătat spre miază-noapte:

— Iaca s'adună norii. Dintr'acolo vine ploaia.

— Nu vine. Sunt nori care trec.

— S'aşteptăm atunci să se limpezească, am zis eu domol. Dar cuconaşu s'a înfuriat mai rău:

— Cât s'aşteptăm? Ce, vrei să plecăm noaptea?

— Ba nu, zic. Să plecăm mâine dimineaţă. Ascultă-mă cuconaşule, că-s om bătrân. Vine furtună şi ploaie mare.

Atuncea a zis şi boerul:

— Niculе, şi eu te sfătuesc să rămâi. Moş Vasile ştie ce spune. Ai să pleci mâine.

Ţi-ai găsit! Cuconaşul a prins a striga mai tare:

— Nu tată. Când am zis că merg, merg. Du-te moşule şi pune caii. Haide! Repede!

Am aşteptat să mai zică boerul ceva, dar el şi-a aprins o ţigară şi-a tăcut. Numai pe cuconiţă am auzit-o oftând încet în dosul lui.

Acuma pe boerul nostru îl ştiţi, e aspru şi neînduplecat cu ţăranii; dar cu fiu-său, poate unde î-i drag, s'a deprins aşa a-i face toate voile. De când era mititel, cuconaşu Nicu a făcut ce-a vrut; boerii nu-l certau, ba încă făceau haz când îl vedeau răţoindu-se la ei şi bătându-le din picior. Mai ales cuconiţa râdea cu lacrimi: „Asta o să fie un drac de băiat. O să învârtească lumea pe degete".

Că a eşit un drac de băiat, se vede. Dar de învârtit lumea, mai va. Ştiu că s'a dus ca să înveţe carte prin străinătăţi, dar teamă mi-e că şi-a perdut vremea degeaba, prea-i iute şi mânios, prea ahtiat numai de plimbare şi petreceri. Boerii tac şi acum, dar înţeleg eu că nu li-i pe plac purtarea băiatului. Iar ca să-l mustre, e prea târziu acum.

Ş'atuncea, cum spun, dac'am văzut că boerul tace, m'am dus în grajd şi am pus caii la brişcă. Indată a eşit din casă şi cuconaşu Nicu ş'am pornit.

Tăcea şi dumnealui dinapoia mea, tăceam şi eu pe capră şi mă rugam în mine să nu s'adeverească presimţirile. Căci târgul nu-i colea, cinci ceasuri de trap, nu glumă. Şi drumul îl ştiţi: Până la dealul Caprei mai merge, dar deacolo înainte şoseaua-i desfundată; la scoborâşuri mai ales dai dintr'o hârtoapă într'alta şi în loc de pietriş, un mâl cleios pe care la timp de ploae lunecă roţile ca pe gheţuşcă.

Decât presimţirile nu mă înşelau. Vedeam pe câmp vitele neliniştite, mugind cu spaimă, şi bouarii mânându-le spre casă fără să aştepte asfinţitul... Mă săgeta apoi şi piciorul beteag şi asta încă-i un semn.

Am mers vre-un ceas. Zăpuşeala creştea mereu dar vremea stătea tot liniştită. Tocmai după ce am trecut podul pe Siret, am auzit huruind un tunet departe, apoi îndată altul, aproape de tot.

— Dă bici cailor! mi-a strigat cuconaşu Nicu. Mână în goană!

Am şfichiut caii şi am pornit mai repede. Dar începea acuma dealul Caprei şi caii suiau greu.

— Mai repede, Moş Vasile! Bate mârţoagele!

— Apoi de-acuma cuconaşule, am zis eu supărat, tot de una-i. Ne plouaţi nu scăpăm.

N'am isprăvit bine vorba şi m'am pomenit cu un ropot de pumni în ceafă:

— Aşa, moşnege? Imi faci în ciudă dar? Na! na! M'am făcut roşu.

— Nu da cuconaşule, zic, nu da că-i păcat. Adă-ţi aminte că eu te-am ţinut pe genunchi, eu te-am învăţat cărările pădurilor şi numele florilor, cuconaşule... Adă-ţi aminte!

Plângeam aproape, dar el parcă n'auzea.

— Taci moşnege, mi-a ţipat iar. Mână sau lasă-mă pe mine.

Cu o îmbrâncitură m'a dat în lături şi a sărit pe capră în locul meu. A luat hăţurile, a luat biciul şi a început a lovi caii pe coaste, pe ochi, pe urechi, unde nimerea. Dobitoacele întărâtate au pornit nebuneşte. Cât ai clipi din ochi eram în vârful dealului.

Şi deodată s'a pornit furtuna. Se ridică nisipul în suluri şi vuiau lanurile ca de prăpăd. Norii s'au deschis, s'au rupt parcă şi a început a ploua cu cofa. Intr'o clipă am fost uzi până la piele. Tunetele nu mai conteneau. S'auzea şi trăsnind undeva pe-aproape.

Incepea acum scoborâşul şi glodul gros de-o palmă, luneca sub picioarele cailor. Peste ropotul ploii am strigat:

— Cuconaşule, strânge hăţurile! Mână la pas că-i primejdie! Brişca-i uşoară şi ne prăvălim în şanţ!

Dar el, parcă înadins, a ars caii cu un bici din toată puterea. Ceasul rău! Caii turbaţi, au luat-o razna.

Pe urmă, ce-a fost nu mai ştiu bine... O izbitură grozavă şi un vârtej la creer... Când m'am dezmeticit, acolo în şanţ, ploaia se domolise. Mi-am pipăit picioarele, mi-am pipăit mâinele şi am răsuflat, bucuros că-s întreg. Numai mâna dreaptă, la încheetura palmei, era zdrobită şi mă durea.

Cuconaşu Nicu era căzut jos sub brişcă. Am vrut să-l scot, am vrut să ridic roţile, dar n'am putut. Mă durea rău mâna.

El tăcea, nici nu gemea măcar şi eu mă uitam prostit la o aţă de sânge care se prelingea încet de sub roţi...

Caii căzuseră unul peste altul. Cel dedesupt horcăia, trăgea să moară. Am deshămat pe celalt, l-am încălecat şi am pornit la curte să dau de veste. Boerii, vai de ei! credeam că-şi pierd minţile aşa se îngroziră. „Atâta fecior au!"

Moş Vasile îndopă luleaua, pâcâi de câteva ori şi rămase pe gânduri. Pe urmă, cum ceilalţi tăceau, urmă tot el:

— „Am fost adineauri la curte. Credeam atunci că nu mai scapă. Dar azi, slavă Domnului, am auzit că nu-i în primejdie. Doctorul i-a găsit o rană la cap şi alta la coaste, dar nu prea adânci. Intr'o lună crede să-l pue pe picioare. Să dea Dumnezeu! Căci, cu toată batjocura ce mi-a făcut, mie mi-i tot aşa de drag ca atunci când era mic şi-l jucam pe genunchi"...

Şi poate, încheе cu un oftat bătrânul, poate întâmplarea asta i-o sluji de învăţătură. Căci tot răul îşi are şi binele lui.

ALICE GABRIELESCU

BALADA LUNII

BENDIS

Voi risipi şi eu spre culmi albasire
Aceleaşi rugi divine şi profane,
Zvârlindu-le spre pulberea de astre
In întrebări nebune, false, vane...
Voi cere formelor ademenire,
Voi cere vorbelor înflăcărare,
Voi cere versurilor strălucire,
Răsunet, îndrăzneală şi vibrare...

O, lasă-mă să râd în ruga mea
Spre tine, Soare Alb de miază-noapte,
Să părăsesc o inimă prea grea,
Să mă despart de zilnicele fapte...
Intregul cer cu artificii fie
— In lung şi'n lat, în lat şi'n lung, — arat,
Iar sufletul lumilor să'noie
Zburând pe orizontul moarat...

— Dumnezeiţă, intră cu iubire
In ruga mea de forme şi culori,
Zvârli-voi piscuri fără de simţire,
Tipare goale, cizelaţi fiori,
In fiecare, poposind o clipă
Imbracă 'ntreagă plasa amăgirii,
Insufleţeşte, umple, înfiripă
Metamorfozele închipuirii...

...Cu: înşir'-te mărgărite,
Incepându-şi şirul rar
Ce poveste te evocă,
Boabă de mărgăritar?...

Arcuită de divine
Mâini pe funduri de abis,
Pentru ce secret — în fine,
Parenteză te-ai deschis?

Ce Suveică fermecată
Ţese-al visului fuior?
Ce rajah pe atlasul nopţii
Te răsfaţă, Koh-I-Noor?

In ce toamnă, Crizantemă,
Pe Nipon te-ai ofilit?
Ce talaz nebun, Triremă
In văzduh te-a repezit?

Opalină, care-i chipul
De zeiţă-or de femee
Profilat de-un Benvenuto
In ovalul tău, Camee?

Ce Hamlet gigantic, Craniu
Luminat fantasmagoric
In tăcerea nopţii, straniu
Murmură: Sărmanul Yorik!

Dăruită fu Hebé
De al vremurilor faur,
Şi 'ntr'o parte când te-apleci
Torni nectar, Potir de aur?

Când tot cerul pare 'n zare
Rai — da nobis hodie —
Ce Semiramis te are
In grădina-i, Rodie?

Şi ce poftă omenească
Frumuseţea ta desfide,
Măr de rai şi ambrozie
Pârguit în Hesperide?

Glob de aur, unde este
Valea verde, 'ntinsul plai
Unde doarme ca'n poveste
Oastea marelui Mihai?...

Ce zeiţă cu Patină
De argint pe cer colindă?
Din ce haos eşi cu raza
Adevărului, Oglindă?

Printre stelele-albine
Stup, te-aprinzi pe ce Hymet?
Printre stelele-stamine
Ce Bondar se sue'ncet?

Care undiţă subţire
Apa nopţii o străbate?
Şi ce Mreană din poveste
Pe nisip de ţărm se zbate?

Ce Turban se prăvăleşte
Pe-un covor persan or maur?
Ce toreador pândeşte
Indoitul corn de taur?

Ce Mamut pe rând îşi pierde'n
Fiecare lună colţii?
Care-i fructul rupt în două
Sâmbure din pulpa bolţii?

Eşti, sub ţărm abrupt în Thule,
Cupă 'n fund de ocean?
Sau pe farini minuscule
Curcubeu liliputan?

De ce chiemi în van spre tine
Rana noastră călătoare,
O, Cyteră fără spume,
Fără valuri, fără mare?

Ce Rembrandt pictând în
pripă:
Nori, fantome, vijelie,
Zugrăveşte pentru-o clipă
Lecţia-de-anatomie?

Ce Caron îţi cântă, Luntre?
Cea mai tristă barcarolă,
Capul cărui Crist veni-va
Brusc în tine,-Aureolă?

Caş, ce corb, ca pe-un simbol
Al prostiei, te-are 'n plisc?
Ce Hercule — discobol
Te azvârle 'n ceruri, Disc?

De Scopas ori Praxitele
Aşezat în mâini divine,
Ce trup crizelefantin
Glob de fildeş, e pe tine?

Când stingându-şi lumâ-
narea
Eminescu inspirat e
Unde'ţi este mişcătoarea
Mărilor singurătate?

Ce Condor de foc pluteşte
Pe al norilor contur?
Te pierdu Cenuşereasa
Intr'un bal de nori, Condur?

Fiat lux! prin ce poruncă
Ţi s'a dat în lume rang?
Ce sălbatec te aruncă
In spre soare, Boomerang?

De Roland însângerată
In ce deal occidental
Vei croi văi fumegânde
Cu tăişul, Durendal?

Unghie de cornalină
Te-ai însângerat pe strună?
Ce Titan pe noaptea lină
Gânditor te scrie, Rună?

Globul pământesc sburat-a
Din fântâna lui Carpeaux
Ori de aur, Cărăbuşul
Tău fantastic, Edgar Poë?

Eşti în Bethleem pre staul
Ochiul din triunghiuri sfinte?
Sau, în talerul lui Saul,
Cel din urmă Bob de linte?

Cu privirea 'ngheţătoare
Dintr'un iris de ceruză,
Mai sculptezi statui bizare,
Pleoapă albă de Meduză?

Sub o mască grea de gips
Ce dureri te strâmbă, Clown?
Şi din ce Apocalips
Ne surâzi ironic, Faun?

Roată roşie de pară,
Vrei să lupţi cu vre-un ba-
laur?
Ce păiajen de platină
Prinse stelele de aur?

Bumb te-ai rupt de pe hlamida
Vreunui clown bergamasc?
Monolit, te'nalţi pe Teba?
Lamă curbă, pe Damasc?

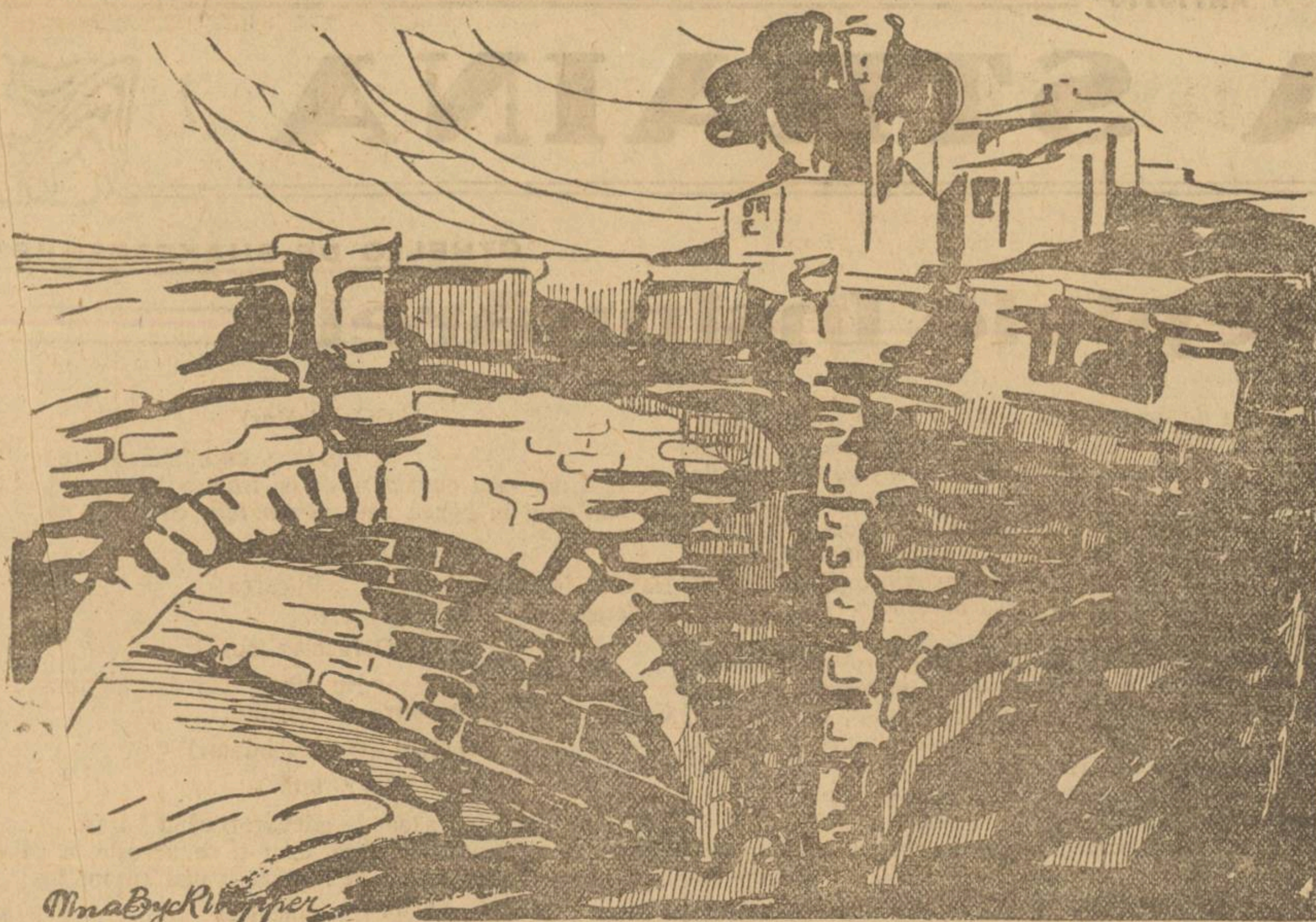
Unde ţi-e Chitară, struna?
Buză, unde ţi-e cuvântul?
Unde ţi-i Pământe, luna?
Soare, unde ţi-e pământul?

Pe Carthagina ce doarme
In surgarea-i de granit,
Ce sân alb îşi dezveleşte
Din mantaua ei Tanit?

Gură de vulcan pe Hecla, pe Vezuv, pe Krakatoa
La Stambul pe Semilună şi pe Cornul de-aur o a
Treia arcuită rază,
Pe-ale Nilului legende, pshent rotund de Faraon,
Pe izvoare ne'ncepute, Trandifir de Ierichon,
Pe Golconda, Crizopraza!...

Toate buzele te chiamă, tot pământul te-oglindeşte
Când subţire, din albastrul palid, forma-ţi albă creşte
Astarte sau Artemis,
Selene, Diana, Bendis, Britomartis sau Hecate
Ca un arc cu coarda smulsă şi săgeţile plecate
Să omoare câte-un vis...

HORIA FURTUNA

Câinele turbat

— FANTEZIE —

Javrele se adunară la colţul gardului din Maidanul Bălăriilor şi acolo Javra cea mare, leneşă şi cu coada plină de scaeţi, vorbi cu hotărâre Javrelor mici, despre Câinele Cinstit.

Zise:

— „Domnilor, în timpul din urmă, eu am observat un fapt de mare importanţă: n'aţi băgat de seamă nimic la Câinele Cinstit?..."

Javrele mici tăcură şi se priviră mirate, între ele.

Javra cea mare, cu coada plină de scaeţi, lăsă buza în jos, în semn de dispreţ pentru prostia Javrelor mici.

Urmă:

— „Câinele Cinstit, domnilor, dă semne de turbare..."

Tot auditorul sări:

— „Da... şi eu am observat!..."

— „Perfect exact!..."

„Era să zic eu..."

„Dar eu ce-am spus alaltăeri?!..."

Şi Javrele mici murmurară:

— „Pericol — pericol!..."

Asta dorea şi Javra cea mare.

Se ridică atunci, un orator popular:

— „Domnilor, pericolul e mare pentru obşte... Obştea, domnilor, obştea!..."

— „Adevărat — adevărat!..." esclamă întreaga adunare.

— „Se impun măsuri drastice şi urgente!..."

— „Da —da!..."

— „Cartea vieţii spune, domnilor, că în asemenea împrejurări, trebue aplicat principiul acela mare, care.... care...."

— „Da — da!... marele principiu care..."

— „...care... la dracu, am uitat..."

O Javră care pretindea că cunoaşte limbile străine, sări în ajutor:

— „Ce-ai uitat?..."

Oratorul popular se întoarse şi-i zise:

A. Lascarov-Moldovanu

— „Este, confrate, o vorbă latinească de care se servesc toţi oratorii pentru a arăta, că adică... atunci când e pericol mare pentru obşte..."

Javra poliglotă se gândi:

— „Poate... **justiţia est?...**"

— „No!..."

— „Poate... **suum cuique?...**'

— „Nici..."

Zise oratorul popular:

— „Incepe cu s..."

— „...Sapientia sit?..."

— „No!..."

— „Salve?..."

— „Stai — stai: mi-am adus aminte..." şi revenind la tonul oratoriei lui întrerupte, urmă:

— „Prin urmare, aşa „domnilor: **Salus răspublica Suprema...** (iar nu-şi mai aduse aminte)... **suprema...** Să zicem **Suprema**, domnilor!..."

— „Aşa-i, aşa-i!..." întări adunarea, fără să ştie despre ce fusese vorba. Ştiau toţi însă, că trebue declarat turbat Câinele Cinstit...

Se votă deci o moţiune pentru isgonirea din cetate a Câinelui Cinstit, justificată pe interesul obştesc şi pe alte interese, unele mai mari, altele mai mici şi unele potrivite. Textul ei fu scris, cu toată liniştea cuvenită, de Javra cea mare, cu scaeţi în coadă.

Merseră apoi, **în corpore**, la locuinţa **Câinelui Cinstit.** Acesta îi primi zâmbind:

— „Vă cunosc, Javrelor!... Ce infamie aţi mai făcut?..."

Oratorul popular, cu capul în piept, înmână Câinelui Cinstit, moţiunea.

Acesta ceti şi păli: niciodată nu i-se spusese acest lucru. Când privi mulţimea, nu găsi nici o pereche de ochi, de oarece toţi ochii cătau în pământ.

Câinele Cinstit căzu pe gânduri.

Mulţimea de risipi, — şi toţi împrăştiară în cetate svonul că turbase Câinele Cinstit...

A doua zi, pe Maidanul Bălăriilor, toată lumea ştiu acest lucru...

Câinele Cinstit auzi şi se tulbură...

Eşind într'o zi de-acasă şi certându-se din întâmplare cu un alt câine, — se repezi la el să-l muşte...

Atunci vulgul răcni:

— „E turbat!..." şi Câinele Cinstit abia putu să scape cu fuga, urmărit de clamoarea poporului, ameninţat în cele mai sfinte ale lui interese...

Vestea, după aceasta, se lăţi peste tot, — iar Câinele Cinstit nu mai putea să iasă în Maidanul Bălăriilor.

Şi iată că într'o zi, silit de nevoile vieţii, Câinele Cinstit vru să calce pe Maidanul Bălăriilor. Cum păşi, simţi o piatră căzându-i pe spinare şi un strigăt sfredelindu-i urechea:

— „Feriţi: e turbat!!..."

Se dădu în lături şi merse mai departe... Dar glasurile se îndoiră, se întreiră, se înzeciră... şi pietrele cădeau de jur împrejur: două, trei, zece...

Câinele Cinstit se opri o clipă: ce să facă?... vru să se întoarcă: zadarnic... Să ferească în lături: zadarnic... Atunci îşi făcu loc cu colţii... O Javră fu sfâşiată... Clamoarea deveni răget:

— „E turbat — e turbat!... Pe el!... pe el!..."

Din tot Maidanul Bălăriilor se iviră cete mari de câini şi se năpustiră asupra lui. Câinele Cinstit îşi făcu drum printre Javre, — ucise câteva, — isbi în dreapta şi în stânga, — sări peste-un gard, şi se opri, respirând greu.... Din spate venea valul de strigăte: „e turbat!... pe el!..." Şi iar se năpustiră. O goană desfrânată începu. Cu cele din urmă puteri, Câinele Cinstit alergă spre culmea unui deluşor, care se ridica în marginea Maidanului Bălăriilor... Acolo vorbise Javra cea mare; se zicea Culmea salvării obşteşti...

Cum mergeau cetele de câini după Câinele Cinstit, părea o dâră de câini din vale până'n deal...

O clipă înainte de a se nărui Mulţimea asupra lui, Câinele Cinstit avu răgazul să se înalţe sus pe culme şi să sbiere puternic:

— „Nu sunt turbat!... Voi sunteţi nebuni!..."

Pe urmă fu ceva groaznic. Ii jupuiră pielea de pe trup şi-l sfârtecară măruntaele... Apoi îi scoaseră ochii şi prin orbitele secătuite, îi băgară beţe ascuţite, cu care îi scormoniră creerul, care se scurse pe urechi... Şi astfel, însetaţi de sânge, îl sfâşiară în bucăţi mici de tot, — prefăcându-l în pulbere...

Şi-aşa, Interesul obştesc fu ferit de pericol, — iar deatunci; pe Maidanul Bălăriilor, domni cea mai mare din fericirile cu putinţă din întregul Univers.

ALEX. LASCAROV-MOLDOVANU

Scrisoare netrimisă

Nu ştiu câte zile sânt de când
ochi-mi nu te-au desmierdat;
mâna care 'n mâna mea a tremurat
nu mi-a scris un rând.

Creşte 'n mine-un dor nestăvilit
şi mă mistue ca o vâltoare;
pretutindeni atât belşug de soare —
şi în preajmă-mi întunericul a poposit

Inima se sbuciumă în piept
ca o mare prinsă de furtună
şi s'ar linişti c'o vorbă bună;
ştiu că n'ai să vii şi cât te-aştept!...

Rătăcesc pe uliţi animate
urmărit de acelaş gol;
gândurile mele toate, toate,
stol de porumbei, îţi dau ocol...

Zaharia Stancu

Din Corespondenţa lui Titu Maiorescu

de I. PETROVICI
profesor Universitar

De la Titu Maiorescu posed un număr de scrisori, de altfel ca toţi acei elevi ai lui, cărora le purta un oarecare interes. Cele mai multe sunt din vremea pe care am petrecut-o în străinătate după terminarea studiilor la Universitatea din Bucureşti. De şi toate sunt scrise cu eleganţa şi îngrijirea sa meticuloasă, unele ating chestiuni prea personale pentru a fi publicate, — cel puţin deocamdată. Altele însă pot ieşi fără inconvenient din taina săltarului, ajutând cu ceva poate la cunoaşterea acestei însemnate personalităţi. Pentru astăzi dau spre publicare cele dintâiu rânduri pe care le-am primit dela dânsul, după plecarea mea din ţară, ca răspuns la scrisoarea în care îi aşternusem primele mele impresii după ce trecusem graniţa şi vizitasem cel dintâiu mare centru apusean.

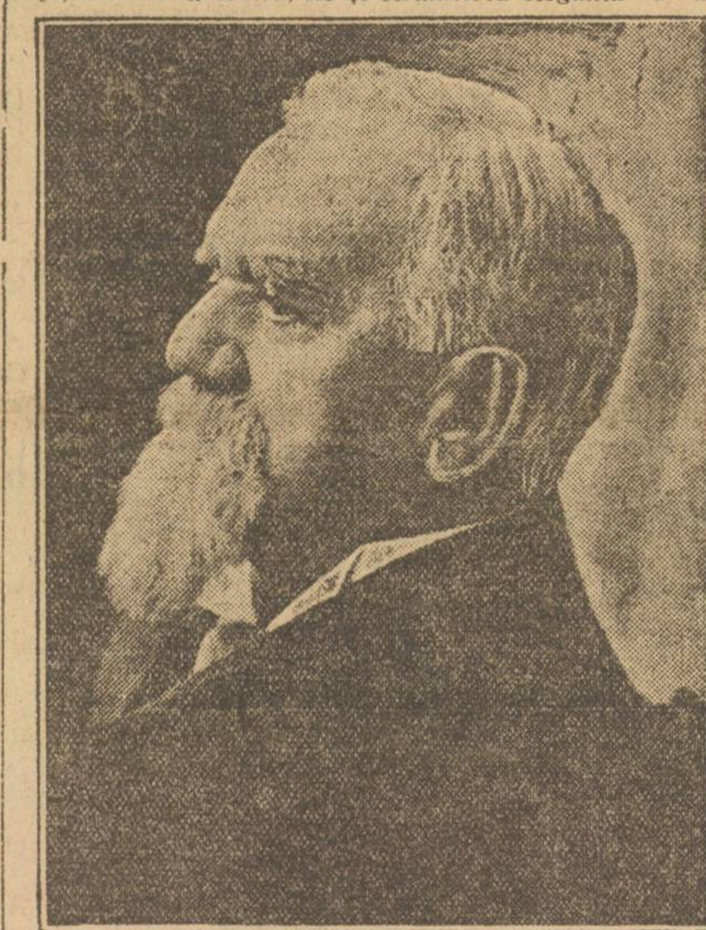
Din această scrisoare se pot constata cel puţin două din trăsăturile caracteristice ale lui Maiorescu: entuziasmul său pentru artă, *în care vedea floarea supremă a civilizaţiei şi principala bucurie a vieţii; al doilea,* circumspecţia şi prudenţa naturii sale, *care îl făceau să fie sceptic atât faţă de profeţiile istorice cât şi faţă de întreprinderile îndrăzneţe în ordinea socială.*

Abbazia, 5/18 Ian. 1906.

Iubite D-le Petrovici,

De-abia aici, unde am venit pentru scurta vacanţă de Crăciun, am timp să răspund la scrisoarea D-tale din 22 Novembre.

E caracteristică impresia ce ţi-a lăsat-o Viena şi e bine că ţi-a lăsat-o aşa: veselie cu toată vremea urâtă. Să încerc o explicare? Orice civilizaţie superioară scoate la iveală arta frumoasă şi meseria artistică. Arhitectura şi statuele de pe strade, pictura în galerii, desenurile la etalaje, muzica la teatru, fie şi strălucirea elegantă a unui

Titu Maiorescu

balet, apoi micile comodităţi ale traiului de toate zilele: pavajul mai neted, iluminatul mai viu, uşa şi fereastra mai uşor închise şi deschise, scaunul mai potrivit, patul mai elastic, toaleta mai curată —: toate linguşesc impresionabilitatea omului. Iar unde e mai multă artă, e mai multă veselie! Vorba lui Schiller:

ernst ist das Leben,
seiter ist die Kunst.

Tot aşa de firesc e că la Burg, în cripta capuţinilor şi în „Schatzkammer" ai simţit oarecum vetustatea istorică a unei vechi Case Domnitoare. Cred că e nemerită şi aplicarea psihologică la cugetările probabile ale unui suveran cu asemenea tradiţie.

Dar ce nu-mi pare nemerită este proorocirea despre distrugerea imperiului austriac. Eu aud acest cântec de vre-o 50 de ani, şi am de mult experienţa, că cea mai zadarnică îndeletnicire este proorocirea istorică pe o scară mai întinsă. De-abea poţi prevedea pe un an-doi câteva deslegări politice parţiale înlăuntrul unui stat. Nu te-a pus pe gânduri cazul lui Napoleon I, care la 1816 „prevedea" sau republicanizarea sau rusificarea Europei peste 50 de ani? Şi cazul lui Littré, care la 1852 a „prevăzut" ca pozitivist cu certitudini ştiinţifice, că de atunci înainte era asigurată *pacea* universală?!

Imi scrii că vei rămânea probabil numai în Lipsca. Atunci ai să cunoşti prea puţin din cultura germană. Trebuie să mergi pe o lună— două la Iena (de unde în dese excursii la apropiatul Weimar cu reminiscenţele vii dela Goethe-Schiller), apoi o lună la Berlin, o săptămână la Dresda (galeria de picturi!). La nevoie scurtează cu vreo 2 luni şederea în Lipsca.

De altminteri sfaturile bătrânilor nu prea sânt urmate de cei tineri, şi va fi având şi aceasta noima sa.

Cu o prietenească strângere de mână,

T. Maiorescu.

* * *

Linişte

Singurătăţi, fantome cenuşii
Ecouri de tăceri, plâns de-amintire
Vulcane stinse, insule pustii
Şi păsări mari de cimitire.

Bine-aţi venit, v'aştept de mult!
Urgia vieţii nu mă 'nvinse...
Veniţi, surdine pe tumult,
Plesnite coarde, faruri stinse!

Cum v'a fost drumul? Cum m'aţi aflat?
Nu v'au oprit în cale înecaţii?
Oceanu 'n drum nu s'a umflat?
Singurătăţi, divine graţii!...

Deschideţi evantalii uriaşe
Le fâlfâiţi în sombra mea odaie
Nu vă primesc cu gânduri laşe:
Am stins şi-a candelei văpaie!

Veţi fi numai cu mine 'n lume
Nici cărţi şi nici o amintire
In amintiri sânt tragedii postume
Şi 'n cărţi, sânt mii de cimitire.

M'am pregătit să vă primesc... Aştept.
Nici creerul, nici inima nu-mi bate.
Veniţi, am mâinile pe piept!
Veniţi, am braţele încrucişate!

VICTOR EFTIMIU

Locotenentul Starcovici

— SCHIŢĂ —

de GH. BRAESCU

Ziua, o zi săracă de toamnă, rece şi mohorâtă, se presimţia a fi grozavă. Nemţii schimbaseră toată noaptea semnale luminoase înapoi şi pe flancuri. Eram neliniştiţi de această vădită mişcare de trupe în tabăra duşmană, iar soldaţii — suflete nevinovate — atribuind acestor globuri colorate, puteri misterioase, se închinau cuprinşi de o teamă nelămurită. Presimţirea nu înşelase pe nimeni. Odată cu revărsatul zorilor, inamicul porni un bombardament infernal cu tunuri de toate calibrele asupra poziţiei noastre dela Gura Râului. Natura se schimba sub ochii noştri. Nimic nu rezista tunurilor 42. Cerul se întunecase Ca un animal apocaliptic, Bertha netezia dealurile, rodea pădurile, desfunda pământul. Comandantul sectorului, om slăbuţ, descurajat, se tânguia mereu: „Ce ne facem domnilor?"

In adevăr situaţia era grozavă. N'aveam nici tunuri, nici rezerve. De cu seară prelungisem linia îngropând ultima companie într'un şanţ descoperit schiţat la repezeală în întunerec. Ba aveam e drept, patru tunuri vechi, fără frână, cari fugiau mult înapoi la fiecare lovitură, de unde servanţii rezervişti, câmpulungeni ce rostogoliau buştenii în munţi, le aduceau cu trudă, în strigăte de: aaa... rup! la locul lor, atrăgând din cauza sgomotului, vijelii de proectile asupra noastră.

„Ce ne facem domnilor?", întrebă pentru a nu ştiu câte-a oară comandantul sectorului care primise ordin să nu părăsească poziţia.

„Să facem un smeu", răspunse enervat locotenentul Starcovici, sclipitor de inteligenţă şi dispreţuitor de moarte.

Peste puţin un puiu de smeu, sglobiu se înălţa jucând nebuneşte în aer şi mânuit cu meşteşug de bravul ofiţer, cădea în tumbe până sub nasul Nemţilor, pentru a se ridica din nou uşor ca o rândunică. Soldaţii noştri, copii cu suflete curate se umflaseră de râs, tranşeea se înveselise ca prin farmec.

Românul are spirit inventiv. Din lăzi de cartuşe lucrau speteze pe cari le lipeau cu cocă făcută din pesmeţi. De hârtie nu era lipsă, cancelaria regimentului era doar pe mâna îndrăzneţului locotenent şi de aţă îngrijise statul: avea fiecare din belşug în raniţă. In curând, o duzină de smee, mai mari şi mai mici, ridicate drept în sus sau depărtate în lung, plutind liniştit sau jucând Drăgaica sburdau, cu sgomot de aeroplane îndepărtate, în ploaia de gloanţe pe care o deslănţuise asupra lor duşmanul, luându-le drept semnale de operaţie.

— „Sunteţi nebuni?! Demascaţi poziţia!... Nu vedeţi ce aţi făcut?... Abia se mai potolise focul şi acum poftim!..."

In adevăr se cutremura văzduhul. Nemţii trăgeau să moară. In amurgul serii, poziţia lor părea o linie de foc trasă în depărtare de flacările ce ţâşniau din gura tunurilor.

Dar cine sta s'asculte pe comandant, care de două zile părea indispus. Soldaţii robiţi de joc alergau descoperiţi, de la unul la altul fără frică de moarte. E în firea românului să fie mulţumit când poate zeflemisi pe cel care-l răpune. Dar Dumnezeu a vrut ca gluma bravului ofiţer să nu rămână o nebunie sublimă. Veselia generală descreţi fruntea comandantului. Căpătându-şi sângele rece înţelese tot folosul ce putea trage din dispoziţia fericită a oamenilor săi. Işi luă de cu noapte toate măsurile şi pe când în zori de zi. Nemţii dormeau liniştiţi crezându-ne demoralizaţi, pierduţi de frică comandantul nostru îi surprinse şi căzând ca un trăznet asupra lor îi goni de pe poziţie.

V'aţi repezit ca un smeu, îi spunea râzând, nebun de bucurie, locotenentul Starcovici aghiotantul său, frecându-şi mâinile de mulţumire. „N'au văzut bărbile roşii aşa atac, de când poartă neamul lor ochelari". Dar comandantul, om de caracter fu modest de triumful său. In prima zi de repaos, adunând regimentul spuse:

„Am povestit d-lui general frica mea de la Gura Râului, jocul smeilor şi purtarea eroică a celor cari au atact fără tunuri gonind cu baioneta un inamic, care bizuindu-se numai pe tunurile sale a rămas fără ele. D-l genreal a cerul Regelui, ca locotenentul să fie decorat cu Ordinul bravilor de războiu iar noi să-l poreclim locotenentul Starcovici-Smeu.

* * *

LITERATURA STRAINA

Literatura ungurească

Minunea dela Bàgy

de COLOMAN MIKSZATH

E mic pârâul Bâgy-ului. Ingusta panglică argintie a căpătat cadre largi de nisip, iar ţărâna sclipitoare — pe care calcă picioruşele zânelor din basme — are şi ea un zăplaz nesfârşit de salcii.

Nu se macină la moara Bàgy-ului. Curtea e plină de saci; nerăbdători, bărbaţi şi femei, din Gózon, din Csoltó stau pe malul Bágy-ului, în preajma morii, şi aşteaptă apa.

Dacă nu vine o să fie greu. Ucenicul morarului, Gyuri Kocsipàl a furat din cimitirul măeriştii chiar calul Sfântului Mihai, fiindcă arderea acestuia e mijlocul cel mai negreşelnic pentru dobândirea ploii dela puterile cereşti.

De-ar izbândi încaltea, căci adevărat că stăvilarele sunt lăsate în jos şi în fiecare noapte iazul adună atâta apă cât să învârtă roata un ceas — două, dar ce e aceasta la atâta viaţă? Până să vină rândul celui din urmă sac, il mănâncă mucegaiul.

Toţi sunt năcăjiţi, numai morăreasa, încântătoarea Clara Vér umblă încoace şi încolo — printre măcinători — surâzătoare, deşi uscăciunea din estimp, ii aduce ei paguba cea mai mare.

Dacă va merge tot aşa se duce pe copcă morarul din Bágy, — mai ales dacă va mai sta mult pe la militărie —, căci oricum: arenda încă-i mare — şi apoi femeia-i tot femeie, de şi-ar încinge mijlocul cu cingătoare de aur.

Dar părerea asta n'o lasă fără o vorbă nevasta lui Mihai Pillér din Gozon.

— Femeia alege, zău aşa. Nu-i adevărat Sofia Timâr? Dar pentru morăreasa nici eu nu pun mâna în foc, pentrucă... părul roşu... hei, părul cela roşu... Nu-i adevărat, Sofie, sufleţelule?

— Nu-i adevărat lele Susănică! E bună femeie, cu toate că-i frumoasă.

— Eh, parcă tu vezi ceva de sub basmaua ta cea neagră!

— Eram aci, când i-a plecat bărbatul... cum plângea, l-a îmbrăţişat de o sută de ori.

— Ei, surată, fiece femeie cuminte poartă rochia aşa fel, ca să vie înafară faţa cea colorată. Ei, şi zi... s'au despărţit cu greu?

— Morarul a întrebat pe jupâneasa Clara: „Imi vei rămânea credincioasă?" Clara Vér i-a răspuns: „Mai curând va curge apa Bâgyului în sus, decât se va întoarce inima mea dela tine".

— Bàgyul în sus? — râse Pilléroaia batjocoritor. — Ţin'-te bine de asta, Ioane Gélyi!

Râseră şi ceilalţi. Că, numai atâta ar mai lipsi, să se întoarcă înapoi şi astă puţină apă câtă este... Bietul Bágy, abia-abia mai poate curge şi la vale. Azi, mâine se năpusteşte asupra lui nisipul şi o să-l soarbă tot dintr'o înghiţitură.

Toţi petreceau bine în vale şi erau mulţumiţi de primirea ce le-o făcea morăreasa, numai Ion Gélyi nu. Inroşia de fiece vorbă a Pilléroaiei, îşi trăgea pălăria adânc pe ochi, dar tot nu aşa de tare, încât să nu vadă pe sub ea până la gardul unde morăreasa întindea rufele să se usuce.

Soarele scotea limbi ascuţite de lumină, cari tremură dealungul gardului şi de unde ling ele, pânza udă 'nălbeşte.

Ochiul lui Ion Gélyi îşi aruncă într'acolo săgeţile şi din pricina lor obrazul Clarei Vér înroşeşte.

Femeile cari au adus măciniş văd... cum nu... şi privirile şi reprivirile lor. Stau de vorbă... cum nu... şi ce ating limbile lor pe dată înegreşte.

Dar te uită, deodată, parcă ele ar fi vorbit de norul acela negru, care a acoperit fără veste tot cerul la apus. Ei, oameni buni, măereni, gozonieni, astăzi se va învârti aci piscoiul până în seară.

Cam pe la ojina cea mică s'a pornit un povoi încât şi brazdele crescură pâraie. Vezi că nu-i tocmai aşa de prost Gyuri Kocsipàl, dacă a ars el calul Sfântului Mihai.

Trei zile şi trei nopţi a umblat moara, s'a isprăvit măcinişul şi măcinătorii; în ziua a treia spre seară nu mai era de măcinat decât zece saci de grâu ai lui Ion Gélyi.

Poate că anume l-a lăsat nevestica la urmă, ca să rămână aci mai mult timp? Dar dacă îl hârjoneşte numai? Dar dacă ochiadele ei sunt flori de salcâm... Cad peste toţi, dar se deschid atât de sus, că nu poţi rupe o ramură...

Abia aşteaptă să iasă afară frumoasa morăreasă:

— Ascultă, Clara Vér... Am rămas numai noi de noi. Bine ai făcut, că m'ai lăsat cel din urmă...

— Nu te-am lăsat eu. La moara mea bătrânii au întâietate — răspunse Clara jignită şi întoarse spatele lui Ion. Flăcăul cel zdravăn şi bine legat i-se puse înainte şi ochii lui mari, frumoşi, ardeau într'o lumină ameţitoare.

— Nu te duce înlăuntru! Vreu să-ţi spun, că stau aci cu căruţa de patru zile, mi s'a isprăvit nutreţul, caii mi-s flămânzi. Dă-mi o legătură de otavă din şopron.

— Şi două.

— Iar eu de doi ani însetez după un sărut de-al tău — şopti şi ochii lui măriţi şerpuiau pe mijlocelul acela de crin, care părea că se frânge şi numai sub greutatea acestui singur cuvânt.

— Dă-mi o sărutare, Clara!

— Nici o jumătate, Ion Gélyi. Am fost cândva iubita ta şi sărutare tot nu ţi-am dat. Acum sunt soţia altuia.

Din pieptul lui Ion Gélyi se deslănţui un oftat:

— Blestemul lui Dumnezeu să cadă atunci asupra părului tău cel roşu şi strălucitor, care mi-a alungat iarăş hodina sufletului.

Femeia a fugit şi a încuiat uşa după dânsa. Nici n'a mai ieşit pe afară; numai odată a şters de pe fereastră lacrimile toamnei.

Ion o zări şi acolo.

— Hei, maistoriţo! Când va fi şi din grâul meu făină — o întreabă, cu batjocură stăpânită, păşind spre fereastră.

— Dintr'aceia nu va fi decât tărâţe! — ii taie vorba cu un zâmbet şiret morăriţa. — Adecă nu, chiar acum a venit rândul la sacii tăi! Tocmai acum ii macină, jumătate sunt gata.

Ion Gélyi îşi muşcă buzele şi bolborosi tulburat:

— Dar cealaltă jumătate?

— Peste un ceas-două e gata şi cealaltă, şi te poţi duce în ştirea Domnului.

— Dar până atunci lasă-mă puţin înlăuntru, la căldură. Mi-am uitat cojocul acasă; îngheţ.

Clarei i-se făcu milă de dânsul, o ruga cu glas aşa de umilit, aşa de duios. Şi apoi, într'adevăr, afară a început să fie rece... chiar ea a îngheţat de când stă lângă fereastră, tremură când îi răspunde:

— Ei, haide, poţi veni înlăuntru dacă te-i purta frumos...

Ion Gélyi a intrat, de parcă n'ar mai vroi să iese niciodată. Ei, da' curăţică femeie, totul e drăgălaş într'ânsa; umbletul, privirea, vorba, zâmbetul. Numai de nu s'ar măcina prea iute grâul acela!

Ii veni ceva în minte şi se strecură până la ucenic. Il găsi prin întuneric după fluerat. Sta rezemat de coş.

— Gyuri Kocsipal! Al tău să fie fluerul meu dacă se opreşte piatra morii şi nu se mai mişcă până mâine în zori.

— Hm. Da' când avem atâta apă!

— Spune stăpâne-ti, că nu e deajuns, că trebuie să se mai adune — şi lasă stăvilarele.

Uruitul pietrelor şi al sâtelor ii înghiţi glasul, dar Gyuri Kocsipál totuşi a înţeles.

— Ihm! Numai cât atunci va trece peste iaz...

— Nu te îngriji tu de asta, îţi dau şi punga mea de tutun, cea cusută cu mătase.

— Cu sulhac şi cu amnar?...

— Cu tot.

Dupăce Gyuri lăsă stăvilarele se opri şi aşteptă. Ca, dacă va băga de seamă morăriţa oprirea roţilor, să le pornească iarăşi.

Multă vreme nu vine nimeni. Apoi fără veste lumina din odaie se stinge. Şi în tăcerea asta mare parcă foarte departe, s'ar fi întors o cheie în broască.

Gyuri îşi desfăcu rânjind gura lui uriaşe şi pe când îşi clătina capul zburlit, dinţii lui mărunţi, rânjiţi, păreau în noaptea neagră un fluture alb cure se zbate.

. . . .

Pe la miezul nopţii s'a adunat multă apă lângă iaz şi cum se îmbulzia şi se umfla între cele două coaste stâncoase de deal neputându-se revărsa, un timp se izbi vuind de iaz, apoi de ţărmuri, dar apoi se răsgândi şi liniştindu-se o porni frumos înapoi.

Acum luna priveşte în jos şi îşi risipeşte luminoasele plete de argint peste oglinda văii Bàgyului.

De uimire vântul începe să fluere, suflă de sus voind să netezească apa — şi iată, o încreţeşte.

Sălcetul, stuhul, tufişurile de alun îşi pleacă tremurând capetele şi îşi şoptesc batjocoritor: Valea Bâgyului curge în sus!...

Trad. I. LUPU

NOTE

Mikszath, scriitorul ungur, din care traducem o schiţă în numărul de faţă, este cel dintâiu care în literatura maghiară rupe cu tradiţia romantică. Spirit pătrunzător în realitatea măruntă a vieţii de toate zilele, literatura lui este o icoană umoristică a lumii în care a trăit. Glumeşte şi râde fără să caricaturizeze. Schiţele, nuvelele, romanele sale, ne lasă adeseaori impresia melancoliei, cum se întâmplă şi după citirea lui Mark Twain, cu care Mikszath este uneori asemuit. Opera lui e tradusă şi citită pretutindeni. La noi e cunoscut prin „Cavalerii", în traducerea d-lui Liviu Rebreanu.

* * *

Comemorarea lui Ronsard, despre care ne-am ocupat în dese rânduri, a devenit şi obiectul preocupărei intelectuale a Ungurilor. Hubert Morand, conferenţiar parizian, a rostit o lungă cuvântare la Pesta, urmată de conferinţa lui Iulius Peckar, preşedintele societăţii literare franco-ungare din regatul lui Horthy.

Deşi mulţi istoriografi au căutat să stabilească chiar din versurile lui Ronsard, că familia lui ar fi originară din meleagurile noastre, ar avea haz să ne pomenim că poetul francez, e de origină maghiară.

Şi de ce nu?

La noi par'că nici nu s'ar şti de comemorarea dela Paris!

* * *

Politian, este titlul unei piese de Edgard Poe, din care o jumătate apăruse înainte de moartea acestuia, iar jumătatea cealaltă a fost descoperită acuma. Teatrele din Englitera se gândesc s'o reprezinte în întregime.

* * *

Un monument lui José-Marie de Heredia, va fi ridicat pe o piaţă din Paris. Marele meşter al sonetului, poet printre poeţi, va fi comemorat de parizieni, în urma apelului unui comitet, pus sub preşedinţia lui Jean Richepin.

* * *

In Germania se re[illegible]ntă o nouă piesă de Sudermann: „Die Denksmalsweihe", (Desvelirea monumentului) al cărei succes îndoelnic a fost trâmbiţat cu bucurie de lumea întreagă.

De câţi-va, Sudermann nu mai are noroc...

OTHELLO DE SHAKESPEARE 1)

Treptele Insinuărei

In opera de artă a unui sculptor mare, poţi să constaţi cu mai multă uşurinţă decât în pictură, că geniul lui a putut s'o realizeze fără să aibă nevoe să calce legile anatomiei, — atât de dispreţuite de „moda nouă".

Tot astfel, în libera inspiraţie a unui poet dramatic poţi găsi desvoltarea amănunţită a unui sentiment, în cadrul strict tipic, al realităţilor psihologice. O scenă din Shakespeare poate servi ca piesă de studiu, independent de orice consideraţie literară.

Procedeele insinuării lui Iago, felul lui de a răspunde la o întrebare prin repetiţia aceleiaşi întrebări, dozarea crescândă a afirmaţiilor calomnioase paralel cu negarea simulată *a lor, — sunt formulele tipice ale insinuatorilor,* ori când şi ori unde, *în viaţa publică sau particulară, politică sau familiară, în presă sau discursuri, etc.*

Iago se repetă pretutindeni cu aceleaşi procedee şi aceleaşi arme ale calomniei, fie că aparţine lumii rafinate, intelectuale, — sau oamenilor de rând. Numai vestmântul e altul; Iago e venezian; Lake al lui Caragiale e bucureştean de mahala, — dar şiretenia şi răutatea lor se aseamănă ca şopârla cu crocodilul.

Shakespeare i-a fixat cel dintâi genul, (după el alţii, varietăţile speciei), şi i-a demascat oarecum, tiparul, în cât îi putem recunoaşte pecetia ce i-a pus'o în frunte, ca unui condamnat la veşnicia pedepsei.

In privinţa asta, arta mare *poate fi alături de ştiinţă un mijloc de dominaţiune a destinului, pururea la îndemână, ca o fiolă de ser, prin dezagregarea conştientă a elementelor fatalităţii. Căci numai orbirea şi neştiinţa lui Othello, a făcut din Iago întruparea minciunii şi a răutăţii triumfătoare.*

D. N.

SCENA I

ACTUL III

OTHELLO (privind cu drag în urma Desdemonii:

Iadul facă-mă puzderii,
Dacă mint că mi-eşti mai scumpă ca luminile vederii.
Pentru mine, lumea 'n haos ar intra, s'ar prăbuşi,
Dac'ar înceta vreodată inima-mi de-a te iubi!

IAGO (smulgându-se brusc, din reverie)

Monseniore...

OTHELLO

Ce e?

IAGO (bătând în palmă cu un stilet fin)

Cassio, cunoştea şi el, iubirea
Ce era 'ntre voi, pe vremea când vă pregăteaţi... unirea?

OTHELLO

De la început, şi până ce ne-am cununat, ştiea.
Dar de ce mă'ntrebi?

IAGO (tăindu-ţi cuvintele)

De geaba... te 'ntrebam numai aşa,
Ca să am şi eu idee...

OTHELLO

Şi ideea ta?

IAGO

Fireşte,...
Nu credeam că 'n vremea ceea, el *ştia* ce vă uneşte.

OTHELLO

O! de multe ori, el însuşi om de 'ncredere ne-a fost.

IAGO (prefăcându-se surprins)

A!... în adevăr!...

OTHELLO

Ei, ce e? e ceva fără de rost
In purtarea lui, sau poate chiar în cinstea lui? Ci spune!

IAGO

Cinstea lui? Ho! Monseniore...

OTHELLO

Cinstea da, o poţi tu pune
La 'ndoială?

IAGO

La 'ndoială? Monseniore, cât ştiu eu...

OTHELLO

Ce părere ai?

IAGO

Părerea...

OTHELLO (enervat)

Vorba mi-o întorci mereu!
Par'c'ascunzi cu îngrijire, scorpii, tu, în cugetare,
Prea scârboase la vedere, să le scoţi la ziua mare!...
Ai vorbi,— şi nu-ţi dă mâna; ce nu poţi mărturisi?
Insfârşit,... vorbeşte-odată,... spune-mi verde, ori ce-ar fi.
Adineaurea, şoptit-ai printre dinţi: „ce văd, nu-mi place".
Şi aceasta, — când? în clipa când se despărţeau în pace
Cassio de Desdemona! Spune, ce nu ţi-a plăcut?
Cassio cunoştea iubirea dintre noi, de la 'nceput;
Când ţi-am spus,—strigaşi cu-o faţă oarecum încremenită:
„A! în adevăr!" şi fruntea, dintr'odată, încreţită,
Ţi se strânse 'ntre sprincene ca şi cum ai fi ascuns
Indărătul ei, o taină groasnică, de nepătruns!
Dacă mă iubeşti, arată-mi cugetarea ta, întreagă!

IAGO (hotărât, enigmatic)

Monseniore, ştii prea bine ce iubire strâns ne leagă.

OTHELLO

Ştiu, şi tocmai de aceea, pentru că te ştiu cinstit,
Om ce 'ntâiu îşi cântăreşte vorba ce-are de rostit,
De aceea, şovăirea ta ciudată mă 'nspăimântă:
Ipocriţii doar strecoară gândul, într'o vorbă frântă...
Dar la omul drept, când vorba şovăe între *nu* şi *da*
Este semn că adevărul a'nceput a-l sugruma!

IAGO (distrat cu intenţie)

Cassio,... l'aşi lua pe seamă, e un om cinstit,.. cât pare...

OTHELLO (cu căldură)

Oh! Şi eu îl cred tot astfel...

IAGO (visător)

Doamne, ce minune mare,
De-ar fi omu-aşa cum *pare* că pe fruntea lui stă scris!...
De câţi ochi în lumea asta *ne-am feri, ca de-un abis!...*

OTHELLO (naiv)

Datoria fiecărui e să aibă 'nfăţişarea
Sufletului său în tocmai!

IAGO (acelaş joc)

Nu mă prinde dar mirarea
Cassio, să fie şi el dintre cei cinstiţi...

OTHELLO (nerăbdător)

Vezi? iată, —
Vorba ta, când îmi ascunde adevărul, când l'arată.
Spune-mi toată-a ta gândire, cum ţi se urzeşte 'n gând
De-i hidoasă, de-i urâtă, fie! spune-o mai curând!

IAGO (filosoficeşte)

Bunul meu stăpân, mă iartă... ai asupra mea putere,
Dar nu cere de la mine ce nici robului n'ai cere...
Să-mi desvăluesc gândirea toată, — toată? Presupune
Că e josnică şi falşă... Năluciri, la ce ţi-aşi spune?
Căci la drept vorbind, la care alb altar, cu trepte sfinte,
N'a pătruns şi păcătosul cu murdarele-i veşminte?
Şi în care suflet oare, — fie ori cât de curat —
Nu s'a strecurat un cuget, ce lumina i-a pătat,
Bănueli de-acelea surde, ce ca josnice ispite,
Vin şi cer în minte scaun, lângă cele 'ndreptăţite!

OTHELLO

Nu-mi eşti bun prieten Iago, de iei drept o'ndatorire,
A-mi ascunde adevărul ce-ar cuprinde vre-o jignire...

IAGO

O! te rog, te rog stăpâne, bine-ai face să nu stărui.
Poate sunt nedrept, şi poate că aiurea adevăru-i
Bănuiala, ca o buhă cuibu 'n sufletu-mi şi-a pus.
Pretutindenea văd rele, chiar acolo unde nu-s!
Deci fereşte-te de omul ce din firea lui se 'nşeală.
Nu-ţi aprinde 'nchipuirea cu năluci ce-mi es din boală
Să-ţi desvălui bănuiala? Nu, Nu, — te-aşi nelinişti
Aşezându-te pe-o schelă putredă şi... mi-aşi clinti...
Şi încrederea ce-ai pus'o în umila 'nţelepciune
Şi în cinstea mea! Zadarnic ar fi orice rugăciune.

OTHELLO (tulburat)

Ce vreai tu să spui?

IAGO

Anume, că femee sau bărbat,
N'are dar mai scump ca vaza unui nume nepătat;
Căci acel ce-mi fură banii, mi-a furat nimica toată:
Banul e al tuturora şi al nimărui, — o roată!
Insă cine-mi fură *vaza*, pe el nu s'a 'mbogăţit,
Iar pe mine, păgubaşul, — pentru veci m'a sărăcit.

OTHELLO (cu impetuozitate)

Jur pe cer! Voesc acuma să ştiu toată-a ta gândire.

IAGO (sfidător)

Inima-mi s'o ţii în palmă, — şi-un cuvânt de ponegrire
Pentru nimeni nu mi-ai smulge! — Dar când e în paza mea?

OTHELLO (cu o voce sombră)

Ha!

IAGO

Ia seama 'n gelozie monseniore nu cădea!
Gelozia e o iazmă, — şarpe cu privirea verde,
Se hrăneşte chiar din trupu-i, dar din trup nimic nu-şi pierde!
Fericit este bărbatul ce se ştie amăgit
Şi dispreţuind femeea, nu se simte păgubit.
Dar gândeşte-te l'acela, ce cumplită soartă-şi vede,
Când se 'nchină unui idol, — şi 'n sfinţenia-i nu crede!
Care simte îndoiala arzător că-l otrăveşte,
Pe când chiar din îndoială, tot mai viu, iubirea creşte!

OTHELLO

O! mizerie!

IAGO

Săracul mulţumit, e prea bogat!
Dar bogatul, aibă însăşi cel mai strălucit palat,
Bogăţia lui e stearpă, iarnă fără rodnicie,
— Dacă tremură de frică să nu cadă'n sărăcie.
Dumnezeule prea bune! Când îl vrea milos să fii,
Tu de biciul geloziei apără pe-ai Evei fii!

D. NANU

1) In repertoriul Teatrului National din anul acesta.

IVAN GOLL

Caravana dorului

Caravana nesfârşită—a dorului
Nici când n'ajunge în oaza umbrelor şi-a nimfelor!
Ne ard iubirile şi—ale durerii paseri
Inima ne-o sfâşie necontenit.

O, noi cunoaştem ape răcoroase şi cunoaştem vânturi,
Elizium vai! ar putea fi ori-şi-unde!
Pribegim şi pribegim mereu, purtaţi de dor!
Undeva dintr'o fereastră sare—un om
Să prindă'o stea şi pentru asta moare,
Altul în panoptic îşi caută
Visul de ceară şi-l iubeşte —
Dar un potop de foc ne arde tuturora'n inimi,
O, chiar de-ar fi să curgă Nilul, Niagara
Peste noi,
Am striga şi mai nebuni de sete!

(trad. de **A. Cotruş**)

BOEMA

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

— La fereastra vecină, mor raze în flori moarte, într'o glastră....

In cutia unde zac „şuviţe sfinte", o camelie expiră într'un potop de sărutări cu care încerc o înbărbătare de o clipă...

Toamnă... croncănit de corbi fanatici, soare ofticos, palfoane ruginite... hainnii veeechi...

Cutreer...

Prin anemia unor raze momite de un avânt prefăcut şi economicos, retrăesc fiori luaţi de torentul vremurilor şi al adoraţiunilor apuse. Teii aşează sărutări pe fruntea sclivisită a lui Eminescu, de dalta meşterului inspirat, sub ciocăniturile căreia, gândurile uriaşului... gânditor se potolesc, se sleesc, mor sub loviturile barosului avântat... „de-asupră-mi crengi de tei..."

Câte-va raze se pitesc printre frunzele pătate de rugină şi merg de ploeesc în petece zdrenţuite, ochii cari au plâns o viaţă întreagă, o viaţă de plânsori şi în care a mai găsit totuşi locul s'aprinză în bolta vremii aştrii din sborul tristului lui gând!...

Şi cu tot cinismul ironiei de a urmări ei însu-şi cum se mistue luminând, totuşi a găsit destul răgaz în care să aibă atâtea şi atâtea de zis, în cât tot să-i mai citim măiastra-i carte, de şi o ştim pe dinafară!

— A stat ceasul.

Şi de şi este netăgăduit că această inerţie temporală a limfaticului meu tovarăş de nopţi albe, survine din faptul de a fi uitat să-i deapăn firul vieţii, pe neobosita axă a pulsului, sufletul crede totuşi, într'o presimţire naivă, stranie, moştenită... A căzut o stea când m'am uitat la ceas!

In fund, dincolo... departe, pe un maidan solitar, câţi-va corbi îngânduraţi îşi ciugulesc fracurile înăpârlite.

Prin gangul unui spital...

Un doctorand cu o camelie la butoniera bluzei, tae o femee, ca o camelie în plete....

In spatele necropsiei, un dulău înalţă psami funebrii spre luceafărul care îi răspunde cu zâmbete de briliant.

— In tavernă...

Un clown îşi scălâmbăe chipul şi asemănarea celui ce.... 'I-A SMULS COASTA într'un colţ al „scenei"; în fund prin pâcla duhorii, femeia se prelinge, într'o mână cu un taler, într'alta, cu o batistă cu care, din când în când, adună după figura-i... desfigurată, câte o lacrimă de revoltă. pentru nepăsarea „spectatorilor" cari nu se hotărăsc să-i admire suveranul, cu nici un gologan!...

— O idilă — un vis — adusă de năzuinţa unei întâmplări, de adierea soartei, — preludiul viitoarelor nopţi albe...

Ne dumecam păsurile în ceardacul unei mânăstiri bătrâne, la poalele căreia se jeleau zambilele, în adierea unei primăveri pe ducă, risipind ca într'o reverie molatecă, miros de tămâe, de lemn sfânt, de scoarţă de evenghelie veche, de bob pârguit, de mătanie, sfinţind poema dragostei, poema leturghiei de iubire care se oficia în zâmbetele verii, în ceardacul găunos al mânăstirii, într'o înlăcrămare tainică, amară....

Când şi când, raze prelinse din oglinzile amurgului şi frânte pe crucile mormintelor ne încropeau obrajii, murind apoi în suflet, topite la dogoarea extazului.

Ele trimit şi azi, bătăile inimei în obraji, de câte-ori depănăm câte-ceva din fuiorul poemei din ceardacul Voevodal. Şi tot ele încremenesc privirea în ochi, de câte-ori ne întrebăm capriciul năzuinţei care a adus sămânţa dragostei neaşteptată şi care va încolţi în clisa mormântului pentru un nou răsad.

Şi floarea cea nouă, nu va fi din cele cari se jeleau în scurgerea primăverii, la poalele ceardacului mânăstirii; o floare pe care groparul nedumerit o va aduce în bordeiul său lugrubu; o floare fără de nume, smulsă după un mormânt, în iarba căruia nu a plâns nimeni şi nimeni nu a presărat în ea, un sâmbure de lumină!....

Contrariu acordului „încheiat" cu... sufletul, de a-mi nota impresiunile, în treacăt, de a copia numai sublimele priposuri de dincolo de rama giganticului tablou întâlnit în colţurile unde împărtăşesc platonicismul cu natura, de a nu mai născoci nimic în plus, de a nu-mi mai obosi elanul pentru invenţiuni bolnave, de nopţi înşir, nu fac altceva, de cât mă trudesc în faţa lunei, să tălmăcesc sensul dogmei ascedentului lunei asupra minţii, cum şi asemănarea ce o împrumută, din profilul unui poet: **„luna ne face puţin nebuni; luna are ceva din profilul unui poet".**

Fără îndoială nefericitul suveran al „Sensitivelor", trebue să fi avut vocaţiunea Dumnezeiască, de o clipă, de a întrezări în văpăile astrului desnădăjduiţilor, ceia ce nu a fost hărăsit visătorilor de rând. La îndrituirea poetului de peste Olt, de a cugeta într'ast-fel, un motiv în plus, erea fericita înrudire dintre profilul lunei şi acela al umilului ei admirator născocitorul de soi, care aşeza în tiparul inspiraţiei, măiastra lui comparaţie, acolo unde citeam cu toţii despre nebunia minţilor sentimentale, în faţa unui răsărit sfios de lună. Venenia ajunsă aci, mintea care trăia în creştedul profilului de jos, unit într'unul şi acela-şi obraz cu cel din piscurile eerurilor, 'şi-a apropiat ceva din sănătoasa cugetare, pentru ca să stea de vorbă cu poetul **„puţin nebun"** de pe pământ, de unde, sedus de atâta îngăduinţă, îşi admiră şi chipul şi amanta, de-odată!

Urmărită dintr'un cimitir pleşuv, din clocotul unui ocean îndârjit, după ferestruia unui tren de noapte care scrie zig-zag-uri de foc în holdele îmbujorate de revărsarea trandafirie a zorilor, gândesc că de cele mai multe-ori, s'ar găsi o atâta minte în creerul extaziatului întârziat, mintea ...ce ne vorbeşte poetul în aiurare, — „nebună" — înapola ochilor orbiţi şi ei de contemplaţiunea ajunsă la delir!

Şi daca ăst adevăr nu a fost încă rostit până la noctambulul Craiovean, la cei mai mulţi dintre nefericiţii amanţi ai lunei, în clipa unui avânt dus până la nesocotinţă, admiraţiunea atingând nebunia a nimicit inspiraţia, delirul a luat locul celor ce erau atâtea şi atâtea de zis, opera s'a distrus prin însă-şi adevărul, sacerdoţii cauzei divine sau împrăştiat, iar luna, darnică şi împăciuitoare, le-a trimis din înălţimile imperiului său de neinţelesuri, zâmbetele resemnării.

Intr'un târziu, pe unele dintre ast-fel de jertfe, le-am întâlnit în celula unde au înebunit privind-o sub o cruce ştearsă, sau printre tulpine de verbine, departe de înşelăciunea oraşelor, unde iubirea de lună se înăbuşea în sufletele lor setoase de orizonturi largi, înjghebând sonetele sinuciderei. Trubadurul lui Delavrancea prigonit de mirosul morţii pe care îl simţea veşnic în gâtlej, miros de melc crud, a văzut învins, într'o noapte fatală, pe jumătate adormit, pe una din câmpiile acestui soi de luptă, cu vioara subsuoară, cu privirea în luna care, **„DE SIGUR"**, cu o clipă înainte de a-şi da sfârşitul... -l făcuse **„puţin nebun"!...**

Şi nu ştiu ce taină Dumnezeiască împrumută şoapta nefericitului prooroc al cetăţii Banilor, aşa cum se înseilează în croşeta unui stoc de raze albe, într'o simfonie pe care, în croşeta unui stoc de raze albe, într'o simfonie pe care, îngerii deşteptaţi de lună, o fredonează pe un acord divin: **„luna ne face puţin nebuni"....**
Ştambului Craiovean, la cei mai mulţi dintre nefericiţii a-

* * *

Şi într'un colţ, unde-va în întunerec, în amuţenia păenjenişului, un ceasornic răguşit, scandează în tânguiri ritmice, deşărtăciunea timpului...

SARMANUL KLOPŞTOCK

Acorduri lirice

I

PRINTRE GENE

Porni întâi să plângă roata morii
Sosiră din apus de pâslă norii
Şi se călătoriră 'n sud cocorii;

Apoi căzu pe câmpuri pâcla serii,
Simţii pe umeri mânile tăcerii
Şi-mi amintii de visul primăverii

Şi de surâsul cel dintâi al tău,
De care aş fi vrut să-mi pară rău...

II

ELEGIE

Pribegesc pe drumul străbătut cu tine,
Pribegesc pe urma paşilor de ieri
O melancolie vagă, de ruine,
Imi aşterne 'n suflet mistice poveri.

Pribegesc pe drumul celor dintâi glume,
Celor dintâi şoapte spuse 'nfiorat:
Am ajuns la locul când ţi-am spus pe nume...
Răsărise luna 'n cerul luminat —

Şi plutea o vrajă tainică de stele
Picurând în suflet doruri de senin;
Iţi aduci aminte stolurile — acele
Ce sburau ca 'n vraja — aceluiaş destin?

Lunecau pierdute stolurile albe
Prin nemărginirea nopţii de opal:
Sufletele noastre rătăceau în salbe
Către înflorirea altui ideal...

...Azi, târzii regrete, vin pe căi străine
Şi-mi învie 'n suflet veacuri de dureri,
Pribegind pe drumul străbătut cu tine,
Pribegind pe urma paşilor de ieri.

Mircea Gheorghiu

In căutarea unui subiect

Scena se petrece în capul subsemnatului.

La dreapta şi la stânga, paradoxe, cugetări, planuri, fragmente schiţate, amintiri, speranţe, regrete: mobilier de creer simplu dar îndestulător.

Şed la masă şi privesc preocupat o rază de soare care săgetează geamul şi se turteşte de scândurile pardoselii. In timpul acesta, dialogul următor porneşte între oaspeţii creerului al căror inventar l'am făcut mai sus:

LENEA

E vreme frumoasă şi veselă. Aleele dela şosea trebuie să aibă azi reflecte de sărbătoare... Ia-ţi pălăria şi vino cu mine.

JUDECATA

Nu o asculta. Ai făgăduit pentru azi un manuscris şi trebuie să-l dai. O să mai fie vreme frumoasă şi altădată. Nu o asculta!

LENEA

Are să plouă mâine, ai să vezi... Şi ce folos că ai să mâzgăleşti o biată hârtie nevinovată? Nu ţi-e ruşine să preferi frumuseţile îndoielnice ale stilului tău, în locul strălucirii orbitoare a naturii? Văd d'aci câmpia slobodă sub farmecul înserării. Masa-i gata la cârciuma de lângă baltă şi vinul rânjeşte în sticla jovială... Haide, aruncă pe fereastră condeiul cu care vrei să scrii rânduri insipide!

VANITATEA

Inspide!... Inspide!... Stai să vedem.

JUDECATA

Când făgădueşti, trebuie să ţii.

LENEA

Când seninul cerului te îmbie, trebuie să te duci.

VOINŢA

Ei bine, da!... Am să lucrez... Am să încep manuscrisul care...

(Aici Lenea taie fraza cu un căscat).

VOINŢA

Intreruperile tale n'au să se ridice niciodată până la înălţimea dispreţului meu.

LENEA

Mă desfizi!

VOINŢA

Ia-ţi condeiul, moie-l în cerneală, scrie un titlu....

ŞOVAIALA

Un titlu... un titlu... e uşor de zis... Haide, tu! Deşteaptă-te!

Iar?... Ce meserie, doamne!... Ce vrei? Un subiect?

VANITATEA

Da, cevă nou, viol, spiritual, interesant, util...

JUDECATA

Cine vrea să găsească prea mult nu găseşte nimic.

(Lenea cască a doua oară).

SPIRITUL

Păstrează căscatul pentru clipa când vei reciti manuscrisul.

VANITATEA

Am prea mult gust pentru a face aşa cevă.

VOINŢA

Ei! Mai iute... Titlul! Subiectul!

IMAGINAŢIA

Fantezie înaltă... Fantastic... Fantasmagorie... „Morţii vii"

VANITATEA

Foarte frumos titlu!

JUDECATA

Mai ales vesel.

IMAGINAŢIA

Atunci ceva serios: „Studiu asupra cauzelor decadenţii"....

JUDECATA

Publicului nu-i plac astfel de studii.

IMAGINAŢIA

Lasă-mă, atunci, să caut altceva.

LENEA (privind în tavan).

Uite! o pânză de păianjen... A căzut o muscă în ea. Foarte curios... O! dar începe să devină palpitant!

IMAGINAŢIA

Vrei să mă laşi să lucrez?

JUDECATA

Unsprezece şi jumătate şi n'ai scris un rând măcar. E scandalos!

IMAGINAŢIA

Nu-s eu de vină. Toţi mă deranjează.

LENEA

Ce bună a fost masa de aseară!...

JUDECATA

Pst! tăcere. Ne-am hotărât să lucrăm.

IMAGINAŢIA

Am găsit!... O lucrare de estetică: „Nouile construcţiuni şi arta".

JUDECATA (severă).

Văd că am să fiu silită să te pun sub interdicţie.

IMAGINAŢIA

Preferi, atunci...

JUDECATA

Prefer orice, — numai să fie altcevă.

IMAGINAŢIA

O istorie a.....

SPIRITUL

Nici o istorie. Istoria e un lanţ fals, un talmeş-balmeş, fără logică şi fără plan, atârnat de un fir de aţă ce se rupe în fiece clipă pe neaşteptate.

LENEA

Nu, zău, tot e mai bine să ieşi puţin să te plimbi... Atât cât îţi trebuie ca să fumezi o ţigară de foi... La întoarcere, vei trece pela....

JUDECATA

E ora douăsprezece, domnule! Ce ai de gând?

CONŞTIINŢA

Dac'ar şti cititorul cât chin îndurăm noi pentru el!

SPIRITUL

Cu drept de revanşă.

VANITATEA

Să nu crezi aşa cevă. Par'că văd cititorii moţăind din cap, satisfăcuţi, în vreme ce un surâs aprobator le destinde buzele.

VOINŢA

Haida, începe odată!

IMAGINAŢIA

Am găsit un titlu: „Contrabandiştii de covoare".

JUDECATA

Nu e nou. E folosit de câţiva ani.

LENEA

Uite un păr alb... Stai să-l smulg... Bravo, s'a făcut... E cel dintâi, vai! De unde vii, mizerabile? Nu cumva inima, bat-o focul, e aceia care te-a făcut să te schimbi la faţă?... Ceva dragoste, hai?...

JUDECATA

Ba, grijile.

VOINŢA

Dar începe odată!

IMAGINAŢIA

Am găsit: „Ce ne aşteaptă ziua de mâine".

JUDECATA

Hm! Nu-ţi mai rămâne decât să rumegi.

VANITATEA

Ce înţelegi prin verbul acesta?

JUDECATA

Inţeleg că un astfel de titlu merge la o întrunire publică, la un articolaş de polemică, la o şedinţă de spiritism, dar nu la un manuscris cum se cuvine să faci.

LENEA

Nu s'ar putea renunţa de tot la treaba aceasta?

VANITATEA

Imposibil! E absolută nevoie de ea.

JUDECATA

E ora unu şi hârtia a rămas tot albă.

LENEA

Mi se pare că tabloul acela e sucit. Spusesem totuşi să nu umble nimeni la el... Drăguţ peisagiu!... O baltă... Raze de soare printre pomi... Parc'ar fi la Cişmigiu... Uite, dac'ai fi vrut să mă asculţi, am fi fost acum pe acolo.

CONŞTIINŢA

Datoria înainte de toate.

IMAGINAŢIA

Degeaba caut: nu găsesc nimic.

LENEA

Bravo.

IMAGINAŢIA

Renunţ.

JUDECATA

Aşa dar îţi calci cuvântul?... Ai apucat pe o tristă cale. Dac'ai să continui astfel, ai să fii toată viaţa un ratat... Ci sfârşeşte odată; şi ca să sfârşeşti, începe măcar! Dă un manuscris greoi, indigest, vreun studiu ori vreun tratat...

SPIRITUL

De alianţă ori de pace?

IMAGINAŢIA

E o idee! Un tratat despre... ce? Despre boala viilor, lipsite de sulfat de cupru. Despre întrebuinţările bucăţilor de vată din borcanele frizerilor. Despre...

JUDECATA

Ia mai de grabă o chestiune care... când... cum....

SERVITOAREA (intrând).

Poftiţi la masă, domnule!...

LENEA

Bravo! tot eu am avut dreptate.

(Ceilalţi vorbitori tac. Cerneala s'a uscat pe peniţă. Hârtia e tot albă. Mă scol, mă leg la cap şi... amân scrisul pentru ziua când creerul nu va mai servi de câmp de desbatere oaspeţilor lui).

ION DRAGU

Din: „Fulgere"

Desancorează...

Furtuna 'n larguri s'a pornit
Şi valurile 'n ţărm isbesc —
Desancorează, să pornesc
Din portul vechi şi mucezit.

Nori negri năvălesc pe cer,
Aşa cum nu am mai văzut —
Nu-i nici o clipă de perdut —
Zoreşte-te corăbier.

Intinde pînza la catarg,
Desancorează, şi la drum,
Căci fulgerile 'ncep acum
Şi vreau să mă găsească 'n
larg

In noaptea asta...

In noaptea asta au ţipat cocorii...
Şi 'n noaptea asta rece, am privit, —
Cum pe sub luna care se 'nnălţase
Să treacă noaptea asta la zenit, —
Spre miazăzi călătoriau şi norii...

Dormiau vecinii zăvorîţi în case...

Şi-acum, cînd după noaptea asta, zorii
Au năvălit
Şi tremură pe stradă, —
Vecinii trag perdelele să-i vadă...
Şi nu-i nici unul să fi auzit,
In noaptea asta cum ţipau cocorii.

D. N. Teodorescu

Shakespeare în românește

Dela grâul nepolignit la barba fără ciucuri

sau: Ce nu știe d. Botez

Acum d. Botez trece la cercetarea acelor părți unde eu, cum zice d-sa, „păcătuiesc adânc împotriva fondului". Se va vedea îndată cine e... „păcătosul".

A. Stern. Macbeth:
Și *grâul înfrățit* ar *poligni*,
S'ar nărui copaci... (pag. 80).

Shakespeare: „Though **bladed corn** be **lodged** and trees blown dawn. (Act. IV. Sc. II)" La aceasta d. Botez observă: „a **poligni,** să fim drepți, e cuvântul zețarului, al d-lui Stern e a poticni (!!) **Grâul înfrățit** însă e figura exclusivă a d-lui Stern, căci **după cum se vede din textul englez (!)** nici unul din cele trei cuvinte: **grâu, înfrățit** și a **poticni** nu **există în Shakespeare (!)** Și cum coordonează d. Stern elementele tabloului: un vânt care face grâul abia să poticnească ; iar copacii îi nărue, după d. Stern, iar Shakespeare îi **desrădăcinează.** Cuvântul **înfrățit** e **creat de d. Stern".**

Ce ghem de enormități și erori !

Intâi. Cuvântul **a poticni** d. Botez nu-l găsește în Shakespeare. Cred și eu ! Dar nu e nici în traducerea mea ! D. Botez mi-l atribue mie în locul cuvântului **poligni** întrebuințat de mine, **cuvânt neaoș românesc, pe care** d-sa, filolog român, **nu-l cunoaște.** Cuvântul înseamnă: **căderea grâului la pământ din pricina vântului și a ploilor.** (Vezi F. Damé. Incercare de terminologie poporană română, 1898, p. 55.—Dicționarul Universal L. Șăineanu, și P. P. Carp în traducerea sa din Machbeth). Și este ca atare, termenul cel mai propriu pentru a redà cuvântul **lodged** din text, care înseamnă **culcat** la **pământ** (v. Lolliot, Dicționar Englez-Român și L. Kellner Shakespeare-Woerterbuch, h. v.)

Al doilea. Cuvântul **înfrățit** este, zice d. Botez, creeat de mine. Nici acest cuvânt neaoș românesc nu-i cunoscut grozavului critic. **Și** termenul acesta redă vorba **bladed** din text (care înseamnă **înfrățit** și **înfrunzit**).

Al treilea : Shakespeare nu **desrădăcinează** copacii cum vrea d. Botez, **ci îi nărue: „blown down"** înseamnă a **„sufla** la **pământ".** (V. Lolliot și Kellner, h. v. —Schlegel traduce : **bläst um** die Bäume).

Al patrulea. In sfârșit **corn** din text înseamnă grâu (grâne, prin extensie).

Așa dar cele **trei cuvinte există în text, dar nevăzute de d. Botez.**

După această ispravă, d. Botez citează în traducerea mea, întreg tabloul pe care d-sa, cu pathosul d-sale fals, îl numește : „unul din cele mai grandioase și mai grozave tablouri din Shakespeare și din literatura întreagă a omenirei".

A. Stern. Macbeth: (către vrăjitoare).
Chiar dacă vânturile-ați dezlega
Pornindu-le la luptă cu biserici,
Chiar dacă valurile înspumate
Ar înneca și înghiți corăbii,
Și grâul înfrățit ar poligni,
S'ar nărui copaci, s'ar prăbuși
Castele peste păzitori; chiar dacă
Palat și piramizi s'ar cobori
Cu creștele lor pân 'la temelii,
Și s'ar sdrobi semințele naturii,
Ca până și prăpădul să bolească,
Răspundeți-mi la ceea ce vă 'ntreb 1).

Și d. Botez observă: „întrebunțarea formelor nearticulate **biserici, corăbii, copaci, castele, piramizi,** și forma singulară **palat,** arată aici o **uimitoare lipsă de simț al limbei,** dar și **suprimarea cu totul (!)** a **orizontului infinit al tabloului".**

Aici d. Botez se ridică la critica **estetică,** cum o va face încă odată cu acelaș succes.—Neputându-l urmă pe aceste înălțimi olimpiane, mă plec cu smerenie înaintea „simțului limbei" pe care d-sa și-l atribue, tăgăduindu-l mie.

Dar mărturisesc că lipsit cum sunt (și încă în chip uimitor)de „simțul limbii", singularul meu **palat** mi se pare că lărgește mai de grabă orizontul, umplut cu **atâte** biserici, piramizi, castele, etc. !

Dar să mai fac o mărturisire: pe lângă lipsa uimitoare de simț al limbii, îmi lipsește și simțul vederii artistice : căci, ori cât privesc aceste rânduri de patetice imprecațiuni nu izbutesc să văd „tabloul" pe care după d. Botez, l'ar zugrăvi aici Machbeth, nici vre-un „orizont", finit sau infinit, și n'am nici imaginația să-mi închipui cum s'ar putea „zugrăvi" sdrobirea semințelor naturii și bolirea prăpădului, deși am văzut și admirat judecata de apoi a lui Michel Angelo în Capela Sixtină !

A. Stern. O vrăjitoare.
Cu mațele unui tigru dres
Fac terciul lipicios și des. (Macb. p. 79).

D. Botez spune : **„dres** nu'i corespunde nimic în originalul englez, iar în românește, aici nu are nici **un** înțeles. D-lui Stern i-a trebuit o rimă. **D-sa vrea să fie și poet, nu numai traducător.** Borș dres se poate, dar tigru dres !"

Pentru a înțelege valoarea acestei întâmpinări a d-lui Botez, voi aminti că a treia Vrăjitoare enumără ceeace trebue pus în cazanul fermecat pentru a pregăti „ciorba cea drăcească". Așa arată :

Solzi de balaur, colți de lup,
Mumii de hârce, bot și trup
De lacomi chiți din mări sărate
Cucută smulsă pe 'noptate,
Răsaduri dintr'o tissă jună
Tăiate la-un eclips de lună,
Ficat de-ovrei, fiere de țap,
Nas Turc și buze de arap,
Un deget de prunc sugrumat
De-o târfă, și'n șanț îngropat

și sfârșește astfel :

Make the gruel thick and slab;
Add thereto a tiger's chaudron,
For the ingredients of our cauldron.

adică :

Fac terciul des și lipicios;
Adăugați mațele unui tigru
Pentru ingredientele cazanului nostru.

Fiind stihuri rimate nu s'au putut păstra ordinea versurilor așa cum e î noriginal,—nici reda literal cuvintele, ci numai în echivalențe, cu păstrarea înțelesului. Este vorba dar de **ingrediente** pentru gătirea terciului și cuvântul a **drege** — o știe ori cine știe românește — are și acest înțeles de **assaisoner, relever,** a pune arome în bucate : **dres,** dresuri, înseamnă arome, ingrediente (v. Tiktin, care citează exemple din literatură în acest sens).

D-l Botez este dar, și de astă dată, lovit de straniul 'Na-vede, când nu zărește în text **„nimic"** care să corespundă lui **dres,** și dovedește iar o nedesevârșită cunoaștere a lexicului românesc, când adaugă că „acest cuvânt aici n'are nici un înțeles" !

Apoi se preface că citește „tigru dres", în loc de a raporta dres la „terciu" pretinzând că nu înțelege inversiunea. Pentru asemeni „critici", voi schimba ordinea versurilor și inversiunea astfel :

Fac terciul lipicios și des,
Cu-ale unui tigru mațe dres.

Cu această ocazie d. Botez trădează însă și tendința pătimașă care inspiră lucrarea d-sale. El deduce din aceea că rimez „des" cu „dres" că vreau să **fiu nu numai traducător, dar și poet.** Deși criticul simplist pleacă din premise false (a încerca două sau și sute de rime nu te face încă poet!), a nimerit'o însă aici: da, vreau să fiu și traducător **și,** poet, dar pentru un motiv pe care nu'l bănuiește criticul meu : anume că pentru a traduce o operă poetică, trebue puțină poezie....

Urmează acum câteva pasagii mai mici, pe cari d. Botez, neînțelegând textul englez, mi le socotește iar drept greșeli ale mele ! Astfel :

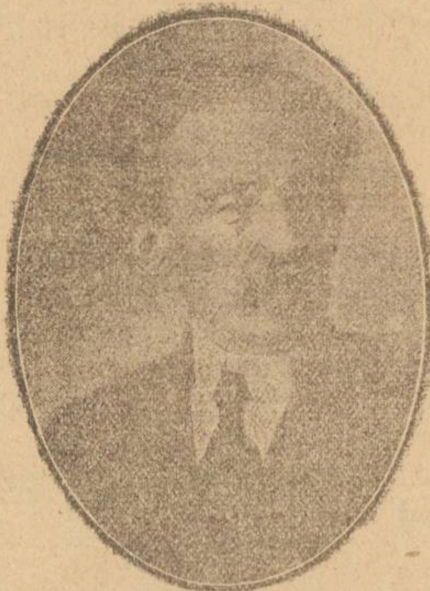
1. *Hamlet:* Timpul e scrântit. (In original: the time is *out of joint:* scrântit).
2. *Hamlet:* Regina și curteni, pe cine urmează ei?
Și c'un alai așa de *schilod* (H. p. 180).
(In text: „with such *maimed* rights". *Maimed:* schilodit, *mutilat).*
3. *Regina* (presărând flori pe sicriul Ofeliei):
Dulcețuri celei dulci. Rămâi cu bine.

D-lui Botez nu'i plac **dulcețurile,** (sweets, la Shakespeare); d-sa preferă probabil dulceți sau dulciuri — sunt de acord cu d-sa aici. Dar adaogă: „prin **rămâi cu bine** urat unei moarte, suntem siguri că d. Stern a voit să caracterizeze credința în viața viitoare a Reginei ; o scăpare de vedere a lui Shakespeare".

Ba, chiar Shakespeare pune în gura Reginei această urare: **farewell,** rămâi cu bine, sau adio. Nu prevedea că'și va găsi beleaua cu macabrul critic de la Iași !

4. *Rosenkrantz:* Alteță.. ce ospeție de post vor găsi actorii la *d-voastră.* (Haml. p. 82).

D-l Botez subliniază cuvintele **ospeție de post.** Firește, nu pricepe textul original în care se zice : **lenten entertainment. Lenten** de post, adică, — dar e nevoe să explic metafora ? Cetitorii o vor înțelege, — iar d. critic să caute a o pricepe.

Dr. Adolphe Stern

D-sa mai adaugă : „Alteța d-voastră e bine zis !" Nu sunt de părerea d-sale că e „bine zis". Dar eu nu zic aceasta ! Ci zic: „ce ospeție vor găsi actorii la d-voastră". **Trebuia să zic la d-ta, la tine** sau să repet **Alteța voastră ? Mister și** Botez !

După această digresiune criticul revine la „păcatele adânci împotriva fondului".

A. Stern. Hamlet: (în scrisoarea către Horatio). Nu apucarăm a fi două zile pe mare, când un *pirat* se luă după noi. Văzând că eram cu pânzele prea încete, am îmbrăcat vitejie silită, și, în timpul încăierării, sării pe *bordul lor.* (Haml. p. 159).
„Bietul Hamlet" exclamă d. Botez, „cât e de agramat. Ceeace însă e mai grav e faptul că *confundă un om cu o corabie.*

Cetitorii vor fi uimiți de această eșire a d-lui Botez. D-sa vrea să zică, în stilul sau înflorit, că rău acord cu **lor** cu singularul pirat.

Shakespeare scrie :

„Ere we were two days at see, a pirate gave us chase... and in the grapple I boarded **them",** adică construește exact ca și mine.

Tot așa Schlegel : **ein Korsar — și machten sie sich los ;**

G. Duval: un pirate, și : j'abordai l'équipage, **ils s'écartèrent ;**

Diego Angeli : un pirata și : **la loro nave.**

Toată lumea — afară de d. Botez — știe că aici prin **pirat se înțelege un vas de pirați;** și că, atunci când un substantiv colectiv, (aici subînțeles) este urmat de un atribut în **plural** atunci predicatul ori pronumele se pune la **plural.**

Deci zăpăceala este a d-lui Botez, care **confundă o corabie cu un om !** Dar astea sunt floare la ureche ! D-nul Botez ne rezervă alte „confuziuni".

A. Stern. Polonius (către Reynaldo):
Și vezi să nu neglige muzica. (Haml. p. 65).
Shakespeare. And let him ply his music. (Act. II, Sc. I).

D-l Botez pretinde că după textul englez (?) Polonius sfătuește pe Reynalde „să'l lase pe Laertes să se dea singur de gol în conversație cu el, ideea din **această consacrată expresie a limbei engleze** (?) corespunde înțelesului din expresia românească : pasărea pe limba ei piere, pe care bine că n'a transcris'o aici d. Stern, cum (?) d-sa are o **predilectă slăbiciune pentru locuțiuni neaoșe românești.** Din traducerea românească a d-lui Stern înțelegem că Polonius ține (?) foarte mult ca fiul său să **studieze bine** muzica, și de aceea se îngrijea (?) să nu o **neglijeze ".**

Da, **acesta** este înțelesul traducerii mele, și este adevăratul înțeles al textului, iar tot ce așterne d. Botez e **radicalmente fals.**

1. **Nu e adevărat** că după textul englez Polonius sfătuiește pe Reynaldo să'l „lase pe Laertes să se dea singur de gol". Tocmai din contra : **îi spune anume să tragă de limbă pe prietenii și cunoscuții lui Laertes.** El zice lui Reynaldo :

Și strașnic de deștept ai fi, Reynaldo,
Nainte de-a'l vedea, să cercetezi
Purtarea lui...

și se explică :

Intâi
Intreabă ce Danezi sunt la Paris...
Și-aflând prin rostul ăstor întrebări
Că știu pe fiul meu, mergi mai aproape
De cât se poate dacă 'ntrebi deadreptul...

Și la întrebarea lui Reynaldo de ce să facă aceasta, Polonius răspunde :

Ei bine, iacă-mi scopul.
Punând aceste pete mici pe fiu-mi,
la seama,
Atunci acel ce-l ispitești cu vorba,
De-o fi văzut pe tânărul în chestie,
Că-i vinovat de zisele păcate.
Iți va răspunde...

Și bătrânul vulpoi adaugă

Vezi tu: nada minciunei
Prinde ăst crap de adevăr.

Și închee :

Tu însuți să-i observi pornirile.

Ei, ce text englez a cetit d. Botez de se pune în contrazicere cu însuși Polonius ?

2. **Nu e adevărat** că expresia din text este o **consacrată expresie a limbii engleze** și corespunde vorbei : pasărea pe limba ei piere ! Shakespeare nu întrebuințează cuvântul **play** (a cânta) ci ply, care înseamnă **a studia bine, a practica cu sârguință** (v. Kellner, op. cit., care **trimite anume la pasagiul nostru)** ceea ce **exclude** cu **desăvârșire fantastica tălmăcire a d-lui Bitez.** Polonius se îngrijește (nu se **îngrijea,** cum scrie marele critic) deabinelea ca fiu-său să studieze muzica, și încă cu sârguință.

Schlegel traduce : Und dass er **die Musik mir fleissig treibt.**

De unde a scos dar d. Botez **această expresie consacrată a limbei engleze** în sensul de : toată pasărea pe limba ei piere ? S'o dovedească ! Și'l asigur că dacă înțelesul ar fi fost cum îl plăzmuește d-sa, aș fi fost perfect în stare, din pricina „predilectei mele slăbiciuni pentru locuțiuni neaoșe românești" (d-lui Botez nu'i plac aceste locuțiuni, pe cari le numește „vulgarități") să traduc —horribile dictu !—prin : toată pasărea pe limba ei piere !

Groapa în care a dat aici d. Botez e **destul de măricică** ; — dar d-sa se 'ngrijește să cadă în altele și mai adânci !

A. Stern. Hamlet (către Polonius): Domnule, ai fi *așa de* bătrân ca mine, dacă ai putea merge ca racul dandaratelea. (Haml. Act II, sc. II).

„Traducerea aceasta", zice d-nu Botez, **„e tocmai „contrariul originalului** și d. Stern e păcălit de cuvântul **„old,** care isolat înseamnă bătrân, dar în context arată **„vârsta în general.** Traducerea românească e (d. Botez e „autoritativ, în cât nu îngăduie nici o îndoială !) :

„Domnule, ai deveni *tânăr* ca mine, dacă ai putea da îndărăt ca racul".

Apoi par'că a zis că în context aici, **old** înseamnă **vârsta în general,** cum dar traduce prin **tânăr ? Old** înseamnă câte odată vârsta (d. e. în locuțiunea : how old are you ? Ce vârstă, câți ani ai ?), dar **nici odată nu înseamnă tânăr !** Nici aici „în context", unde Shakeaspeare nu zice **young,** tânăr, ci **old,** spre a face iar un joc de cuvinte.

Fineța acestui joc scapă bineînțeles d-lui Botez.

G. Duval traduce :

Car vous même vous seriez *aussi vieux* que moi.

Nu eu sunt dar „păcălit" de cuvântul **old,** ci păcălitul e, ca totdeauna, d-nul Botez.

Dar acum, d. Botez printr'o genială intuiție, se revelează deodată ca interpretul cel mai original al textului Shakespearian !

A. Stern. Hamlet (către actor). O, vechiul meu prieten! Fața ta s'a *umplut de ciucuri* de când te-am văzut în urmă: nu cumva vii în Danemarca ca să mă tragi de barbă? (Haml. p. 87).
Shakespeare. O, my old friend! Why, thy face is *valanced* since I saw thee last; comest thou *to beard* me in Denmark? (Act. II, Sc. II).

D-nu Botez mă iartă (o,merci!), pentru construcția „te-am văzut **în urmă"** căci, de ! nu știu românește — dar se va vedea mai jos că construcția cu „urma" e buclucașe și joacă d-lui Botez o farsă mai mare, așa în cât se va căi de concluzia sa pripită....

Apoi spune : „Ce înseamnă acest actor cu ciucuri pe „fată, care vine să tragă pe Hamlet de barbă ? Evident că „d. Stern nu stăpânește **nici limba engleză.** D-nu Stern „putea să găsească în **orice dicționar englez că „valanced" „înseamnă cu barba mare, nu cu ciucuri,** și verbul to „**beard** nu înseamnă aici a trage de barbă, ci a te măsura „în barbă cu altul, a'l sfida cu barba ta, a'l concura, **a-l** „întrece. Textul englez e **din cele mai clare și traducerea „lui în românește nu cere nici o sforțare".**

Și d. Botez ne dă traducerea d-sale astfel :

„O bătrânule prieten! Pentru ce *ți-ai lăsat barba așa de mare,* de când *te-am văzut pentru ultima dată?* Vii să mă sfidezi **aici** în Danemarca?"

Da, o asemenea traducere **nu cere nici o sforțare, dar e falsă de la început până la sfârșit !**

1. „O, bătrânule prieten". Mai adineaori d. Botez **m'a** luat în răspăr că traduc **old** prin **bătrân,** căci **„în context" old ar însemna** acolo tânăr. Acum d-sa traduce pe **old** prin bătrân, când „în context" aici nu înseamnă **nici bătrân nici tânăr,** ci **vechiu !** Hamlet nu vorbește de bătrânețea actorului, ci de **vechimea prieteniei !**

2. Cu **barba mare** este o născocire a d-lui Botez **! D-sa** traduce astfel pe **valanced** și declară că **pot găsi această traducere în orice dicționar englez.** El bine, declar că **în nici un dicționar englez, nu am găsit această traducere.** Din contră : în toate dicționarele consultate de mine, **in**clusiv dicționarele speciale, în glosare și comentarii **și în** versiunile în alte limbi, **valanced este tradus prin ciucuri!! Să numească** d. Botez dicționarul care traduce **cu barba mare !**

Eu citez :

Lolliot : to valance, a decora cu **o** draperie, a **orna** cu ciucuri.

Kellner : Valanced, befranst.

Clark și Wright (editorii lui Hamlet în Clarendon Press Series, Oxford, nota 410, p. 262) : **valanced : fringed** with a beard ; valance : the hangings of a bed, except curtains (adică : draperiile unui pat, afară de perdele). **Și** aceiași, în glosarul celebrei lor ediții „TheGlobe" explică **valance** prin **fringes** (ciucuri) **și** trimit **anume la acest pasaj din Hamlet.**

Schlegel traduce : Wie ist dein Gesicht **betroddelt.**

G. Duval traduce : Pourquoi ta figure **s'est-elle frangée** de barbe ?

Nicăeri nu se arată barba mare a d-lui Botez ! **S'o dovedească !**

3. Verbul **to beard** înseamnă a trage de barbă **și, prin** extensiune, a sfida. Dar aici are înțelesul său propriu, căci nu e vorba de o barbă mare spre a „concura" pe Hamlet.

Shakespeare face aici unul din numeroasele lui jocuri de cuvinte (beard-to beard) și traducătorii caută **să'l re**producă pe cât se poate.

Schlegel traduce astfel : „Kommst du mir in **den Bart zu trotzen** (a mă sfida în barbă)". Dar a fost corijat în ediția Societății Shakesperiane astfel :

„Wilt du mir zeigen dass du Haar auf den Zähnen hast ?" (literal: vrei să'mi arăți că ai păr pe dinți, cu înțelesul figurat : că ești voinic, curajos).

In fine **Fr. Gundolf,** care a remaniat traducerea **lui** Schlegel în 1922, traduce : Man soll dir wohl **um den Bart gehen ?** (Nu cumva vrei să te lingușească ?)

Și **Benj. Laroche** (Vol. II p. 175 traduce) :

„O mon vieil ami, comme ton menton **s'est ombragé** depuis que je ne t'ai vu ! Voudrais-tu en Danemarc **me donner de l'ombrage ?".**

De unde se vede că pasagiul nu e **tocmai așa de clar,** cum vrea d. Botez, și traducerea mea cred că reproduce și jocul de cuvinte din original.

4. In fine — last but not least ! — **d. Botez traduce** pe **last** prin : **pentru ultima dată ! Cum însă actorul nu a** murit, și Hamlet nu l'a văzut dar **pentru ultima dată, d.** Botez putea face o sforțare și traduce mai **românește : ultima dată.** Pentru expresia mea „în urmă" **d. Botez mă** face — agramat !

Prin urmare d. Botez este acela care **falsifică textul** întreg și totuși d-sa pretinde că eu **„m'am poticnit înaintea** unei bărbi". Ba, d-sa s'a — **polignit înaintea el !**

Urmând a bate în struna fină a ironiei sale d. Botez mai zice : „sunt convins că dacă **Hamlet al d-lui Stern ar** avea destulă viață să sară din paginele volumului Culturei Naționale, deprins cum e cu expresiile **a șterpeli, a'și face mendrele** și **daraverile** 1) nu ar cruța pe d. Stern **dacă** d-sa ar voi să'l tragă de barbă, ci parafrazând pe fratele lui bun Mitică, i-ar trage un perdaf în lege strigându-i **cum se obicinuește la Curtea d-lui Stern** din Elsinore : **Păzea, barba, barba cu belea".**

Acest limbaj nobil nu se obicinuia la „Curtea mea din Elsinore", e al lăutarilor din mustăriile moderne, sau **din** Curtea d-lui Botez. Dar dacă Hamlet ar putea sări din paginele „Vieței Românești", unde d-sa îi stâlcește vorbele și traduce valanced prin **barba mare,** i-ar spune ceeace spune lui Polonius când acesta găsește prea lungă recitația actorului :

„O voi trimite la bărbier împreună cu barba d-tale".

ADOLPHE STERN

P. S. — In articolul precedent s'a publicat **greșit :** „Vântul **bate**'n ceafa pânzei tale" în loc de „vântul **șade..."**

A. S.

1) Ultimele două versuri nu sunt reproduse de d. Botez.

1) Sunt cuvinte întrebuințate de mine în traducere, „vulgarități" cum le numește d. Botez. Voi reveni asupra lor în articolul viitor.

Tablou de toamnă

E ploaie... In noapte asfaltul sclipește
Și strada îți pare o neagră lagună,
Lumina 'n vitrine feeric zâmbește
Și — aruncă pe stradă efecte de lună.

Grăbite prin umbră, trec vagi siluete ;
Și nu-i zărești chipul femeei frumoase,
Ce 'n dreptul luminei, cu gesturi discrete,
Ți-arată piciorul cel fin sub mătase...

Perechi subt umbrele trec repede 'n șoapte,
Prin ploaia ce cade sonor pe trotoare,
Iar monștrii cu ochii de foc pier în noapte
Cu sgomot demonic și surd de motoare !

Mircea Rădulescu

Despărțire...

Ai vrut să fie — așa... Ne-am despărțit
Când, mândră, tu mi-ai spus: „nu te-am iubit!"
Și am plecat pe tot-deauna...

. . . .

Acuma simt un gol adânc în mine.
Par 'că mi-e sufletul un hău fără de margini
Și făr 'de fund,
In care propria-mi gândire
Nelămurit eu mi-o afund...
Rămân așa, pierdut, cu gândul rătăcitor prin mine însumi...
Și 'n nesfârșita dibuire
Eu nu-mi mai recunosc ființa, nici glăsuirea și nici plânsu-mi,
Ci doar aud în depărtare
Străină binecuvântare :
„Iubirea mea, o albă floare,
„Călcată aspru sub picioare,
„Să-ți fie îngerul de pază
„Și purtătoarea de noroc !"

Ion M. Gane

Cărţi şi Reviste

LUIGI TONELLI: *Alla rierea della Personalita*. (In căutarea personalităţii) încercare critică, Milan, 1923.

Autorul îşi adună aci cele mai bune dintre articolele sale publicate în foiletonul ziarului „La Stampa". Sunt dări de seamă asupra cărţilor italiene şi streine. La început găsim expusă teoria sa critică, mai propriu zis metoda, pe care o apropie, nu de cea a lui *Benedetto Croce, Cesareo, Borgese* sau *Tilger*, ci de cea a lui *De Sanctis*. Tonelli spune în cele câteva rânduri dela început: *„Credem că interesul nostru imediat nu poate şi nu trebue să meargă, în mod exclusiv spre Frumuseţe, ci spre măsura cu care ea relevă, sub forme care-i sunt proprii, o lume spirituală, un suflet, un moment psichologic"*.

In sensul acesta critica lui *Luigi Tonelli* se ocupă de *Carlo Dossi, Giovanni Verga, d'Annunzio, Pirandello, Grazia Deledda*. Nu sunt uitaţi nici scriitorii streini, pentrucă Tonelli şi-a propus în primul rând să informeze publicul italian cu ceeace este mai nou în literatura europeană. Un lucru însă rămâne de reproşat criticei sau informaţiei lui Tonelli. Dacă studiază pe *Barbusse*, trebuia să se ocupe şi de celălalt mare contimporan al său care e *Romain Rolland;* şi dacă intră astfel în literatura franceză se impunea studierea obiectivă a unui *Gide* sau *Proust*.

In tot cazul pentru critica italiană cartea, aşa cum e, nu poate fi decât un bine, pentru că se dă putinţa cunoaşterii autorilor streini şi din studii speciale, nu numai din notiţe sau recenzii mici. Iată pentru ce 'şi la noi cartea d-lui Weiss sau Octav Botez este binevenită.

ALEXANDRE KOUPRINE: *Le mal de mer*. Unul dintre cei mai puternici scriitori ruşi de astăzi, *Kuprin* vine în literatură cu două influenţe: una franceză, prin *Maupassant* şi cealaltă dela Cehov, care i-a dat măsura adevărată în a cunoaşte şi judeca fenomenele vieţii. Felul expunerii însă, grămădirea cu logică a materialului o găseşte în perfecţiunea lui „Notre Coeur". De aceea Kuprin este prin compoziţie mai aproape de literatura franceză.

Publicată în colecţiunea „Les Contemporaines" cartea lui *Kuprin* conţine două nuvele lungi: cea dintâi îi dă titlul volumului, cea de a doua este „Căpitanul Rybnikov" din care cunoaştem istoria unui spion japonez care trăeşte în Rusia în timpul războiului ruso-japonez. Dar spre nenorocirea lui şi cu toată paza, scapă într'o împrejurare amoroasă un singur cuvânt japonez, din care cauză îşi găseşte sfârşitul.

Mai nou e subiectul celei dintâi nuvele care aduce din punctul de vedere al tratării un material mai ales, capabil să scoată în relief ideea distrugerii vieţii ideale prin relevarea surprizelor impuse de viaţa fizică. Aceste două nuvele adeveresc că imaginaţia lui Kuprin are o mare bogăţie. Resortul vieţii interioare şi concordanţa cu viaţa fizică este fixat cu adevărată pătrundere psichologică, caracteristică a romancierilor şi nuveliştilor ruşi dela Dostoiewski încoace.

REVUE BLEUE (17 Noembrie) care apare cu o oarecare întârziere din cauza unor greve tipografice (ceeace arată că nu numai la noi se petrec asemenea lucruri) aduce printre alte lucruri interesante un articol al lui *Jules Véran* intitulat „Les Poètes de la camargue".

Acest ţinut al tradiţiilor şi minunăţiilor, din care a pornit mişcarea de renaştere provensală şi-a găsit literatura lui de când cu răsunătoarea — dar nu totdeauna valoroasă — contribuţie a „felibrilor". Inainte de această mişcare provincia Camargue nu interesa decât pe geografi, iată însă că *Mistral* o introduce în literatură. „Mireille" pune în ochii cititorului întreaga viaţă a ţinutului, cu plantele şi animalele sale, cu peisajele lui melancolice, cu plăcerile lor violente sau graţioase, cu obiceiurile străvechi.

Un mic extras din „Mireille" va arăta dealtfel cele mai mişcătoare evocări pe care le oferă această minunată descripţie a provinciei.

„Sous les feux que juin verse, — comme l'eclair, mireille court, et court, et court! — De soleil en soleil et de vent en vent, elle voit — une plaine immense: des savanes — qui n'ont á l'oeil ni fiu ni teme; — de loin en loin, et, pour toute végétation, — des rares tamaris.., et la mer qui parait".

Pentru cunoaşterea mai în largă măsură a literaturii acesteia articolul lui *Jules Véran* discută opera unui Bernard de *Montant-Mause* care în „Notre-Dame d'Amour" aduce o scurtă dar sugestivă viziune asupra ţinutului Camargue. Doi poeţi lirici, cari au cântat în special provincia: cu toată sinceritatea tinereţii lor sunt: *Joseph d'Arbaud* şi *Folco de Baroucelli*

Poezia celui dintâi e simplă şi merge spre un accentuat amestec religios. Are în general un lirism concentrat, mai mult mişcător şi mai aproape de romantism. Aceasta este esenţa din cele trei volume de artă sobră: „Saurier d'Arles", chants palustres" şi „Rameauz d'airain". E drept — spune Jules Véran — că această bogăţie nu poate fi la îndemâna tuturor pentrucă e scrisă în provensală. Dar într'o vreme când toate operile străine sunt citite în scrisul lor de origine oare n'ar fi păcat de a ignora poezia unui *d'Arbaud şi Baroncelli?*

Sunt comori pe care nu le cunoaşte nici Franţa, nici celelalte literaturi europene.

EUROPA ORIENTALE (Sept. Oct. Nov. 1923) care apare la Roma sub îngrijirea institutului pentru Europa orientală, vine de data aceasta, cu un număr întregit de pagini şi cu o însemnătate dintre cele mai mari pentru ţara noastră. Numărul acesta se ocupă cu descrierea istoricului ţării noastre, a chestiunilor de cultură naţională din care se rezervă cele mai multe pagini pentru cercetarea literaturii noastre, noui şi vechi.

Un studiu documentat al d-lui Iorga, intitulat „Raporturi politice între Italia şi România" stabileşte pe baza unor preţioase documente, prietenia politică ce a existat între cele două ţări surori în timpul şi în sprijinul marilor noastre evenimente istorice. Se relevă în special atitudinea prietenească a Italiei în timpul mişcărilor de sub Cuza-Vodă şi după domnia acestuia până la terminarea marelui războiu din anii trecuţi.

Urmează articolele d-lor *Oscar Randi*, care tratează despre noua constituţie; *Costin Stoicescu*, despre situaţiunea financiară a ţării noastre; *Marin Ştefănescu*, despre relaţiile între filosofia italiană şi cea română.

Mai interesantă este însă partea în care este discutată aproape întreaga noastră literatură. Un articol general asupra acestui punct semnează d. *Siextil Puşcariu;* despre Dimitrie Cantemir scrie d. Giorge Pascu, iar d. *Carlo Tagliarimi* despre Mihail Eminescu.

In legătură cu articolul acestuia din urmă, publică d. *Ramiro Ortiz* câteva traduceri în proză ritmată a unora dintre poeziile lui Eminescu.

Complectat cu bogate recenzii şi bibliografii, numărul acesta al revistei vine să se alipească în interesul românesc prin propaganda pe care i-o face în conştiinţa largă a străinătăţii. Amintim că, în al treilea an de apariţie, acesta este primul număr pe care revista îl consacră unei naţiuni, cercetându-i cu date culese la faţa locului toate fenomenele sociale şi întreaga manifestare sufletească. Pentru serviciul cari ni se face, suntem recunoscători atât revistei care a mărturisit intenţia cât şi intelecualilor noştri, cari au înţeles să vină în ajutorul acestui mare început de propagandă naţională.

GANDIREA (20 Noembrie 1923) aduce un studiu filosofic „silogismul slav" al d-lui *Lucian Blaga* şi un început de nuvelă „Omul din vis" al d-lui *Cezar Petrescu*. In afară de aceste pagini de proză întâlnim versuri de Nichifor Crainic, Ion Pillat, Lucian Blaga şi A. Pop Marţian. Ne place o strofă din „Intr'un parc a plouat" a d-lui *A. Pop Marţianu* în care găsim imagini şi un sentimentalism tainic.

„Mai râde pajiştea de romaniţe, ca o femeie albă tolănită
Vântul să-i sbicească vârful sânilor,
Ritmic se leagănă cingătoarea ei de cicoare,
Iar arinii, cu trup de argint
Torc în vântul cald suspine de mătase
Pentru somn de greer,
Pentru visele luminoase".

Interesantă ca totdeauna „cronica măruntă" şi cronica literară a d-lui Ion Darie (Cezar Petrescu) în care este vorba despre romanul românesc. După ce arată unele chestiuni care au împiedicat desvoltarea romanului românesc, d. I. Darie accentuează cauza vieţii sociale a scriitorului.

„Scriitorul român a fost în deobşte rupt de societate. A fost desrădăcinat. Fecior de cele mai multe ori de ţăran ori de mic burghez provincial, părăsindu-şi mediul din cea dintâiu tinereţe, a rămas în afară de statornicirile sociale. A trăit o lume specială. Cafeneaua ori cenaclul literar, nu odată l'au izolat de viaţă. Societatea a privit-o din afară, ca un om care zăreşte pe o fereastră gesticulaţia vieţii, fără să pătrundă în mecanismul intim şi sufletesc al unui interior. Neparticipând direct la problemele unei clase ale societăţii, neparticipând nici la spasmurile de ascensiune ale individualităţilor ce luptau să străbată, prin ceace s'a numit odinioară fenomen de capilaritate socială, cât mai sus dintr'o clasă în alta; scriitorul n'a fost atras de problemele societăţii în care trăia pe din afară, fiindcă nu le-a cunoscut în adâncime şi nici n'avea de unde să le cunoască. Filimon care făcea parte dintr'o pătură bine îngrădită a societăţii, Duiliu Zamfirescu care era bine statornicit în alta, au scris romane trainice fiindcă au trăit ei înşişi vieaţa firească a categoriei sociale de unde nu evadaseră şi nici nu fuseseră alungaţi. Această lipsă de identificare cu societatea şi această lipsă de cunoaştere, ar fi în al doilea rând, pricina pentru care scriitorul char dacă va fii fost împins de însuşiri născute de romancier, n'ar fi dat — şi n'a dat — decât creaţii hibride".

* * *

CELE TREI CRIŞURI (No. 10). Din întregul material publicat în numărul acesta, desprindem primele două strofe din poezia „Pastel" a colaboratorului nostru, d. *Zaharia-Stancu:*

„Pe uliţi, umbre sure cum e pruna
şi peste case, ca pe-o apă moale —
păşeşte Noaptea 'n mlădieri domoale,
în păr c'o floare de răsură: — luna.

Uitucă 'şi pierde şalurile grele
prin ramurile pomilor bătrâni —
şi frântă peste margini de fântâni
din palme-i scapă în adânc, mărgele!"

Este un pastel care nu depăşeşte condiţia clasică a geniului, decât doar printr'aceea că întrebuinţează imagini noi, poate noi de tot, dar care în armonie finală realizează logica expresiei îmbinând-o cu contemplativitatea plastică. Pentru mine unul, care am urmărit de aproape manifestarea poetică a lui Zaharia Stancu, poezia citată mi-a procurat momente de neţărmurită bucurie.

G. B.

AL. POPESCU-TELEGA: *Prozatorii spanioli contemporani*. Editura Cultura Naţională.

Dacă s'ar spune că noi prin literatură spaniolă înţelegem producţiile parţiale ale lui Cervantes, Lope de Vega, Calderon, Blasco Ibanez şi cel mult /alţi câţiva, n'ar fi nimic hazardat şi aproape nu s'ar ivi cantestaţii. Cu toate acestea nu-i aşa. Printr'o elegantă antologie a prozatorilor contemporani, dl. Popescu-Telega ne aduce dovada cea mai peremtorie. Vădit, îndrituit cultivator şi admirator al artei spaniole, d-sa face caracterizarea sobră şi condensată a câtorva din.., Scriitorii actuali, ilustrată şi completată prin redarea unor bucăţi alese din lucrările lor. Ei bine scopul e pe deplin ajuns. Citească oricine o bucată din ce a publicat d-sa în această antologie, încântarea şi surprinderea îl vor despărţi cu totul de faima de lenevie, îngâmfare, esclusivism şi conservatism a Spaniolilor. Exemplarele aduse de traducător ne îndeamnă să fim de aceeaş părere: vitalitatea spirituală a poporului spaniol egalează pe aceea a popoarelor care se socotesc diriguitoarele civilizaţiei.

Şi este explicabil, dacă ne aducem aminte că Spania e „de douăzeci de veacuri strâns legată de cultura universală, că din spiritul ei s'au născut Don Quijote, Cid şi Don Juan, că Velazquez şi Goya sânt părinţii picturii moderne, că romanul ei clasic a creat pentru toată lumea diferitele tipuri ale romanului modern" cu toată izolarea şi aroganţa ei.

Pentru o apreciere mai întinsă ar fi nevoe de opere ale autorilor, pe cari nu le avem. Insă din chiar puţinul cât e, autorii din autologie: Unamuno, Baroja, Valdes, Marales San Martino, Ricardo Leon Blasco Hanez şi Benevente, sunt de drept socotiţi printre cele mai strălucite şi originale spirite ale literelor moderne. Intâlnim optimismul plin de avânt şi de cântec al lui Unamuno, scepticismul îngăduitor, înţelegător şi ironic al dramaturgului — de măsura lui Ibsen — Benevente, semirealismul şi poezia lui Valdes, un umor fin şi potolit al lui Morales şi cunoscutul naturalism complex al lui Blasco Ibanez.

A ales d-l. Popescu-Telega bucăţile luminătoare ale autorilor cu o rară pricepere. Personalitatea şi bogăţia talentului este închegată acolo. De pildă „Noapte în Serbia" a lui B. Ibanez; o scenă intens emotivă din cadrul războiului precedent.

Grozăvia şi realitatea războiului le-am întâlnit cu asemenea expresivitate crudă numai la Andreas Latzko în „Domenii în războiu" şi la L. Andreew în „Râsul Roşu".

De o înnaltă valoare literară şi puternic emotive sunt toate bucăţile traduse: Singur (Valdes), Elizabide Vagabondul (Baroja), Aromă de sfinţire (Morales San Martino).

Incredinţate de trăinicia avântului d-lui Telega, de gustul şi înţelegerea dv., aşteptăm cu emoţie revelarea lui Miguel de Unamuno şi Valle-Inclan.

V. ACHIM

Umorul american

Maxime

de Benjamin Franklin

O casă fără femee ori fără lumină electrică este ca un corp fără suflet şi fără spirit.

* * *

Regii şi urşii supără adeseori pe îngrijitorii lor.

* * *

Pungă uşoară, inimă grea.

* * *

Niciodată să nu-ţi iei nevastă până ce n'ai casă în care s'o instalezi.

* * *

Cine bea repede plăteşte încet.

* * *

Acela care e rău îmbrăcat n'are nici o virtute.

* * *

Fereşte-te de carnea fiartă de două ori şi de duşmanul cu care te-ai împăcat.

* * *

Nu economisi niciodată vinul popei.

* * *

Bogatul n'are nevoe să trăiască cu economie, şi acel ce poate să trăiască cu economie n'are nevoe să fie bogat.

* * *

E nebun acel ce-şi face doctorul moştenitor.

* * *

Idiotul îşi are inima în gură; înţeleptul îşi ţine gura la inimă.

(Trad. de **Al. Hallunga**)

Par'că...

Par'că un gol se naşte în mine şi *îmi pare* că infinitul e închis în pieptul meu.

Par'că o mare se frământă apoi în trupu'mi de argilă — iar fiecare val *îmi pare* că e un suflet răsvrătit.

Şi gândurile *par stoluri* impetuoase de himere, rotindu-se sub ţeasta care *pare* un cavou, răsunând de chemarea dureroaselor enigme. Iar enigmele *par* stele, fixate 'n noaptea bolţii pământene şi *par* că strălucesc de-o veşnicie.

Veşnicia *pare* însă clipă trecătoare, când enigma atâtor stele fascinante *pare* 'n adevăr deslegată. Dar adevărul *pare* searbăd, e brutal, se învecheşte—şi *îmi pare* iar că-s alte adevăruri de găsit...

...Iar Taina *îmi pare* că e-o zână care-o caut neîncetat ; când apare, când dispare,... şi *îmi pare* c'am ajuns-o, pe când ea e prea departe,... şi *îmi pare* c'am pierdut-o, când e chiar pe lângă mine...

Şi mereu o urmăresc — şi *îmi pare* că mă lupt cu stânci şi fiare, cu furtuni şi cu balauri.

Par'că viaţa n'ar fi altfel ca torentul prin prăpastii, — *par'că* dorul nu-i de cât o văpaie care mistue...

Şi fără tihnă fuge zâna şi *îmi pare* că-i sânt umbra ce aleargă după dânsa. Lumea *îmi pare* un pustiu plin de fantome — apoi *îmi pare* un paradis, cu copaci *ce par* coloane dintr'un templu milenar, cu flori ce *par* că ar cânta prin parfumul lor suav, cu grote străvezii ce *par* palate pline de comori — căci zâna aleargă mai încet, tot mai încet... Iar eu tot mai aproape-i sânt —*par'că* sânt purtat de toate lăcomiile vieţii — şi, frenetic, Taina-pradă o cuprind, *par'că* aş fi un leu ce-a prins o antilopă...

Şi *îmi pare* atunci că am toată fericirea vieţii — şi aroma ei mă 'nbată, mă amorţeşte, mă adoarme — uit de toate, *par'că* n'ar fi nici trecut, nici viitor, — şi dorm mereu, dorm visând, *par'că,... par'că,... par'că,... par'că*—

O, cuvânt atotputinte !... o, Iluzie pururi nouă ! — ce-ar fi omul fără tine ?

Solul Morţii

Singuratec, prin tristeţea străzilor noroioase, sub un cer plumburiu. Oameni grăbiţi, mai mohorâţi ca de obicei; case pătate, jupuite, — şi crâmpeie rare de verdeaţă fragedă. Picură din streşini, din ramuri — ca lacrimi stoarse din dureri ascunse. Şi păşiam rar, greoi — căci purtam povara aâtor suflete chinuite...

Deodată, am tresărit. Venia spre mine o formă de om: un bătrân cu capul înzăpezit, frânt de mijloc. Atât de bătrân şi atât de lent !, un melc uman ce'şi poartă anii în spate.

Il cunosc din cea dintâi copilărie. Il vedeam zilnic, strecurându-se fantomatec, prin uliţa jocurilor mele. Şi atunci era aşa de bătrân — căci eu eram atât de mic, nou venit în lume !

Intr'o zi nu l'am mai văzut. Anii săpau brazde adânci în suflet ; neguri se îngrămădeau în inima mea. A trecut un deceniu, două ?... Nu ştiu. Ştiu însă că bătrânul a fost pierdut în noaptea amintirii mele. Nici odată n'am evocat chipul său de patriarh...

Omul acesta mai trăeşte ? De unde s'a ivit aşa, neaşteptat, pe strada aceasta zorită şi sonoră ? Pare că şi-a lăsat cimitirul, ca să rătăcească prin oraş.

Un fior de teamă mă străbătu, când bătrânul fu aproape de mine. In ochii săi, clipia o ironie rece, tăioasă, necruţătoare...

Imi amintii atunci de morţii mei iubiţi, cari n'au sorbit viaţa din plin : copilaşi căzuţi între florile fericirii ; tineri măreţi în puterea voinţei şi a speranţelor ; fecioare cu vraja viselor în priviri... Imi păru că moşneagul poartă în spinarea sa gârbovită anii furaţi din viaţa lor — a copilaşilor, a tinerilor şi a fecioarelor moarte.

Mi-era teamă — şi îl uram atunci, revoltat că'şi poartă încă făptura sa putredă de ani, prin străzile în cari se sbate viaţa.

Şi m'am încordat puternic, sfidător — hotărît, ca un canibal australian, să lupt cu şiretul moşneag, dacă ar fi vrut să 'mi fure şi mie din anii pe cari mi i-a hărăzit Marele-împărţitor, pentru ca să'şi prelungiască inutilitatea existenţii sale...

EUGEN RELGIS

A FACE IARNA
O CURA CU
EMULSIA
RACOVITZA
INSEAMNA
SĂNĂTATEA COPIILOR
BUCURIA PĂRINŢILOR

O FAMILIE FERICITĂ

Pentru
binele şi folosul
suferinzilor
a se refuza
ori-ce flacon
ce nu va
purta marca
de garanţie
a laboratorului
„L'Atome"

DE AVUT ÎN TOATE FARMACIILE ŞI
DROGHERIILE DIN ROMÂNIA. FLACONUL 3 LEI 70

ÎNSEMNĂRI

Teatrul german

Istoria teatrului german contemporan nu se poate scri fără să aibă capitolele cele mai importante, consacrate regizorului.

Câţiva mari animatori domină ultimul sfert de veac al teatrului german, ridicându-se, prin personalitatea lor covârşitoare peste dramaturgi şi peste interpreţi.

In alte ţări sunt autori şi actori de frunte. Nici un alt popor însă nu se poate lăuda cu regizorii şi cu publicul său, ca teutonii.

Publicul german e instruit, disciplinat, dornic să înveţe. El se duce la un spectacol nu ca la o simplă petrecere, bună pentru orele digestiei, ci ca la o şcoală, ca la o biserică.

* * *

Incontestabil, anii din urmă au adus în toate capitalele amurgul actorului-prim, teroarea camarazilor, asasinul autorului: ceiace interesează de acum, e textul însuş, ansamblul în care e înfăţişat, ritmul, coloarea locală, înţelegerea şi redarea sufletească şi cerebrală a piesei.

Şi cum cel chemat să ducă la bun sfârşit opera de artă e regizorul, s'a născut legenda falşă că directorul de scenă e cel care a detronnat pe actor, luându-i locul. De fapt, regizorul n'a detronat pe nimeni, ci este o imperioasă şi normală legătură dintre poet şi interpret, un organ de control, de echilibru just, de dozare cuvenită a elementelor din care se compune un spectacol: textul, interpretarea şi decorul.

Regizorul conştiincios dă fiecăruia locul cuvenit, fără să încalce dreptul unuia, în folosul celuilalt.

* * *

Actorul este materialul, regizorul e lucrătorul. Actorul e pământul, regizorul e agricultorul. Dintr'o glie fecundă, bunul plugar va căuta să scoată o cât mai îmbelşugată recoltă.

Germanii al căror pământ este foarte sărac, s'au învăţat dealungul veacurilor să extragă din el tot ce se poate da. L'au istovit aproape cu atâta bună orânduială.

Prin părţile acestea ale Orientului, pământul e negru şi gras, dă rod aproape fără muncă. Acelaş lucru este şi cu scriitorii, actorii şi ceilalţi artişti ai noştri. Dumnezeu i-a înzestrat din plin, cu o generozitate uimitoare, scandaloasă chiar. In schimb, sau poate tocmai de aceia, nu le-a dat puterea de muncă, disciplina, curiozitatea, care te face să cauţi, să te trudeşti să te'ntreci pe tine însuţi, epuizându-ţi verva, spontaneitatea, fantezia, spiritul şi puterea de observaţie.

Din textul autorului şi din jocul actorului un mare regizor înfăptueşte minuni de artă acolo unde un creer neglijent n'ar fi realizat decât o mediocră reeditare a unor vechi şi cunoscute clişee.

* * *

Regizorul este în teatru ceiace în muzică e şeful de orchestră. Dar e mai mult decât un şef de orchestră, căci pe lângă sufletul şi urechea muzicală, care-i trebuie pentru prinderea ritmului şi îmbinarea sunetelor, regizorul trebuie să aibe şi ochi pentru realizarea armonică a elementelor plastice: decorurile, costumele, figuraţia, luminile; îi mai trebuie o cultură adâncă şi o inteligenţă aleasă, pentru a înţelege şi a interpreta fiecare piesă, cu atmosfera ei, cu personalitatea fiecărui erou.

Şi îi mai trebuie această inteligenţă mai ales pentru a face şi pe cei cu care lucrează, actori, pictori, maşinişti, etc..., să-i înteleagă concepţiile şi intenţiile.

* * *

Până acum 20—30 de ani, în teatru a domnit obiceiul francez luat dela italieni, „al primului actor". Interpretul principal al unei piese era însărcinat — şi este încă în lumea latină — cu distribuirea rolurilor şi facerea repetiţiilor unei piese. Fiind suveran în administrarea operei dramatice, era fatal ca „actorul prim" să tragă plapuma numai spre dânsul, adică să scoată numai pentru dânsul, personal, în dauna autorului şi a camarazilor, toate efectele posibile.

Partenerii săi erau plasaţi cât mai în umbră, pe când el se răsfăţa în lumina cea mai tare, deobicei în mijlocul scenei, ca să fie văzut de toţi spectatorii. Actorul prim debita replicile sau tiradele cu faţa la public, iar bieţii parteneri, erau puşi înadins cu spatele spre sală. Cu sistemul acesta s'au creiat şi mulţi mari actori. Căci dacă joci, în acelaş oraş, câteva zeci de ani, numai roluri principale cu faţa la public şi în costume strălucite, iar camarazii dumitale joacă numai „confidenţi", în nişte biete costume cârpănoase, e peste putinţă să nu convingi lumea că dumneata, eşti un mare actor, iar ceilalţi, actori de mâna doua.

* * *

Cel dintâiu mare regizor de care se pomeneşte e scriitorul *Laube*, care, în metropola strălucitoare a Austriei, în cetatea eternă a Operei şi a tuturor exuberanţelor, — simplifică decorul şi se ocupă, în mod cu totul special, de jocul actorului şi armonizarea după text, a întregului ansamblu.

El a creiat marea tradiţie dela Burgtheater, din Viena. Aceasta se petrecea mai acum vre-o optzeci de ani.

Urmează epoca de risipă artistică a lui Ludovic al doilea al Bavariei, când Wagner, improvizat în *ultimul-cuvânt* al punerii în scenă, complica în mod pueril şi aproape inutil, cu toate maşinăriile posibile, arta teatrului.

Aceasta, ca să nu se lase mai prejos de *ducele de Meinningen*, care, în mica-i şi pitoreasca-i reşedinţă se ocupa singur de regizorat, ridicând decoruri impozante şi făcând să se vorbească întâia oară, de figuraţia animată.

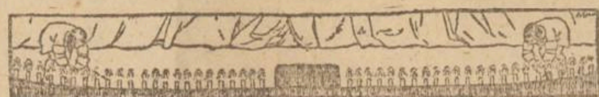
Ducele de Meinningen căutând un cuvânt care să imite mai plastic murmurul mulţimilor, a găsit numele plantei *rabarba*, care repetat la infinit de câteva sute de oameni, e într'adevăr onomatopeic.

La noi se dă figuranţilor din culise lozinca *barbă-rară* pe care ei o spun, zâmbind şiret şi dând din umeri, căci nu li se pare lucru serios.

Cred că acest „barbă rară", făcut să exprime rumoarea, îşi are origina tot în *rabarba* ducelui.

De multeori, decâteori văd exagerările ce se fac la noi când e vorba de introdus anumite noutăţi din Occident, nu mă pot opri de-a surâde, amintindu-mi acest „barbă-rară" al ducelui-regizor, din *Meinningen*.

VICTOR EFTIMIU

Corespondenţa lui N. Gane cu d-l Iacob C. Negruzzi

publicate de GH. CARDAŞ

1877, Martie 30, Iaşi.

Iubite Iacob,

Te previn că am avut aseară o lungă convorbire cu Liteanu în privinţa candidaturei lui Carp, şi pe cât am putut pipăi lucrurile pare-mi-se că Cogălniceniştii combat pe sub mână pe Carp...

De aceea având în contra noastră atâta pe dânşii cum şi pe fracţionişti mi-e frică să nu cădem.

Şi cu toate aceste cu ori ce preţ — nu trebue să cădem. Il y va de notre honneur. Inţelege-te dar cu ai noştri, şi vezi dacă nu s'ar putea face cu Cogălniceniştii vre-un compromis pentru campania electorală fără a angaja viitorul: căci altfel ne vom afla între două focuri şi vom fi învinşi. Cogălniceanu vine mâni. Intâlneşte-te cu Liteanu şi asigurăte de concursul grupului Cogălnicenist.

Eu plec mîni la Folticeni şi voi spune lui Morţun că nuvela lui se va publica. Este necesitate să se publice nuvela lui Morţun. Inţelegi pentru ce.

Amic intim
N. Gane
1879 Iulie 3/15, Iassi

Iubite Jacques!

Iţi scriu în grabă fiindcă mâni dimineaţă plec la Borsek cu femeea mea şi patru copii ear cialalţi doisprezece rămân acasă cu cunoscuta „cucoana Ilenuţa".

Suplica despre care me-ai scris se află în mânele lui Beizade Grigori care n'a făcut nici o mişcare. Acuma însă cred că va alerga după iscălituri, căci i-a intrat gărgăuni de senatorie în cap.

Inchipueşte-ţi că îşi pune candidatura în colegiul al II de Senat după ce comitetul nostru a cetit acest colegiu moderaţilor. Costică Şuţu, Pogor, Naum, eu şi mulţi alţii suntem hotărîţi a da demisia din Comitet şi a rupe cu Beizadeaua. Cu nici un preţ nu putem să ne călcăm cuvântul deşi moderaţii nu s'au purtat tocmai delicat cu noi şi în special cu mine. Pe aice sună mereu vorba despre căderea Ministeriului — sau disolvarea Camerelor. Versiunea din urmă îmi pare imposibilă — ear cea dintâi puţin probabilă. In calitatea mea de pesimist eu cred că la urma urmei Brătianu are să isbutească în cestiunea Evreilor după cum vrea el şi are să o ducă încă patru ani. Se dea Dumnezeu se rămân de minciună.

Spune lui Carp şi Maiorescu multe şi nenumărate complimente. Imi pare rău de Carp că a rămas aşa singliton în Cameră. Ovreii din Iassi se pregătesc să-i facă o mare ovaţiune la întoarcere. C'est toujours une compensation. Dacă se va întâmpla ceva mai neaşteptat în Bucureşti, te rog scrie-mi şi mie un cuvânt la Borszek.

Sărutări de mâni nepoatei Marie, era se zic mătuşicăi.

Al tău din inimă,
N. Gane
1881 Noemvrie 19, Iassi.

Iubite Jacques,

Iţi trimit un estract de pe procesul-verbal a Comisiunei privitor la modificarea bustului-statuei lui Ştefan-cel-Mare, şi te rog să-mi trimeţi imediat adesiunea telegrafică atât a ta cât şi a Prinţului Grigorie Sturdza neputând altfel să dau nici un răspuns lui Callimak Catargi.

Te rog foarte mult să nu pui cât de mică întârziere în această afacere, trebuind eu să espeduesc lucrările la Paris înainte de Duminecă când sint hotărît a pleca la Bucureşti.

Procura ce me-ai dat tu s'a găsit neîndestulătoare.

La revedere, al tău amic,
N. Gane

Complimente atât cucoanei tale cum şi Domnului şi Doamnei Bengescu.

1885 Mai 3. Iassié.

Iubite Jacques,

Iţi trimet astăzi două coale revizuite de mine spre tipărire. Peste trei zile nesmintit îţi voi expedui şi restul. Nu te teme că te voi întârzia. Imi scrii de primirea caldă şi cordială ce ţi s'a făcut în Bucureşti, de oamenii noştri. Nu m'am îndoit nici odată că aşa are să fie. Numai de n'ar fi spre paguba Convorbirilor. Un copac care a stat douăzeci de ani într'un pământ ce i-a priit, nu poate fi transplantat aiurea fără să tânjească; de aceea era natural să vezi că i se usucă câte o creangă precum: Creangă, Olănescu, Vlahuţă, Anghel Dimitrescu şi alte crengi. Noroc că mai suntem noi rădăcinele din Iassi, care nu vom lăsa copacul să piară, căci deşi bătrâni, dar tot mai avem destul suc pentru a-l hrăni.

Al tău amic,
N. Gane

Premiul Nobel

Academia suedeză, a ales anul acesta, după cum se ştie, pe Yeats, pentru premiul Nobel.

William Butler Yeats, este cel mai de seamă poet contimporan al Irlandei şi în acelaş timp unul din marii luptători pentru cauza naţională. E şeful renaşterei literare a ace-

stui popor şi şi-a sacrificat averea, sănătatea şi multe iluzii pentru a-l aduce la nivelul cultural al Engliterei. Pentru a avea un teatru Naţional, Yeats a scris piese de teatru, până când a putut strânge în jurul său poeţi dramatici şi apoi, a condus teatrul, recrutând actori şi stabilind un repertoriu naţional şi străin.

Academia suedeză a sărbătorit în el pe un erou şi pe un poet, care cu volumele „Vântul printre sălcii", „Amurgul celt" şi „Ape umbrite", a dat patriei sale o mare strălucire intelectuală.

Mişcarea musicală în Botoşani

între anii 1874–1880

E fapt real că sfătuitorii comunali ai oraşelor provinciale, de altă dată, erau cu mai mult dor de cultură sufletească şi cu mai multă bunăvoinţă în a edifica simţirea românească, în materie de musică laică sau religioasă.

Sacrificiile materiale, ce se înfăptuiau, pe acea vreme, în folosul musicei, erau cu atâta dărnicie hărăzite, încât edilii comunali de astăzi, bărbaţi cu mai mult simţ al esteticei, cu o cultură generală mult superioară, ar putea totuşi să i-a pildă, să se inspire din trecutul administraţiilor comunale şi să se convingă că astăzi, mai mult ca oricând, se impune o grije pentru cultura sufletului românesc.

Trecutul, în această direcţiune, ne serveşte drept pildă, primăria oraşului Botoşani, care din proprie pornire, înfiinţează, în anul 1874, o musică comunală, angajând în acest scop, ca organizator al ei, pe **Iosef Lorenţ**, un bun musicant şi un desăvârşit instructor, care, mai târziu, a fost unul din distinşii şefi de musică militară în reg. 29 inf.

După cum afirmă dosarele primăriei Botoşani, musica aceasta instrumentală avea gagişti cu leafă lunară, cari erau obligaţi să cunoască cel puţin două instrumente, unul de suflare şi altul cu coarde. Cu modul acesta, comuna avea oricând la dispoziţie o orchestră. In sprijinul acestei afirmări ne vine înse-şi capel maistrul Lorenţ, care în Februarie 1875 înaintează primăriei o listă:

Pe lângă executanţii din această listă au figurat în musica comunală: Ioan Ciobanu, Gh. Rototoiu, Strul Altăr, Const. Sevastianu, Andrei Pasco, Gh. Vasiliu, Anton Tomasu, Edmond Potaru, Neculai Borteanu, Iosef Saul, Isidor Hanisch (Haneş?), D. Botezatu, Ion Marcan, Ioan Filip, Iosef Toma, **Ion Ţaranu,** Alecu Crauss, Iosef Majeru, Ion Moscalu, Const. Moinaru şi mulţi alţii.

Că în organizaţia aceasta domnea ordinea şi disciplina, dovedesc rapoartele şefului Lorenţ care cere distituirea, pentru necuviinţă şi lipsa dela îndatoririle serviciului, a gagiştilor Costache Sevastian şi Vasile Răcilă, în locul cărora sunt angajaţi violonistul Rudolf Popp şi flautistul Ignaţ Corban.

De mersul spornic al musicei se interesa şi lumea particulară, căci, la 25 August 1875, V. C. Nădejde, donează primăriei nouă piese musicale cu caracter naţional, cerând ca ele să fie cântate de banda comunii.

Donaţiuni de acest fel erau, pe atunci, bine venite, căci comerţul şi industria musicală, în ţară, era aproape la început. Pentru furnizarea instrumentelor şi utensilelor muzicale, şeful trebuia să călătorească personal în străinătate, de unde-şi procura materialul necesar.

Dăinuirea acestei musici a durat până la 1 Ianuarie 1877 când, din cauza războiului Româno-Ruso-Turc, e desfiinţată. Pe urma ei au rămas în total 28 de instrumente pentru fanfară cu un repertor de 84 piese musicale, uverturi, simfonii cavatine, potpuriuri naţionale, valsuri, cadriluri, polci, marşuri, etc.

In luna Martie 1877, în colaborare cu Iancu Filip, Iosef Lorenţ înfiinţează o orchestră particulară cu instrumente împrumutate dela Primărie.

In toamna anului 1877, la 14 Octombrie, majorul Hasnaş, şeful legiuirii gardei oraşului Botoşani, cere primăriei să i se încredinţeze toată arhiva musicală, înpreună cu toate instrumentele fostei bande comunale, înfiinţând, în acelaş timp, musica gărzii civice, sub conducerea lui Victor Comte de Fleury, profesor de musică la liceul „Laurian", cu o subvenţiune lunară din partea primăriei de 685 lei.

La 24 Mai 1880, consiliul comunal al urbei Botoşani hotăreşte ca, întruct serveşte gărzii civice o subvenţie pentru întreţinerea musicei, pe viitor, acea musică să fie la dispoziţia comunii, urmând ca pentru exerciţiile militare ale gărzii să li se împrumute **cornişti şi tobosari**, înştiinţând, în acelaş timp pe V. Comte de Fleury, că orice angajamente şi relaţiuni, cu privire la acea musică, să se facă numai prin oficiul Primăriei.

Capelmaistrul V. Comte de Fleury, adresându-se primăriei, relevează faptul că de trei ani funcţionează gratuit şi că a făcut progrese, după cum afirmă prin rândurile următoare: **„musica ce am derijat din făcute voiajelii dela Botuşani până la Berlad şi până la Paşcani de primirea Domnitorului s'au făcut renome: Muzicei-Bune, staruinţa mea despre învăţătură şi materiale am dat cât mi au fost prin putinţa, vreu se lucreaza înainte cu tota enerjia cu condiţiune ca D-vostra se bine voiţi a primi patronie acestei muzicei şi nevoia ce are muzica, ce este numită ca reţine din comună. Nu ieste vinovat Şeffmusicei când muzicanţii nu póte ecsecuta aceasta ce este scrisă, pe baza sau reu instrumenta, sau lipsa necesarea objectelor pentru executarea aceasta.**

Prezenta tote aceasta la D-vostra am onoare a vă ruga Domnule Primar se bine-voiţi cu ocaziunea votarea budgetului se pune tóte aceasta la viderea onorabilului consiliului."

Din cauza conflictului de interese, ivit între Majorul M. Nicolau comandantul gărzii civice şi capelmaistrul V. Comte Fleury, urmează o întreagă serie de intrigi şi reclamaţii reciproce, al cărei rezultat a fost demiterea lui V. Fleury din însărcinarea de şef al muzicei, precum şi un proces intentat, de el comunii, reprezentată prin primarul ei Th. Boian, prin care primul reclamă nişte bani, probabil salariul pe cei trei ani serviţi gratuit.

Aci se mărginesc relaţiile, ce ne oferă actele oficiale, asupra activităţii musicale botoşănene, susţinută de comună. De aci înainte începe stăruinţele pentru înfiinţarea musicei militare a batalionului de infanterie din Reg. 16.

MIH. GR. POSLUŞNICU

Adeverul Literar şi Artistic

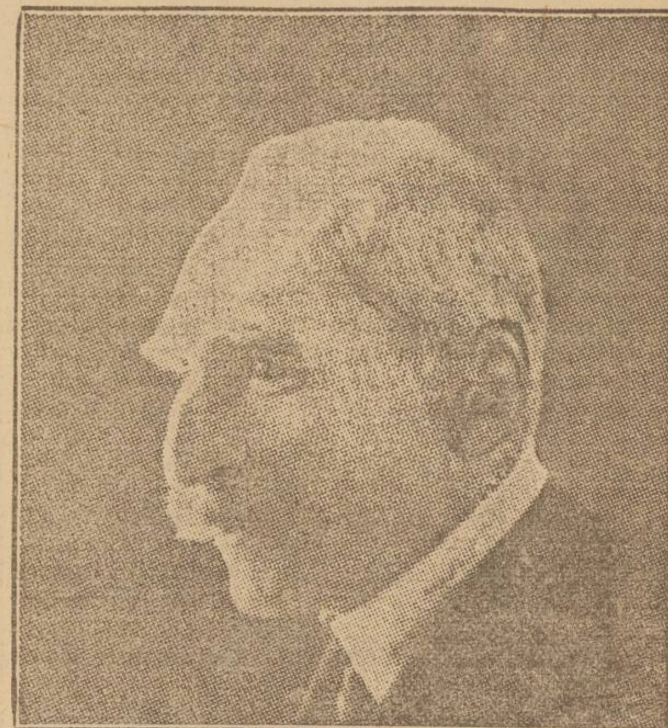
Preţul abonamentelor:

In ţară:
Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:
Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

Traduceri

Mai multe case de editură din România, au hotărît traducerea câtorva din romanele lui Estaunié, noul Academician francez.

Chestiuni feminine

Debutul femeei poloneze în drepturile câştigate

Când acum câtva timp, am ascultat delegatele micei Antante femenine, am înregistrat cu mulţţumire, că femeia poloneză şi-a căpătat toate drepturile, că e liberă cetăţeană a ţărei sale şi că printre toţi susţinătorii ei, cel mai aprig a fost şi este Masaryk, preşedintele republicei poloneze şi un rar intelectual. Azi nu mai e un bărbat în toată Polonia împotriva femeei, fiindcă de când ea se bucură de toate drepturile, a dat dovada cea mai deplină, de integritate şi capacitate.

Ştiind dar acest fapt, ţin să descopăr primele inceputuri ale feminismului polonez, pentru ca într'o paralelă obiectivă, să putem întruchipa, viitoarele noastre posibilităţi de reabilitare.

Suntem la 1848.

In timpul revoluţiunei noastre, în Polonia se produce mişcarea **Entusiastelor**, preparată încă din 1831 şi apoi în 1848, îşi formulează pretenţiunile definitive, cu privire la emanciparea femeei şi la libertatea statului.

In împrejurările tragice prin care trecu Polonia atunci femeile îşi făcură o datorie sfântă să lupte mai întâiu pentru patria în sine, şi apoi pentru ele.

In fruntea lor se citează Narcisa Zmicovska. Ea pledă pentru ridicarea prestigiului femeesc, pentru inlăturarea mătăsurilor şi dantelelor cari fac din femee o sclavă şi o cadână, pentru câştigarea egalităţii şi tuturor drepturilor în ţara ei, în sfârşit pentru deplina prosperitate a Poloniei, în virtutea liberărei femeeşti. Entusiasmul ei încărcat de al tuturor celorlalte luptătoare, făcu, ca să aibă un sfârşit trist, deşi plin de promisiuni, pentru cauza de mai târziu a femeei.

Narcisa Zwicovska lâncezeşte doi ani în citadela din Lublin, propovăduind prin martiriul ei, victoria de azi a femeei poloneze.

După războiul mondial, în adevăr, cea dintâiu care în Europa este egala bărbatului e femeia poloneză.

Principiul unităţii naţiunilor desbătut cu vieţile atâtor milioane de oameni, aduce după sine un principiu imanent civilizaţiunei şi progresului, unitatea drepturilor — fără deosebire de sex.

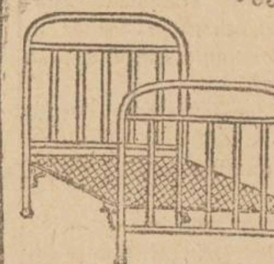
Dacă întârziem să recunoaştem şi să realizăm acest principiu, este că în desbaterile zilnice ale luptelor politice, au rămas încă chestiuni vitale nerezolvate, care 'şi cer imediata lor încuviinţare. Să sperăm că dacă nu odată cu ele, dar imediat şi cât mai curând, femeia română va putea ca şi cea poloneză să spună: In ţara mea sunt cetăţeană liberă, şi nu e nici unul dintre bărbaţi, în potriva acestui drept sfânt, pe care bine îl merit.

Sunt oameni politici, de mare anvergură care alături de femeie, văd sau întrevăd posibilitatea unei libertăţi depline. Ce mai trebue, ca ideia să devie acţiune, se va vedea poate mai curând decât sperăm.

Nu e o iluzie numai, ci un pronostic în perfect acord cu spiritul vremei.

ROZINA

Paturi de Fer —
Paturi de Bronz —
Telefon 25/63
Paturi de Copii
găsiţi la vechea
Fabrica de Mobile
GUTMAN MARCUS
Str. Sfţi Apostoli. 72
Colţ prin Cal. Rahovei

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

SERIA III — ANUL IV No. 158

5 Lei Exemplarul in ţară
10 Lei Ex. in străinătate

Duminică 16 Decembrie 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

I. N. R. I.

MARIA. (singură, tristă, uitându-se în depărtare)

A fost de mult, — de mult de tot, — a fost o stea,
Iubitul meu;
Dar vai! s'a stins, — s'a stins căzând, — şi ca şi ea
Mă sting şi eu.

Iubitul meu, — doi ochi frumoşi, — mi-au mai rămas
Ochi verzi: ai tăi.
Fiori prin corp, — adesea simt, — şi-aud un glas
Strigându-mi «stăi».

Şi mi te-ai dus, — şi-ai rătăcit, — şi rătăceşti,
Prin văi pustii...!
De ce, de ce, — iubitul meu, — şi unde eşti,
Şi când mai vii?

Haralamb G. Lecca

La răscruce

Un grup, foarte restrâns, de tineri entuziaşti, cărora însă le lipsesc mijloacele intelectuale necesare, şi-au pus în gând să reformeze teatrul, înfiinţând un „Atelier”... de reparaţii.

Un societar al Burgteatrului din Viena a jucat la noi, zilele trecute, piesa unui autor dramatic expresionist, în jurul operii căruia, chiar la Berlin, s'au ivit discuţii foarte aprinse.

O companie particulară din Bucureşti, sub îndemnul unui harnic regisor, despre care toată presa bucureşteană s'a pronunţat cu elogii, reprezintă actualmente o piesă bizară atât prin concepţia dramaturgului cât şi prin felul cum e jucată.

Iniţiativa grupului de tineri entuziaşti este şi ea un vag ecou al frământărilor intelectuale din apus şi se cade s'o privim cu simpatie până la problematica izbândă sau definitiva cădere.

Iată-ne, deci, în faţa câtor-va manifestări de artă nouă şi publicul a fost chiemat să judece dacă e bine şi frumos ceea ce se petrece peste hotare.

Am mai avut prilejul şi aci şi în cronicele dramatice din ziarul „Dimineaţa” să-mi spun umila mea părere asupra unor încercări de reformare a teatrului. Atrăgeam atenţia publicului asupra celor ce se petrec, subliniind necesitatea de a se pronunţa cu sinceritate, pentru că în materie de artă snobismul sau prefăcătoria poate avea rezultate de pe urma cărora însuşi publicul va suferi cândva.

Şi am avut dreptate.

„Atelierul” pare să nu fi adunat mulţi ucenici, iar un intelectual, eşind dela spectacolul actorului german, îmi spunea că are impresia să se trezească dintr'o beţie cu bere...

Spectatorii piesei „bizare” au eşit încântaţi de jocul actorilor şi de priceperea regisorului, dar n'au gustat dialogul excentric şi situaţiile abil chibzuite de un autor care vroia, zadarnic, să dea viaţă unor manechine.

Oamenii au mai mult bun simţ de cât îşi închipuesc cei care vor să-i păcălească, admiţând chiar cazul că „maeştrii reformatori” sunt convinşi şi de bună credinţă. Totul se reduce la un banal joc cu mingea, când ai abilitatea s'o prinzi şi s'o înapoezi celui care ţi-a aruncat-o. Micile mişcări născocite pentru a turbura o bucată de vreme simţul artistic al publicului sunt mingile asvârlite peste rampă, dar care se reintorc, asvârlite înapoi de public.

Burghezul, — căci, iartă-mi-se afirmaţia, publicul de teatru este alcătuit din burghezii care vor să-şi facă o educaţie în ritmul tradiţiei, ce dăinueşte de-atâtea veacuri, — e destul de pregătit, mai ales în teatru, ca să poată deosebi ceea ce se poate, de ceea ce nu se poate. El înţelege, că pentru reprezentarea integrală a unei opere de Shakespeare, avem nevoie astăzi, de o montare simplă, care să prilejuiască tablouri mai lungi de cât antractele, după cum ruşii ascultă cu luare aminte la reprezentarea „Fraţilor Karamazoff” pe actorul care citeşte ceea ce a scris Dostoiewski şi nu poate fi transpus pe scenă din pricina nevoilor technice ale dramei, dar nicăeri n'ar primi o comedie de Robert de Flers, altfel de cum e obiceiul să se reprezinte, după cum, nici noi n'am admite „Scrisoarea pierdută” jucată în... perdele.

Totul se reduce la o chestiune de concepţie şi de nuanţe.

In teatru, vremurile de după război, sunt hărăzite regisorului. Regisorul e un factor important în reprezentarea piesei. El face legătura dintre actor şi autor. Indată ce schimbă textul şi impune actorului o concepţie streină de acest text şi de mijloacele lui de realizare, el devine, ceéa ce au devenit toţi inspiratorii de aberaţii expresioniste, un caraghios incorigibil.

Izbindu-se, la început, de zâmbetul publicului şi mai târziu de nepăsarea lui, regisorul a vrut să creeze, în interesul montărilor sale, o literatură specială. Câţiva scriitori s'au grăbit să răspundă acestei chiemări dătătoare de noutate, dar au rămas să rătăcească singuri şi obosiţi în căutarea unui sprijin.

Aceştia alcătuesc astăzi falanga ce se găseşte la cotitură şi cei dornici de senzaţional, lacomi de noutate au strigat că teatrul se găseşte la răscruce.

* * *

In cadrul mărginit al unui articol de revistă nu te poţi încumenta să rezumezi ceea ce ar face obiectul unui studiu mai lung, dar poate că n'ar fi de prisos să amintesc că nici Antoine, când a provocat marea mişcare a vestitului „Thêatre Libre” nu şi-a creat o anumită literatură, nici Reinhardt n'a zis: „scrieţi băeţi cum vă indic eu ca să-mi realizez montările!”. Amândoi s'au folosit de ceea ce era. Antoine a reprezentat piesele tinerilor din şcoala nouă care luptau împotriva lui Scribe, triumfător în opera lui Dumas şi Sardou, — teatrul făcut, retoric, şi superficial; — Reinhardt a simplificat regia veche dând un nou cadru lui Goethe, lui Schiller şi lui Hauptmann.

Naturaliştii francezi, glorioşi în roman, vroiau să cucerească scena şi în locul damei acoperită de camelii, vroiau să aibă „dama” aşa cum e ea. In locul Margueritei Gautier, ei cereau „La fille Elisa” a lui Goncourt. Antoine le-a înlesnit această schimbare, fără să le impue o literatură specială, ca dovadă ca Zola şi Maupassant n'au putut avea succese, chiar în noua montare realistă!

Cei care incearcă azi reformarea teatrului, aşa cum ar vrea cineva să joace biliard cu mături în locul tacurilor, n'au băgat de seamă că teatrul este o reproducere a vieţii, că viaţa cere oameni şi că oamenii după scenă sunt ca mine şi ca dumneata.

Insuşi Ibsen, care îşi clădeşte piesa din simboluri, nu s'a dat în lături să aibă o acţiune omenească, şi nu există piese mai omeneşti ca ale lui, când bătrânul norvegian nu se pierde în ceaţa unor simboluri insezisabile.

Teatrul evoluează. Dela Eschyle, Sofocle şi Aristofan, am avut pe Moliére şi pe Shakespeare, apoi pe Schiller şi avem azi pe Hauptmann, Rostand, Bernard Schaw, Ibsen, Porto-Riche.

A evoluat concepţia în vâltoarea socială, a evoluat tehnica sub imboldul geniului, dar care Rorto-Riche nu mai are nimic comun cu Eschyle şi Caragiale al nostru nu se mai înrudeşte cu Aristofan?

Teatrul evoluiază odată cu sentimentul şi concepţia oamenilor, rămânând în scurgerea veacurilor, ca şi întreaga literatură, un reflex al pasiunilor şi o oglindă a vieţii. Othelo trăeşte şi astăzi dar autorul modern nu-l mai concepe cum l-a conceput Shakespeare. Când vrem să fim... shakespearieni, ne luăm subiectul din alte vremuri, dar omul de astăzi, adus în scenă, supus aceloraşi pasiuni ca şi Oedip, îşi va schimba purtarea cum şi-a schimbat portul.

De unde găsim nevoia aşa ziselor „pauze” în care se vorbeşte azi în piesele expresioniştilor? Mai întâi cum poate vorbi cineva în... pauză?! De ce când întreabă cineva: „unde e sora d-tale?” trebue neapărat să răspunzi: „mama e tristă şi vreau să beau o cafea cu lapte!”

Ajungem la o aberaţie dramatică foarte interesantă pentru... psihiatrii şi teatrele care cultivă o asemenea literatură îşi îndepărtează publicul înnebunind şi pe actori.

Totdeauna am vrut să avem oameni pe scenă. Totdeauna talentul autorului dramatic a fost judecat după felul cum a ştiut să creeze oameni vii, care trăesc într'o atmosferă bine redată. Sunt opere dramatice care trăesc chiar în ciuda tehnicei, numai pentru că sunt interesante caracterele şi pentru că oamenii sunt rupţi din viaţă. Un exemplu în literatura dramatică contimporană este Isidor Lechat din piesa lui Mirbeau. Poeţii dramatici ca Musset, Banville, Rostand, Maeterlinck şi-au permis fantezii teatrale insistând asupra fanteziei, fie aducând în scenă pe Pierrot, lumea gândurilor şi a amintirilor, animale, păsări, etc., dar n'au amestecat, de dragul originalităţii, fantezia cu realul scuzând totul prin intervenţia simbolului.

Regisorii au creat o literatură nouă, cu piese făcute nu cu drama trăită. Din fericire publicul o respinge şi nu e departe vremea când născocirea lor va fi socotită un simplu accident, cum au avut şi pictorii cubismul lor.

A. de HERZ.

* * *

Pastel marin

E cald şi portul doarme... Un leneş vânt din larguri
Mişcând albastra undă aprinde un safir
Şi cântă ca din strune pe funii de catarguri
Iar apa bate parcă din clape de clavir.

Acuma, legănate de ritmice acorduri
Dorm bărcile pe braţe molatice de val,
Dorm bărcile, pescarii, matrozii 'ntinşi pe borduri,
Sub soarele de August puternic şi brutal.

Şi cum privesc pe cheiuri pădurea de catarguri,
Şi negrele vapoare sub cerul cald şi greu,
Cuprins de nostalgia himerică din larguri,
De câte ori cu ele n'am vrut să plec şi eu!

Se vede că în mine, din vremi de mult trecute
Mai stăruie pornirea străbunilor nomazi,
Aceiaş nostalgie de ţări necunoscute
Care s'a stins cu dânşii, renaşte'n mine, azi...

Iar inima-mi cuprinsă de doruri vagi, rămase
Din vremi adânci şi strânse ca pânze de catarg
E ca un port în care aşteaptă mii de vase
Cu ancorele trase, ca să pornească 'n larg...

Mircea Rădulescu

* * *

Plouă

Il pleut dans mon coeur
Comme il pleut sur la ville...
Paul Verlaine

Toamnă, ploaie, seară,
Pace de ruine,
Liniştea de—afară
A pătruns în mine
Şi îşi cerne dulce
Vraja cenuşie
Stropii uzi şi veştezi
De melancolie...

O, se lasă toamna
Văl de nostalgie!...
Ce înseamnă astă
Umedă — agonie
Ce-a învins seninul?
Seara e târzie,
Ploaia cade 'n plinul
Inimii pustie...
Pace de ruine,
Toamnă, ploaie, seară;
O, cum plânge 'n mine
Liniştea de — afară!...

Mircea Gheorghiu

* * *

GOGOAŞE *)

de Alfred Moşoiu

Aşa îl ştia toată mahalaua: Gogoaşe.

Dece şi cum? Nimeni nu era în stare să dea nici cea mai măruntă ştire asupra poreclei acestei vietăţi care de bine de rău era legată de mahalaua Cotrocenilor.

Da, legată. Erau acum oameni de treizeci şi mai bine de ani cari îşi aduceau aminte de Gogoaşe din anii copilăriei lor. Bietul Gogoaşe n'avea vârstă. Ai fi putut să-i dai cincizeci şi i-ai fi dat şi treizeci dacă aruncai zbârciturile feţei pe seama mizeriei şi a necazului.

Orcum, asupra vârstei n'a fost niciodată vreo discuţie mai aprinsă între Conu Vulpeş — fost mic arendaş şi acum propietar şi Kir Vasilie cârciumarul din colţ. Intotdeauna vorba începea de la „nu munceşte" şi continua trecând prin diferite nuanţe „trântor", „molău", „parazit", „vagabond", cuvinte pe care Kir Vasilie le accentua conform rasei sale: „trintor", „mozic" şi aşa mai departe.

Dar pe Gogoaşe nu l'a impresionat niciodată vorba semenilor săi şi a ştiut să treacă nepăsător toate hopurile vieţei cari la drept vorbind se îndesau în calea lui cu o încăpăţânare drăcească.

Aşa, bunăoară, îşi aducea aminte câteodată, de traiul bun ce l'a dus în curtea domnului Andronic pe vremea copilăriei, când n'avea altă grije decât să aducă pe feciorul boierului de la şcoală, să-i facă zmeu din gardurile vecinilor şi să facă pe „calul" ordecâteori odrasla domnului Andronic dorea „să mâne cai". Nu-şi amintea prin ce împrejurare se pripăşise în curtea aceia plină de bălării vara, unde trăia din mila lui Dumnezeu şi a lui Andronic. Şi din toată viaţa asta fără de grije, în care nepăsarea copilăriei nu-ţi ridică în faţă fantoma înspăimântătoare a zilei de mâine, Gogoaşe s'a pomenit într'o zi plângând la poarta boerului...

Domnul Andronic s'a dus să se odihnească printre cei drepţi; ceilalţi ai lui s'au mutat la Galaţi, unde aveau rude, şi casa rămasă goală, n'a mai ştiut să-l cunoască pe bietul Gogoaşe.

Cum a scos-o la capăt, numai el ştie. Precum cern anii peste capetele noastre, miile şi miile de clipe, aşa au cernut şi peste capul lui, pulberea aceia de trecut, care tot căzând, aşează un strat argintiu pe firele de păr blonde sau brune.

Pe Gogoaşe l-a găsit războiul, vânzând ziare. Era ultima lui îndeletnicire din câte încercase până atunci, de voe sau de nevoe. La dreptul vorbind, n'o nimerise prost. In cei dintâiu doi ani ai războiului cel mare, veneau ştirile unele după altele, bătea telegraful şi sburau cuvintele prin aer, aducând veşti bune sau rele, anunţând lupte câştigate sau bătălii pierdute cu zeci de mii de oameni morţi. Eşeau ediţiile speciale şi se încrucişau ideile politice şi toate aceste zădărnicii ale clipei, se vindeau pe zece bani...

Gogoaşe a alergat mult în vremea aceia. Nu era mare lucru ceia ce câştiga, dar meseria asta începuse să-i prindă sufletul. Ii făcea plăcere să vadă în jurul lui, zeci de mâini întinse, nerăbdătoare să prindă foaia din mâna lui stângace şi mai târziu pricepea toată curiozitatea mulţimei care urmărea o idee în mersul neregulat al întâmplărilor.

Ce-i drept, la început nu prea înţelegea el, dece cutare sau cutare ziar, nu se mai vinde şi noaptea târziu, când se întorcea pe cheiurile tăcute ale Dâmboviţei, cu zecile de foi nevândute, ocăra lumea rămasă în centru şi bolborosea cuvinte grele împotrivă-i. Mai pe urmă, înţelese că era o zădărnicie să te lupţi cu gustul omului, care e stăpân pe banul lui, şi nu mai vândù decât ziarele cari i se cereau.

Dar prea era mare voinţa cetitorilor lui Gogoaşe şi prea creştea zi cu zi, ca să n'o presimtă şi el, cât de cât. El, care la începutul războiului nici habar n'avea de ce se bat franţuzii cu nemţii şi cine trebuia să câştige, după un an şi mai bine, Gogoaşe nici nu mai voia să ştie de nemţi.

Trăgea cu urechea pe la colţurile străzilor şi auzea câte una. Intra prin cârciumile din drumul lui şi asculta discuţiile aprinse ale băutorilor... Crâmpeele astea de ştiri şi de idei, prinse, aşa, fără nici o legătură între ele, îl oboseau pe Gogoaşe mai mult decât îl luminau... De la o vreme, simţi nevoia să ştie tot. Şi fiindcă era imposibil, începu să sufere cu adevărat.

Intruna din serile astea, când îşi simţi sufletul umilit de neştiinţă, intră în ghereta cocoanei Frosa....

Cocoana Frosa, care vindea în ghereta ei şireturi de ghete, mere, ţigări, cremă de ghete, ciocolată, toate astea, ghemuite în cele trei rafturi..., când îl văzu pe Gogoaşe intrând, trase sertarul tejghelei şi se şi grăbi să-i arunce cei 5 bani pentru gazetă.

Gogoaşe se uită lung la ei şi nu întinse mâna. Coana Frosa îşi ridică privirea întrebătoare:

— Ce-i măi Gogoaşe? Azi nu te grăbeşti?

El tăcu.

Femeia reîncepu:

— Ia gologanul, mă Gogoaşe şi vezi-ţi de negustorie că acu' se face unsprezece...

— Ştii ce — coană Froso — vorbi de-odată Gogoaşe,— Am să te rog ceva...

— Ei, spune. Vrei ceva bani împrumut? N'am. Când am avut ţi-am dat. Acu n'am. Merg prost afacerile...

— Ba nu coană Froso.

Coana Frosa se întoarse spre cele trei rafturi şi începu să facă ordine. Ridică trei perechi de şireturi cari căzuseră peste pachetele cu ciocolată, îndreptă cutiile cu ţigări şi rămase cu mâna pe o cutie cu bomboane roşii ca focu', aşa, ca să-şi facă de lucru şi să nu-şi întoarcă faţa către Gogoaşe, care o măsură din spate şi tăcea.

Gogoaşe prinse să vorbească din nou, repede, repede, de par'că îl silea cineva să sfârşească mai iute:

Coană Froso, să nu te superi, da' uite ce-am să te rog eu.... Dumneata cumperi în fiecare seară gazeta. Nu-i aşa? Şi pentrucă dumneata cumperi în fiecare seară gazeta şi dai 5 bani, asta înseamnă că o citeşti din cap în cap.....

— Ei şi? răspunse coana Frosa, întorcându-se.

— Apoi să nu-mi mai dai 10 bani.

— Cum?

— Ţi-o dau gratis coană Froso. Da' dumneata să ai bunătatea şi să-mi citeşti şi mie în fiecare seară, ce scrie acolo. Care bate?... Neamţul sau franţuzul? Zău că da, coană Froso. Că tare mă mai munceşte gândul. Auzi! Eu să vând altora, tot felul de întâmplări şi tocmai eu, păcătosul şi neştiutorul să nu pot afla adevărul.

Coana Frosa zâmbi cu bunătate.

— Bine, măi Gogoaşe, ţi-oi ceti când oiu avea vreme. Ia-ţi banul măi... Asta-i munca ta.

— Apoi aşa nu mă prind. Se chiamă că nu vrei.

Şi nici c'a luat Gogoaşe vre-un ban din seara aceia. Venea în fiecare seară, când ştia că a isprăvit Coana Frosa cu vânzarea şi e gata să închidă, şi aştepta până ce începea dumneaei, să citească comunicatul.

Gogoaşe îşi trântea capul între mâini, acolo, pe lada din colţ şi nici nu şoptea. Câteodată, nu mai putea să rabde.

— Iar au pornit-o spurcaţii!

Câteodată uita de ghereta coanei Frosa şi în furia ce-l cuprindea, scuipa cu gura plină şi înjura cu toată puterea.

— Care vrea să zică, tot ei şi pe ziua de azi, hai! Tâlharii!

Apoi, cu glasul domol:

— Cum să lupte ei, bieţii franţuzi, cu atâta negură de armată?... Că s'au înmulţit ca păduchii, şi-s mai mulţi decât lăcustele bătu-i-ar focul lui Dumnezeu! Şi în serile astea, mai în fiecare seară, eşea din ghereta scundă a coanei Frosa, întunecat, cu paşii greoi şi când intra în cârciuma dela Cotroceni ca să mănânce, nici nu vedea, nici n'auzea nimic din jurul lui.

Intindea ziarul cât era, pe masă, trântea coalele grele răzimându-şi capul între mâini şi-şi pierdea privirea pe hârtie înnegrită de litere, unde ştia el că e a rău pentru franţuji..... Rămânea aşa, îndobitocit par'că, în faţa acestei lumi de semne egale, şi simetrice, care-i fugeau de sub ochi, fără să le poată pătrunde. Căuta să le ţintuiască cu privirea şi le urà, deşi ele nu vorbeau decât prin gura de adineaori a coanei Frosa.

— Bă! al dracului Gogoaşe! striga câte unul din fundul cârciumei, — are să se tâmpească citind jurnalul!

Ar fi ştiut Gogoaşe ce să răspundă, dar n'auzea. N'auzea de-abinelea, atât de tare îl legau blestematele alea de semne...

Aşa treceau nopţile lui Gogoaşe şi nu odată l'a dat Kir Vasilie afară din cârciumă ca să poată lăsa oblonul.

De multeori s'au legat cei din cârciumă de el. Dar nici nu i-a păsut. Odată, cum ţintea privirea pe colţul jurnalului s'a pomenit cu unul pe la spate:

— Bravo măi Gogoaşe! Ce scrie măi acolo?

— Scrie rău... rău... aşa să ştii!...

— Rău? Acolo? Mă, da' mare nătărău!

— Da, da, rău...

— Ce rău mă? Acolo scrie „Stofe engleze, calităţi superioare..."

A tăcut Gogoaşe. Ce era să facă? A simţit cum i se urcă sângele în obraji de ruşinea prostiei lui... şi de mânia lui de om.

Dar într'o seară Gogoaşe a intrat la Coana Frosa cu câteva foi nevândute într'o mână, şi 'n ceilaltă cu un pachet legat frumos. Râdea.

— Ce-ai păţit Gogoaşe?

— Americanii...

— Americanii?

— Citeşte... Au intrat... Vai de pielea nemţilor... D'aia ţi-am adus nişte halva coană Froso...

Coana Frosa şi-a pus ochelarii legaţi cu arnici roşu, pe după urechi şi citeşte rar ultima telegramă tipărită cu litere mari de-o şchioapă.

— Aha! strigă Gogoaşe...

Coana Frosa citeşte:

„Intrarea Americei în războiul mondial".

— Aha! strigă şi mai tare Gogoaşe.

— „...victoria lumei civilizate..."

— Aşa-i coană Froso? Bravo!

— „...asupra barbariei..."

— Aha! strigă din toate puterile Gogoaşe şi se ridică glonţ de pe ladă.

— De-acum să-i văd eu pe tâlharii cari au dat foc bisericilor şi-au omorît copiii oamenilor cu aeroplanele...

— Stai măi că n'au intrat. — O să intre.

— Nu mai citi coană Froso. Mi-ajunge.

Şi în seara aceia Gogoaşe s'a culcat cu jurnalul sub cap şi a surâs toată noaptea prin somn.

Dar de atunci au venit din nou zile triste, când Gogoaşe îşi rằzima capul între palme şi înjura la fiecare cuvânt pe care coana Frosa îl citea printre suspine.

Odată, după ce aflà Gogoaşe cum a luat nemţii prizonieri şi tunuri multe dela englezi, se uită lung în ochii coanei Frosa, care-şi scoase ochelarii şi păturise jurnalul şi eşind zise apăsat:

— Parcă nu mai este Dumnezeu.

Au trecut de atunci şase zile şi Gogoaşe n'a mai dat pe la coana Frosa.

— O fi bolnav săracu'... gândea ea. Ba s'a apucat să şi întrebe prin vecini de soarta lui Gogoaşe.

— Aşi! bolnav! L'am văzut eri în cârciumă la Kir Vasilie stând cu nasu'n mâini, spuse o vecină.

Ce să aibă Gogoaşe? se întreba coana Frosa, când îl zări trecând pe partea ceilaltă a străzei.

— Gogoaşe! Gogoaşe!

— Ce-i?

— Dar ce-i cu tine Gogoaşe?

Gogoaşe trecu strada, încet, par'că cu părere de rău, intră în ghereta coanei Frosa şi se aşeză pe ladă fără să spue nici o vorbă.

— Ce-i cu tine Gogoaşe?

— Ce să fie? Decând n'am mai venit la dumneata, n'am mai vândut ziare. Să vândă alţii otravă lumei... eu nu mai vând...

— Şi ce mănânci Gogoaşe?

— Ia ăi două sute de lei pe care i-am strâns un an şi jumătate.

— Şi pe urmă?

— Nu ştiu.

Când a închis Coana Frosa ghereta şi a pus lacătul, atunci a plecat şi el, dar n'a mai scos altă vorbă din gură.

Avea dreptate mahalaua — gândea Coana Frosa — când spunea că Gogoaşe ăsta nu-i de nici o treabă.

Uite, de bine de rău, decând cu ziarele avea cu ce să-şi ducă zilele şi de-odată... aşa, fără rost, s'a lăsat şi de meseria asta! Ţi-ai găsit să faci din leneş om de treabă!

Da. In seara când l'a chemat coana Frosa pe Gogoaşe, a fost discuţie mare între dumneaei şi Domnişoara Lilly, singura ei odraslă, lucrătoare la un mare atelier de croitorie de pe lângă Atheneu.

— Aşa eşti mata mamă... Ţi se rupe inima de toţi netrebnicii ăştia... Ba erai cât pe ce să-i dai şi odăiţa din fundul curţii...

— De Lilly, credeam măiculiţă...

— Ce să crezi mamă? Nu ţi-am spus ce „impertinent" e?

Domnişoara Lilly nu mai putea să uite pe Gogoaşe de când într'o seară, zărind odrasla coanei Frosa, la Riegler, la o masă cu un tânăr, întinsese jurnalul şi-i spusese râzând cu bunătate:

— Iată, nu mai am domnişoară Lilly, decât trei foi şi mă duc la mama să aflăm ştirile...

Auzi!

De atunci domnişoara Lilly, care vine acasă cu trăsura cu cauciuc, nici nu mai vrea să audă de mojicul de Gogoaşe.

Şi găsise în seara aceia tot ce-i trebuia ca să deschidă ochii coanei Frosa.

— Un leneş mamă...

— Da, maică, ştiu eu ce să zic?...

— Apoi mata... maman... nu vezi....

— Un prost maică! Iaca un prost... N'a avut cine să-l crească de mic, să-l îndrepte săracu' de el... Par'că toţi au norocul tău ca să-i îndrumeze părinţii?

— Bine c'ai văzut singură... Cum era să se ţie munca de el? Trântor a fost, trântor o să rămâe... isprăveşte mamă cu idiotul ăla!

Nici n'avea nevoe coana Frosa să isprăvească cu Gogoaşe, căci el, la dreptul vorbind, o isprăvise cu ea, decând nu mai simţea nevoia să asculte „comunicatul" sau cine ştie ce articol pe care îl asculta din gura coanei Frosa, în serile târzii de odinioară.

Crescuse de atunci amărăciunea în el, nevăzută dar grea ca plumbul şi când a simţit că i se încovoae sufletul de tristeţe a fugit... Aşa cum era acum, nu se simţea nici mai trist decât atunci, nici mai luminat.

Aşa era. Ţara lui trebuia să intre în război... ca să lupte împotriva tâlharilor şi trebuia să meargă în ţara despre care auzise c'ar fi românească. Ţara unuia Badea Cârţan, cu care a băut odată în cârciumă şi care la băutură i-a spus despre o ţară a moţilor şi despre o ţară a Bârsei... Cum şi le aducea acum aminte clipele astea peste care trecuse, cu mintea, odinioară!...

Par'că acum, vorbele pârlitului ăluia, jerpelit ca şi dânsul, se luminau, din toată trământarea din aer...

Cum miroase a zăpadă câteodată, aşa îi mirosea lui a război... şi pornea gândul să-i fulgere crâmpee de fraze din ziarele cetite de coana Frosa: „dreptatea care învinge", „idealul naţional"... România Mare"...

(Sfârşitul în No. viitor).

*) Din volumul de nuvele „Marietta" ce va apărea în curând.

***

BALADA LUNEI

BRIŢOMARŢIS

O, Lună, — Jucăria copilăriei noastre,
Când, ridicând mânuţa spre faţa ta de ceară,
Sfioasa noastră rugă nu înceta să ceară
Să te scobori în lume din câmpul tău de astre!

Zadarnic te ceruse aviditatea mâinii,
Zadarnic te descântă prelung închipuirea,
In pacea înserării şi'n frigul dimineţii
Cu glasuri osebite ţi-au tălmăcit menirea
Amanţii şi copii, poeţii, vracii, câinii...
De când din nemişcarea pornit-a universul
S'au perindat sub tine atâtea suferinţi
Aceiaş rugăciune şi-aceiaş nepăsare.
Aceleaş orizonturi şi-aceleaş năzuinţi.
Dar tu schimbându-ţi faţa şi 'ntinzându-ţi mersul,
Puneai ferment de taină în pieptul tinereţii,
Pe culmile de piatră şi'n buzele fierbinţi.
Dar tot nepricepută şi-a tot neştiutoare
Pe-aceleaşi începuturi figura ta răsare:
Simbol de rotitoare pustietate-a vieţii...

— Tu, cea dintâi tristeţe pe drumul deznădejdii,
Când vei vedea că noaptea din urmă ni se curmă,
Ne vei privi ca'n vremea lipsită de primejdii,
Tu, cea dintâi mirare, tu, mirul de pe urmă!

Şi noaptea curge liniştită rece,
Pe fruntea mea umbrită de lumini...
Abia încep să văd în jurul meu
Cu ochii mei adevăraţi.. E lună...
Sunt singur, cotropit de libertate
Grăunte ce rodeşte neştiut
In feeria duşmănoasei lumi —
Sunt singur ca un geniu risipit.

Acum din somnul meu m'am pogorât
M'am smuls din pulsurile visătoare
Şi sunt din nou cercetător, avid
Să văd că formele mai sunt aevea.
Dar formele îmi varsă o beţie
Mai pipăită şi mai trează de
Cât vinul palid al închipuirii...
Şi sunt robit de feeria lumii.

Dar singur ca un geniu risipit....
Şi liniştit privesc pe cerul vremii
In frăgezime albă de idilă
Şi duioşii de elegie dormi,
Tu floare înflorită astă seară
Din risipita inimii sământă
Ce-am aruncat-o 'n van spre fericire,
Tu, floare a Tăcerii şi a Morţii...

O, cum se'nalţă toate şi cum se limpezesc
Sub paza îngerească şi blândă a Miresii...
Vederea şi auzul se-ascut şi se lărgesc:
Simţi cum se-alintă prundul în matca lui de gresii,
Cum bolta se roteşte pe-o axă nevăzută,
Şi simţi cum pretutindeni spre lumea ne'ncepută
Se pârguesc, şi sufer de dorul dezmierdării
Dorinţa fiecărui, dorinţa fiecării...

Ori-ce privire-i nouă când pe sub lună zboară,
Ori-ce sărut e fraged ca şi întâia oară,
Aceiaş mângâere n'a fost mai înainte, —
Dar lacrima dorinţii se scurge tot fierbinte.
Căci pretutindeni seva se urcă fără preget
Şi-i caldă pretutindeni ca jarul într'o spuză
Când, profilat departe pe cer ca pe o buză,
Un plop lung ne şopteşte: tăcere! ca un deget.

Seminţele veghiază şi patimele dorm.
In peisagiul palid, heraldic şi enorm
Ca pasărea de noapte îmi auresc privirea
Pândind nuanţa, umbra, mişcarea, amăgirea...

Ce zâmbet îmi deslеagă al lumilor mister?
E-atâta bunătate în drumul către cer!...
Deşarta răutate a inimii păli
Sub un tavan himeric de lapis-lazuli.

In vârful unui carpen, umbrit în spre apus,
Se-agaţă liliecii cu ghiarele în sus,
Şi ameţindu-şi ochii de galbenul lunar
Pornesc spre orizontul mutat în chihlibar...

Din peştera-i de-argilă, spre golful cu podoabe
In care stau zadarnic atâtea mii de boabe,
Cu lăcomie tristă priveşte lung sobolul;
Nu-mă uita şi-anină de înălţimi simbolul
Şi, tremurând în ceruri, adoarme pe pământ
Uitându-şi greul nume ce-i hărăzi iubirea;
Iar câmpul şi costiştea simţindu-şi liniştirea,
Legându-şi umilinţa pe adieri de vânt,
S'au sfătuit să umple cu freamăt şi mirezme
Pronaosul albastrei şi-adânci catapetezme,
Iar stelele podoaba din slăvi şi-eu înclinat
Pe iazul, ici şi colo sclipind, damaschinat...
Cu zumzet de elitre urechile-mi îmbuib
Căci greerul în brazda sonoră 'şi face cuib,
Şi'n pieptul meu pătrunde din holde şi vâlcele
Nemuritorul suflet cosit în albăstrele.

Sub stema de lumină şi mantia de noapte
Livezile respiră parfum de piersici coapte.
Păianjenul se aruncă în laţu-i argintiu,
Lampirul îşi măreşte amnarul vioriu,
Sbor fluturii de noapte, roind prin luminişuri,
Şi de agată verde, prin negrele tufişuri,
Işi şerpueşte forma tiptil, câte-un reptil.
Dorm iasomii şi lene în aerul subtil
Şi frunzele de plută sunt inimi potolite,
Din iezătura morii cu ape liniştite
Se 'nalţă ca un abur nedeslusit şi rar,
Tămâia sinilie din nopţi de Cireşar...

Coboară funigeii pe razele de lună
Amestecând argintul cu visele împreună,
Şi licăriri albastre mai tremură pe baltă
Amestecând penumbra cu basmul laolaltă,

...Şi clopotele mâine vor scutura, în zori
Din cupa lor, argintul brumat în astă seară;
Iar diamantul rece din cupele de flori
Se va topi în vesel surâs de primăvară...

...Şi ninge, ninge luna omătul ei astral
In borangic albastru, cu înfloriri de nalbe,
Şi firele visării se pierd orbite, albe,
In nirvana de fildeş, în moarte de opal...

...Şi iată că tot crinul ce se lăsa din lună
Pământul pe o creangă din codru şi-l adună,
Şi tot polenul care prin crengi se risipise
Se'nalţă ca un fulger înlănţuit de vise...

Şi e privighetoarea....
Pornind şovăitoare
E vocea unei inimi ce n'a iubit şi moare, —
E glasul ce izbeşte aceiaş notă clară
Cioplind nemărginirea în nopţile de vară, —
Suspinul ce'ntre pietre şi frunzături adie
Punând pe buza florii din umbră melodie, —
Eşti, tu, săgeată vie uimind văzduhul, tril,
Ce-aştepţi tristeţea toamnei cu râsete de-April...

Privighetoarea cântă şi lasă lin să cază
O rază lângă umbră, o umbră lângă rază,
Ca un izvor de rouă ce picǎ nevăzut
Din apa străvezie a cerului tăcut.
O miere fermecată se 'ntinde pe poene,
In cer vibrează aripi, în iarbă dorm antene.
Văzduhul îşi deschide a visurilor vamă
Şi veşnicia trece prin porţile de-aramă...
Pe când Privighetoarea repetă neclintit
Ecoul unui cântec ce piere quit...

Şi din nou de-asupra lumii, lunecă, alinătoare,
Inundând imensitatea cu singurătăţi polare
Şi privindu-mă într'una,
— O prunelă mărginită de-un iris nemărginit
De sidef, de oţel, de ghiaţă, pironită în zenit,
Lină, liniştită, Luna!

Horia FURTUNA

PE PRISPA...

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Afară... la soare, ca nişte icoane în asfinţit, se ivesc sfioase, viziunile frigurilor... literare . . . .

— Inalt, şui şi leneş, s'a oprit în poartă...

— Azi e cald, nu mamă?

Ea îi întăreşte bucuria prin a-'l ciuguli gulerul.

Un corb jeleşte într'un plop desfrunzit. O rază cade pe crucea unei turle şi de acolo se frânge pe acoperişul alb, aducând în sufletele lor, căldura din trecut, la care se adăposteau fără nici un ban!

Mâine au să vâre şi ei... o jalbă...

... Şi lăutarul suspină ademenit: „să o mai revăd odată..."

Şi ea a înălţat privirile-i nedumerile, în tavan, implorând pe cântăreţ să i'l aducă, să'l vadă şi „Porumbiţa" şi ea şi lăutarul, înverşunând serenada...

Dar meşterul arcuşului a tăcut odată cu vioara şi nostalgia tot nu s'a potolit, plimbându-i privirile îndobitocite de amintiri, pe acelaş tavan de unde, un „DUH SFANT" se cobora, parcă tot în chip de porumb, în chipul „Porumbiţei" — cântarea care îi sleise diamantele lacrimilor de tavanul scund, cântarea care imortalizase două diamante de tavanul cârciumii în amintirea „Porumbiţii" şi la care prostituata încremenise cu scobitoarea între doi dinţi auriţi...

* * *

— Cu pălării umbroase, plete soite, priviri obosite, trec fivizi, scuipă des şi în silă, fumează cu sete şi vorbesc cu sgomot. Intre ei, şeful trupei, cu jobenul cafeniu, gestul magistral, privirea meditativă. Cei mai dibaci, au improvizat afişe de o înfăţişare bizară. Repetiţiile le-au făcut în cafenea şi... afară, la câmp...

Burează pripit şi rece.

Debutul...

Prin acoperişul scenei, se întrezăreşte cerul ursuz. Decorurile se clatină. Afişul ud, cade... luminile mor...

Şi actorii privesc înmărmuriţi în sus, fredonând simfonii uitate — teatrul de dincoace de rampă!...

* * *

— Cald...

Florile apun. Băiatul proprietarului mă aşteaptă pe laviţă, la soare...

Il iau pe genuchi; ne iubim — şi asta nu ne costă de cât cofeturi, creioane şi sărutări. Cu fruntea în poala lui caldă ascult poema bradului din mijlocul salonului şi a regimentelor de plumb.

Intr'un târziu, cofeturile şi basmele se isprăvesc. Marcel mă sărută linguşitor, căutându-mă îngrijorat prin buzunare. Câte o adiere caldă îi răspiră buclele, învăpăindu-i mânia din obraji.

Şi într'un târziu, înumărându-şi bobiţele dupe rochiţă, oftând convins şi bătrâneşte:

— „Buzele tale, sunt prea uzi!..."

* * *

— Ne mâncat de zile întregi, mi-a bătut în poartă, cerându-mi să mijlocesc pe lângă directorul liceului să'l îngădue „provizoriu" în... odaia petagogului...

'L-am privit lung, înfiorat, din marginea slinoasă a cojocului şi până în vârful bocancilor aduşi şi sfarogiţi. A zărit el prin gemuleţul sărăcăcios luminat, de la fereastra petagogului şi pe alţi năpăstuiţi, înviorându-se lângă un mangal somnoros, cu chimia pe genunchi. Şi a doua-zi, a cercetat, a întrebat, a spionat printre colegi, ce e cu fericiţii din mansarda Domnului Dugăeşescu?

Până să dea de mine, a înserat pe la unul, pe la altul, goi, năpăstuiţi şi înfriguraţi ca şi el. Directorul a ridicat din umeri; doar la bietul pedagog nu erea azilul esclusilor — el însu-şi se asfixia, acolo sus, în dosul ceasornicului cu cadranul lui spart şi confuz. Alerga după o vorbă, pusă cu rost, un rând venit la timp, o îndatorire a directorului, despăenjenit dintr'o vreme bătrână, numai să înveţe carte, carte multă....

'L-am oprit la mine în jupuita mea cocioabă, goală şi rece ca şi şansa micului student, — marele cârmuitor, când-va...

Şi în frigurile bucuriei, citind, meditând şi îndopându-se cu carte, mormăia nişte jurăminte cu care îmi „asigura" o neperitoare recunoştinţă, când va ajunge „OM MARE!..."

Cine ştie câţi gologani va trebui să apăs în mâna uşierului, până să dau cu ochii de omul mare, pentru ca să-mi spună scurt, cât sunt de.... „[illegible]"!

* * *

— Cojoace albe, abătute spre târg, pătează netezimea câmpiei, încărunţind-o.

Fierbere mare în pragul primăriei... a poposit stăpânirea. E bubă la bocr, la curte; roade veneticul pâinea nelegiuirii. Zapis, zapis, da în el nu stă scris ca să lovească pădurea drept în inimă! Inţelegerea a fost să o tae, dar să nu-i tae şi pruncii!

Asta a aflat-o boeru într'o noapte, de la un argat, pitit în porumbi.

Şi a sărit, pişcat de şarpe...

Topoarele s'au domolit. Tăetorii şi-au adus şalele la loc, cercetând nedumeriţi spre lumea adunată. Prin scurgerea vremei de la întrebări la răspunsuri, trece îndureratǎ, plân… codrului măcelărit.

Lucru e dovedit. Lăstarele cari aveau să facă umbră cerului, suspină frânte lângă trunchiuri, înprăştiind or-ce tăgadă.

Şi mâine cel dosit cercetărilor, are să fie târât de pe moşie şi ucis ca Sfântul Ştefan... departe, la marginea lumii, unde stau înălţate spre ceruri, văpăile măcelului, întunecând nimbul ERTATORULUI!

* * *

— Are un contingent de discipoli care îl pândesc în anumite colţuri, în anumite stări de entusiasm. In mijlocul lor, cu arcuşul cocârjat, sfâşiind văzduhul înpânzit de fum şi duhoare, regretul vremurilor apuse dar „celebre", se reduce la o umbră, la o fâlfâire de aducere-aminte, abia ghicită în prăpastia trecutului. De cele mai multe ori, am pândit din umbră, un spleen înaripat de înclinul arcuşului şi gâtul soit al instrumentului şi în care se desluşea năzuinţa de a simţi semnul cât mai departe de bagheta sufocantă a maestrului pretenţios, niciodată mulţumit, inspirat numai el!

Şi într'o ast-fel de reverie, care nici-odată nu 'i-a deşteptat regretul de a nu mai fi moţăit între răgetul contrabasului şi plânsoarea piculinei, preferind să viseze sub orizontul notelor necondiţionate, notele nomade ale speluncilor, 'l-am cunoscut, 'l-am idealizat, — am plâns cu vioara lui...

Intr'un colţ...

Soare ofticos, paltoane ruginite, tăinuiri...

Cârciuma se întunecă dinspre uşă, dintr'acolo de unde se mai strecoară o fâşie sfioasă de lumină, strivită şi ea de mogâldeaţa ponosită a lăutarului întârziat. Dintr'o pulpană vârgisită se prelinge o vioară. Din inima ei lovită de arcuş, se revarsă poema coardelor, într'un suspin înfiorător, într'o adiere de îndurerare, topindu-se într'un strigăt.

Refrenul undelor lovite, aduc pe duhoarea lor înecăcioasă, mormăiala unui „conviv" care a semănat din cleştarul unui pahar golit, o spuză de cioburi pe masa unde îi încremenise, coatele şi gândul. Arcuşul s'a înălţat uluit dupe coardele învrăjbite, sfâşiind cântarea. Ne-am apropiat de colţul din care, o sfărâmătură de sticlă şi o privire fulgerătoare, voiau să ne vorbească. Intrerupătorul, cu privirea nehotărîtă, înecată în apele roşii ale unei congestiuni alcoolice, brodată hidos pe albul ochilor trecuţi de orbite, într'o criză de reverie patriotică, strigase cu „paharul" spre lăutar, să-i... „doinească" ceva din ţara lui!...

Şi lăutarul, socotind îndârjirea entusiastului, o denegare a gloriei lui apusă, aşeza lângă resturile paharului, funda unui ordin, căpătat, în elanul unui cap încoronat, care îi ceruse şi „el" să-i cânte ceva din... „ţara lui!..."

. . . .

... Şi icoanele apun, şi năzuinţele se frâng aci, în asfinţitul lor, în rubinii amurgului, afară... la soare... pe prispă...

SARMANUL KLOPŞTOCK

* * *

Versuri de Iosif, inedite

Prin hârtiile rămase dela St. O. Iosif s'au găsit multe manuscrise, crâmpee de versuri încă necizelate, rime asvârlite, poezii întregi gata să vadă lumina tiparului.

Unele prea intime nu vor fi publicate niciodată, altele vor apărea şi vor alcătui un volum postum, care prin valoarea lui se va adăoga la gloria defunctului nostru mare poet.

Tăcere...

Liei

Acuma, după ce de-atâta vreme
Nu ne-am văzut, — o! lasă, adorată,
O clipă numai inima să-ţi bată
Alăturea de-a mea... Las' să ne cheme

Trecutu 'n ţara lui îndepărtată,
Şi să visăm. Oricât de mult ne-am teme
Să nu sbucnim în plângeri şi 'n blesteme
Gândindu-ne la tot ce-a fost odată

Şi-oricâte încă am avea de spus
Mai bine să sfinţim apropierea
Acestui ceas însângerat de-apus,
Şi să tăcem, cum tac cei ce s'au dus
In lumea unde tace şi durerea.
Nimic nu e mai sfânt decât tăcerea.

Steo.

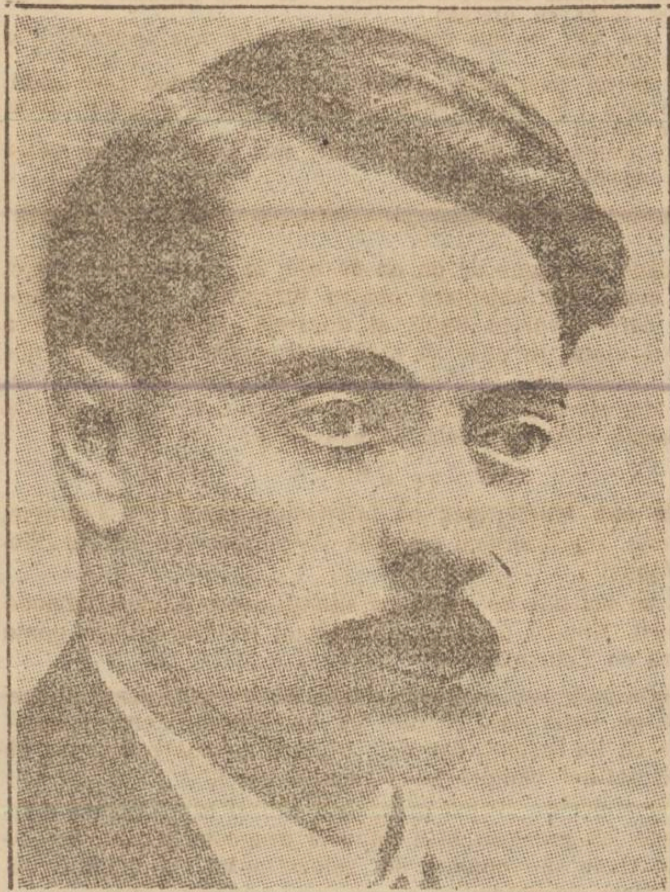
Sonetul „Tăcere" pe care îl publicăm şi în facsimile, poartă în lapidarismul formei şi îndureroasa lui inspiraţie, întreaga personalitate a poetului.

Tăcere

Liei

Acuma, după ce de-atâta vreme
Nu ne-am văzut, — o! lasă, adorată,
O clipă numai inima să-ţi bată
Alăturea de-a mea... Las' să ne cheme

Trecutu 'n ţara lui îndepărtată,
Şi să visăm... ori cât de mult ne-am teme
Să nu sbucnim în plângeri şi 'n blesteme
Gândindu-ne la tot ce-a fost odată...

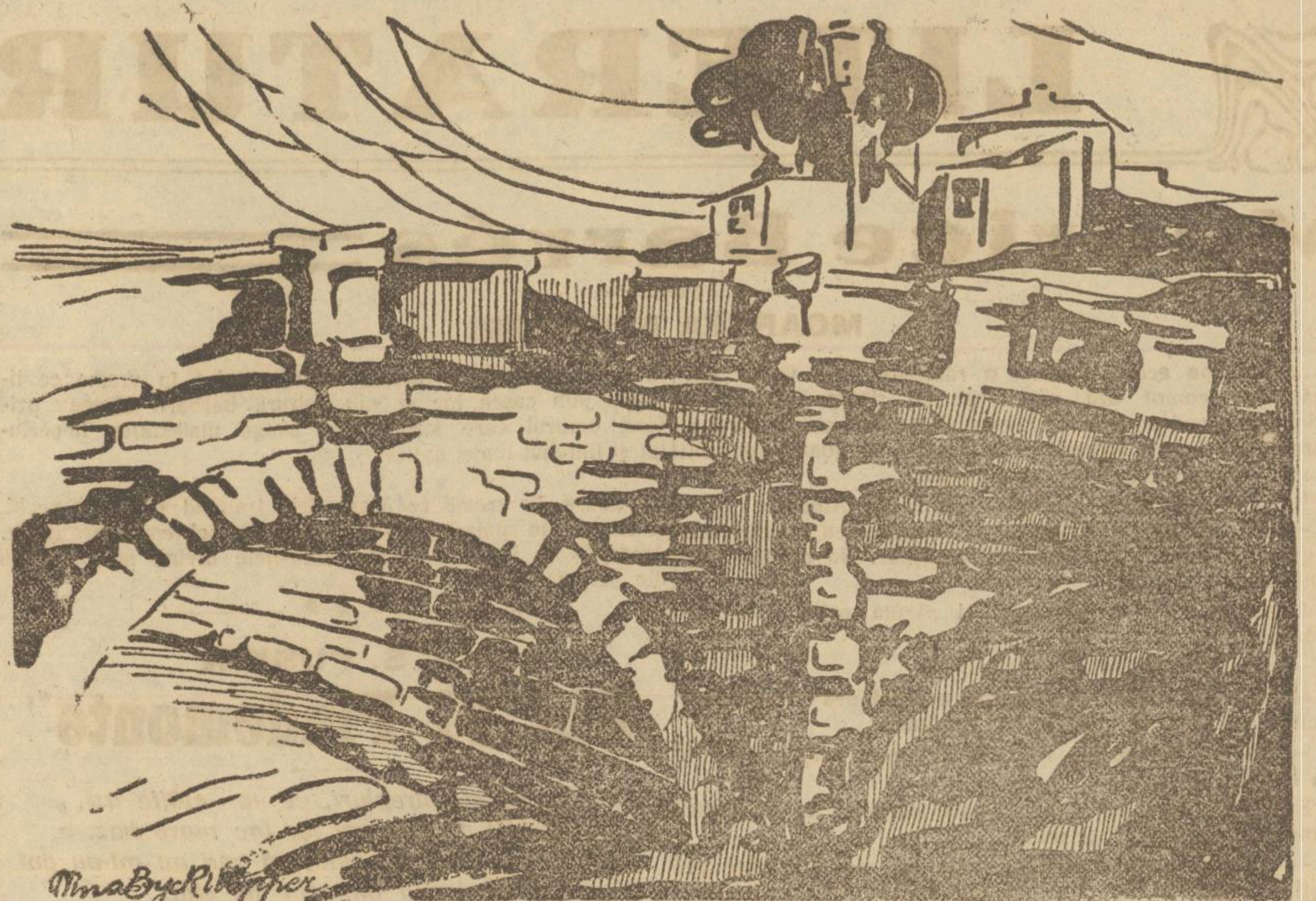

St. O. Iosif

Şi-oricâte încă am avea de spus,
Mai bine să sfinţim apropierea
Acestui ceas însângerat de-apus,

Şi să tăcem, cum tac cei ce s'au dus
In lumea unde tace şi durerea:
Nimic nu e mai sfânt decât tăcerea.

STEO.

CHIPURI şi ICOANE

Din povestirile lui Moş Andrei

de I. Agârbiceanu

TRUFIA VIEŢII

Zarvă destulă, neînţelegeri şi certe au pricinuit în lunile cele dintâiu după războiu, bărbaţii întorşi din bătae. Din cât pământ au bătut, din câtă lume au văzut, din câte grozăvii au scăpat, din câte minuni au auzit s'au întors în Dumbrăveni cu capul mare. In zilele cele dintâi ale „revoluţiei" cum ziceau ei au băgat groază în sat cu puşcăturile lor în vânt, ziua, noaptea, de nu te mai puteai odihni. Umblau cete-cete, se 'ntărâtau unii pe alţii, aruncau vorbe mari despre slobozenie şi despre căderea de veci a domnilor, scoteau din pivniţele crîşmelor poloboacele şi chemau pe toată lumea la ospăţ. Voiau cu orice preţ să facă o faptă din care să vedem şi noi cei proşti, cei rămaşi acasă, că ei sunt stăpâni pe lume şi pe ţară. Intr'o noapte, după ce au băut vinul crâşmarului, au eşit în drum şi au spart ferestrele cu pietre. Crâşmarul a eşit după ei, i-a înfruntat. A vărsat ulei pe foc. Căci de-aici au dat năvală asupra unei magazii a satului, au spart uşa, şi au zvârlit în drum toată varza câtă era acolo. Primăria adusese varză de departe că la noi nu se făcuse anul acela. Era varza oamenilor, varza lor. Dimineaţa tot ei, ajutaţi de neveste, au trebuit s'o ducă la la loc în magazie.

Intâmplarea asta le-a mai potolit focul de-a face revoluţie. Erau cam ruşinaţi ducând în braţe căpăţânile de varză. Dar, atunci dându-şi seama că-s în Dumbrăveni, şi aducându-şi aminte cu ce gânduri au venit acasă, au dat busna la primărie. Nu le mai trebuia primarul cel vechiu, casierul cel vechiu, nu-i mai voiau pe juraţi, pe colectoru' de dare, pe nime dintre vechii slujbaşi.

— In fruntea satului nu mai suferim pe cei ce-au ruginit acasă!

— Nu ne mai trebue vechiturile!

— La o parte cu cei ce-au mâncat ajutoarele nevestelor şi a copiilor noştri.

— Jos cu dujmanii poporului!

Mă rog! Era o aprindere şi-o lărmălaie de lătrau câinii şi se aruncau în lanţuri să se sugrume, nu alta.

— De-acum e rândul nostru!

— Destul aţi muls satul.

Primarul Nicodim, om cuminte, că dumneata-i ştii domnişorule Vasilică, nu s'a prins cu nebunii. „Nu mă mai vreţi? Bine! Nu-i nici o supărare! Da pe urmă, de veţi încurca lucrurile să mă rugaţi să le descurc".

A făcut semn cu mâna, şi toţi sluşbaşii cei vechi, au pornit după el. Om cuminte Nicodim! Şasesprezece ani a fost primar în Dumbrăveni şi odată n'a încurcat trebile satului. Şi om de omenie! Ce strigau aceia, că le-a mâncat primăria ajutoarele femeilor celor duşi în bătae, nici ei nu credeau. Că nici o femee nu putea să-şi vândă sufletul necuratului cu aşa minciună. Rânduială ca la noi cu banii ăştia, mai rar, domnişorule Vasilică! Nu-i vorbă, şi domnu' Michel notaru' era omul legii şi nu s'ar fi abătut dela ea să-l fi picat cu lumânarea.

Dar oamenii, cum ţi-am spus, s'au înapoiat din bătae cu capul mare cât baniţa. Cum să nu fie mai mari şi poruncitori în sat ei cari au stat cu puşca în spate, patru ani? Cum ar mai fi ascultat de alţii ei care ştiau câte'n lună şi soare?

Se trezise în ei trufia vieţii, domnişorule Vasilică. Din bătae şi din prăpădul de-acolo s'au întors cu fum la cap: să răstoarne tot ce-a fost şi să clădească ei din nou, după ştiinţa lor. Blestemat fum, care le-a ţinut multă vreme minţile întunecate.

Larma la primărie a început cu adevărat numai după ce s'a dus Nicodim cu ceilalţi sluşbaşi. Toţi strigau deodată, apoi începeau să vorbească tare, părea că vreau urcarea pe mese, pe scaune. Unul vorbea poporului stând în picioare în fereastra primăriei.

Ce nu spuneau? Câte bazaconii toate! Că s'a isprăvit cu stăpânia domnilor, că dacă nu mai sunt ofiţeri nu mai trebue să fie nici domni. Că nu le mai trebue popi şi dascăli şi notari, că ei sunt harnici să se cârmuiască singuri, că de-ar veni odată România să le facă lor dreptate!

Tot vorbind prăpăstii cine crezi că a avut răsuflet mai lung şi a rămas la urmă singur vorbind şi arătând cum trebue să fie primarul cel nou? Cine crezi, domnişorule Vasilică? Ei, iacă, de unde să gâceşti dumneata! Mărunţelu' a rămas! Gurăspartă, beţivanul şi stricatul ăla! Tae câinilor frunză, care şi cât a ţinut bătaia s'a încurcat mai mult prin spitale şi prin taberele din ţară, decât să-şi vadă de puşcă.

Şi fiindcă el a fost mai rău de gură, pe el l'au ales primar în Dumbrăveni. Şi tot aşa, ceilalţi slujbaşi au fost aleşi tot dintre cei cu gură mai mare. Să te ascunzi de ruşine, nu alta! Erau tot codaşii satului.

Primarul Nicodim, om cuminte, când a auzit a zimbit pe subt mustaţă şi a zis:

— Las' că-i bine aşa! Se va trece fumul dela cap în scurtă vreme!

Noua primărie, cu tot satul după ea, a pornit la preotul. Mărunţelu' se jurase să şteargă plata popii dela înmormântări şi dela celelalte slujbe de unde-i pica şi Sfinţiei sale câte ceva. Au fost oameni cuminţi cari s'au lăsat apucaţi şi ei de nebunia asta nouă, între ei doui curatori de-ai bisericii, şi se ţinură după Mărunţelu' să vadă ce va fi.

Popa cel nou, bine că era om tinăr, abea un copilandru dar avea minte de bătrân. Lăudă pe noul primar că se îngrijeşte de durerile şi păsurile poporului, vorbi de lumea nouă românească, lăudă pe cei ce-au suferit în războiu, apoi zise:

— Eu nici până acum n'am cerut nici o plată dela nime. Oamenii mi-au dat ce-au putut şi cât au vrut. Adevărat e oameni buni?

— Adevărat! răspunse poporul într'un glas.

— Cu dumneata, domnule primar, dacă vrei, iute cad la învoială: Iţi dau în scris că nu-ţi voi cere nici o plată pentru îngropare. De botezat eşti botezat, cununia o ai, alţi bani nu mai am ce să cer dela dumneata. Cât priveşte spoveditul, poţi veni când vei vrea, şti că nu ieau niciodată nici un ban.

Oamenii se cotiră, chicotiră, apoi izbucniră în râs. Tot satul ştia că Mărunţelu necum la spovedit, ear nici în biserică nu şi-a pus piciorul decând a răsărit din pruncie. Ştia, din auzite, şi popa cel nou.

Mărunţelu' se zăpăci, se uita cruciş, şi nu mai ştia ce să spună. Oamenii începură să se împrăştie. Incă din clipa aceea râdeau cu toţii de alegerea aceea de primar, pe când lui Mărunţelu' i s'a tăiat de-odată pofta de-a se avânta la lucruri mari.

Fumul cu care s'au întors oamenii din războiu a mai adiat ce-a adiat în capetele lor, apoi a început să se împrăştie. De pe urma lui n'a suferit pacea satului ca de pe urma furtişagurilor.

Au început să vină năcazuri nouă peste sat, să se pună la cale treburi nouă. Oamenii s'au apucat de plugărit şi cu cât se cufundau mai mult în trebile lor din naintea războiului cu cât îşi vedeau mai mult de casă, de curte, de ogoare, cu atât li se întorcea mintea cea dintâi la loc.

Slujbaşii cei noi, în frunte cu Mărunţelu', se încurcară repede în protocoale, în socoteli. Iar când aveau de-a pune la cale un lucru nou, sau să dea un răspuns în scris la o întrebare, se uitau unii la alţii ca viţelu la poarta cea nouă.

Veni legea cea mare cu împărţitu' pământului şi cu asta se sfârşi stăpânia lui Mărunţelu'. Oamenii văzură limpede că le trebue un om priceput, şi-l rugară pe Nicodim să-şi iea scaunul.

Dar' Nicodim, om cuminte, a zis aşa: „Lăsaţi-mi pe slujbaşii cei noi să văd care e bun de lucru şi priceput la trebile satului".

Şi după ce i-a muştruluit pe toţi două săptămâni, a ales dintre cei noi trei care s'au adeverit dornici de învăţătură şi harnici, iar ceilalţi au plecat, venind în locul lor atâţia din cei vechi.

Şi aşa nici n'a trecut o jumătate de an şi pacostea adusă peste Dumbrăveni de trufia vieţii celor întorşi cu capul mare din războiu, s'a risipit, a trecut ca o miazmă rea. Şi trebile satului s'au descurcat, limpezindu-se.

Nu mi-e greu mie să dau cu socoteala, domnişorule Vasilică, de unde se iscă fumul acela care i-a ameţit pe oameni de cap. Au văzut atâtea vieţi secerate, atâtea stăpânii prăbuşite, atâţia ofiţeri cu stelele tăiate, încât uşor li s'a putut sui la cap gândul că nimic din cea fost nu mai trebue să rămâe, şi că ei sunt cei chemaţi să facă rânduiala cea nouă a lumii. Dar vezi că lumea numai Dumnezeu o poate zidi din nou, domnişorule Vasilică. Oamenii pot numai s'o petecească. Şi bun e Dumnezeu dacă găsesc petece potrivite şi în loc să dreagă nu fac spărtura şi mai mare!

Trufia vieţii nu poate trăi, domnişorule Vasilică, alăturea de cuminţenia pământului. Să te apleci numai la sînul lui să asculţi cum se plămădeşte de pe 'ndelete şi cu răbdare picurul cel nou de vieaţă, să te dai muncii istovitoare care ajută rodirea unui spic de grâu, şi iute-ţi fuge gândul de trufie din inimă. Ce eşti tu şi ce poţi face tu singur? Nimic şi iar nimic decât dacă te 'nţelegi cu pământul şi cu cerul, cu boul din jug şi cu ploaia din nori, cu căldura şi cu lumina soarelui. Iar lucrare omenească numai cu înţelegere frăţească se poate. Intr'asta e toată tăria şi frumuseţea omului: Să se înţeleagă cu Dumnezeu, cu pământul şi cu semenul său.

(In No. viitor: **Oamenii de azi**).

LITERATURA STRAINA

Maurice Barrés

MOARTEA ATHENEEI

... In clipa aceea se auzi o rumoare care venea din piaţă, un sgomot urd amestecat cu ţipete înfricoşate. In depărtare vedeai cum se ridică nori de praf asemenea înaintărei unei turme. Solitarii! Aşa porniră în goană, oamenii cei mai sălbatici împotriva unei femei.

Lucius şi prietenii săi voiră s'o ia pe Athéné.

— „Nu mă au de cât pe mine, răspunse ea indicând cu un gest, bibliotecile şi statuile strămoşilor. Nu părăsesc pe exilaţi.

Amarylis căzu în genunchi şi sărută mâinile eroicei fecioare.

— „Nici odată!" reluă aceasta.

Măreţia sacrificiului îi dădea la această oră o frumuseţe necunoscută încă de muritori. Şi continua:

— „Să ne despărţim, fraţilor! Trecerea prin grădini e încă liberă.

Ea ghici refuzul lor şi buzele care aveau să fie pecetluite de moarte, consimţiră să mintă.

— „Numai capii creştinilor, zise ea, mai pot opri pe aceşti fanatici; ei ne ştiu nevinovaţi şi nobili; grăbiţi-vă de-i preveniţi!...

„Dar dacă s'ar întâmpla ceea ce vă înspăimântă, fereşte-te, Lucius, de orice amărăciune. Transmite fraţilor mei ultimul meu gând şi să-şi amintească mereu de strămoşi. Iar tu, Amarylis, pentru că eşti frumoasă, mângâie pe bărbaţii tineri; dacă s'ar întâmpla, — pot în aşteptarea sfârşitului să-mi închipui un astfel de lucru — dacă s'ar întâmpla ca unul dintre ei să fi suspinat vre-odată după mine şi că indiferenţa mea să-l fi îndurerat, roagă-l să mă erte şi spune-i că nimic nu e urât în casa lui Jupiter. Dar mi s'a părut că cea din urmă din neamul meu trebue să rămână fecioară mărginindu-se să conceapă nemurirea. Cum n'aveam pieptul larg al femeilor eroice, sufletul meu înseninat de Hellas, era plin numai de ea".

Amarylis, care plângea de câtva timp, izbucni în suspine, rupându-şi vestmintele după ea cu strigăte dureroase. Bătrânul şi Lucius nu-şi puteau opri lacrimile.

Athéné le zise cu blândeţe:

— „Prieteni, vă rog...

Amarylis tremura de spaimă.

Afară domnea o linişte înfricoşătoare. Simţeai aşteptarea unui oraş întreg care pândeşte înfăptuirea unei crime.

Fecioara zise bătrânului care, singur, rămăsese acolo:

— „Lasă-mă, tată!"

El răspunse plângând:

— „Te-am cunoscut când erai mică... Sunt foarte bătrân şi numai tu mă mai iubeşti din cei care trăesc....

De-odată tăcură amândoi.

Jos, pe pietre răsunau cadenţa unor paşi.

— „Legiunile!" ţipă el.

Şi amândoi simţiră o mare bucurie şi totuşi ceva care seamănă cu decepţia martirilor. Erau barbarii din solda imperiului cu căşti de aramă şi cu săbii care zăngăneau. Dar ce? Incotro? Vai, ce ruşine! Ei nu ocrotesc de cât oraşul. Sacrifică serapisul fanaticilor care aleargă cu suliţe, sălbatici în pielea lor de animale.

Athéné repetă:

— „Tată, pleacă, pentru că nu se cade să moară o femee sub privirile unui bărbat".

El încetase de-a mai plânge şi ridicând capul:

— „Linus fu sfâşiat de câini turbaţi, dar Orfeu îmblânzea, cântând, animalele sălbatice. Cel din urmă din umilii lor discipoli se mândrea cu ispita unui astfel de destin".

Fecioara nu mai încercă să-l oprească. Poate că se cădea să se declame versuri în faţa morţei urmaşei lui Platon şi a lui Homer.

De pe terasă, vedea cum blândul moşneag întâmpina mulţimea. De-abea deschise gura şi o piatră sfărâmă fruntea în dosul căreia cânta geniul poeţilor. Şi fecioara neprihănită nu vru să vadă mai mult. Dela poporul acesta lefăit în bestialitate ridică ea privirea spre cer, până la divinul Helios, pe care îl înconjoară imensitatea cerului unde se mişcă cele mai nobile suflete în ritmul aştrilor.

Se auziră sgomotul bârnelor care se izbeau de porţi şi glasuri care urlau moartea.

Ca o preoteasă, care cu o liniştită seninătate într'o zi solemnă, îndeplineşte prescripţiile sfinte după obiceiul străvechi, Athéné işi întoarse privirea spre îndepărtata şi credincioasa patrie din Hellas.

— „Adio, zicea ea, mamă! Mama strămoşilor noştri. Atenă, care nu eşti de cât o armonioasă ruină, acuma când mă smulg din viaţă, te salut în ultima mea invocare.

„Mi-ai îndulcit tinereţea, mi-ai dat un refugiu în gloria ta, ca să fiu păzită de lucrurile urâte, de mediocritate şi suferinţă. De-ar fi depins de tine, aş fi cunoscut dulceaţa zâmbetului.

„Ai pus în mine gândurile tale cele mai nobile şi ritmurile tale cele mai armonioase şi nu te-ai temut ca slăbiciunea mea de femee şi fecioară să fi înşelat geniul tău. Şi-acuma, mamă, pentru că vrei să mă mântui, arată-mi străvechea taină de a muri frumos".

Apoi adresându-se statuilor lui Homer şi Platon:

— „Intr'o zi când visam la umbra voastră, învăţai că un gând frumos valorează mai mult de cât o faptă frumoasă. Şi totuşi trebuie să mă mulţumesc de a muri frumos. Trupul e frumos, dar e mai bine să sufere el, de cât spiritul. Să mă despart de voi ar însemna să-mi întristez sufletul pentru totdeauna. Moartea mea nu va jicni liniştea voastră şi sângele meu va spăla zidurile locuinţei voastre sufleteşti".

Se aplecă să privească în curte. Ici şi colo sburau porumbeii. Rămase să privească o clipă plantele, dobitoacele, viaţa pe care mereu a despreţuit-o, şi această din urmă secundă îi păru delicioasă.

Işi acoperi faţa cu un voal lung şi apăru în capul scărilor ca s'o vadă mulţimea. La început lumea se desfăcu în faţa ei, căci umbletul îi era de zeiţă şi nimeni nu-i vedea buzele palide. Dar puterile şovăiră în faţa curajului şi Athéné leşină pe pietre.

Atunci, ca fălcile unui animal feroce, mulţimea se strânse la loc şi membrele fecioarei fură smulse în vreme ce liniştiţi sub casca lor şi sub vulturi, barbarii rânjeau privind omorul care stropea cu sânge majestatea imperiului şi linţoliul lumei antice.

Seara, în vreme ce Alexandria trădând veacurile vechi, se smucea în spaimă şi delir ca ţipetele unei femei care naşte, Amarylis şi Lucius căutau rămăşiţele divine ale fecioarei din Serapis.

* * *

A. S. PUŞKIN

Din VI Pindemonte*)

De faimoasele drepturi, ce pe—atâţia azi,
I-au zăpăcit de cap, eu nu fac mare haz.
Nu murmur nici de cum, că zeii nu mi-au dat
Menirea să discut impozite de stat,
Sau să aţiţ războiu şi vrajbă între regi.
Nu-mi pasă dacă liber pe naivi şi blegi
Îi păcăleşte presa; nici atunci când gura
Limbutului bufon o 'mpiedică cenzura.
Sunt „vorbe—vorbe - vorbe", ce se spun adese
De alte drepturi mult mai sfinte, mai alese,
De altă libertate-mi este mie dor.

Puşchin

Ascultă de-un monarh, ascultă de popor,
Nu e tot una? Nu e oare tot sclavie?
A! Dar a nu lucra decât ce-mi place mie;
A nu da socoteli la nimeni de nimic;
A nu 'ndoi spinarea, nici gândul cel mai mic,
Nici conştiinţa pentru slavă sau livrea;
A rătăci precum mi-i voia, ici—colea,
Sorbind frumosul din nemărginita fire
Şi 'n faţa—a tot ce e divină plăznuire
De geniu inspirat, s'adăp extazul meu,
Aceste drepturi vreu!

Eu te-am iubit

Eu te-am iubit. Iubirea-mi poate nu e
Cu totul încă stinsă 'n pieptul meu.
Dar nici un gest nu vreu să ţi-o mai spuie,
Să te mai tulbur cu nimic nu vreu.

Eu te-am iubit tăcut, cu disperare,
Când sfiicios, când ros de gelozii;
Aşa curat, cu—atâta adorare,
Cum, deie Domnul, de-altul să mai fii.

Din ruseşte de

Dr. A. Bortkievici şi C. Iordăchescu

*) Spre a deruta cenzura, Puşkin obişnuia pentru unele poezii s'afirme că sunt traduceri după autori cunoscuţi, său imaginari. Poezia de faţă în manuscript e trecută ca traducere, mai întâi după A. de Musset, apoi după Ippolito Pindemonte, In realitate e originală.

O dragoste desăvârşită

Fragment din nuvela „SULAMITA"

de CUPRIN

Şi era a şaptea noapte de când dura marea dragoste a împăratului Solomon.

Straniu de blânde şi adânc duioase fură desmierdările împăratului şi ale Sulamitei în noaptea aceea. Toate vorbele, îmbrăţişările şi sărutările lor fuseseră învăluite de o sfială prudentă, de o mâhnire înduioşată, de o presimţire îndepărtată, dar rea.

Privind cerul prin fereastra, pe când ziua se'ngâna cu noaptea, şi noaptea începea să doboare amurgul de seară, Sulamita îşi opri ochii la un astru de culoare azurie deschisă ce licăria domol şi duios.

— Cum se numeşte steaua aceasta, iubite? — întrebă Sulamita.

— Aceasta este steaua Sopdit, răspunse împăratul. — Ea este o stea sacră. Din povestirile magilor asirieni, reese că după moartea trupului, sufletele noastre sălăşluesc pe steaua aceasta.

— Şi tu crezi lucrul acesta, împărate?

Solomon nu răspunse. Mâna-i dreaptă se odihnea sub capul Sulamitei, iar cu cea stângă — o îmbrăţişa, şi ea resimţea suflarea lui mirositoare pe sine, pe păru-i şi pe tâmple.

— Poate că ne vom revedea acolo, împărate, după ce vom muri? întrebă Sulamita cu îngrijorare.

Impăratul tăcu şi de data aceasta.

— Răspunde-mi ceva iubite, — îl rugă Sulamita cu sfială.

Atunci împăratul zise:

— Viaţa omenească e scurtă, timpul însă este nemărginit şi materia nemuritoare. Omul moare şi prin putrezirea trupului său îngraşă pământul, pământul dă hrană spicului, spicul hrăneşte grăuntele, omul mănâncă pâine şi cu ea îşi hrăneşte trupul său. Trec bezne şi sumedenii întregi de veacuri şi totul se repetă în lumea aceasta, — se repetă oamenii, fiarele, pietrele şi plantele. Şi în mişcarea circulară şi variată a timpului şi a materiei se repetă şi oamenii, ne repetăm şi noi, iubita mea. Şi acest lucru e tot atât de firesc şi adevărat ca şi faptul că dacă am umplea un sac cu nisip şi pietricele de mare şi am arunca acolo numai un singur safir, mai curând sau mai târziu, tu ai găsi acolo această piatră preţioasă, oricât ar trebui să scoţi câte un firisor de nisip şi câte o pietricică din sacul plin... Ne vom revedea, Sulamito, dar nu ne vom recunoaşte unul pre altul. Inimile noastre însă, vor căuta cu dor şi mare bucurie întâlnirea aceasta, ele se vor repezi cu avânt una către alta, ca şi acuma, fiindcă noi ne-am mai întâlnit odată, dar nu ţinem minte lucrul acesta.

— Nu, împăratul meu, nu! Eu ţin minte. Când stăteai la fereastra mea şi mă chemai: „Frumoasa mea, vino, căci capu-mi este udat de roua nopţei!" — atunci îmi adusei aminte de tine, te recunoscui de-odată şi un fior şi mare bucurie mi-au pătruns în suflet şi mi-au străpuns inima... Spune-mi, împăratu-meu, spune-mi, Solomon: iată că voi muri eu mai înainte... voi muri mâine... şi atunci îţi vei aduce aminte de fetiţa negricioasă, de fetiţa dogorâtă de soare, din podgorii, îţi vei aduce tu aminte atunci de Sulamita?

Şi, neliniştit de grija ei, împăratul îngână, strângând-o către pieptu-său:

— Să nu mai vorbeşti astfel niciodată... Să nu mai grăeşti aşa, o Sulamită! Tu eşti aleasă de Dumnezeu, eşti unica, eşti împărăteasa sufletului meu... Moartea nu se va atinge de tine...

Un sunet de aramă, ascuţit şi asurzitor, începu să clocotească deasupra Ierusalimului. El tremura timp îndelungat şi trist, tremură melancolic, despicând văzduhul liniştit şi chiar după ce se stinse cu totul, undele lui tremurătoare încă multă vreme plutiseră în liniştea nopţii.

— Sună în templul idolatru al zeiţei Isis. — zise împăratul. Sunetul acesta vesteşte că acolo s'a săvârşit misterul.

— Mi-s'a făcut groază, iubite, — rosti Sulamita pe şoptite. O groază neagră mi-a străpuns sufletul... Nu vreau să mor... Incă n'am avut destulă vreme să mă satur de dulceaţa îmbrăţişărilor tale... Strânge-mă'n braţele tale... Strânge-mă către pieptu-ţi, dar strânge-mă mai tare, mai puternic... Pune-mă ca o pecetie pre inima ta, ca o pecetie pre braţele tale!...

— Să nu ai frică de moarte, Sulamita! Pentrucă dragostea este tot atât de puternică ca şi moartea... Izgoneşte din sufletu-ţi toate gândurile rele şi triste. Dacă vrei, îţi voi povesti despre războaiele lui David, despre petrecerile şi vânătorile faraonului Sussakim... Vrei să asculţi unul din basmele născute în ţara Ofirului?... Poate vei vrea să-ţi povestesc despre minunile Bacramaditei?

— Da, împăratul meu. Căci ştii bine cum îmi creşte inima de bucurie când te-ascult! Dar înainte de toate vreau să te rog un lucru...

— O, Sulamita, — ori ce vei dori! Cere-mi chiar viaţa şi îţi voi da-o cu bucurie şi dragoste. Imi va părea rău numai că cu un preţ prea mic am răscumpărat dragostea ta.

Sulamita zâmbi în întunericul nopţii şi, beată de fericire şi dragoste, îngână împăratului la ureche, cuprinzându-l de gât:

— Rogu-te la revărsatul zorilor... să ne ducem colo... la vie... Colo, la verdeaţă, în întunericul chiparoşilor şi al cedrilor, colo, lângă zidul de piatră, unde mi-ai răpit sufletul... Rogu-te, iubitul meu. Acolo îţi voi arăta din nou desmierdările mele şi dragostea mea...

Fărmecat de vorbele-i, împăratul sărută gura iubitei sale.

Dar Sulamita tresări de-odată, se sculă din culcuşul său şi începu să tragă cu urechea.

— Da' ce-i cu tine copiliţă dragă?... Ce te-a speriat? — o întrebă Solomon.

— Dă-mi voie, iubite... Vine cineva... Da... Aud paşii cuiva,

Ea tăcu... Şi era o linişte desăvârşită, încât amândoi auzeau cum se băteau inimile lor.

Un sgomot uşor se auzi după uşă, apoi ea se deschise îndată şi fără sgomot.

— Cine-i acolo? — strigă Solomon.

Dar Sulamita sărise acuma din culcuş şi cu o iuţeală fulgerătoare se repezi spre întâmpinarea siluetei negre a omului cu paloşul strălucitor în mână. Şi'n aceiaş clipă, străpunsă de o lovitură fulgerătoare şi slobozind un ţipăt asemănător unui strigăt de mirare, ea căzu doborâtă.

Solomon sparse cu mâna cortina de cornalină ce întuneca lumina candelei de noapte. Il văzu pe Eliav, stând la uşă aplecat puţin deasupra trupului fetiţei şi clătinându-se ca şi când ar fi fost beat. Ostaşul tânăr ridică capul sub revărsarea privirilor lui Solomon şi, dând cu ochii de ochii înfuriaţi şi groaznici ai împăratului, se îngălbeni şi gemu. O groază supranaturală îi schimbă şi-i sluţi trăsăturile feţei. Şi îndată, încovoindu-se, ascunzând sfios capul în togă ca şi când ar fi fost un şacal speriat, începu să se retragă din sală, târându-se.

Dar împăratul îl opri, rostind numai trei cuvinte:

— Cine te-a 'ndemnat?

Tremurând de groază şi clănţănind din dinţi, cu ochii înălbiţi de spaimă, ostaşul tânăr strecură surd:

— Impărăteasa Astis...

— Pleacă, — îi porunci împăratul. — Spune strajei de rând să te străjuiască.

Prin mulţimea de săli ale palatului oamenii începură îndată s'alerge cu luminile aprinse, şi toate colţurile palatului s'au luminat îndată. Au venit medicii, s'au adunat comandanţii oştirilor şi prietenii împăratului.

Marele medic zise:

— Impărate, acuma nu mai poate ajuta nici ştiinţa şi nici Dumnezeu. Ea va muri îndată ce îi vom scoate paloşul rămas în piept.

Dar în timpul acesta Sulamita îşi reveni în fire şi rosti cu'n zâmbet liniştit:

— Imi este sete.

După ce bău, ea îşi opri asupra împăratului ochii săi luminaţi de un zâmbet frumos şi plin de duioşie şi nu-i mai luă de pe el. Iar Solomon stătea în genunchi dinaintea patului ei, despuiat ca şi ea, fără să bage de seamă că genunchii lui se scaldă în sângele ei şi că mâinile îi sunt sângerate în sângele-roşu-deschis.

Şi, privind pe iubitul său cu 'n zâmbet blând şi silindu-se din răsputeri, prea-frumoasa Sulamita, grăi astfel:

— Iţi mulţumesc, împăratul meu, pentru toate: pentru dragostea ta, pentru frumuseţea ta, pentru înţelepciunea ta de care mi-ai dat voie să mă ating cu buzele mele şi din care m'am adăpat ca dintr'un izvor de dulceaţă. Lasă-mă să-ţi sărut mâinile nu le lua dela gura mea, câtă vreme va mai rămânea măcar un pic de suflet în mine. N'a fost şi nici că va fi vre-odată o femeie mai fericită ca mine. Iţi mulţumesc, împăratul meu, prea-frumosul meu. Să-ţi aduci aminte câte odată de sclava ta, de Sulamita dogorită de soare.....

Şi împăratul îi răspunse cu un glas adânc, strecurând câte un cuvânt:

— Atâta timp cât oamenii se vor mai iubi unul pre altul, atâta vreme cât frumuseţea trupului şi a sufletului vor rămânea visul cel mai presus şi mai dulce dintre toate visurile pe lume, — îţi jur, Sulamită, că până atunci numele tău, în curgerea şirurilor întregi de veacuri, va fi rostit cu smerenie şi mulţumire.

La revărsatul zorilor, Sulamita se stinse din viaţă.

Atunci împăratul se sculă, porunci să-i aducă apă de spălat, se împodobi în chitonul purpuriu, cel mai splendid şi brodat cu aur, şi-şi puse pe cap cununa de rubine roşii ca sângele.

După aceasta, îl chemă pe Vaneia şi-l zise liniştit:

— Vaneia, te vei duce şi-l vei omorî pe Eliav.

Dar bătrânul îşi ascunse faţa cu mâinile şi se prosternă la picioarele împăratului.

— Impărate, dar Eliav e nepotul meu!

— Vaneia, auzit-ai ce ţi-am spus?

— Impărate, iartă-mă, nu mă îngrozi cu mânia ta. Porunceşte altcuiva să facă lucrul acesta. Eliav, ieşind din palat, a alergat în templu şi s'a apucat cu mâinile de cornul jertfelnicului. Sunt bătrân, viaţa-mi este pe sfârşite şi nu pot să ieu pe suflet această crimă îndoită.

Dar împăratul ripostă:

— Bine, Vaneia, dar când ţi-am poruncit să-l omori pe fratele-meu Adonie, — cu toate că şi el se apucase cu mâinile de cornul sacru al jertfelnicului, — atunci cum de n'ai cutezat să te 'mpotriveşti?

— Iartă-mă! Cruţă-mă, împărate!

— Ridică-ţi faţa! — îi porunci Solomon.

Şi, ridicându-şi capul, Vaneia dădu cu ochii de ochii împăratului, se ridică apoi îndată de pe podeală şi ascultător se îndreptă spre ieşire.

Apoi, întorcându-se către Ahessar, supraveghetor al palatului şi vornic, porunci:

— Pe împărăteasa Astis nu o voi omorî. Las-o să trăiască cum vrea şi să moară unde va dori. Dar de azi înainte ea nu-mi va mai vedea faţa niciodată. Ahessar, ai grijă şi găteşte caravana chiar astăzi şi o condu pe împărăteasă până la portul din Iafa, apoi de acolo — spre Egipt, la faraonul Sussakim. Acuma să plece toţi.....

Şi, rămânând faţă 'n faţă cu trupul Sulamitei, el privi multă vreme trăsăturile-i prea-frumoase. Faţa-i era albă şi frumoasă ca niciodată în viaţa ei. Buzele-i deschise pe jumătate, acele buze pe care le sărutase Solomon de abia cu o jumătate de ceas înainte, — zâmbiau misterios şi fericit, iar dinţii, umezi încă şi acuma, de abia străluciau sub ele.

Mult timp a contemplat împăratul iubita sa moartă; apoi atinse uşurel, încetişor cu degetele fruntea-i care începea deja să piardă căldura vieţii, şi plecă din sală cu paşii tărăgănaţi.

După uşă îl aştepta marele preot Azarie, fiul lui Sadochie. Apropiindu-se de împărat, îl întrebă pe acesta:

— Ce să facem noi cu cadavrul acestei femei? Azi e Sâmbătă.

Şi împăratul îşi aduse aminte cum murise mai mulţi ani înapoi tată-său şi cum zăcea atunci cadavrul lui în nisip, începând să putrezească. Câinii, aduşi de putoarea cadavrului, începuse să umble şi să hoinărească în jurul lui cu ochii aprinşi de foame, de poftă şi lăcomie. Şi, întocmai ca şi acuma, marele preot — pe atunci tatăl lui Azarie, un bătrân neputincios — îl întrebă şi atunci:

— Iată că zace tată-tău şi câinii pot să-i sfâşie cadavrul... Ce să facem cu el? Să dăm cinstea cuvenită amintirei împăratului şi să spurcăm Sâmbăta, sau să cinstim Sâmbăta, lăsând cadavrul tatălui tău să-l sfâşie câinii?

Atunci Solomon răspunse:

— Lăsaţi-l. Un câine viu e mai folositor ca un leu mort.

Şi acuma, amintindu-şi întâmplarea aceea, i se zdrobi inima de mâhnire şi frică.

Fără să răspundă ceva marelui preot, el îşi continuă mersul mai departe, plecând în sala de judecată.

Ca şi totdeauna, cei doi scriitori ai împăratului, Elihover şi Ahia, şi 'n dimineaţa aceasta şedeau pe rogojini, de amândouă părţi ale tronului, ţinând de-a-gata, sulişoare de papirus, cerneală şi trestii. La intrarea împăratului, ei se sculară şi i-se închinară până la pământ. Iar împăratul se aşeză pe tronul său de fildeş, împodobit cu ornamente de aur, se rezemă cu cotul de spinarea leului de aur, aplecă capul în jos, rezemându-l cu palma, şi porunci:

— Scrieţi!

„Pune-mă ca o pecetie pre inima ta, ca un inel pe braţul tău, pentrucă dragostea este tare ca moartea şi ca iadul de crudă este râvna: săgeţile ei sunt ca săgeţile de foc".

Apoi, după ce tăcu cu desăvârşire un timp atât de 'ndelungat, că scriitorii se neliniştiseră şi-şi întrerupseră suflarea, zise:

Lăsaţi-mă singur.

Şi toată ziua, până la cele dintâiu umbre ale serii, împăratul rămase singur cu gândurile, cu cugetările sale. Şi nimeni n'a cutezat să intre în ziua aceea în sala mare şi goală a judecătoriei.

(trad. de Ioan Cazacu)

NOTE

Knut Hamsun celebrul romancier norvegian, din opera căruia a apărut în traducere românească vestita „Foame", publică acum un nou roman în două volume intitulat: „Siste Kapital" — Capitolul din urmă — în care descrie viaţa liniştită a bolnavilor într'un sanatoriu din munţii Scandinavei. Romanul, de-abea apărut în limba norvegiană, a început să fie tradus în toate limbile şi editorii plătesc sume fabuloase, ca să poată apărea cât mai curând.

* * *

Unul din cei mai de seamă dramaturgi ai Franţei, care împreună cu Porto-Riche şi Dumas-fiul, reprezintă comedia psihologică şi analiza profundă a sufletului femeesc este Henry Beque (1837—1890). Cât a trăit, Becque, nu s'a bucurat de nici o glorie şi multă vreme după moartea lui, teatrul francez părea să-l desconsidere. A trebuit marea mişcare dela 1880, provocată de Antoine, pentru ca lumea să revină la piesele unui maestru uitat.

Acuma se pune la cale o comemorare a autorului „Corbilor" şi la matineul ce se va da într'o sală de teatru, cei mai străluciţi reprezentanţi ai scenei pariziene vor juca scene din: „Pariziana" din „Paiaţele" şi „Femeile Cinstite".

In România s'a reprezentat la Teatrul Naţional (direcţiunea Pompiliu Eliade): „Corbii" şi Compania Bulandra a jucat „Pariziana".

* * *

Revue des Deux-Mondes publică, în ultimul său număr, un articol documentat şi amuzant prin fina sa ironie, semnat de Marcel Bouteron, despre prima tragedie a lui Balzac. Familia celui ce-avea să scrie vestitul ciclul al „Comediei Umane" vroia cu orice preţ să-l facă pe Honoré notar. I se dădu un răgaz de un an de zile, în care timp să arate dacă are vre-o chiemare pentru literatură. Tânărul entuziast, care asvârlea legile şi dosarele notarilor, pentru a observa viaţa, se puse să scrie o tragedie cu subiectul din istoria Engliterei. Intr'un an termină „Cromwell" în versuri. Manuscrisul piesei fu găsit de-abea acuma şi se află în posesia editorilor dela Calman Levy.

* * *

Un nou Maeterlinck ne înfăţişează teatrul de l'Oeuvre, din Paris, reprezentând comedia „Berniquet" de autorul „Monna-Vannei".

E un act plin de umor, de situaţii neprevăzute şi abundă de spirit. Nimeni nu şi-ar fi închipuit că Maeterlinck poate rivaliza cu Courteline.

Berniqnet, un burghez liniştit se întoarce acasă şi surprinde pe soţia sa Pierrette cu un prieten. Femeea recunoaşte că l'a înşelat, dar de... trădare nu poate fi vorba de oarece nefiind bănuită nu-şi minţise soţul.

Farsa devine şi mai grotească, atunci când femeea mărturiseşte, că greşeala ei e datorită dragostei pentru soţ. Amantul vroia să-l omoare din gelozie şi ea s'a supus ca să scape viaţa bărbatului.

Publicul a aplaudat piesa şi critica dramatică s'a amuzat de amuzamentul unui scriitor care petrece...

* * *

Povestea cehă „Moştenirea părintească" tradusă în româneşte de marele filoromân abatele Zavoral, vice-preşedintele senatului cehoslovac şi apărută în „Adevĕrul literar şi artistic" No. 155 a fost reprodusă din „Călindarul Săteanului" pe anul 1924, care va apare în editura Krafft în Sibiu.

* * *

FRÂNTURI

CARAGIALE...

Am parcurs almanachul P. T. T., pe a cărui copertă an vultur verde, cu plicul în cioc, își întinde aripile subt un fel de portativ întins și susținut pe de lături de cești 'n porțelan. L-am parcurs vertiginos, și am dat dreptate proverbului englez (întru câtva amplificat în traducerea mea): „Capul chel se tunde fulgerător de repede". Dacă n'ar fi fost o schiță de Lia Hârsu, sonetele lirice ale lui Voevidca și un alt sonet asupra prețurilor maximale, datorit talentatului Ignătescu-Jap, cronicarul sentimentalo-umoristic al *Arhivei C. F. R.*, — literatura ar fi fost absentă din acest almanah întocmit de oficiantul superior gradul III Junini Eliseu, și de oficianții inferiori gr. I și II: Stănescu Dumitru, Apostolescu Virgil, Mateescu Stanciu și Gasparovici Mircea.

Dar un *haz* mi-a atras, la pagina 93, deosebita luare-aminte. Iată-l:

Vatajelul, (bătând cu un ciomag în poartă)
Măi cel din casă mă,
Cel din casă.— Cine, eu mă ?
Vatajelul. — Da mă.
Cel din casă. — Ce e mă ?
Vatajelul. — Ai o scrisoare mă.
Cel din casă. — Cine mă ?
Vatajelul. — Tu mă,
Cel din casă. — Eu mă ?
Vatajelul. — Da mă,
Cel din casă. — Unde-i mă ?
Vatajelul. — Cine mă ?
Cel din casă. —Scrisoarea mă
Vatajelul. — Apoi, să vii la primărie să o ei.

Hazul e întitulat: „Impărțirea scrisorilor la Țară în anul 1848" și e semnat cu inițiala *M.* Se poate să și fie o glumă veche, de acum trei sferturi de veac; cercurile literare românești o cunosc însă numai de vreo 28 de ani. Și acei cari știu *șarja* de prin Fevruar 1894, se așteptau s'o vadă iscălită *I. L. C.* Ea fusese cauza unui duel literar, iute terminat, fără biruință și fără înfrângere, între I. L. Caragiale și A. Vlahuță, în următoarele împrejurări:

In revista *Vatra* — scoasă în 1894 de Carageale, Coșbuc și Slavici — s'a tipărit, la pag. 91 a numărului 3, la rubrica „Anecdote", următoarea schiță dialogată, cu nostime quiproquo-uri, cu prompte replici, o minune a *genului:*

Cum se înțeleg țăranii.— Straja satului vine la casa unui țăran și-i bate în geam. Se încinge o conversație. — Hei, mă din casă! — Cine ? — Tu!

— Eu ? — Pă cine ! — Ce-i ? — Cum ce-i ? — Păi ce-i ? — Ai o scrisoare ! — Cine mă ? — Tu.

— Eu ? — Păi cine. — Ado 'ncoa ! — Ce, mă ?

— Scrisoarea. — Ce scrisoare ? — Știu eu ce scrisoare ! — Trebue să plătești ! — Ce, mă ? — Cum, ce ?

— Ce să plătesc ? — Porto. — Cine ? — Tu. — Eu ?

— Păi tu. — Ce porto, mă ? — Iaca, porto.

— Cum așa ? — Păi, știu ! — Nu-i plătită ?

— Ce ? — Scrisoarea. — Ehei ! — Cum ehei ?

— Ai să dai, mă ! — Ce ? — Bani. — Ce bani ? — Porto. — Cât, mă ? — Ce cât ?

— Câți bani, mă ? — 15. — Păi !

— Dar dece, mă ? — Nu știu. — Iaca 15.

— Așa. — Ei, dămi-o ! — Ce, mă ? — Scrisoarea. — Ce scrisoare ! — Care ai adus-o... — Eu, mă ? — Păi cine. — N'am adus-o.

— Păi cum ? — Nu-i la mine. — Asta-i !

— Cum asta-i ? — Unde-i, mă ? — Cine ?

— Scrisoarea. — La primărie. — Ba la dracul ! — Ba, așa — Păi, cum ?

— Să te duci să ți-o iei.

Imediat în *„Vieața"* lui Vlahuță și a doctorului Urechiă (în numărul dela 20 Februar 1894, anul I no. 13) cineva, care semna „El". parodia, cu sudălmi, gluma din *„Vatra"*. Iată o parte, — cam până unde încep injuriile:

— Ai priceput, mă ?
— Nu, mă.
— Nici eu, mă.
— De loc, mă ?
— Ba, parcă nițel... mă.
— Ei, ce, mă ?
— Vrea să zică că noi suntem proști, mă, și el afurisit, împelițat mă...
— Noi proști ?
— Da, mă ?
— Și el deștept...?
— Da, mă.
— Apoi cine a scris aia, [illegible]
— El, mă.
— Nu noi, mă ?
— Nu, mă...

Din punctul de vedere estetic, parodia era ***neizbutită***: sprintenelor, uimitor de scurtelor împletiri de'ntrebări și răspunsuri din anecdota *Vetrei*, le răspundeau în *Vieața* pe alocuri întregi fraze cacofonice.

Și apoi toată *atitudinea* față de fonografierea realistă a unor convorbiri rustice, aduce puțin a demagogie. Caragiale, — care scrisese schița cu intenții pur artistice și fără vreo tendință... reacționară, — s'a declarat jignit de atacul *Vieții*; și, în numărul 5 (p. 159) al *Vetrei*, la rubrica „Felurimi", a răspuns acestei provocări.

Desprind din replica maestrului:

Bucățica din **Vatra** este, cricine deprins o poate vedea, un un fel de **charge d'atelier**, cum o numesc francezii, care jucată, iar nu simplu citită, poate fi mai bine înțeleasă.

..Pentru că însă **Vatra** e luată peste picior de **Viața** cu privire la această glumă proastă, autorul acesteia e dator să se dea pe față: e de altminteri o glumă veche populară, care nu e decât aranjată de dânsul.

...Am onoare a declara d-lui A. Vlahuță că „ciocoiul cel prost", autorul acestei **charge**, sunt eu subscrisul.

...O prostie a noastră de 168 de cuvinte scurte n'o poate înghiți un om de gust ca d-sa fără să strâmbe din nas, pe câtă vreme alți muritori cu mai puțin gust au înghițit cărți de 168×2=336 de pagine mari fără să facă gură, șoptindu'și numai în barbă, cu umilință și rușine,.. de rușinea altcuiva: o 'nghițirăm și p'asta!

(Multiplicațiunea din replica lui Caragiale privia cele două tomuri ale romanului „Dan"). Vlahuță, răspunzând, se plânse de oarecari vorbe — colportate de către amici și binevoitori — ca pornite în contra scrierilor sale, din partea lui Ion Luca; și dete o serie de lămuriri nu tocmai lămuritoare, dar care însemnau oarecum întinderea unei punți de împăcare.

După un deceniu și ceva, avea să urmeze între Caragiale și Vlahuță un alt schimb de scrisori deschise, pe teme cu totul altele decât ceea prilejuită de o rea-înțelegere a unei glume bune, și de susceptibilități pe drept ori pe nedrept întemeiate.

Acest schimb de scrisori, care *nu* mai e duel, se poate citi în volumul „Dreptate".

II

Distinsului critic G. Ibrăileanu, hagiograful lui *Jupân Dumitrache Titircă Inimă-Rea* 1) îi va face —de sigur — o mare plăcere câtd va afla că eroul lui Caragiale a existat în carne, în ciolane și în mondir; că era bine cunoscut printre oamenii îmbrăcați precupețește din Bazaca de lângă piață și că-i saluta cu respect și temere, „sergentul de dorobanți Ion Niculescu, tistul gardiștilor de noapte din culoarea Roșie".

Il găsim pe Jupân Dumitrache în „Documente importante pentru facerea istoriei, zaverei dela 3 August (1865), în *Epoca*, ziar politic, literariu și industriale al cărui „redactor responsabile" era Grigorie Vulturescu.

Mi se va erta nedăunătoarea manie bibliografică mulțumită căreia, prin câte o digresiune, cetitorul face încă un pas în istoria tipăriturilor noastre. In Publicațiunile periodice românești, descriere bibliografică de Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu din serviciul Bibliotecii Academiei Române se spune despre „Epoca" lui Vulturescu:

Ziarul se servea abonaților ziarului suprimat „Opiniunea naționale" și continuă — pe lângă numerotația proprie — și cu numerotația acestuia.

A fost suprimat cu decretul Nr. 1049 din 27 August, 1865, publicat în „Monitorul oficial" nr. 190 din 28 Aug. 1865, p. 853.

In locul său apare „Actualitatea" care se servea abonaților ambelor ziare suprimate și care — pe lângă numerotația proprie — continuă și cu numerotația lor.

Or, în *Epoca*, anul I no. 8—38, de Marți 21 August (3 Septembrie) 1865, se publică un raport adresat onoratei *Primării* de către jandarmul Vasile Voicu, care declară că „găsindu-se de gardă cu ceilalți camarazi la ușa Ospelului, a văzut cum acea mulțime cu urlete, s'a repezit și a spart ușa cu geamuri care conduce la catul de sus, și unul numit *Dumitru Andrei, poreclit Inimă-Rea,* care se afla în mulțime, l-a apucat de piept, i-a rupt mondiru, l-a dat în mâna unor necunoscuți din ceată și a strigat: „sus, băieți, că sunt ciocoii în pod".

(Printre martori se găsesc: *Trică Mitrică* și *Ilie Chiriac).*

Ăsta ar fi jupân Dumitrache, înainte de-a fi ajuns căpitan în garda civică și în vremea când se punea încă în poblic cu un bagabonț. De pe urma lui ne-a rămas, dacă nu un autograf, în orice caz un document tipărit prin care (în numărul dela 27 August al *Epocei)* „combate și respinge cu Acte" învinuirile ce i se aduc, arătând că:

„Eu, în ziua de trei August, am venit în Piață pela 8 ore dimineață și pela opt ore și jumătate am fost la D. Ministru Crețulescu să iau rezultatul Petiției ce dedesem pentru gheretele înființate, de Municipalitate în piață... De aci am plecat pela nouă ore prin grădina Cișmigiu ca să mă întorc acasă prin Dudescu. Pe când însă treceam podul de lângă casa Domnului colonel Boteanu în care se află astăzi Poliția, d. Prefect mă strigă și-mi face semn mă urc sus..."

In întreg itinerariul, în crono-și chirologia aceasta, în enumerațiunea asta prolixă menită a stabili un *alibi* șiret, în ritmul care cere un bun interpret: cine din cei cari l-au *practicat* pe Caragiale nu recunoaște locul, timpul, gesturile, îndeletnicirile și graiul personagiilor din comediile lui ?

BARBU LAZAREANU

1) G. Ibrăileanu, **Note pe marginea cărților: „O noapte furtunoasă"**, în Viața Românească din Februar 1922 (anul XIV, no. 2). Vezi, cu deosebire paginile 265—267.

* * *

Dimineață

Răsăritul a scăpat
Dimineața peste sat
Din prelungu-i șorț de nor
Iar cucoși-au ciugulit-o
Și 'n ograde—au asvârlit-o
Din gâtlejul lor sonor...

Iată albe case 'n vale
Cum ridică, din glicină
Pleoapa lor de-oblon, agale
Și se spală cu lumină...

De prin vetre iese fumul
Iar din curți ieșit-au care,
Ce trezesc cu roata drumul...
La ogoare să le care...

La fântână, iată fete
Cu priviri surîzătoare,
Fete blonde care poartă
Dimineața prinsă 'n plete,
Ca pe-o floare...

Vintilă Russu Șirianu

Bătaea ceasului...

Bătaea ceasului târziu în noapte,
A ceasului de la biserică...
Acele sunete ritmate, șoapte
De-aramă 'n liniștea feerică...

Acele sunete misterioase
Ce vor să spue? Ce pomelnice
Inșiră peste miile de case?
Povestea celor ce-s vremelnice?

O dată, două, trei și dousprezece:
Ca dintr'o inimă suspinele.
Ah, inima de bronz în noaptea rece!
La ce bun toate, chiar și binele?...

Al. Vițianu

Epigrama contra lui Eminescu

Până și-a pierdut mintea întâia oară, Eminescu a fost contestat și insultat: e adeseori soarta poeților, cărora mai târziu li se ridică stutui.

Macedonski nu a fost nici primul, nici singurul care l'a lovit. Incă în anul 1882 N. Xenopol puplică în „Telegraful un portret al lui „Eminovici (citiți Eminescu, vă rog!)", în care arată că poetul purta „un gheroc negru, împrumutat"; că era „pururea plin de noroiu"; că „cizmele le înlocueștecu papuci și în acest hal i se întâmplă uneori să intre pe la Hugues, spre a căuta vreun stăpân al său, care nu șite sărmanul unde să se ascunză mai curând spre a nu fi văzut"; că poeziile acestui „individ" cuprind „nenumărate exemple de aberație mintală" și că doctorul Maudsley va trebui să-i rînduiască „o cură îndelungată la vreun stabiliment, bunăoară la Mărcuța".

Nimeni dintre cei, cari mai târziu au tăbărît asupra lui Macedonski, nu a protestat; nici chiar „protectorii", cărora munca și talentul lui Eminescu le aducea foloase directe. Din potrivă, N. Xenopol a devenit cu timpul răsfățatul Junimiștilor, ajungând chiar ministru, într'un cabinet prezidat de însuși T. Maiorescu.

Macedonski, care era în luptă cu **Direcția Nouă** dela **Convorbiri Literare**, reproduce acest portret în **Literatorul** 1). Eminescu a ripostat prin ziarul **Timpul**, desigur destul de usturător, căci în numărul din Iulie 1882, Macedonski scrie în **Literatorul** că atunci când a citit lui Maiorescu Noaptea de Noembrie, era de față și „d-l Eminovici, (citiți Eminescu, vă rog!) bulgarul, **care în „Timpul" mă înjură zilnic în modul cel mai grosolan."** 2)

După un ân, în Iulie 1883, fatalitatea face ca Macedonski să tipărească în **Literatorul**, unmătoarea epigramă, nepotrivită deloc cu împrejurările, tocmai în momentul când Eminescu își pierduse mintea și era internat în ospiciu:

Un X, pretins poet, acum
A mers pe cel mai jalnic drum.
L-aș plânge, dacă'n balamuc
Destinul său n'ar fi mai bun,
Căci până ieri era năuc
Și astăzi nu-i decât nebun.

Această epigramă atrage pentru întâiașdată, în mod hotărît, atenția publică asupra lui Eminescu, dar a zdrobit pe Macedonski.

Cel dintâiu care o exploatează este Grigore Ventura, colaborator al „Literatorului"; acestuia i se asociază imediat, toți prietenii lui Eminescu, toți dușmanii lui Macedonski, toți acei care-i purtau Sâmbetele pentru antidinasticimul lui, sau pentru loviturile date lui Alecsandri și Academiei; unanimitatea unei prese restrînse este lesne câștigată și curentul se formează repede. O coaliție de condeie veninoase, izbuti în scurt timp să-l facă odios în opinia publică. Prietenii îl părăsiră; „Literatorul" încetă de a mai apare.

Macedonski voi să se apere, dar i se refuză ospitalitatea gazetelor. Când reuși să publice câteva rânduri în **Românul**, „fie dintr'un sentiment de onoare rău înțeles, fie din nedibăcie" se exprimă **„cu o demnitate rigidă"**, ceia ce întări pornirea asupra lui.

Iată ce scrie, mai târziu, Macedonski, cu privire la acest incident fatal:

„Pe la 1882 înflorea în București grosolănia de injurii a ziarului **Timpul**. In redacția lui, d. Maiorescu strecurase pe Eminescu — gloria contimporană a erei noui, dar necunoscutul de atunci, — el, fără să-i fi făcut cu vreun rău, nu scăpa nici un prilej să mă ultragieze. D. Maiorescu voia să mute **Convorbirile** dela Iași la București și popularitatea **Literatorului** nu putea să-i convină.

Acest organ de publicitate trebuia dărâmat.

Lozinca fu dată și doi ani consecutivi Eminescu **mă** izbi, sub propria-i semnătură, întrebuințând **și** calomnia și invectivele. Nici familia mea nu fu cruțată.

Puțin după împrejurările menționate, Eminescu înebuni. Când aflai dezastrul său, **Literatorul** apăruse deja și din nefericire conținea o epigramă a mea. Ea nu era decât un simplu exercițiu: nu țintea pe nimeni. Scrisă cu doi ani înainte, fatalitatea voi ca publicarea ei să coincidă cu nebunia lui Eminescu".

„Că nu recunosc în Eminescu un poet, nu este o infamie. Infamie este ca toți să se asvârle asupra unui singur om. Dacă am adresat, sau nu acea epigramă cuiva, aceasta mă privește numai pe mine. Destul că nu se afla în fruntea ei numele nimănui. Sistema inchizitorială a **cercetării intenției**, este în secolul XX, ridicolă".

Și iată cum, în țara românească, unde se tolerează atâtea turpitudini și se uită atâtea crime, un mare scriitor e gonit din societate și țintuit la stâlpul imfamiei, pe viață, numai pentru șase rînduri nechibzuite, pe cari, el cel dintâiu, le-a regretat.

Ne întrebăm, cum a fost posibilă această distrugere totală, în disproporție evidentă cu greșala făptuită?

Pe când talentul lui Eminescu, **călăuzit de sfaturile lui Maiorescu**, a călcat numai pe calea cea bună, urmând o linie ascendentă, Macedonski, îmbătat de o glorie ușoară, a respins sfaturile ce încercase a i le da Alecsandri și cari erau sincere, prețioase și bine-venite.

Opera lui, la acea dată, era foarte vulnerabilă și prezinta multe scăderi, tocmai din cauză că i-a lipsit un mentor sigur, care să călăuzească marele-i talent, total lipsit de experiență și autocritică. Din această cauză, epigrama a fost aruncată în public. Eminescu era deja un poet mare, fără a fi popular; Macedonski, dimpotrivă, erà un poet popular, fără a fi scris opere de egală valoare.

Epigrama a dat prilej opiniei publice de a verifica și restabili valorile.

Apoi, Macedonski, cu temperamentul lui violent își făcuse mulți vrăjmași nu numai în tabăra adversarilor, ci chiar între cei pe cari și-i credea prieteni: prea se ridicase dintr'odată; prea biciuise pe mulți cu satira lui ne-ndurată, prea fusese usturător în pamfletele, epigramele și analițele lui critice; prea semeț în scrieri și prea mândru în relațiile cu oamenii. Iar lumea nu privește cu plăcere decât umilința; cum poetul nu era dintre cei blânzi, nu putea fi nici dintre cei predestinați a moșteni pământul.

Pe dealtă parte, când grozava nenorocire a izbit pe Eminescu, toată presa, care până atunci îl ignorase cu desăvârșire, se trezește dintr'odată, trup și suflet, eminesciană. Se deslănțuie cu acest prilej un exces de zel platonic și sgomotos, ca pentru a acoperi și răscumpără, deși prea târziu, nepăsarea și cruzimea unei societăți vinovate. Cașicum persecuțiunile îndurate de Eminescu, destituirile absurde, hamalâcul ucigător dela **Timpul**, pentru **o mizerabilă** bucățică de pâine, lui Macedonski se datorau.

Epigrama a fost diversiunea admirabilă, trimisă la timp de providență; țapul ispășitor, care trebue să acopere ireparabila greșeală, căzuse în capcană. Și iată cum, indignarea populară își găsi o scurgere comodă asupra aceluia care contribuise mai puțin la distrugerea lui Eminescu.

Ucigașii pasionnali de obiceiu sunt achitați la noi, de Curții cu Juri; criminalii ordinari chiar capătă circumstanțe atenuante. Totuși Macedonski a fost condamnat, de către judecătorii interesați, pentru o vină pasională închipuită, pe viață și fără putință de apărare.

Dar Macedonski nu omorise pe Eminescu cu epigrama lui; dimpotrivă această epigramă, prin vâlva ce a stârnit-o, a făcut dintr'un poet necunoscut, pentru marele public, o celebritate.

Pentru ce dar această urgie, când în realitate greșala lui Macedonski a folosit lui Eminescu? Pentru ce un poet de talia celui ce a scris Noaptea de Maiu și Noaptea de Decembrie, trebuie să ispășească în chinuri morale și materiale groaznice, câteva cuvinte aruncate într'un moment nefericit?

E o cruzime și o lipsă de măsură în judecată, care vor apasă greu asupra făuritorilor opiniei publice din acea epocă.

Orice rău însă trebue să aibă și partea lui bună: Epigrama aceia dacă a fost o nenorocire pentru Macedonski-omul, a fost un purgatoriu pentru Macedonski-poetul. Ea a produs zguduirea cea mare și ne-a dat capo-d'operile lui Macedonski, precum tribulațiile unei iubiri chinuite, ni le au dat pe-ale lui Eminescu. Dacă dragostea lui Eminescu ar fi fost o dragoste fericită, ca a pașnicilor burghezi, rezolvată apoi într'o banală căsnicie cu Veronica Micle, desigur că acele perle poetice, cari culminează în **Luceafărul**, n'ar exista azi pentru literatură, fiindcă n'ar fi existat mobilul care le-a creiat.

Epigrama a creiat mobilul sufletesc, care a înălțat pe Macedonski. Suferințele morale și împrejurările de viață, cari au venit în urma dezastrului, ne-a dat un scriitor cu totul nou, superior din toate punctele de vedere, celui ce fusese înainte. Dacă până atunci exprimase în versuri, adeseori impecabile, simțiri și idei curente, de la această epocă, poetul începe a pluti în regiunile înalte ale artei pure; devine concentrat, adânc și straniu și rînd pe rînd smulge din sufletul său rănit poeme nemuritoare.

Se adeverește încă odată, că numai durerile mari fac pe marii poeți. Gândindu-ne la Macedonski, înțelegem mai bine cele două versuri celebre ale lui Musset:

Les plus désespéres sont les chants les plus beaux
Et je sais d'immortels, qui sont des purs sanglots.

CONSTANTIN IORDACHESCU

1) Numărul din Aprilie 1882.

2) Cercetând colecția ziarului *Timpul* la Academia Română, 'am găsit nici un articol injurios la adresa lui Macedonski. De notat, că din colecție sunt scoase — tăiate — numerile 145, 159 și 181 din 1882. Cine o fi avut interesul a le face să dispară?

Necazuri...

— SCHIȚĂ — de Gh. Brăescu

Două țărance, două cumetre din sate vecine, venite la târg, s'au întâlnit ca prin minune, la Iași pe șoseaua Socolei, la crâșma „La trei calici" așezată la o răspântie de ulicioare, măgieșiță cu case de lut, încondeiate cu brâuri sânelite.

Un soare fierbinte de vară, încinge sticlele cu rachiuri verzi dela ferestrele păinjinite, apa din cofele de pe prispe, pălește grămezile de castraveți și pepeni galbeni, așezați spre vânzare pe lângă garduri, dulăii cu limba scoasă, ce se apără necăjiți, fără răgaz, — de muște ce numai au astâmpăr.

Femeile, cu tulpanele desfăcute, s'au așezat în bătătura crâșmei, la umbra horboțită a unui salcâm răchitic cu sticla de rachiu între ele. După ce și-au turnat cu îngrijire pe picioarele crăpate, apă, cu ilcica, să se răcorească, una din ele a scos din traistă mămăligă rece, fire de ceapă și de usturoi, a desnodat cu dinții un nod de tulpan vechiu, care ascundea o sare neagră bolovănoasă și au prins a mânca împărtășindu-și necazurile, cinstindu-se între ele, prăfuite de carele ce se întorceau acum deșerte, hodorogind spre casă.

— „Să trăești cumătră... să trăiască și cumătru... să trăiți și să hiți sănătoși... Dumnezeu să vă dea sănătate și să trăiți amândoi..."

— „Și'mneavoastră să trăiți ani mulți și să vă dea Dumnezeu zile și sănătate... și inimă bună... și să uitați năcazurile că's dila Dumnezeu... Nie, nu ni-o murit o găină?... Când am eșit azi dimineață, numai ci am dat piste ea moartă... Fac nu știu ce naiba în cap, di mor numai decât..."

— „Da nie ni s'o bolnăgit porcul?..."

— „Nu-i nică, așa se bolnăgesc ei, da nu mor tăți..." cari-s mai belali, da o samă nu mor... Sănătate să dei Dumnezeu... Cumătrul ce face?..."

— „Iacă, nu-i ghini..."

— „Araca'n de mini... d'apoi ci are?"

— „Zace..."

— „Irrra... d'apoi dici?..."

— „Eu știu... să'nădușe în chept... iacă aici, sus, în capu cheptului și să face negru cum e pământul... că de asta am venit mai mult la târg, să caut un vitrinal, să-i dau niște oușoare, să-l întreb, să vedem, nu mi-o da ceva pentru porc, că atâta gită am... dac'o muri, ce mă fac eu la iarnă c'o casă de copchii..."

— „Poi..."

— „Că omul dacă are zile lăsate dela Dumnezeu, trăește, da dacă i-o sunat ceasul, s'o mântuit... Da gita ce știe ea... par'că are graiu să vorbească ca omul, să spună ci o doare..."

— „De un'să aibă... da iacă să-ți spun un leac... M'o învățat și pe mine o femeie... Să prinzi o țarcă — dacă-i putea-o prinde — că's șirete, bată-le gina să le bată... sboară cum te aprochii di ea... Și dacă-i prinde'o, să n'o omori, să n'o tai, nimic să nu-i faci... numai s'o frigi ghinișor, întreagă așa cum se găsește, cu pene cu tot și s'o dai cumătrului s'o mănânce... și dacă nu s'o face ghini din asta, să știi că nici zile multe n'are, și tare-mi pare rău... Da las'să him sănătoși, că poate o da Dumnezeu și ți-o trăi porcu...

Shakespeare în româneşte

de ADOLPHE STERN

Să continuăm, — căci savantul critic ne rezervă şi alte surprize !

A. Stern **Hamlet :** A fi om mare
Cu-adevărat, e să nu te urneşti,
Făr' de temeiuri mari. Dar s'intri 'n ceartă
Chiar pentr'un paiu, când e în joc onoarea
(H. p. 143)

Shakespeare: Rightly to be great
Is not to stir without great argument,
But greatly to find quarrel in a straw
When honour ist at stake. (Act. IV. Sc. IV)

La aceasta d. Botez face următoarea observaţie :

„După cum se vede (?) înţelesul primei fraze e **tocmai contrar** şi prin traducerea d-lui Stern e distrus **raportul antitetic cu fraza a doua.** Astfel efectul contrastului nu se mai scoate în relief, şi textul tradus în total ajunge o **simplă umflătură de cuvinte fără senz.** D. Stern s'a lăsat **atras de aparenţa versului** al doilea şi a **alunecat** cu uşurinţă peste **but** din versul al treilea".

Şi d. Botez ne hărăzeşte apoi traducerea d-sale „aşa cum ar trebui să fie pe româneşte". Iată această mică minune :

A fi mare cu adevărat
Nu înseamnă să te mişti numai pentru o cauză mare,
Ci cu ardoare să găseşti pricini chiar **într'un nimic**
Când onoarea e în joc.

În această traducere, care, liberă de ritmul versului, se întinde ca uleiul pe apă, ce face d. Botez ?

1) Mai întâi raportează pe *nu* la „înseamnă" (textul zice : *este* is), şi făcând aceasta *nu mai poate traduce cinstit restul frazei,* căci ar suna astfel :

A fi mare cu adevărat
Nu înseamnă să te mişti fără o cauză mare.

ceeace ar fi un enorm non-sens, — pe care l'a simţit şi d. Botez, — şi de aceea d-sa introduce, cu de la sine putere, cuvântul *numai* şi redă fals pe *without* (fără) prin : *pentru.* Şi după această scamatorie, d. Botez pune antiteticul *ci,* par'că ar fi opoziţie între ambele fraze, şi nu o concordonare ! Inţelesul e limpede : un om mare este acela care nu se urneşte fără mari temeiuri, *dar şi* acela care intră în ceartă pentru un paiu, când e în joc onoarea. Schlegel de aceea traduce pe *but* prin *doch (totuşi, însă),* nu prin antiteticul *sondern — ci !*

D-nul Botez mai banalizează fraza traducând pe *paiu* prin *nimic.* Şi acum citiţi observaţia d-sale, împănată cu „păcatele mele", şi judecaţi.

Dar, să urmăm, căci d. Botez nu se lasă, ci dă din lac în puţ.

A. Stern **Hamlet :** Va să fiu crud, ca să pot face bine.
Aşa începe rău, dar mai rău vine.

Shakespeare: I must be cruel, only to be kind,
Thus bad begins but worse remains behind. (Act. III. Sc. IV)

D-lui Botez i se pare că am „enigmatizat" aceste versuri şi traduce astfel :

Trebue să fiu crud, numai ca să fiu bun,
Astfel **începe un rău, dar răul mai mare rămâne în urmă.**

Astfel *începe un rău, dar răul mai mare rămâne în urmă !* Nu eu „enigmatizez", ci d. Botez „stropeşte" fraza. 1. *Bad* nu înseamnă *un rău,* ci *rău;* şi comparativul *worse* nu înseamnă *un mai mare rău,* ci *mai rău.* Această traducere a d-sale este în contrazicere cu tot senzul frazei lui Hamlet, care vorbeşte de *rău în genere,* nu de *un rău.*

Schlegel traduce corect:

Zur Grausamkeit zwingt blosse Liebe mich,
Schlim fängt es an, doch Schlimmres nahet sich.

Diego Angeli:

Bisogna pur ch'o sia
Crudel, per essere umano **Dolente**
Principio ! E assai peggiore il rimanente.

2. *„Remains behind"* înseamnă *rămâne să vie, în viitor.* (V. Kellner h. v. No. 3, care *trimite anume la pasagiul nostru,* şi vezi traducerile de mai sus). D-nul Botez redă aceasta prin *rămâne în urmă.* Dacă vrea să spună: *rămâne înapoi*—căci asta înseamnă pe româneşte *a rămânea în urmă* — atunci denaturează înţelesul vorbelor lui Hamlet; dacă însă vrea să zică: *rămâne să vie,* întrebuinţează anapoda locuţiunea românească. Din această dureroasă dilemă d. Botez nu poate ieşi!

A. Stern **Hamlet** (despre Osric):
El a făcut nazuri cu ţâţa înainte de a suge dintr 'însa. (H. p. 183).

D. Botez spune: „pe lângă vulgaritate e aici şi o *proastă traducere,* care falsifică înţelesul, înlătură caracterizarea personajului şi distruge *nota de humor persiflant* a lui Hamlet !" D-sa citează textul :

„**Hamlet :** He did compley with his dug before he sucked it". Şi urmează : ceeace **se traduce** (ce categoric e d. Botez : Se **traduce !)** prin :

El a **făcut reverenţe sânului** înainte de a suge."

De ce *se traduce aşa,* d-le Botez? *Aşa se traduce fals.* Caute d-sa în Glosarul celebrei ediţii „Globe" (dacă o posedă) la vorba *comply,* şi va vedea că înseamnă *„to make ceremony"* şi în *Hamlet* din Clarendon Press Series, publicat de aceiaşi editori Clark şi Wright, va găsi iarăşi (nota 175, p. 236 şi nota 360, p. 163): *comply with you: use ceremony* with you, adică a *face nazuri, fasoane.* Ştiu că unii au tradus greşit "a face complimente" (niciodată *reverenţe,* care este proprietatea esclusivă a d-lui Botez); aşa a tradus *Schlegel,* aşa am tradus şi eu în cele dintâi două ediţii, dar Fr. *Gundolf,* întemeiat pe ultimele cercetări, îndreaptă greşala şi redă pasajul prin: er *machte Umstände.* Tot aşa traduce *Kellner,* Shakespeare-Woerterbuch, h. v.

Dealtminteri, această traducere se potriveşte singură cu senzul textului: căci Osric nu a făcut complimente, ci a vorbit într'un limbaj umflat, de care îşi bate joc Hamlet în acea scenă.

Cum rămâne dar cu complimentele?

Mi-e teamă că d. Botez nu va câştiga „complimente" pentru această corectare a versiunii mele".

A. Stern **Regele : O, crima mea e râncedă, ea pute**
Spre cer ! (Haml. p. 123).

„Viguros limbaj" exclamă d. Botez. Da „viguros limbaj". Dar e *al lui Shakespeare, d*-le Botez ! El zice :

O, my offence is **rank,** it **smells** to heaven.

Rank = rânced; *smells:* miroase, pute. (Schlegel traduce: Meine Tat ist *faul,* sie *stinkt* zum Himmel). De, putea răposatul Shakespeare să puie ceva paciuli în această frază, spre a „menaja" nasul delicat al d-lui Botez...

Relevând iar câteva expresii „vulgare" — cu care auzul d-sale nu se împacă cum nu se împacă mirosul d-sale cu „crima rânceda" — d-sa face un haz infinit de traducerea mea a cântecului Ofeliei din Act. IV. sc. V.:

Cum vrei ca dintre toţi ceilalţi
Pe dragul său să 'ţi spui ?
— După căciulă, după băţ,
Şi după-opinca lui.

D-sa citează textul englez:

How should I your true love know
From another one ?
By his **cockle hat** and **staff**
And his **sandal shoe.**

Şi ne dăruieşte versiunea d-sale:

Cum aş putea cunoaşte eu
Pe iubitul tău dintre alţii ?
După **însemnul de pelerin la pălărie,** după toiag
Şi după sandalele lui.

Vă închipuiţi pe Ofelia cântând acest *„pelerin la pălărie"!* Parc'ar fi una din acele frânturi-de-limbă cu „capra sare piatra, piatra crapă'n patru..." de care vorbeşte d. Lăzăreanu în critica ce-o face traducerii din Shakespeare a d-lui Dragomirescu.

D-nul Botez spune că aici nu e vorba de „un cioban cu cuşmă, cu ghioagă şi opinci", ci de un cavaler medieval cu însemn de pelerin la pălărie, cu toiag şi sandale". Ei da, n'am tradus literal pe *cockle hat,* căci celelalte cuvinte: *staff* şi *sandal shoe* le-am redat exact: staff = băţ şi toiag; sandal shoe: opinci. Dar cum traduce d. Botez pe „cockle hat"? „Insemn de pelerin la pălărie". Fals. *Cockle-hat* înseamnă *pălărie cu scoici,* cum o purtau de obiceiu pelerinii. Şi d. Botez ne dă un comentar, în locul traducerii; însemnul în locul pălăriei!

Apoi d. Botez ridiculizează vorba lui Guildenstern către Hamlet (p. 78) :

„Nu suntem tocmai penaşul pe căciula Fortunei", zicând: *„Iacă că* şi Fortuna şi-a schimbat *coiful pe căciulă".* Eh, dacă Shakespeare nu-i dă Fortunei un *coif,* cum vrea d. Botez? Textul zice:

On Fortune's **cap** we are not the **very button**

Cap = căciulă, şapcă, bonet. Sunt eu de vină? Pe *button* — nasture, l-am tradus prin *penis* — o licenţă pe care mi-am permis-o, în hatârul Zeiţei Noroacelor. Şi rău am făcut.

Insă efectul cel mare d. Botez şi l-a păstrat pentru sfârşit!

In actul V, scena I, Hamlet întrebând pe Gropar, cât poate să zacă un om în pământ fără să putrezească, acesta răspunde :

„De, dacă nu e putred înainte să moară — pentrucă în ziua de azi avem mulţi **morţi de boli lumeşti** cari abia ţin până să-i pui înăuntru — poate să ţie cam opt zile sau nouă".

D-nul Botez citează cuvintele dintre liniuţe şi zice, uimit: *„de unde scoate d. Stern această traducere, nu înţelegem; ea nu corespunde nici cuvintelor, cari nu există în textul englez, nici ideii, care nu corespunde înţelesului acestui text. Aşa ştie d. Stern să redea atmosfera acestui text?"*

Afle dar, d. Botez, că aceste cuvinte *se găsesc în text!* Iată-le:

„I 'faith, if he be not rotten before he dies as we **have many poaky corses now-a days, that will scarce hold the laying".**

Adică exact cum traduc eu. *(Poaky* — ros de boli lumeşti. *Cadavres vérolés,* traduce G. Roth, Oeuvres choisies de Shakespeare).

Şi totuşi d. Botez nu a găsit aceste cuvinte în text. Da! Intr'al d-sale! D-l Botez se slujeşte, pare-se de o *ediţie pentru şcoli,* din care s'au eliminat pasagiile supărătoare de acest fel. Inchipuiţi-vă pe acest „critic" neavând nici o ediţie complectă ci una pentru băeţii de şcoală !

Cum rămâne d. Botez cu afirmaţia d-sale că „aceste cuvinte nu corespund înţelesului acestui text", când Shakespeare însuşi le-a pus acolo? Şi ce e cu *atmosfera* acestui text? Regret că d. Botez n n'o poate respira dar nu e treaba mea s'o desinfectez, căci nu traduc pentru tinerimea şcolară de ambe sexe.

O, destul, destul, vor zice şi cititorii mei. Dar încă puţină răbdare, ca să complectez fizionomia „criticului". Aşa cum a vorbit până acuma ca dascăl al limbii române şi cunoscător al limbii lui Shakespeare, a dus la rezultatul că renumele de care pare că s'a bucurat în această privinţă, în anumite sfere, s'a „poticnit" fără nădejde de a se mai ridica. Dar d. Botez se mai afirmă încă odată şi ca *estetician,* cum a făcut-o cu ocazia „tabloului" lui Macbeth. Şi scrie (reproduc întreg preţiosul pasaj) :

„Proecţia acestei viziuni gigantice, făcută de d. Stern pe fondul literaturii noastre, ne jigneşte dureros. Hamlet, **a cărui limbă cântă simfonii care 'ţi topesc sufletul în extaz,** să vorbească cu „a şterpeli" „daravera" „face mendrele" „perdaf" ! A cetit d. Stern cu atenţie apologia prieteniei făcute de Hamlet, în Act. III, Sc. II, sau elogiile aduse virtuţilor tatălui său, când pune în faţa mamei lui portretul fostului ei bărbat, în Act. III, scena IV, sau prinosul său de admiraţie pentru creaţiile măreţe ale naturii, în Ac. II, Sc. II ? — **Sunt imnuri dumnezeeşti care se ridică de pe buzele lui Hamlet !** Il rugăm pe d. Stern **să citească aceste părţi de mai multe ori, până ce se va simţi pătruns de ele,** şi apoi să'şi citească traducerea d-sale. **Suntem siguri că însuşi d. Stern o va regreta."**

Ciudăţeniile, absurdităţile, restălmăcirile arbitrare pe care le-am descoperit până acuma în „critica" d-lui Botez au născut în mine — şi probabil şi în mintea cititorilor,— bănuiala că d. Botez nu poate fi luat în serios. După citirea ereziilor cuprinse în acest pasaj, revărsate în superlative lirice (şi d. Botez *vrea* să fie poet!) această bănuială se schimbă în certitudine. Hamlet care, îngrozit şi zdruncinat de crima ce i-o destăinuieşte Duhul tatălui său, şi încărcat cu o misiune sângeroasă covârşitoare a puterilor lui, biciuieşte ticăloşia omenească (v. monologul „a fi sau a nu fi") şi îmbrăcându-se cu o nebunie prefăcută, împroşcă pe toţi cu ironia sa înţepătoare, cu satira sa nemiloasă, cu glumele sale amare care merg până la cinism—acest Hamlet îi cântă d-lui Botez numai „simfonii care îţi topesc sufletul în extaz" şi „imnuri dumnezeeşti!". Şi cum să iei în serios pe un critic care este „dureros jignit" de „vulgarităţile" pe cari Shakespeare, poetul vieţii şi al realităţii cu toate contrastele lor, „cu îmbinarea veşnică de sublim şi grotesc" 1) le pune în gura lui Hamlet?

D-nul Botez îmi recomandă să citesc *de mai multe ori* şi să mă „pătrund" de trei pasagii indicate de d-sa (sub titluri absurde) şi cari, după d-sa sunt „imnuri dumnezeeşti care se ridică de pe buzele lui Hamlet".

Hei, dacă eu, care am tradus de trei ori aceste „piese simfonice", nu m'am „pătruns" încă de ele, slabă nădejde să mă „pătrund" de aci încolo.

Socot însă necesar să reproduc aci — în tâlmăcirea mea — măcar două din cele trei „piese simfonice", pentru ca cititori să judece singuri observaţiile d-lui Botez:

Act. III, Sc. IV.
Hamlet (către Regina):
Priveşte-acest portret, şi pe acesta:
Imagini zugrăvite a doi fraţi :
Vezi farmecul ce stă pe fruntea asta:
Vezi bucle de-Apolon, fruntea lui Joe,
Un ochiu ca al lui Marte, poruncind
Ş 'ameninţând, şi portul lui Mercur
Plutind pe-un deal de ceruri sărutat.
O, un întreg de forme peste care
Toţi zeii puseră pecetea lor,
Spre-a zice lumii : iată un bărbat !

Acest „elogiu", admirabil ca stil patetic, nu e un „imn dumnezeesc". Dar cum urmează Hamlet? Cu cuvinte de o cruzime sălbatecă, cu acele „cuţite" pe care, cum declară el însuşi înainte, „le va rosti, dar nu întrebuinţa". Iată numai câteva rânduri:

Nu, s'a trăi în rânceda sudoare
A unui pat spurcat, înnăduşiţi
In desfătare, făcând dragoste
Şi desmierdându-se deasupra unei
Cocini scârboase...

Ce e cu această „simfonie" care se ridică „de pe buzele lui Hamlet"?

Act. II, sc. II.

Hamlet : Vedeţi, acest polog minunat, aerul; acest înăreţ firmament plutind deasupra-ne, acest acoperiş majestos presărat cu foc de aur, nu'mi pare altceva decât o **îngrămădire putredă şi pestilenţială de aburi.** Ce cap de operă este omul! cât de nobil în raţiune ! Cât de nemărginit în facultăţi! In chip şi mişcare cât de desăvârşit şi admirabil. In fapte, cât de asemenea unui înger ; în înţelegere, cât de asemenea unui Dumnezeu! Frumuseţea lumii! Pilda vieţuitoarelor ! Şi, totuşi, **ce este pentru mine această quintesenţă de pulbere ?"**

Această „piesă simfonică" d Botez o întitulează *„prinos de admiraţie"* al lui Hamlet pentru „măreţele creaţii ale naturii"!!!

Orice comentar e de prisos

Dar întreb: d. Botez, găsit-a în această a mea traducere „vulgarităţile" ce-l „jicnesc dureros"? Aceste „vulgarităţi" se găsesc *acolo unde le pune Shakespeare.* De notat este încă că d. Botez numeşte „vulgarităţi" numai cuvintele *neaoşe* întrebuinţate de mine anume, pentru că tocmai prin aceste elemente ale graiului popular şi foburian aşa de concise, plastice şi sugestive, am putut reda vigoarea şi savoarea originalului!

Aşa *şterpelit* reproduce nuanţa cuvântului *fingered* (apucat cu degetele, buzunărit).

Daravera (şi aceasta-i o „vulgaritate"!) se potriveşte cu *matter,* în ironia nemiloasă a vorbelor lui Hamlet către mumă-sa.

A face mendrele este un bun echivalent metaforic pentru *to dally* din text.

A da un perdaf în lege, corespunde bine expresiei *tax home,* — dar această expresie nici nu o rosteşte Hamlet, ci „bătrânul hătru limbut" Polonius, care doar nu cântă, şi el, numai simfonii şi imnuri!

D-nul Botez nu se mulţumeşte însă cu critica sa; ci chiamă în ajutorul său şi trecutul îndepărtat. Pomeneşte, cu rău tăinuită bucurie, pe A. D. Xenopolu, care, la 1877, când a apărut întâia mea traducere din Hamlet, a publicat în „Convorbiri Literare" o recenzie din care d. Botez citează numai ceeace-i convine, adică ceeace Xenopolu a zis contra traducerii mele, dar uită a pomeni că Xenopolu a declarat că *traducerea mea e îndeobşte bună.* D-l Botez n'a văzut aceasta, precum nu vede nici textul lui Shagespeare. Insă *nici* Xenopolu nu ştia englezeşte, şi-mi socoteşte drept greşeli deosebirile între versiunea mea şi aceea a lui Schlegel, cari se explică prin faptul că eu m'am folosit şi atunci de rezultatele din urmă ale criticii textului lui Shakespeare. Un răspuns trimis de mine „Convorbirilor", în care combăteam pe Xenopolu, şi arătam ereziile sale, nu fu publicat. Faţă de această campanie violentă a d-lui Botez, — căruia alţii, induşi de el în eroare, îi ţin isonul, — nu mi se va lua în nume de rău, dacă voi chema şi eu trecutul în ajutorul meu. Şi anume pe *T. L. Maiorescu.* El a publicat în *„Timpul"* (No. 129, 132 şi 134 din Iunie 1877) o dare de seamă amănunţită în care zice între altele:

„Să o spunem în două cuvinte: traducerea d-lui Stern „este *foarte bună.* Cu o deplină înţelegere a textului en„glez, d. Stern a ştiut să împreuneze o mare energie şi „conciziune în stilul său român. *Nemerita alegere de cu„vinte, căutarea îngrijită a acelor expresii vechi care sunt „adesea mai bune mai curate şi mai bogate de înţeles* 2) *„decât neologismele franceze,* în care a căutat a înlocui „conversaţia superficială a saloanelor noastre moderne, „dovedeşte o *studiare aprofundată a limbii române în „toate formele ei delicate".*

După câteva observaţii critice, Maiorescu zice: „Dar „aceste sunt mici observări, căci, dacă vor fi aprobate de „autor, vor putea uşor să fie ţinute în seamă la o a doua „ediţie şi cari nu pot *micşora valoarea însemnatei tradu„ceri a d-lui Stern".* 3)

La sfârşit — veninul în coadă !—d-nul Botez regretă că „Cultura Naţională" a publicat lucrarea mea „proastă şi monstruoasă". Ceeace-i, însă, de regretat, e că acest pamflet al d-lui Botez — căci alt titlu nu merită critica d-sale — a fost admis să se 'ntindă pe 17 pagini dintr'o revistă de rangul şi însemnătatea „Vieţei Româneşti".

Greşeli ? O, lucrarea mea are greşeli, însă cari nu ating substanţa, şi vor fi îndreptate

In Introducerea mea la „Operile alese" ale lui Shakespeare am zis : „studiul migălos al limbii din care traduci este ceva elementar şi o datorie de conştiinţă. Dar mai trebuie ceeace Vlahuţă numeşte aşa de frumos *darul împărtăşirii* şi numai dacă va veni traducătorul român cu acest dar preţios, aceasta va fi, cum zice d. Gala Galaction, un noroc pentru literatura română".

Un îndoit noroc, adaug eu: nu numai pentru că Shakespeare va fecunda scrisul românesc, dar şi pentru că o traducere făcută cu simţ artistic este o nouă operă de artă. (V. Benedetto Croce, Elemente de estetică, p. 55).

Sunt departe, cum am zis, şi în numita Introducere, de credinţa că versiunile mele ar îndeplini această înaltă menire. Sper totuş că ele sunt *un bun început, o îndrumare pe această cale.*

Şi păstrez această credinţă, căci versiunile mele sunt cele dintâi care au dat literaturii româneşti pe Shakespeare *integral* în fond şi în formă.

ADOLPHE STERN

*) Vezi n-rele 156 şi 157 ale „Adevărului literar şi artistic".

1), Cum se exprimă d. Dragoş Protopopescu în „Viaţa Românească" No. 8 şi 9, 1923.

2). Sunt „vulgarităţile" d-lui Botez !

3). In corespondenţa lui T. L. Maiorescu cu d. I. Negruzzi, publicată de d. Gh. Cardaş, în **Cugetul Românesc** (No. 8—9 din 1923, p. 123) se reproduce o scrisoare a lui Maiorescu din 24 Noembrie 1875, în care acesta anunţă că 'i trimite **traducerea mea din Hamlet,** şi una din 23 Martie 1876 prin care îl întreabă **dacă are de gând să o publice.**

Săptămâna teatrală

de Dim. Şerban

Teatrul Naţional: Când vine viforul cronică dramatică în 4 acte de G. Tătărescu

Teatrul Regina Maria: Carnaval comedie în trei acte de Fr. Molnar

Dacă războiul n'a putut da o eflorescenţă literară, de exteriorizare sufletească — ciudată lipsă revizuită şi în străinătate — nu putem spune că la noi, n'a produs o exteriorizare de efecte dramatice, speculate mai mult sau mai puţin teatral, de autorii care le-au sesizat.

Iată două lucrări originale, jucate în aceiaşi stagiune, pe scena Teatrului Naţional. După „un erou", — despre care am vorbit şi care tratează în termeni de comedie, un caracter şi personalitate eroică — asistăm la Cronica d-lui Tătărescu: Când vine viforul. Autorul a vrut să-şi numească lucrarea sa, cronică, poate fiindcă ea însemna în termeni precişi şi controlaţi de istorie, fapte sincer adevărate, petrecute în războiu. Cred însă, că dramatismul piesei şi atmosfera unei stări sufleteşti capabilă să generalizeze o întreagă etapă, e mai puţin cronică, decât orice altă însemnare luată la faţa locului şi cu ordin de zi.

Dar cum importă aşa de puţin catalogarea unei lucrări bune într'un capitol sau altul, Când vine viforul, a putut realiza momente sincere, înjghebând la olaltă cu diferite nuanţe, o piesă dramatică, mai mult de ordin sufletesc, decât eroic.

Dezertorul d-sale, plecat din aerul intim al unei vieţi trăite uşor, deci superficiale, trezit în cătuşele grave ale datoriei de soldat, cedează unei neputinţi fizice, susţinută de viaţa petrecută în urmă, desprinzându-se din lanţul energiilor călite, sub bubuitul tunurilor.

Gh. Tătărăscu

Dezertorul — produs al unei societăţi dubioase — se reface totuşi şi printr'un neaşteptat reviriment se sacrifică definitiv ţărei sale.

Neîndoios că autorul, a încercat o gamă întreagă de momente prin care eroul său principal trece pentru a-şi explica tot mai mult, situaţiunea sufletească.

Actul întâiu, zugrăveşte un creţ de viaţă, dinainte de războiu, cu toată atmosfera specifică acelui timp. Nu lipseşte nici entusiasmul ieftin, nici eroismul fals, cu care s'a cântat intrarea noastră în războiu. Este pitoresc câmpul de luptă iar finalul, celor două acte din urmă, în adevăr emoţionant.

Publicul a primit foarte simpatic, episodul evocator al acelei vremi de nădejde şi înfrângere trecătoare: războiul.

Scriitorul francez, Jean Cocteau, a tipărit de curând la Paris, un roman de războiu, al căruia erou este zugrăvit aproape identic cu acela al piesei d-lui Tătărescu. E o dovadă că situaţiunile verosimile, creiază aceiaşi oameni şi determină aceleaşi efecte.

* * *

Carnavalul, jucat la Teatrul Regina Maria, este o fantezie capricioasă din acelea cu care ne-a obicinuit, Franz Molnar.

In Carnavalul, ca şi în Diavolul, ca şi în Liliom, autorul sugerează un mediu excentric şi oameni bizari.

Fără parfumul şi culoarea unei atmosfere precise şi cunoscute, Franz Molnar, ne aşează într'o lume, care, având aspiraţiile şi stările noastre sufleteşti, ne devine familiară o femeie, dorind să-şi schimbe viaţa, pentru un om nou, încearcă totul să se convingă de trăinicia sentimentului, mergând până la dezonoare.

Dar în drumul ce are de parcurs ideia până la realizare, femeia are tot timpul să renunţe şi la iubire şi la dovadă.

Lucrul acesta, banal şi simplu, este montat pe o viziune de expunere nouă şi fără precizie de epocă, ceeace cucereşte atenţia şi mângâie dorurile pentru lucruri rare.

Montarea d-lui Soare, se menţine în forma planurilor simple şi stilizate, adăugându-se ca un nou succes scenic, după acela a lui Hamlet.

Aşteptăm pe d-nul Soare, într'o lucrare de teatru românesc. Specificitatea mentalităţii noastre, grefată pe noua artă germană, e menită să sublinieze nota originală a teatrului nostru de mâine.

* * *

Povârniş

Se lasă frig din vârful pleşuvilor arţari
Şi—amurgul pune ceaţă pe clină şi pe zare.
In vuetul tăcerii, pe muceda cărare
Ne pogorâm cu paşii înăbuşiţi şi rari.

Dorm înlemnite triluri în fie-care ram.
Pe trunchiuri negre urcă omizile tristeţii.
Iar jos, pe şese drumuri, de mult sunt morţi drumeţii
Cari ne 'ndemnau cu zâmbet şi chiot, când urcam.

Păşim cu greu — sub seara ce 'n ochii tăi se frânge —
De par'că toată culmea am trage-o după noi,
Ceva apune - acolo, pe creştet, şi-amândoi
Purtăm în noi resfrângeri de umbră şi de sânge...

Nov. 1923 **Virgiliu Moscovici**

Cărți și Reviste

GH. ADAMESCU: *Contribuțiune la Bibliografia românească*, București, Ed. Cassei Școalelor, 1923.

Fascicula a doua din această „contribuțiune" complectează pe cea apărută în 1921, dându-i o sută de autori noi și un mai bogat material bibliografic. Metoda pe care o întrebuințează d. ...nescu ar fi următoarea: înșiruirea autorilor în ordine crono-...ă, paralel cu mersul firesc al istoriei noastre literare; preci-..., la fiecare autor, a operilor pe care acesta le-a scris și ...ntarea materialului bibliografic, pe cât e cu putință, tot în ...e cronologică. N'ar fi nimic de zis în această privință pen-... metoda d-lui Adamescu vine să se alipească la cercetările ...ifice. Dar gândindu-ne la operațiunile secundare de prezen-...a materialului, observăm unele lipsuri care mărturisesc, oare-... graba cu care aceasta de a doua fasciculă a fost întocmită. ...em la întâmplare un autor și dăm câteva exemple:

...e știe că mai toate operile lui N. Filimon au fost publicate ...Revista Carpaților" a lui G. Sion. Pentru precizarea scrie-... lui d. Adamescu a procedat foarte simplu: a luat titlurile ... după tabla de materie dela sfârșitul fiecărui tom. Am ac-...at asupra acestui *numai* pentrucă în felul acesta d. Adamescu ...foarte multe scăpări din vedere. Iată cum prezintă d-sa o ...e de a lui Filimon:

... *Madelena* în „Revista Carpaților" 1861 Tom. I. pag. *647*.

...ntr'adevăr în tabla de materie e trecut acest *647*; dacă ne ... în text însă vedem că lucrarea lui Filimon se publică înce-...cu p. 547 și ține până la 557. Greșala provine din cercetarea ...ctă a isvoarelor! Mai e o lacună în însuși felul de a al-...fișa. Se poate întâmpla ca într'o mare bibliotecă revista să ...gată având imprimat pe cotor numai anul și volumul. Sunt ...e pe care s'au văzut insignele următoare: I1 sau III1 sau ...(adică anul de apariție plus volumul din acel an) fără să ...ecut anul de calendar, de pildă *aici*, 1861. Pentru economi-...timpului — și al cercetătorului și al bibliotecarului care aduce ...ul din magazie — este de neapărată trebuință deci, preci-... anului de apariție.

...ltă chestiune ar fi de știut dacă studiul care mă interesează ... sau nu osteneala de a fi căutat. Căci dacă întâlnesc, de ...lu:

... *Eliescu*, Em. Gârleanu („Conv. Critice III. 1909, p. 529).

...u, în cazul acesta, dacă articolul lui Eliescu despre Gârleanu ... numai pag. 529 sau toate celelalte care urmează din vo-... Conv. Critice. In genere un cercetător înclină spre părerea ...ntâi care i se pare mai sigură. Și'n cazul acesta cercetătorul ... și-ar pierde timpul cu întocmirea din nou a bibliografiei ... a scriitorului de care se ocupă. Prin urmare fișa ar trebui ...tă astfel:

... Madelena („Revista Carpaților", II. 1861, Tom. I. pag. ... 557).

...aceasta știu că lucrarea lui Filimon, din cutare revistă, nu ...implă notiță de o pagină sau chiar de 5 rânduri dintr'o ..., ci cuprinde 11 pagini de text.

...n amintit mai sus că d. Adamescu cercetează numai su-... revistelor fără să controlez textul. E adevărat dar că un ... al acestuia din urmă ar fi găsit că despre *Filimon* vorbește ...n și în articolul „Revista literară" pe întreaga pag. 833 ...Carp. I. 1860. Tom. I) în care ocupându-se de ziarul „Na-...l" găsește că Filimon este *„unicul foiletonist al României"* ...„Cronica teatrală" (ibidem Tom. III p. 500—504). Iarăși ... foiletoanele lui Filimon din „Naționalul" d. Adamescu nu ...te nimic. Ne surprinde însă că d. Adamescu nu amintește ...lografia lui Filimon nici pe Ion Ghica. Și nicăiri nu găsim ... bună caracterizare a felului de viață a lui Filimon ca în ... acum 50 de ani" (vezi „Scrisori" Buc. 1905 p. 80—86). ...pă ce am arătat — întâmplător — lipsuri de natura celor ... sus, trebue să revenim și să dăm cezarului ceeace trebue ...al său. Lucrarea d-lui Adamescu — așa cum e — formează ... de mare utilitate. Este în tot cazul un început bun. Cine ...e felul cum se alcătuește o bibliografie va recunoaște ... o muncă de ani de zile și cel puțin colaborarea a 5—6 ...pabili să scoată tot materialul aflat în cartoanele Academiei ... ținem seamă de cele exprimate la începutul prefeței, dăm ...i cele mai binevoitoare scuze și așteptăm răbdători „opera ...re" care ne va oglindi întreaga mișcare literară romă-...

* * *

...TSCHRIFT FUR ROMANISCHE PHILOLOGIE. (Noem-...re aduce un bogat material filologic, în plus o cercetare ...a d-lui *Ramiro Ortiz*, profesor de literatura italiană la uni-...a din București, publică pe lângă interesantele etimologii ... ale lui *Leo Spitzer* câteva ridicole etimologii românești, ... un oarecare domn *Ion D. Țicăloiu*, profesor la unul din ...n țară. Dăm câteva exemple:

...logul nostru susține că dialectal-românește sau în ele-...poporan se aude *ciumograf* care s'a refăcut din *cinema-*...ub influența lui *ciumă* — și ca argument spune că *„sunt ... cinematograf în care personagiile se strâmbă — ca ciuma"!* ... ușor să fac și eu asemenea etimologie: sunt vederi la cine-... în care se reprezintă anumite vaci sau capre *ciute*, în ...elvețiene, deci sub influența acestui *ciut* am avea în loc ...natograf ciutograf. Și după câteva asemenea etimologii ... la „zeitschrift für romanische philologie" că sunt nemți ... nu știu românește!

... etimologie propune „înlocuirea neînțelesului *acid-boric ... de buric*. De ce, nu ne spune tânărul filolog. Tot așa ... *irigator* este înlocuit prin *interogator* în expresia: „aș ... cumpăr un interogator". Nu știu dacă ar fi cineva atât ... să facă confusiuni de soiul acestora, mai ales când pro-... lui *interogator* este cu mult mai grea decât a lui *irigator*. ...nul acesta a ținut cu orice preț să se afișeze filolog, ca ...orice nechemat ar putea ajunge până acolo. Și în dra-...i pentru filologie începe cu „bazme", pentru a explica ... linguistice la orice tățică din mahala.

... cum să-l credem pe d. *Țicăloiu* că știe carte când găsește ...*al* provenit din *Bucephalus* sub influența verbului *a duce?* ...nea știe că *Ducipal* este o formă veche și se găsește ates-...l în cea mai populară carte românească: Alexandria (vezi ...ea N. Cartojan). Tot astfel l'am întreba și l'am ruga să ...idă, unde a auzit d-sa înlocuirea *apei oxigenate* prin *apă ...ă?*

...a cere control; ori dacă d-sa ascunde această posibilitate ... nu dă locul unde a auzit asemenea curioase lucruri) nu-l ...ede pe cuvânt. Și chiar dacă ar reveni și-ar da date și ... tot nu le-am crede. Și la această farsă de gust eftin am ... mai departe prin etimologia poporană a însuși numelui ... pe care am găsi-o hazlie de tot, dacă timpul nu m'ar ... lucruri mai serioase și care cer mai multă luare aminte.

* * *

STUDION (No. 1—1923) apare la Roma în limbile italiană, franceză și latină (12, via Vespasiano). Inregistrăm apariția acestui buletin al bisericilor de rit-bizantin pentrucă s'ar putea să intereseze cândva pe specialiștii noștri, mai ales când în programul revistei citim că se va interesa de toată creștinătatea orientală.

* * *

JUNIMEA LITERARA (Oct. Nov.) revista d-lui *Nistor* dela Cernăuți vine cu un studiu al d-lui *Leonida Bodnărescu* asupra unei scrisori inedite de Aron Pumnul către Porumbescu și capitol „Păstori din lucrarea „Viața păstorească la Românii din trecut și de astăzi" a colaboratorului nostru, d. profesor *I. Aurel Candrea*. Cercetarea d-lui *Victor Morariu* asupra poetului bucovinean „Vasile Bumbac" se sfârșește în numărul de față.

Viața lui Ion Grămadă precum și cercetarea asupra operii sale o scrie d. *Const. Loghin*, arătându-i meritul de ziarist bun și de harnic reprezentant al „Româniel June" dela Viena. Tot în le-...tură cu sărbătorirea acestei societăți publică d. *Vasile Gherasim* câteva pagini asupra activității lui Eminescu la Viena, în sânul „Româniel June".

O traducere a baladei „Bluhava" (Vlahul, Românul, vestit hoț din Epir) a d-lui *Murnu* are calități prețioase pe lângă celelalte versuri cari aduc imagini de veche inspirație. Dacă am alege una (Bătrânii de d. Mitric), găsim în ea când pe *Vasile Militaru:*

Știu... Îți pare că în șagă
Ți-o vorbesc. E cam săracă —
O cunosc de gospodină
Și lui Niță o să-i placă...

când pe *George Coșbuc:*

Tu n'ai loc, eu n'am o noră...
Și 'nsămbreala (?) alte-i gata:
Bate palma și gătește —
Prin câșlegi de nuntă, fata.

. . . .

Și-l târziu, și-l somn pe uliți,
Dorm și ochii de cicoare...
Doar bătrânii strânși sub vișin:
Pun la cale 'nsurătoare...

Interesantă este rubrica notelor mărunte în care d. *Leca Morariu* vorbește aproape peste tot despre Eminescu și obârșia lui.

* * *

NAZUINȚA (Noembrie), ale cărei sforțări ca să apară, în aceste vremuri, cu o technică ireproșabilă, sunt de lăudat, publică un frugment din lucrarea d-lui *Al. P. Telega* asupra lui *D'Annunzio*. Este vorba, în acest de-al treilea capitol, despre lirismul poetului, pentru care autorul găsește rânduri de adevărată admirație. Caracteristica totală a tuturor poeziilor lui D'Annunzio este acea omogenitate de inspirație, care le dă, în general, un ton predominant.

„O temă statornică îl apasă; în acelaș timp însă, o mare îndoioșare îl îmblânzește: nostalgia casei părintești și a lucrurilor neprihănite, alternând cu melancolii ușoare. E un d'Annunzio anemic, palid, hiravit de suferință și de boală. Și aceste elegii sunt îndurerate și blânde ca o muzică".

Două strofe numai mărturisesc că poezia lui D'Annunzio este o întreagă muzică:

Sochinsa è la finestra sul giardino
Una hora passa lenta sonnolenta
Ed ella ch'era attenta s'adormenta
a quella voce che giù si lamenta
ché si lamenta in fondo a quel giardino.

Non è che voce d'acqua su la pietra:
e quante volte, quante volte, udita!
Quell 'amore e quell 'ora in quella vita
s'affondan, come ne l'onda infinita,
stretti insieme il cadavese e la pietra.

Romanul „Renunțare" a d-lui Popescu-Telega continuă cu aceeaș tonalitate minoră, în contrast direct cu cealaltă proză a numărului de față care este schița „suflet ușurat" a d-lui *Ion Dongorozi*. In câteva pagini de concentrată psichologie trăește sufletul lui „moș Trifan Imbrea", descris în împrejurări deosebite, dar cu aceeaș vigoare naturală d-lui Dongorozi și cu aceeaș calitate de realist incisiv.

Versuri publică d-na *Elena Farago* și d-nii *Emil Dorian*, *George Silviu* și *Const. Goran* care în „Regretele" aduce un simbol susținut de sugestive elemente de exprimare. In poezia „Toamna a cobit parcului" a colaboratorului nostru d. *Radu Gyr*, întâlnim surprinzătoare imagini:

„Și Toamna, văzându-și tălmăcirea adeverită,
a hohotit cu râs ciudat de vânt,
Și înmuindu-și mâinile în sângele ruginii,
pe care-l privea încă cum palpită,
a mânjit, în glumă, fruntea zării, plecată spre pământ.
Iar pentru Parcul stins, nimeni n'a plâns
decât un ochi posomorât de lac — mai la oparte —
care, prin colțurile genelor de trestie, și-a strâns
câteva lacrimi închiegate de lebede moarte...

Foarte bună traducerea d-lui I. B. Georgescu „Logodnicul necunoscut" din umoristul polon *Vladimir Zagorowski*. La „cronică" se accentuează condeiul erudit al d-lui Popescu-Telega.

GEORGE BAICULESCU

Sanatoriul „CENTRAL"

Medico-chirurgical

Calea Călărași No: 16 (în plin centru al Capitalei)

Operațiuni chirurgicale	Boli de ochi, nașteri. Boli interne, genito-urinare, venero-sifilice și boli nervoase neturbulente.
Tratament anti-sifilitic	Pe cale venoasă, intramuscular și electric nedureros, cu mecol (Ionizare) Roscost.
Laboratorul Central de Analize medicale	Analize complecte de urină, sânge, spută, suc gastric, ...pte și orice produse patologice. *Reacț. Wasserman și Sachs Georgi pentru diagnosticul sifilisului.* Examene bacteriologice și anatomopatologice. *Autovaccinuri și stockvaccinuri*, antigonogogic, stafilococic, polimicrobian, gripal, etc.
Instalațiuni speciale	Pentru ionizare, radiografie, radioscopie, radioterapie, diatermie, electroterapie, masaj vibrator, hidroterapie.

Bucătărie dietetică pentru diabet și boli renale

Pacienții pot să se trateze cu orice medic internist sau chirurg

In secțiunile speciale se îngrijesc bolnavi atât intern, cât și extern, de către medici specialiști: radiologi, sifilis și boli nervoase.

Orele de tratament 9—11 și 3 | 6 p. m.

Mișcarea literară

de Claudia Millian

Lipsa antologiilor. Mijloace de propagandă pentru poezie

Afară de tratatele de critică literară, unde găsești anume directive și o atmosferă specială spiritului discernator, putem spune că nu există nici o antologie pentru orientarea și inițiarea celor ce în afară de cenaclurile sau centrele culturale—ar dori să întâlnească la olaltă, pe scriitorii unei generațiuni, cu temperamentul și personalitatea creatoare a fiecăruia.

Intr'o așezare cronologică sau într'o ordine subordonată meritului, s'ar putea realza antologia fericită, ce-și așteaptă de mult dreptul la viață în vitrina librăriei sau în biblioteca cercetătorilor. Stimez în de ajuns cartea de critică, cu sistemele ei de gândire și argumentare, dar îi descopăr foloasele numai pentru o anumită categorie de cititori. Ea e utilă atât timp cât se adresează unui auditor inițiat mai dinainte, dar încetează de a exista când trece dincolo de hotarul puținilor înțelegători de doctoricească și pedantă învățătură.

Mă gândesc la doritorul de literatură, închis în cușca unei provincii sau la cititorul satelor, până unde n'a ajuns încă nici spiritul greoi al analizei nici formula sintezei lapidare,—mă gândesc la modestul cititor, căruia îi place să-și creeze o lume nouă, din frânturile unei poezii, ale unei vieți, ale unei personalități. Dacă ar avea cititorul acesta al meu o antologie întocmită peani, deci pe „vieți", ce lucruri ciudate i'ar țese fantezia, lăsându-l în cercul unor scritori — prezentați prin însă-și opera lor, fără analiză, nici discuție.

Avem o datorie, întâi pentru public, a doua pentru scriitori, să facem cât mai posibilă, legătura și apropierea între ei. In ultima vreme, Antologia Toamnei, întocmită de Ion Pilat, strângea în scoarțele ei, toate toamnele ritmate, de poeții români. In inspirațiile disparate și felurite, cu care s'a mozaicat imaginea acestui anotimp—îndrăgostit de către visători — se ridica o unitate de gândire după cum unitar, rămânea motivul inspirațiunei.

Poezia română, prezentată într'o Antologie ar corespunde cu atât mai mult interesului unanim, cu cît operele celor mai mulți, au rămas necunoscute, fie prin lipsa editurilor, fie din alte cauze, pe care nu le discut, ca să nu acuz. Câți cunosc două poezii de Bacovia ? Cine se gândește la Săulescu sau la Anghel ?

Poezia trebue să circule, obligator și prin câți mai mulți factori de propagandă, printre care cel dintâiu, ar fi **Antologia**. De ce nu cartea însăși, sau opera întreagă ? Fiindcă — hârtia fiind scumpă — și prețul cărților extrem de ridicat, e greu să speri într'o vânzare iminentă, a tuturor scriitorilor cari în totdeauna vor fi preferați. O antologie însă, dă un sumum de scriitor și o cunoaștere obligatorie, afiecărui scri tor în parte. De aici se naște curiozitatea și nevoia de a se împrieteni cu autorul întâlnit numai o clipă.

Printre alți factori de propagandă, mai este unul important, dar care nu și-a înțeles nici odată — sau mai nici odată menirea : actorul.

Am întâlnit actori de mare talent, care — nu importă în ce împrejurare — zic una și aceiași poezie și toată viața la fel. Conservatorul are — vai — o listă invariabilă de poezii pentru „declamat", ași putea spune sforăitoare—una din ele este și a rămas **Regina Ostrogoților**. Nu ridic meritele autorului ei în restul operei sale literare, dar am curajul să spun, că n'am cetit vreodată o poezie mai lipsită de interes dramatic, de unitate și de sens ca această repetată melodie de flașnetă. E timpul ca actorii să-și reinoiască repertoriul, aducându-și aminte de poezia celor mai mulți „mari" și „uitați" asociindu-și talentul de interpreți, cu pomenirea cinstită și sfântă a celor ce ne supraviețuesc.

* * *

Când actorul a început să înțeleagă pe Ibsen și pe Shakespeare, când poate să se coboare în substraturile inconștient — creatoare ale geniilor de dramaturg, ar putea de sigur la fel de insinuant, să cuprindă neînțelesul etern al poetului meditativ și melancolic.

De-ai fi privit cu ochii pe care ți-i ceream
Cu gândul după care aiūia am umblat,
Prin pânza lui de ape tăind ca printr'un geam,
Adâncurile toate i le-ai fi turburat.

Dar n'ai făcut nimica și n'ai știut nimic!
Deși puteai aiūea și fără să mai știi!
— Treci iarăși înainte; eu fruntea mi-o ridic
(Să uit de lacu-acesta cu umbrele-i pustii).

Ce tiradă de teatru pasionat, e mai adânc croită și cu mai multe nuanțe intime de durere și desnădejde, ca amarnica imputare a lui Mihail Săulescu ?

Poezia lui Anghel cu vibrația aceia sufletească, cu eleganța ritmului, cu forma ei de aristocrată cizelate, ce minunat ar cânta în verbul actorului îndrăgostit, în fața unei Juliette noi !

„Pe masă o mănușă svârlită la 'ntâmplare,
„Păstrează încă forma frumoasei tale mâini".

Din crâmpeiul unui vers, întruchipezi femei, și înalți pasiuni, pentru ca din strădania unei antologii, să reînviezi oamenii de bronz și epoci de visare.

Ne trebue **antologii**, ca să sugerăm, mai mult de cât a dat creațiunea și să deșteptăm cu trâmbița poeților, mai multe emoții, de cât poate să facă critica savantă și nemulțumită, a Fauștilor blazați.

Claudia Millian

Concursul literar al „Dimineței"

Manuscrisele depuse

Concursul literar al „Dimineței" pentru premiul de 50.000 lei închizându-se, comisiunea de cercetare și clasare și-a început lucrările. Au fost predate comisiunei douăzeci și două de manuscrise cu următoarele motto:

1. Deus mecum!
2. Ce-mi este scris...
3. Alfa.
4. La lumina războaelor se văd virtuțile neamului.
5. Cine cade singur, nu plânge.
6. Pământ virgin e sufletul copilului: ce vei semăna aceea vei culege.
7. Tout comprendre c'est tout pardonner.
8. Și am strâns la piept oglinda care avea puterea să schimbe însfârșit banala înfațișare a lumei. — D. Anghel.
9. Le seul but de notre éxistence consiste a dégager de l'esprit humain son essence divine.
10. Tetrix.
11. Credința fermă în bunul Dumnezeu învinge totul.
12. Cucoana Olimpia.
13. Trebue mai mult de cât spirit ca să fii autor.
14. Pro Patria.
15. In vârtej.
16. Nimeni nu-i profet în țara lui
17. Douăzeci.
18. Rodica.
19. Sonia.
20. Imbogățitul.
21. Din zilele noastre.
22. Greșesc, dar sânt gata să'ndrept.

* * *

Biblioteca „Dimineața"

Primele numere ale Bibliotecei „Dimineața" s'au dat la tipar și peste câteva zile vor fi trimise spre desfacere în toată țara. Inițiatorii acestei edituri, a cărei conducere a fost încredințată d-lui Iosif Nădejde, urmăresc a aduce cu Biblioteca „Dimineața" o prețioasă colaborare la mișcarea culturală a țării. Un eclectism de un gust ales va prezida la alegerea scrierilor ce va fi editate în colecție. Apoi, un format portativ și un preț cu totul redus vor înlesni pătrunderea cărticelelor publicate în straturile cele mai largi ale poporului.

Biblioteca „Dimineața" va fi o publicație de popularizare.

In ea se vor tipări scrieri literare datorite scriitorilor noștri de seamă, vechi și moderni. Alături de producțiile literare ale vremei noastre se vor publica și din lucrările scriitorilor mai vechi cari vor prezenta un interes istoric sau literar.

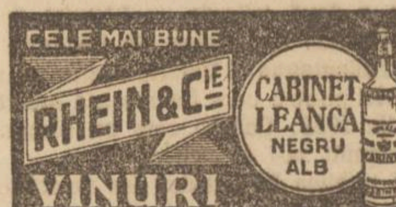
Scrierile originale vor alterrn cu traduceri îngrijite din literaturile străine. Se va alege tot ce e mai caracteristic în producția literară de pretutindeni, dându-se o atenție deosebită noilor curente literare.

Pe lângă literatură, Biblioteca „Dimineața" va publica și popularizări științifice cum și lucrări de educație, studii de filosofie, de artă etc. Intr'un cuvânt, Biblioteca „Dimineața" nu va fi închisă pentru nici una din manifestările culturale ale vremei.

Acesta e programul cu care Biblioteca „Dimineața" se înfățișează publicului, încrezătoare în utilitatea și, deci, în succesul ei.

Adeverul Literar și Artistic

Prețul abonamentelor:

In țară:

Lei 250.—	pe timp de un an	
„ 125.—	„ „ „	6 luni
„ 65.—	„ „ „	3 „

In străinătate:

Lei 500.—	pe timp de un an	
„ 250.—	„ „ „	6 luni
„ 130.—	„ „ „	3 „

INSEMNARI

Maurice Barrès

A murit Maurice Barrès.

Franţa plânge pe unul din cei mai reprezentativi scriitori ai ei din ultima generaţie precum şi pe omul politic, preşedinte al ligei patriotice, care înainte de război, în timpul războiului şi după război n'a încetat o clipă să lupte pentru revanşă, să însufleţească armatele în timpul înfrângerilor şi să lupte pentru consolidarea victoriei. Programul său politic, desfăşurat în multe sesiuni parlamentare, ajunsese să strângă în jurul lui Barrès toate convingerile într'un superb elan de apărare naţională.

S'a născut la Charmes-sur-Moselle în 1862 şi aparţine, după mamă, unei vechi familii lorene şi după tată e originar din Auvergne, coboritor din strămoşi care s'au ilustrat încă de pe la 1530.

Şi-a făcut studiile la Nancy pasionat de metafizică şi morală, citind cu lăcomie pe liricii moderni. După doi ani de cursuri la facultatea din acest oraş, Barrès vine în 1882 la Paris, unde familia vroia să-l facă magistrat. Dar literatura îl smulse din studiul dreptului şi în „Journal de Meurthe" apare primul său articol în favoarea candidaturei lui Paul de Saint-Victor la Academie. Dela Nancy trimisese câteva pagini nesemnate la revista „Jeune France" care se bucura de colaborarea lui Rodenbach şi Maurice Rollinat.

Maurice Barrès

Impreună cu Charles Le Goffic, actualul preşedinte al societăţei oamenilor de litere, fondează la 1886 revista „Les Croniques" în timp ce mai colabora la alte reviste printre care „Revue Contemporaine" unde apare un capitol din „Sous l'oeile des Barbares". Acest fragment dintr'o operă capitală avu norocul să fie bine apreciat de Paul Bourget în „Journal des Debats". Din ziua aceea critica începu să se ocupe de Barrès.

Toate ziarele şi revistele îi cerură colaborarea şi în „Journal" apare „Amori et Dolori Sacrum" în timp ce autorul lucra la opera care avea să-i aducă glorioasa reputaţie de mai târziu: Du Sang, dela Volupté et de la Mort".

In 1906 e ales pentru prima oară deputat al Parisului. Tot în 1906, Maurice Barrès e ales membru al Academiei în locul rămas vacant prin moartea lui José-Maria de Heredia.

Opera lui literară se compune mai întâi din trei romane reunite sub titlul: **Le culte du Moi.** Apar mai pe urmă: **Un homme libre, Le Jardin de Bérénice** şi **Sous l'oeil des Barbares.**

Du Sang, de la Volupté et de la Mort trece drept capodopera acestui impunător cugetător şi mare stilist. Fraza armonioasă, stilul voluptos şi misterios te impresionează dela primele rânduri. Sentimentul unui suflet turburat, sinteze profunde, ironii parfumate, poveşti şi impresii din Spania, Italia, Norvegia, se amestecă în nuanţele unei firi sensibile şi chinuite.

Veneţia i-a inspirat **Amori et Dolori Sacrum** cartea unui intelectual artist care preocupat de probleme sociale avea să scrie **Les Déracines** unde îşi manifestă naţionalismul. Face parte dintr'o a doua trilogie cu **L'appel au soldat** şi **Leurs Figures, intitulată: Le roman de l'enérgie nationale.**

Au service de l'allemagne şi **Colette Baudeche** sunt crâmpee din viaţa Alsaciei pentru care Barrés n'a încetat să lupte până la victoria din 1918: **Colette** este un roman adevărat aşa cum ne-am obişnuit să-l concepem.

Acum în urmă publica în „Revue des deux Mondes" impresii de călătorie în Orient.

Opera lui Maurice Barrès e nutrită de gândiri fecunde, şi de ironii care nu sunt dela început accesibile marelui public. Incetul cu încetul te obişnueşti şi începi să iubeşti pe acest liric îmbătat de poezie ca un Chateaubriand.

Nevoia de cultură

Reproducem după „Dimineaţa" următorul articol care vesteşte o nouă editură literară.

„Nevoile de expansiune culturală, pe cari le simţim tot mai adânc de când avem o ţară cu hotarele lărgite, întâmpină piedici din ce în ce mai grele în împrejurări materiale potrivnice: hârtie scumpă, tipar scump, absorbirea energiilor culturale spre îndeletniciri mai bine răsplătite.

Dar piedicile materiale n'ar trebui să fie o stavilă în calea expansiunei culturale care pentru noi, în zilele ce le trăim, nu mai e nevoie de lux ales, ci o necesitate de viaţă şi un comandament al întăririi naţionale. Sporului populaţiei trebue să-i corespundă negreşit un spor de cultură, căci singură cucerirea culturală poate consolida şi veşnici cuceririle militare şi diplomatice. Stăm în ţara nouă, alături de o numeroasă populaţie căreia îi cerem să ne fie prietenă, să cugete ca noi şi să simtă ca noi. Dar cea mai sigură cale spre inima ei e cea culturală. Cultura dă prestigiu, iar prestigiul naşte admiraţia şi dragostea. O carte bună românească e astăzi un sol care duce cu el un mesaj de iubire în orice caz de apropiere sufletească.

Tipărirea de cărţi bune şi răspândirea lor în pături tot mai largi înseamnă astăzi o lucrare care iese din cadrul strict cultural pentru a lua înfăţişarea unei întreprinderi naţionale. Nimic, prin urmare, n'ar trebui să stea în calea năzuinţii de a tipări cât mai multe cărţi bune, fie cu gândurile şi simţămintele noastre proprii, fie cu ale celor mai de seamă reprezentanţi ai culturei altora, tâlmăcite în graiul românesc. Două foloase mari ne făgădueşte această îndeletnicire: Intâiu, ridicarea noastră proprie prin difuziunea culturei în straturi cât mai largi; apoi apropierea sufletească a celorlalţi conlocuitori prin faptul că le punem la îndemână cultura prin mijlocirea limbei româneşti.

La opera aceasta de expansiune culturală venim să adăugăm şi noi o nouă contribuţie. In curând, începând chiar de luna aceasta, vom da la iveală o publicaţie periodică, sub forma unei biblioteci de popularizare, în care vor apărea lucrări alese de literatură, artă şi ştiină, de autori români şi străini vechi şi moderni bine cunoscuţi. De pe acum ne-am asigurat conlucrarea unor scriitori de frunte, atât pentru lucrările originale, cât şi pentru tălmăcirile din alte limbi.

Selecţionând cu îngrijire lucrările editate, Biblioteca „Dimineaţa" va urmări în primul rând un scop de popularizare. Spre acest sfârşit, cărţile se vor vinde cu un preţ mic, preţul cel mai redus cu putinţă în împrejurările de astăzi ale tiparului românesc.

Biblioteca „Dimineaţa" năzueşte să străbată, cu mijloacele de organizaţie pe care le are la îndemână, în pături din ce în ce mai largi şi să ducă sămânţa culturală în straturi necucerite încă pentru cultură. In acelaş timp însă ea râvneşte să rămână pe o treaptă literară ridicată, spre a fi de folos tuturor iubitorilor de literatură bună.

Pentru moment ne mulţumim să dăm cetitorilor această ştire, rămânând ca zilele viitoare să le împărtăşim celelalte amănunte.

IOSIF NADEJDE

Doi regizori

Mişcarea teatrală germană e mult mai cunoscută la noi, decât la Paris.

Afară de numele lui Hauptman şi-al lui Reinhardt, pomenite în treacăt, nu şite nimeni aici, nici măcar specialiştii de teatru, ce autori şi ce interpreţi de seamă are Germania contemporană.

Editorul parizian Ollendorf m'a însărcinat să fac o carte despre mişcarea dramatică de peste Rin, în ultimul pătrar de veac.

Această carte va începe cu activitatea unui mare critic şi regisor, apărut în plină epocă de romantism, de cercetări şi desorientări.

Otto Brahm, spirit fin, ponderat şi sever care la direcţia lui Lessing Theater din Berlin şi reacţionează împotriva exagerărilor regizorilor. El înscrie dramele lui Ibsen, Hauptman şi Suderman în repertoriul teatrului, face decoruri plastice (interioare realiste, severe) cari n'au fost întrecute nici până azi şi explicând artiştilor înţelesul adânc al operilor jucate, îi face să gândească şi să tălmăcească ei înşişi, prin viu grai, şi prin atitudinea lor, gândirea poetului.

Actorii mari, s'au ridicat la şcoala lui Otto Brahm, care e cel dintâi regizor eşit din rândurile cronicarilor dramatici.

Ca director, Otto Brahm a continuat să fie critic teatral căci nu lucra ca orice alt regizor, pe scenă, ci instalat într'o lojă, nota detalii de interpretare pe cari le transmitea, printr'un ajutor al său, interpreţilor.

Este un mare avantagiu — de care oamenii noştri de teatru, dintr'un spirit de ostilitate oricărei inovaţii, tot nu vor să se pătrundă — este mare folos ca regizorul să stea cât mai mult în sală, în timpul repetiţiilor, în toate părţile sălii.

El trebuie să privească şi să audă cu ochii şi urechile spectatorului, să primească impresiile, ca orice persoană din sală.

A rămâne în cursul repetiţiilor pe scenă, înseamnă a pierde orice obiectivitate şi a strica prin greşeli de detaliu, un ansamblu care, în general, ar fi foarte reuşit.

O întreagă generaţie de mari actori, s'au ridicat la şcoala lui Otto Brahm.

Max Reinchardt

Printre aceştia a fost **Max Reinhardt**, care mai târziu urma să devină cel mai celebru regizor al lumii.

Şi nu numai Reinchardt s'a folosit de învăţăturile lui Brahm, dar şi alţi doi colegi ai săi, cu aceiaşi reputaţiune mondială **Stanislawsky**, de la Moscova şi francezul **Antoine**, cari se socotesc elevii maestrului.

* * *

Max Reinhardt, care este cel mai prodigios dintre oamenii de teatru, practică toate genurile punerei în scenă: nu-l înspăimântă nici tragedia antică, nu-l desgustă nici opereta şi nu-l descurajează nici drama rusă, făcută din interpretarea sufletească, liniştită şi abstractă, din pauze infinite, din tăceri mult vorbitoare...

Sofocle, Aristofane, Shakespeare, Molière, Calderon, Goethe, Schiller, Ibsen, Tolstoi, Gorki, Maeterlink şi-atâţia alţi uriaşi ai Teatrului, sunt reluaţi cu o nouă distribuţie, cu o montare nemaivăzută şi cuceresc impetuos scena germană şi toate celelalte ţări de sub influenţa culturală a Germaniei.

Interpreţi de mâna întâi, slefuiţi de Reinhardt, se impun, repede.

Max Reinhardt beneficiază ca orice bun general, de aparatul formidabil al technicei germane. El are la dispoziţie capitaluri băneşti, literaţi cu vază, actori instruiţi, figuranţi de meserie, scene perfecţionate, bunăvoinţa şi dragostea de muncă a tutulor colaboratorilor.

Pictori specialişti — şi în fruntea tutulor compatriotul nostru Ernst Stern — îi dau concursul; magazii de fabricat decoruri şi costume, o întreagă industrie, din care el n'avea decât să-şi aleagă furnizorii, îi stau la dispoziţie.

Un public cult, pregătit pentru orice manifestări de artă, e gata să-l aclame, o presă curagioasă şi dreaptă, făcută din oameni maturi şi pricepuţi, al căror sfat e întotdeauna bine venit, îl va judeca întotdeauna imparţial şi încurajator, atunci când spectatorii ar amnifesta vre-o îndărătnicie făcută din neînţelegere.

Sub influenţa acestui tânăr evreu din Galiţia, cu numele Max Goldstein, ca orice simplu atentator, teatrul german cunoaşte o înflorire extraordinară.

Prin imperialismul lui Reinhardt, limba lui Goethe e propagată intens, în toată lumea, spre mulţumirea generală, afară de a unui singur, a unui mare ambiţios şi invidios, augustul cabotin, care a fost ultimul împărat al tuturor Germanilor...

Lui Wilhelm al II-lea nu-i plăcea Reinhardt; vremea însă a arătat că inscenările Kaizerului, au avut mai puţin succes decât ale celuilalt, fiindcă Reinhardt e invitat la Paris, iar Kaiserul se plimbă cu bicicleta într'o insulă Olandeză.

VICTOR EFTIMIU

Corespondenţa lui N. Gane cu d-l Iacob C. Negruzzi

publicată de GH. CARDAŞ

1885, Mai 6.

Iubite Jacques,

Iţi trimet astăzi a treia coală. Peste două zile vei avea restul, care nu-i nici o jumătate de coală în urma multelor reduceri ce am făcut.

Te rog însă să fii bun a-mi trimite şi mie o corectură de la Bucureşti pe care revizuindu-o îţi voi înapoe-o chiar în acea zi. Este neapărat să mă încredinţezi însu-mi dacă părţile remase neşterse se leagă bine între dânsele. O lucrare atât de muncită ca aceasta, ca să nu easă schioapă, trebue să treacă prin o cercetare generală.

Am avut Sâmbăta trecută o **Junime** foarte numeroasă. Peste 25 membri au fost prezenţi.

Cu trimiterea restului manscriptului îţi voi da detaliuri — de tot ce s'a cetit şi vorovit.

Al tău frate
N. Gane.

1885, Mai 12. Iassi.

Iubite Iacob,

Ţi-am scris mai dăunăzi că am avut o Junime splendidă la mine. Intr'adevăr, au fost vre-o 26 de membri. Pogor, contra obiceiului, s'a purtat mai cum se cade. S'a cetit o poezie a lui Naum, un fel de imn cantabil, pregătit pentru aniversarea înfiinţărei Academiei Mihăilene, apoi două poezii lirice a lui Cuza, alta asemenea lirică a lui Volenti şi o mică epistolă în versuri a mea adresată lui Costache Rosetti, nu răposatului, ci celui viu din Drezda.

Inchipueşte-ţi că într'o bună dimineaţă, mă pomenesc cu un tratat de poezii dela Drezda, originale şi traduceri. Versurile sunt negreşit cam schioape, cum lesne se înţelege de la un om, care la bătrâneţe s'a apucat de asemine meserie. De glumă i-am răspuns şi eu tot în versuri. Toate aceste poezioare ce s'au cetit şi aprobat de Junimea ieşană, în lipsă de altele mai bune, am onoare în calitatea mea de secretar, a ţi le testimarisi spre publicare când vei crede de cuviinţă. A mea poţi să o laşi chiar nepublicată dacă vei socoti că nu merită.

Nu ţin să o văd tipărită, ţin însă să-mi trimeţi un rând de corecturi a novelei mele. Poate mai e pe ici pe colo, de îndreptat câte ceva.

Al tău amic,
N. Gane.

1885 Iunie 4, Iassi.

Iubite Jacques,

Am primit Convorbirile din 1-a Iunie şi mărturisesc că am fost mâhnit văzând amputările ce-a suferit nenorocita me novelă. Ştii că nu sunt încăpăţânat, şi că mă plec cu bună inimă la observaţiile temeinice ce mi se fac... Dar atâta trebue să-mi recunoaşteţi şi mie: dreptul de a fi consultat.

„Dacă-i trădare, fie, da s'o ştiu şi eu!" Merg cu spiritul de împăcăciune şi mai departe şi admit chiar să se introducă mici modificări şi fără ştirea mea, când lipseşte timpul de a mi le comunica, însă atunci trebue ca acele modificări să fie vederat în avantajul novelei. Din nenorocire, în cazul de faţă nu pot zice aceasta. Novela mea a rămas schiloadă, şi dacă me-ar fi cu putinţă i-aşi renega paternitatea. Sunt suprimări făcute fără nici un cuvânt, şi părţi rămase care nu se mai leagă între ele.

Am mai auzit că corectorul novelei mele, a fost Caragiali. Vra să zică după 20 de ani de colegialitate literară cu tine, după ce-am publicat în Convorbiri, 23 de novele, în care nu s'a schimbat o iotă fără consimţimântul meu, iată-mă astăzi sub cenzura lui Caragiali. Ori cât de cu spirit ar fi, şi i-o recunosc aceasta, nu pot însă încuviinţa, ca el să aibă voe a-mi forfeca lucrările, precum forfecă Gheorghiţă Negruzzi novelele lui Morţun.

Oare dacă i-aşi fi făcut eu una ca aceasta, ce-ar fi zis? — Apoi s'au strecurat nenumărate greşeli de tipar, care sar în ochi, şi dintre care îţi voiu cita numai una, aceea de la sfârşitul capitolului al V-a, pag. 221:

„mâncam în sală", în loc de „mâncam în silă". — Vezi ce non sens.

Prin urmare, iubite Jacques, să ne înţelegem. Ca să nu zici că sunt om de bucluc, iată vă dau voe tuturor, să faceţi în viitor lucrărilor mele, ori ce modificări veţi găsi cu cale; însă cer să mi se trimeată o ultimă corectură, ca să văd şi eu acele modificări. Atâta drept cred că am şi eu, ca ori care proprietari pe munca lui.

Dacă aceasta este cu putinţă, şi nu înţeleg de ce n'ar fi, apoi atunci voi continua cu dragă inimă a fi ca şi în trecut, colaboratorul Convorbirilor.

Al tău frate,
N. Gane.

Succesul unui pictor român la Paris

Pictorul român Gropeanu, obţine acuma la Paris un mare succes subliniat cu elogii de critica pariziană care îl felicită pentru pânzele expuse la „Salon d'Automne".

Unul din tablourile sale **„In jurul mescioarei"**, pictat la Dumbrăveni şi cumpărat de statul francez în 1912 pentru muzeul Luxemburg, după ce a figurat în diverse expoziţii interaliate pe timpul războiului şi a făcut turul reglementar în mai multe muzee regionale din Franţa, a revenit la Paris şi e plasat data aceasta în mod definitiv în muzeul „Jeu de Paume" anexa Luxemburgului.

„În jurul mescioarei"

In aşteptare ca reprezentanţii şcoalei româneşti să fie mai numeroşi şi să poată obţine o sală specială, tabloul lui Gropeanu a fost aşezat în sala şcoalei spaniole.

Soroca

— Impresiile unui funcţionar —

Ar trebui să încep cu o iniţiere geografică, pentruca majoritatea cititorilor să nu-şi închipuie că titlul ar ascunde vre-o intenţie de divagaţie în domeniul mitologiei.

Soroca e un oraş în nordul Basarabiei despre a cărui existenţă se poate afla doar din gazete în perioada alegerilor electorale sau de câte vre-un nenorocit de funcţionar ce-şi începe cariera fără stăruinţi. Inaltul decret regal cuprinde stereotip: „Majestatea Sa v'a numit la: Soroca". Numele stârneşte totdeauna un surâs copătimitor din partea celui ce îl aude. Deaceia Soroca e şi un loc de pedeapsă pentru funcţionarii recalcitranţi.

Cu toate acestea cât farmec nu oferă acest oraş! Doriţi să gustaţi vinul cel mai bun, să vedeţi cea mai fantastică bacara sau cei mai variaţi peşti (nu fac nici o aluzie. Oraşul e doar la Nistru!)? Le găsiţi în Soroca.

Dar, în afară de aceasta, avem şi noi intelectualii noştri. Astfel, un profesor de matematici e preocupat de problema filologică a influenţii dace în limba noastră şi intenţionează să dea la lumină un dicţionar, în care să evidenţeze acest lucru; un înalt magistrat a descoperit un nou element pe lângă cele 92 cunoscute de chimia modernă; iar un respectabil doctor e pe cale să soluţioneze problema crizei financiare.

Aceste descoperiri de un palpitant interes riscă însă să nu fie imediat cunoscute de lumea ştiinţifică datorită unei cauze destul de grave, acum când civilizaţia modernă parecă înlătură noţiunea de spaţiu cu aceia de durată, şi anume: lipsa de cale ferată.

Soroca nu are tren. Călătoria, până aci sau de aci, se face ca pe vremea lui Ştefan-cel-Mare, în căruţe de poştă, peste câmpuri, căci nu există şosea. E o călătorie plină de emoţii, mergând spre Soroca, ai senzaţia unui explorator. De multe ori se întâmplă să nimereşti la Dumbrăveni sau Zguriţa, sunt mici rătăciri ce-ţi ajută însă să vezi, odată mai mult, ce întinse plaiuri cuprinde România întregită pentru care s'au sacrificat atâtea sute de mii de vieţi, şi la gândul acesta simţi deodată în tine că ai factură de apostol.

Eu personal am un respect desăvârşit pentru apostoli. Am cunoscut unul în Iaşi: cu barbă şi cu mers de factor rural şi întotdeauna când îl întâlnesc mă dau la o parte respectuos de pe trotuar.

Revenind la Soroca mă gândesc la pitorescul desăvârşit ce îl oferă. Aci nu se merge decât două luni pe an în ghete, restul timpului în cizme sau în galoşi de dimensiuni mai mari. Cineva propunea, Soroca e oraşul propunerilor ingenioase, să se meargă cu catalige. Aceasta ar fi, în adevăr, o soluţie. S'ar putea astfel cu uşurătate traversa străzile, lucru care astăzi e aproape imposibil de realizat. Oamenii precauţi au ştiut însă să ia măsuri din timp şi astfel un funcţionar la Administraţia Financiară nu-şi va lua casă, decât pe acelaş trotuar cu Administraţia; iar funcţionarii de Tribunal şi avocaţii au toţi casele pe acelaş trotuar cu Tribunalul. Dealtfel aceasta aduce o simetrie care place ochiului, un fel de aliniere militară asemănătoare unei trupe ce aşteaptă să fie trecută în revistă. Comparaţia nu-i hăzardată căci Soroca e un oraş eminamente festiv.

Venirea oricărui general sau ziua onomastică a oricărei notabilităţi a oraşului este sărbătorită de populaţie prin scoaterea steagurilor în faţa caselor şi prin ridicarea unui arc de triumf în piaţa oraşului alături de impozanta statuie a generalului Poetaş, al cărui deget dela mâna dreaptă arată, dintr'un bizar capriciu a sculptorului, spre crâşma unui onorabil negustor.

Dar ce deliciu, ce farmec deosebit oferă Soroca unui şef de autoritate!

Vine un nou funcţionar, pleacă altul, e scos vre'unul la pensie, se numeşte un nou prefect sau primar, e vre-o anomastică regală sau vre-o sărbătoare naţională, toate acestea sunt tot atâtea prilejuri de banchete urmate de balurile cele mai elegante care se oferă gratis unui şef de autoritate din fundul nesecat al instituţiilor administrative respective.

Hotărît, România-Mare posedă o comoară pe care trebue să o cunoaşteţi şi aceia e: Soroca cu locuitorii ei.

VASILE V. LONGHIN.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

SERIA III — ANUL IV No. 159

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Ex. in străinătate

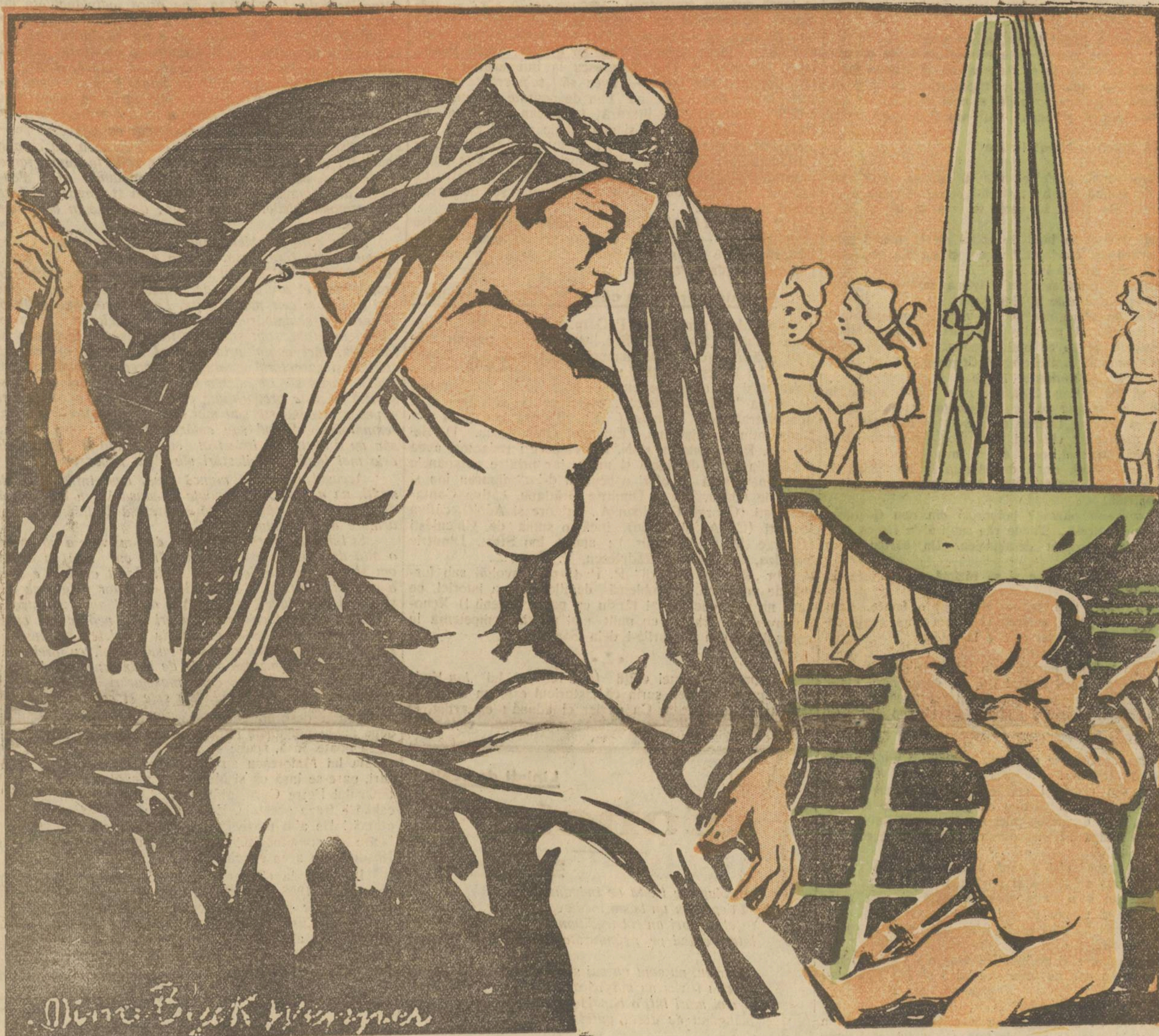
Duminică 23 Decembrie 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Răvaș de nuntă

De ziua nunței tale 'ți scriu
Acum aceste rânduri.
La nuntă n'o să pot să viu,
Și de-aș puteà,—la ce să fiu,—
Să mă mai vezi pe gânduri.

Când din al dragostei amurg
Iți faci o serbătoare,
Din lacrimile care 'mi curg,
Ca zilele ce'ncet se scurg,
Să-ți faci mărgăritare.

Din zâmbetu-mi îndurerat
Fă-ți flori de lămâiță,
Și să le pui, că nu-i păcat,
In părul ce l-am sărutat
Șuviță cu șuviță.

Atunci, când ne-am văzut întâi,
Privirea, cu sfială,
Mi-a'ncremenit în ochii tăi!
O! Din privirile dântâi
Fă-ți firul de beteală.

Și-acum când toate le'nțeleg,
Iau gândurile mele,
Ți le trimit fără s'aleg
Ca vălul de mireasă 'ntreg
Tu, să ți-l țeși din ele.

Și astfel când te vei găti
Nu vei fi prea mirată,
Că, mai frumoasă nu poți fi,
Dar poate-atunci te vei gândi
La mine'ntâia dată...

Și-aveà-voi mângâerea eu,
Că'n clipele-ți senine
Mă vei aveà în gândul tău
Precum în mintea mea mereu
Te voi purtà pe tine.

A. de HERZ

In Povești

(Din volumul „SÂNGE NEVINOVAT", gata de tipar de HORIA PETRA-PETRESCU
Lazaretul Strahov (Praga). 1917

In odaia mare, lungă, de spital, pâlpăia o luminiță într'un colț, ca sufletul unui eretic, care în zadar cere îndurare dela pronia dumnezeiască. Paturile steteau așezate'n rând, pare c'ar fi venit „ghinăraru" să le viziteze dacă sunt după „forșrift" (Vorschrift-Regulament).

Trecuse tocmai „feivebăul" (Feldwebel-plutonier), cu pipa-i lungă în gură, să se încredințeze dacă sunt toți bolnavii în pat.

Unul scoase capul de sub plapomă, după ce plecă el.

— „Hehei, măăi!"

— „Ssst!" Sâsâi altul, arătându-și degetele picioarelor.

— „A, și-a luat catrafusele", zise altul, mai curajos decât toți. „Haideți, roată feciori!"

...Și numai că se ridică, ca niște strigoi, bolnavii mai ușor răniți, din așternuturile lor și se adunară buluc pe lângă tovarășul lor, de par'că ar fi fost alegere de „notăraș". Unul cu mâna dreaptă înfășată ca un copil mic, altul cu ochiul stâng legat, altul cu cel drept, altul șontâcșontâc, cu „rematism", altul cu ochii'n fundul capului, slab-slab de stăteai să-l sufli de slab ce era — arc hectica" și pace! — altul cu țeasta capului atinsă de șrapnel. De i-ai fi întrebat pe toți unde-au fost răniți ai fi putut călători, în gând, pe toate câmpurile de luptă ale războiului celui mai înfricoșat al omenirii: la Ivangorod, la Doberdo, la Rovereto, la Bălgăradul Sârbesc, la Prsmysl, la Cernăuți...

Numai unul din ei nu voia să se apropie.

— „Vino măi, ce naiba!"

— „Iacă vin, maică, numa 'să nu mă bateți..."

— „Da 'cine să te bată, pârlitule?"

— „Cine?" mai întrebară alți doi, hohotind.

— „Să nu mă bateți!" Ii era frică omului, fiindcă-l ocărâse odată rău un „strajemeșter" la făcutul șanțurilor, pe frontul italian, și de-atuncea era tot cu ghiața'n sân.

Stau acuma toți, în cămeși, care pe paturi, care'n picioare, și ascultă. Nemții, cehii și ungurii s'au adunat, fiecare neam într'alte locuri — poleacul plăpând doarme în odaia de alături.

— „A fost odată ca nici odată," începe românul, „a fost odată, pe când umblau iepurii în coadă și se sărutau urșii cu mieii, de beau cuscrie; când era lumea dalbă, nu ca acușica, fârtaților; a fost odată — de mult, foarte de mult, un împărat vestit, vestit minune-mare..."

Unul și-a adus bărbia în găvanul pălmii și se uita dus înainte, altul se joacă cu târâșii de spital — fiecare încearcă să se lase luat de subțiori de tovarășul său, povestaș meșter, ca să petreacă vreo câteva clipe în tărâmul poveștilor.

„...un împărat vestit și mintos, mă, mintos, nu ca proștii de noi! Și-i zicea: Verde'mpărat, iacă, cum îi zice lui Moga—Moga și lui Păstor—Păstor...". Moga și Păstor zâmbiră pe sub mustață, ca și când ar fi vrut să zică: „Haidehai, ne pui într'un rând cu ăi de au coroană pe cap?!".

—„Da', oricât de cu glagore era împăratu 'ăsta verde", urmă povestașul, „și oricât de bogătoi, n'avea, fraților, n'avea tihnă, că-i lipsea de ceeace nu se plânge românașu 'nost, Doamne ferește, îi lipsea un copil. Știți voi ce-i aia: un copil?" (Cum să nu știe ei?! Aproape toți erau căsătoriți. Le-a dat ca un junghiu prin inimă când le-a amintit ortacul de copil. Unul se gândea la Grigoraș — hei, mare mai trebue să fie el acușica! — altul la mocofanul de Tudorel, altul la nichipercea de Todiraș! „Da 'cum să nu-l doară pe-un împărat, batâr că are coroana aia pe cap, dacă n'are el o odraslă de-a lui, un copilaș, care să-i poarte numele, să-i aducă bucurie la bătrânețele albe?... Acum zice că sfetnicii s'au apropiat într'o bună zi de el și i-au spus, cu multă smerenie și cu multe ploconeli: „înălțate împărate! — toate-s bune, toate, numai una-i hibă mare: „n'are țara moștenitor pe tronu 'ăsta de 'mpărat și ne dăm de râpă așa..." — „Apoi dacă-i așa," zise împăratu', „o să-mi iau și eu o nevastă." — „Cam așa am gândit și noi", ziseră sfetnicii și începură să dea în gând o raită prin șirul curților împărătești străine, doară-doară s'a găsi o fată de nasu' mpăratului lor. Oricât s'a uitat împăratu' verde, 'n dreapta și 'n stânga, n'a găsit și pace, una potrivită, știi, croită după pofta inimii lui."

Ascultau toți cu răsuflarea reținută. Flacăra plăpândă din colțul odăii lumina slab de tot. Nu vedeai decât umbre și pete cenușii în largul odăii.

— „A colindat el pe la toate curțile împărătești, le-a apucat pe toate fetele de 'mpărat, iac'așa, cum apuc eu acu 'pe Pătru de mână." („Pătru" sta să chicotească, cuprins de gâdilici..) „și li s'a uitat în ochi și la stat — da' n'a găsit — și pace! Acum, ce credeți voi, oameni buni, s'a dat el împăcat cu una cu două?" — „Aș!" — „Așa a zis și Verde 'mpărat: Aaașa, tot trebue să găsesc! — Cine caută — gășsete. Și sta el odată, într'o sară, în grădina lui ai minunată, de par 'că era grădina asta dela Strahov, a Măriei Sale Zavoral, când aude el vorbă muierească. Pasă-mi-te era fata grădinarului, care vorbea cu surorile ei. Ascute împăratu urechea și ce-i este dat să audă?—„Hei", zice fata, „de m'ar lua pe mine de nevastă împăratu?, ce mai gospodină bună i-aș fi, și ce mai dolofani de băieți i-aș dărui, să se bucure lume și țară de ei!".

— „A naibii fată!" întrerupse unul tăcerea.

„Da' de ce a naibii?"

— „Era, iacă, o săräntoacă! Ce și-a ridicat nasu' până la scaunu' mpărătesc?"

Cât ai bate 'n pălmi au fost toți pe capul nenorocitului, care spusese o vorbă așa de apăsată — și buf, buf buf, simți în coaste cel cu peri pe limbă ce va să zică să întrerupi pe povestitorul iubit.

— „Haide măi, înainte!", îi strigară toți, din toate părțile.

— „Tocmai, fraților," urmă povestea cel ce-o începuse, „tocmai fiindcă era de neam de jos, fiindcă era o biată fată de grădinar — tocmai de aia o îndrăgi împăratu' și mai mult, când o văzu, a doua zi, când lăsă să o cheme la curțile sale. Da' știți voi cât era de frumoasă fata asta?"

— „Știm", răsunară din toate părțile răspunsurile.

— „Ei, cum?"

— „La soare te puteai uita, da' la dânsa cam mai ba.."

— „Cam mai ba," repetă unul. — „Avea un păr — un păr, de par'că ar fi fost caier de mătasă și un pufușor, fraților, un pufuleț pe lângă urechiușele ei gingașe, de părea furtună vânticelu' ăl mai domol de-o atingea pe-acolea..."

— „Hei, hei!", dete din cap Purcel, cel mai în vârstă din toți. „Vi s'au aprins călcâiele!" Unul se gândea la Măriuca lui, când a petrecut-o odată la fântână, pe 'nserate, și când a prins'o, hoțește, în brațe — altul își amintea de Florica în joc, când învârteau un brâu păgân. Fiecare își închipuia în felul său frumusețea fetii de grădinar — dar fiecare sta să jure că închipuirea sa este cea mai strălucită...

— „Și-a roșit fata, fraților," urmă povestașul, „a roșit până'n albu' ochilor și-a plecat ochii 'n pământ, da 'mpăratu' a apucat-o cu degetu' arătător de bărbie și i-a ridicat capu' și i-a zis: Vrei să fii a mea?"

— „Mai e vorbă? întrerupse unul povestea. — „Mă colțatule! Nu-ți ții gura?" și buf, buf! — pe 'ntuneric vreo câteva ghionturi sdravene. „...Și a luat împăratu' pe fata de grădinar în brațele sale, fraților, și i-a dat cea dintâi sărutare, ca unei alese a inimei sale ce era."

Unul, cu mâna n legătoare, dete din cap și zise: „Hehei! Ușor le-a fost pe alea-vremuri, da 'n zilele noastre nu prea dau împărații cu fetele de grădinar!"

— „Da' tacă-ți gura!" se repeziră câțiva la el. — „Da' de ce să-mi tacă?"

— „Da', iac' așa." — „Da' nu vedeți că-s bazaconii toate poveștile alea? Credeți voi ce vă spune?" — „Credem! Credem!" — „Atunci pace-bună! Nu vedeți voi, că vă duce pe ghiață, că vă 'mbată cu apă rece, că nu-s de cât în nori împărați de ăia și fete de alea?"

Au tăcut pentru câtăva vreme cu toții. Au trebuit să înghită amăreala asta și să-și dea seama de ea. După un târziu, a rupt tăcerea Filip, cel cu ochi de cicoare.

— „De ce să n'ascultăm, fraților? De ce să nu ne bucurăm inimele? Multe nu-s pe lume și tot le dorim!" Răspunsul lui era răspunsul tuturora. „Zii, fârtate!"

Și n'a mai făcut nici unul zarvă. Fiecare a ascultat povestea până'n cap. Fata de grădinar s'a ținut de vorbă și i-a dăruit lui Verde împărat un dolofan de băiat de-a mai mare dragul. Dar ce folos, că o babă blăstămată i l-a răpit din patul lăuzei și a pus în locu-i un cățeluș de-a mai mare rușinea. Și s'a primit șirul nesfârșit de dureri al fetii de grădinar — alungarea dela curțile împăratului, traiul prin păduri întunecate...

Târziu, pe când bătea ceasul mânăstirii douăsprezece se isprăvi povestea. Dacă ar fi fost ziua, în amiaza mare ai fi văzut fețele înfierbântate și ochii lucitori ai ascultătorilor. „Acum la culcare, că și 'mâne-i zi!" zise unul. „Că drept zici!" și se pomeniră care de care spre paturile lor.

N'au putut să adoarmă ușor. Gândul le sbura la luptele din poveste. Lua fiecare parte, se încolăcea și el cu bălaurul, care vrea să răpună capul omului de omenie. — „Crezi? Crezi?, râdea cineva la spatele fiecăruia, după cum a rănit tăcerea tovarășul lor mai 'nainte. „Crezi că învinge dreptatea, strâmbătatea? Crezi că se apropie așa de cu drag împărații de ăi mici, că le pricep păsurile și că-i răsplătesc pentru câte le-au îndurat ei?" Și ghimpelui ăstuia le răspundea altcineva, cu toată tăria, în sufletele lor curate: „Da, cred, cred în isbânda adevărului, cred în țara unde strâmbătatea n'are culcuș, cred într'o lume mai bună, mai dreaptă..."

Nu vorbea glasul conștiinței fiecăruia tot așa de respicat, dar toți sătenii ăștia români din spitalul dela Stralsov erau pătrunși de adevărul acesta și s'au dat în brațele somnului, așteptând cu nerăbdare lumea visată... (1917)

* * *

GOGOAŞE*)

II

Sunt zile, când ploaia ce se cerne de sus, măruntă şi tăcută ca lacrimile ce cad fără suspine, îţi pare cu adevărat plânsul unei fiinţe nevăzute. Aşa ploua în amiaza când pătrundeau pa barierele Bucureştiului şi apoi în grupuri rare, pe Calea Victoriei, până la Cercul Militar, cei dintâii ofiţeri ai armatei ce încercase doi ani de zile porţile Verdunului... In ziua aceia schimbase Primăria becurile şi sitele felinarelor... Bucureştiu aştepta trecând, cum aştepţi cortegiul unui mort. O vorbă dacă ai fi spus, ţi s'ar fi părut că se scoală toţi morţii ce căzuseră până atunci ca să-şi ceară dreptul lor de glorie de a fi murit luptând.

Niciodată noaptea n'a tăcut Bucureştiul cum tăcea atunci ziua n'amiază mare.

Doar în cârciumă, la Cotroceni, unde tace şi Gogoaşe, de par'că i-a încleştat Dumnezeu gura, Kir Vasilie explica cu glas tare „că n'a fost strategia..."

— „Daca ar fi fost un regiment care se facă o învăluire strategică... Bucureştii ar fi scăpat ca Salonico".

— Taci grecule! că-ţi crăp capul în două! — urlă deodată Gogoaşe, ca fulgerat. — Să taci! M'auzi?!

Se ridică de pe scaun, trântindu-l din fugă, cu piciorul, îşi înfundă pălăria soioasă pe cap, privi încăodată pe Kir Vasilie şi eşi aruncând uşa după el...

Par'că era mai bine afară. Umezeala din aer se lipea de umezeala ochilor de par'că tot de acolo venise...

Frigul de afară par'că era la fel cu frigul din spetele lui... Respiră odată prelung... Par'că avea acum un prieten care-l înţelegea şi-i mâna paşii... încet, încet...

Dacă l'ai fi întrebat la ce se gândeşte, n'ar fi ştiut. Trecu prin faţa gheretei coanei Frosa şi vru să intre... dar zări lacătul pus la uşe.

Ii trecu prin minte serile când asculta „comunicatul" dar amintirea lor se pierdu de îndată, licărind în urmă-le lumina aproape stinsă a unor nădejdi, care se pierdea şi ea în amurgul precoce al zilei de Noembrie...

Când ajunse în Calea Victoriei, noaptea căzuse aproape întreagă. De-alungul străzei şi pe trotuare forfotea lumea.

Gogoaşe se pierdu în mulţimea asta... Par'că simţea nevoia să audă o vorbă care să rupă tăcerea din el. O singură vorbă bună... da, da... una singură...

Dar o mână nevăzută şi batjocoritoare îl asvârlise într'un oraş străin de neamul lui, într'un oraş cu străzile la fel, totuşi, cu casele la fel... Un oraş cu Calea Victoriei şi cu Piaţa Teatrului.... aidoma...

In oraşul acesta Gogoaşe nu înţelegea nici un cuvânt... Vedea trecând, grupuri, grupuri, fetişcane cu cozile lăsate pe spate, fără pălărie... râzând.... şi vorbind tare...

Oraşul slugilor cărora el le întinsese ziarele odinioară, ca să le ducă stăpânilor în casă... Ba chiar recunoaştea pe unele din ele, şi-ar fi făcut prinsoare că nu se înşeală..

Spre Palat, pâlcul de femei gălăgioase creştea şi se făcea mai des. Niciodată Gogoaşe n'ar fi bănuit că Bucureştiul are atâtea unguroaice...

Când ajunse în piaţa Palatului, auzi urale nesfârşite ridicându-se din curtea aceia... Hoch! Hoch!

De gardurile de fier, soldaţii învingătorului îşi legaseră caii obosiţi de drum...

Gogoaşe n'ar mai fi vrut acum, decând simţea cum cad pe inimă strigătele lor de bucurie aprinsă, ca nişte cărbuni cari se topesc în carnea lui de om, să audă nici cel mai de pe urmă cuvânt românesc. Şi tocmai el, când coti repede, pe strada Academiei, îl înjură de cruce, cât putu de tare.

Oraşul cel nou, care se năştea pe ruina tuturor desamăgirilor româneşti, cânta, bea, se înbăta de bucurie prin sufletul unui popor nou, adus într'o singură zi de mâna nevăzută a biruinţei. Bărbaţii năvăliseră pe barierele oraşului, femeile năvăliseră din bucătăriile stăpânilor plecaţi în pribegie... Şi ca un parfum de viaţă uşoară, peste viaţa aproape bestială ce-o împrăştia sosirea soldaţilor şi bucuria slugilor din ţara ungurească, unguroaicele cafeurilor-concert, scăpate în ziua aceia, din închisoare şi venite, cu capul gol să sărbătorească izbânda...

Gogoaşe, când a ajuns în bulevardul Academiei, a cotit la dreapta spre Cotroceni şi a trecut calea Victoriei fără ca măcar să-şi ridice o singură dată privirea.

Dacă l'ai fi apucat voiniceşte de mână şi dacă l'ai fi zguduit, s'ar fi smucit din toată puterea ca să-şi vadă de drum...

Aceştia erau oamenii cari făceau isprăvile din „comunicatele" de odinioară, auzite din gura coanei Frosa, oamenii pe care el începuse să-i urască de mult, de când loveau în ceilalţi, în franţujii ce-i erau dragi, fără să ştie de ce...

Căzuse noaptea grea peste coperişurile Bucureştiului, dar lumina, nu se aprindea la ferestrele caselor. Par'că cei rămaşi, se fereau să se privească faţă în faţă, şi rămâneau mai degrabă prin întunericul odăii, fiecare cu el însuşi, cu gândurile lui, cu dezastrul lui.

Niciodată nu i-au părut lui Gogoaşe, cheiurile Dâmboviţei atât de pustii. Şi ştia el bine, că în dosul perdelelor de pe la ferestrele caselor pe unde trecuse, ochi îngrijoraţi scrutau strada....

De frică să se fi închis lumea în casă de pe acuma? Aşa, cu ce aducea Gogoaşe în suflet, de pe străzile din centru, mai degrabă presimţea voinţa tuturor de a-şi îngropa în tăcere şi'n singurătatea odăei, durerea unei înfrângeri, căzută pe neaşteptate, ca un foc din cer.

Blestemaţii...

Ce mai vor şi dela noi? — se întreba Gogoaşe —.

...Cu fiecare zi ce trecea, oamenii ăştia se înmulţeau, se strecurau prin tot locul, stăpâneau tot din jurul lor... râzându-ţi prieteneşte....

Surâsul ăsta prietenesc îl scotea din fire pe Gogoaşe...

Blestemaţii...

Gogoaşe a dat astă seară lui Kir Vasilie, cei din urmă bani. Un leu şi treizeci... Dar n'a mâncat. I-a băut pe toţi, şi-ar mai fi băut dar nu mai avea bani. S'a scotocit prin toate buzunarele de câte trei ori. Nu mai avea.

Din nişte hârtii i-a căzut un cincizeci de bani...

— Aha! Te ascunzi, hai?!

Şi apoi a strigat băiatului:

— Mă! N'auzi mă! mai dă-mi o ţuică!

Işi ţine între palme, capul aprins de băutură, şi aplecat deasupra aceleiaşi mese pe care întindea odinioară gazeta, vede acum toată forfoteala poporului de slugi şi tot furnicarul de soldaţi ce se înecă în umbra din curtea Palatului...

Blestemaţii!...

— Mai dă-mi o ţuică!

Cum de-a pornit acum, aşa din senin, să i se aprindă pe creerul greu... o Duminică plină de soare în care bulevardele Bucureştiului râdeau... şi răsunau de cântecul fanfarei care mergea cu drapelul şi cu garda la Palat?... Par'că se vede, ţinându-se ca prostul, cu toată golănimea şi cu toţi copiii, după muzică...

— A! Mai dă-mi o ţuică!

Calea Victoriei cea de adineaori, înţesată de lume, se aprinde din nou pe masă, sub ochii lui care clipesc repede. Dar nu mai sunt unguroaicile cu cozile pe spate, nici negura de soldaţi ai învingătorului, e lumea şi sunt soldaţii unui 10 Maiu de demult... cu cântece, cu râsete, cu torţe care fumegă, cu rege, cu regină... cu prinţese, trase ca prin inel...

— Mai dă-mi o ţuică! Haide, mişcă vită!

Cum îşi bate joc mintea asta înfierbântată, de puterile lui! Simte cum se sbate în el durerea, ca să alunge toate vedeniile astea, şi cum rămâne neputincios, în timp ce ochii fug după imaginea limpede a unei mulţimi ce hoteşte... Aude par'că şi acum, caşi atunci urletele miilor de glasuri:

„Trăiască România-Mare! Ur-a-a!"

— Mai dă-mi una!

Işi scutură capul, par'c'ar vrea să alunge toate gândurile... Işi dă seama c'a băut şi că-l apasă sângele...

Blestemaţii! De când au venit te lasă să bei şi să-ţi pierzi minţile!...

Se ridică, ţinându-se bine de colţul mesei, merse până la tejghea, svârli cei cincizeci de bani şi eşi din cârciumă fără să spue nici un cuvânt.

Kir Vasilie îl urmăreşte cu privirea surâzând:

— „Ţe beţiv mai este şi Gogoase!

Aerul rece de afară parcă-i dă viaţă... Gogoaşe simte cum se luminează... A pornit'o încet, dar cu paşii siguri şi cu mintea din ce în ce mai limpede...

— Hâm! aiureli! bolboroseşte Gogoaşe... Când n'are omul ce face şi se gândeşte razna...

Trebue să fie târziu. Strada pustie. Când ajunse la podul Dâmboviţei se încrucişă cu doi poliţai germani, care-l priviră lung şi trecură înainte cu pasul lor cadenţat...

O luară de-alungul cheiului, spre podul Sfântului Elefterie, fără nici un rost, aşa, ca să meargă...

Prin negura nopţei, ruptă de câte-un fir de lumină de felinar depărtat, zări în faţa lui, două umbre...

O altă patrulă!

— Ce moaşe-sa păzesc? bolborosi din nou Gogoaşe.

Ba nu. Nu-i patrulă... S'aude râs subţire de femee...

Umbrele s'au apropiat de-abinelea. Un bărbat şi o femee.

Gogoaşe se opri în loc şi se răzimă de bariera de fier a cheiului...

Un ofiţer care ţine strâns de braţ o femee. Cum merge ofiţerul cu capul aplecat şi întors spre capul femeei, abea de poţi s'o vezi cum e la faţă...

Trec încet şi tac amândoi...

Gogoaşe îşi strânge pumnii prin întuneric şi scrâşneşte.

Asta nu! Fata coanei Frosa! Da, da, domnişoara Lilly...

Rămase câtă-va vreme, aşa, prostit şi înlemnit...

Nu i-a poruncit nimeni s'o ia înapoi, şi acum face paşii mari, ca să-i găsească din nou în întunericul care l-a topit de-alungul străzei....

Merge înpiedecându-se de toate pietrele şi nu gândeşte altceva de cât: Asta nu!

I-a ajuns din urmă şi merge după ei, la zece paşi, trece drumul după ei şi coteste cu paşi uşori ca să nu-l audă. Dar nu şi-a descleştat nici acum pumnii pe care îi ţinea lipiţi de pulpă în încordarea întreagă a trupului şi a minţii.

Ea e! N'a trecut nici o lună decând s'au năpustit ca lăcustele şi-au pus stăpânire şi pe femei.

In mintea lui e o lume care se agită şi care urlă:

„Coană Froso! Coană Froso!...

Cei din'naintea lui s'au oprit. N'au ajuns încă la poarta casei şi s'au oprit...

„Căţeaua mai are şi ruşine! Nu vrea s'o vadă mă-sa!"

Şi ar scuipa-o dar nu vrea să-l audă şi să-l vadă că-i acolo!

„Nu vrea s'o vadă mă-sa"....

Dar o vede el. Şi nici el nu ştie dece i se pare în clipa asta, că blestemata asta de fată e şi a lui, căci simte că-i plânge inima ca de tată...

Şi i se pare că-i a tuturor celor care dorm acum şi-şi îngroapă în visuri dezolarea şi i se pare că-i şi a celor plecaţi să se lupte mai departe pe cea din urmă bucăţică de pământ....

Il priveşte din umbră cum se sărută şi cum se despart.

El, a pornit-o înapoi... Gogoaşe se lipeşte de gard, caşicum ar cerca să se piardă şi mai mult în umbră... Când îl simţi trecând, aproape lipindu-se de el, prin întuneric, simţi durerea unghiilor care pătrundeau în palmele lui încleştate... Deschise palmele şi caşicum ar fi vrut să se ţie de gard, apucă cu amândouă mâinile, parul gardului.

Nici nu-şi dădu seama cum rămase cu el în mână, şi nici cum îl ajunse din urmă...

Il ridică repede, cu amândouă braţele încordate şi lovi pe la spate:

— Na câine!

Ofiţerul se clătină o clipă pe picioare, şueră un cuvânt neînţeles şi căzu grămadă jos.

Gogoaşe bâjbâi prin întuneric, găsi baioneta, o scoase şi o înfipse cu desnădejde în pieptul ofiţerului lungit la pământ...

Ii tremurau acum mâinele şi picioarele lui Gogoaşe şi nici nu putu să facă un pas. Se uită cu ochii holbaţi la faţa celui lungit înaintea lui, caşi cum ar fi vrut să şi-o întipărească bine în minte.. Nu mai găsea nici un cuvânt, respira rar, rar...

Par'că nu-şi aducea aminte când lovise, câtă vreme trecuse decând îl privea acolo încremenit, cu gura căscată.

De departe, auzi paşii greoi şi regulaţi ai patrulei.

Privi în stânga, apoi în dreapta, trase cu urechea din cotro venea... şi o luă la fugă în partea cealaltă.

A! dac'ar fi putut să fugă! Par'că 'nadins picioarele îi erau grele şi-i tremura înadins carnea de pe ele. Dar fugea totuşi.

Auzi strigătele patrulei... Trecù şuerând pe lângă urechile lui: halt, halt!... Auzi primul foc de puşcă... al doilea... şi se simţi moale deodată...

Incearcă să se razime de drugul de fier... Mai păşi odată gemând... se rezimă de trunchiul unui castan şi alunecă încet, cu spatele de-alungul lui...

Blestemaţii!...

Prin păinjenişul ochilor şi prin întunericul nopţei, zări lângă capul lui, acolo jos, patru bocanci ţintuiţi şi închise ochii cu imaginea lor greoae şi caraghioasă.

A doua zi, comunicatul german, la armata de pe frontul României scria: „Inaintăm mereu. N'avem nici un mort."

ALFRED MOŞOIU

*) Vezi „Adev. Literar" No. 158.

Frânturi

P. BĂTĂUŞUL

Nu era porecla vr'unui elector al mahalalei. Nici pseudonimul unui băeţandru. Şi nici vreun nume simbolic pentru o rubrică a unei reviste hazlii Nu-l întâlnim în *Nichipercea*, ori în *Păcală*, sau în *Spiriduş*, ori în *Ţintarul, Ghimpele, Pepelea, Strigoiul, Bondarul, Gur'a Satului, Tomba-terra, Vespele, Aghiuţă, Umoristul, Cicala, Şari Vari român...*

Cel care a semnat „P. Bătăuşul" în 1864 era un om în toată puterea cuvântului: trecuse de 26 ani; — tradusese, de-adreptul din englezeşte, două tragedii ale lui Shakespeare, în proză şi versuri mai mult ori mai puţin ritmice; — luase parte cu Theodor Rosetti, Vasile Pogor, Iacob Negruzzi şi Titu Maiorescu la întemeierea societăţii *Junimea* din Iaşi; — avea să se'ncerce, pe alocuri înjust, dar totdeauna plin de noutate şi umor, în critica dramatică şi literară („Răzvan Vodă al lui Hajdeu", „Cele una sută şi una fabule ale lui Sion", „O nouă poemă şi un nou poet"); — avea să rostească, în Parlament şi'n întruniri, discursuri din cari s'ar putea desprinde plachete de aforisme; avea să fie ministru de externe, de culte, de domenii, de finanţe, şef de partid şi şef de guvern.

P. Bătăuşul iscăleşte, în 1864 întâia epistolă deschisă către Hâjdeu, — scrisoare cu care se angajează epicele încăerări între *Junimea* şi marele Singuratic, redutabilul poligraf Bogdan Petriceicu.

A doua scrisoare către Petriceicu Hajdeu

e, de astădată, semnată P. P. Carp. A fost tipărită în „Revista Dunării", foaie ştiinţifică, literară şi politică, din care n'au apărut decât *două* numere (unul în a doua jumătate a lui Decembrie 1865; altul, la 'nceputul lui Ianuar 1866) deşi se anunţase cu mai bine de 50 colaboratori de mâna 'ntâi. Comitetul „însărcinat cu direcţiunea şi administraţiunea" *Revistei Dunării* era constituit din Constantin Grădişteanu, Emanuel Cretzulescu, D. Berindeiu, Radu Ionescu şi N. Blaremberg; redactori avea publicaţia asta douăzeci şi unu; iar printre persoanele cari binevoiseră „a oferi concursul d-lor" figurau Ion şi Dimitrie Ghica, Ion şi Dimitrie Brătianu, câtiva Cantacuzineşti (George Gr., Ioan A., Grigore şi Adolf), câtiva Rosetti (C. A. şi Radu), încă o sumă de Ghiculeşti (George M. şi Vladimir...); apoi: Ion Strat, Dimitrie Sturdza, Ion Heliade Rădulescu, V. Pogor.....

In „Revista Dunării" P. P. Carp desvoltă, sub formă de polemică, o problemă de filozofie a istoriei, pe care nu ştiu dacă (mai târziu cu patru decenii!) Xenopol avea s'o trateze cu mult mai multă competenţă în comunicări şi'n cursurile-i dela Sorbonna.

* * *

In prefaţa primei ediţii (din 1865) a lui *Ion-Vodă cel Cumplit*, Hajdeu scria că „istoricul este un uvrier şi „un artist totd'odată. Ca uvrier el adună; ca artist, el „dă brutei materii acea sublimă expresiune, care face „ca statuile lui Canova sau curţile Alhambrei nu sunt din „piatră, că Madonna lui Rafael nu este o pânză sau o „scândură îmbuibată de nişte sucuri vegetale".

Carp, în a doua lui epistolă deschisă, care poartă în frunte un citat din Istoria civilizaţiei în Anglia a lui Buckle, răspunde cu un întreg studiu, din care desprind un pasagiu mai măricel:

...Şi dintâi nu cred că veţi avea ceva de întâmpinat dacă vom pune obiectivitatea istoriei în primul rând al datoriilor sale. Ucizând în sine orice individualitate de caracter, istoricul se adânceşte în timpurile trecute şi se identifică astfel cu ele încât ieri e pentru dânsul azi. Ne mai având nici simpatie, nici antipatie personale, spiritul său oglindeşte lucruri în adevărata lor natură, şi magica sa pană redă viaţa secolelor ce fatala lege a vremii făcuse să dispară. De aceea istoricul nu e un artist cum o ziceţi în prefaţa d-tale. Artistul nu are aface, d-le Hajdeu, cu adevărul întâmplat, ci numai cu adevărul posibil; artistul nu ne arată ceeace este, el ne arată ceeace poate fi; el nu e silit ca istoricul a reflecta numai fapte şi idei a. d. efecte şi cause; el le modifică şi le alcătueşte după bunul său plac: suprema şi singura sa lege este armonia ideilor ş'a formelor; de acolè în colo face ce vrea.

...Din datoria obiectivităţii naşte nemijlocit o alta nu mai puţin însemnată. Pentru ca un istoric să poată cuprinde subiectul său în toată întinderea fireştelor sale proporţiuni, el are nevoe de studiile pregătitoare cele mai adânci şi cele mai diverse. Legile, economia politică, afacerile şi schimbările concepţiilor religioase, statistica, istoria naturală, sunt ştiinţi ce trebue să fie familiare istoricului, căci numai prin studiul lor poate el apretui spiritul şi caracterul omenesc; şi precum placa fotografică nu primeşte înrâurirea luminii decât după ce a fost supusă la nişte preparaţiuni chimice, aşa şi istoricul este expus a mecunoaşte sau mai bine a nu vedea de fel însemnătatea cutărui sau cutărui indiciu, când spiritul său nu e destul de înzestrat ca să poată fi simţitor la cele mai tainici manifestări ale vieţii popoarelor.

Această gigantică muncă însă, deşi întreprinsă de mulţi, nu a putut şi nu poate fi adusă la un bun sfârşit decât de acei a căror inimă e cuprinsă de iubirea şi prin urmare de respectul ştiinţei...

Şi fiindcă e vorba de iubire, daţi-mi voie a vă aminti o altă datorie, ce e impusă fiecărui om faţă cu un alt om şi pe care istoricul, mai mult decât oricine, e ţinut a împlini. Istoricul, d-le Hâjdeu, e dator a iubi pe om, şi nu pe omul ideal, pur product al închipuirii noastre, idealismu ce ne face de multe ori a fi nedrepţi şi cruzi, dar pe omul cum este, cu bunele şi relele sale însuşiri, cu nobilele şi meschinele sale aspiraţiuni, cu orele sale de mărire şi momentele sale de slăbiciune, căci numai aşa poate el cunoaşte cari împrejurări dispovărătoare trebue să admită în verdictele sale şi cari nu.

Trufia despreţuitoare a nobilimei agrariene mijeşte depe acum din unele pasagii ale epistolei lui Carp. Ceea ce se poate, însă, spune — fără paradox — e că, dacă la şcoala lui Maiorescu au învăţat să *scrie* sute de cărturari, pare-se însă că şi Maiorescu a'nvăţat ceva la şcoala tânărului Petre Carp, atât de lapidară şi aproape impecabilă e fraza acestuia. E unică în publicistica română de atunci! De altă parte fără asemuire în pitoresc, în strălucire şi somptuozitate este scrisul gazetăresc al lui Hasdeu, din acea epocă.

In perioada electorală dela sfârşitul lui 1867 şi începutul lui 1868, o nouă polemică, transportată depe tărâmul politic pe cel istorico-literar, o să aibă loc între Hajdeu şi Carp, cel dintâi în „Românul" lui C. A. Rosetti, cel de al doilea în „Ţara" (sau *Terra*), ziar politic, literar şi comercial redactat de N. Blaremberg, Aristide Pascal şi Petre Carp.

Dedicaţie şi copertă

Cunosc pe cineva, stăpân pe un material gata de-a fi întrunit în zeci de volume, şi care nu se poate hotărî să scoată vr'o carte, din pricina următoare:

Il împedică eventualele dedicaţii, cele tipărite şi, mai ales, cele scrise. Are prieteni şi cunoscuţi, are rubedenii şi are binevoitori. Şi când se gândeşte la cele vre-o sută de cărţi pe copertele dinăuntru ale cărora va trebui să aştearnă o „închinare", — începe în acest om şovăitor revărsarea controverselor, contestărilor, revocaţiunilor care îl neurastenizează. Ce denumire să dea cutăruia? ce calificare ăstuia? cum să se adreseze aceluia? cum să şi-l caracterizeze pe cestă-lalt? Şi dacă aprecierea va trece dincolo ori va rămânea dincoace de intenţiile *sale* şi de meritele *lor*?

Ce uşor a rezolvat problema aceasta Hajdeu la 1865!

Pe o singură pagină, un întreg şir de complimente omagii, distincţii, titluri, ori de simple atenţii.

Iată acel şir:

Domnului Nicolae Crezulesco,
înfiinţătorului Conferinţelor Sciinţifice, în cari fu citită prima schiţă a acestei opere;

Domnului Mihail Cogălniceanu,
fundatorului elementului poporal în istoria noastră:

Domnului Cesar Bolliac,
Ercule al prozei române;

Domnului Alessandru Odobesco,
fruntaşului ştiinţei archeologice în România;

Fraţilor Golesci,
descendinţi din fraţii Golesci, celebraţi în această scriere;

Domnului Papiu-Ilarian,
infatigabilului colector de rarităţi bibliografice

Dedicaţiile acestea se găsesc pe foaia care precede prefaţa la „Ion Vodă cel Cumplit", lucrare ce poartă drept supratitlu *„Oamenii mari ai României"*, iar ca subtitlu „Aventurele, domnia, resbelele, moartea lui; rolul său în istoria universală şi în viaţa poporului român (1572—1574)". Şi totuşi pe copertă mai rămăsese loc ca să se anunţe că opera conţine şi „un portret, trei planuri de bătălie, o carte militară, un desemn de atac, două genealogii, o gravură de costum şi două facsimile"! Aceste toate n'au împedicat iarăş ca pe copertă, să figureze foarte distinct numele autorului, oraşul, anul apariţiei, imprimeria editoare (a Ministerului de Resbel) şi strada (Calea Mogoşoaei no. 11).

Barbu Lăzăreanu

Linişti de schituri

Sonete

Sonet banal

O voluptate tristă ne îndeamnă
să depănăm un basm medieval...
In el, tu joci un rol tradiţional
interpretând pe 'ngândurata Doamnă...

...Dar eu, nu sunt un paj sentimental,
pecetia fiziei nu mă 'nseamnă,
şi n'oi muri într'o banală toamnă
plângând de dorul gurei de coral...

...Ci sunt bufonul gol de elegie,
ce-ar vrea prin râsul lui să-ţi lecuiască
bolnavii ochi, trudiţi de nostalgie...

...Şi sunt bufonul care-o să-ţi stârnească
şi după moartea lui, un hohot straniu:
căci şi atunci va râde sterpu-i craniu!

Păpuşi

Mi-i sufletul o scenă rotativă...
Tristeţea *îl montează ca decor...*
Idealul, *mi-este comicul actor,*
iar Amintirea, *tragediana divă...*

Primamorez, mi-apare caldul Dor.
Nădejdea *mi-i ingenuă naivă,*
şi joacă rol de aspră Samodivă
Durerea *mea, cu râsul ei sonor...*

...Iar la spectacol, din parterul Firii,
plâng Visele *la jocul* Amintirii,
iar gândul — critic, deapănă pamflete...

Ci ţie, (raza mea de nenorocuri),
iţi pare-un teatru fad, de marionete,
şi-aplauzi din mânuţe de batjocuri! —

Pastel sărac

...Decor de parc, ca'n basme cu Sânziene...
Trişti, vişinii se clatină firav...
Crini proaspeţi îşi întind pocalul grav
şi miruie un flutur pe antene...

...Intr'un hamac ce tremură alene,
o fată şi-a 'ntomnat un vis suav...
E vară... dar i-e sufletul bolnav,
şi viaţa — abia-i mai pâlpâie subt gene...

...Deasupra ei, un brad o tămâiază,
mireazma-i unge buzele livide,
şi murmurul de tei, psalmodiază...

...Intr'un „album", banal şi roz, se'nchide
o floare veştejită şi presată...
(Să nu 'ntrebaţi... e-o taină... de-altădată...)

RADU GYR.

Cincantenarul unei fotografii

In jurul „Junimii” din Iasi

de IOAN C. BĂCILĂ

„Adevărul literar și artistic”, dela întemeierea lui și până acuma, a publicat nenumărate studii, amintiri și note privitoare la Societatea „Junimea” din Iași (a se vedea cercetările d-lor Ioan Slavici, I. Petrovici, B. Lăzăreanu și V. Barnovski).

In anul acesta s'a publicat, de către d-nul Gheorghe Cardaș, în „Adeverul literar”, și s'a continuat în „Cugetul Românesc”, corespondența membrilor „Junimii” cu d-nul Iacob Negruzzi.

D-nul N. Iorga a scris în jurul acestora, interesante amintiri despre Șt. Vârgolici, în revista „Ramuri” din Craiova.

In colecția de stampe ale Academiei Române, se află trei gravuri, cari privesc pe unii din membrii acelei societăți. Una este un tablou cu fotografiile membrilor „Junimii”, din anul 1873, în număr de 41.

A doua este o caricatură făcută de **Jiquidi**, reprezentând lupta între filologul Vasile Burlă și Bogdan Petriceicu Hașdeu, pentru cuvântul „rață”; o aluzie la polemica încinsă între acești doi filologi în anul 1885.

A treia este un festival-program, făcut tot de Jiquidi, referitor la o serbare veselă dată în ziua de 14 Februarie 1889, la Titu Maiorescu, în București.

Aceste gravuri nefiind cunoscute generațiilor de astăzi, am găsit cu cale să le dau rând pe rând, la iveală.

Fotografia ovală, 23,5—31,5 cm., **B. Brand în Iassy.** Este o reunire de 41 fotografii mici, ovale, (3,7cm.—5,5 cm.) cuprinzând fiecare câte o persoană. Fotografia este acoperită cu o foaie de calc având fiecare număr de ordine și pe dosul fotografiei este însemnat numele persoanei. Membrii „Junimei”, din 1873 erau următorii:

1. Ioan Ianov, 2. Nicu Burghelea, 3. Nicu Ganea, 4. Generalul Cerchez, 5. Nicolae Nicoleanu, 6. Alexandru Farra, 7. Nicu Mandrea, 8. Teodor Cerchez, 9. Vasile Burlă, 10. Nicu Mandrea, 11. Ioan Melik, 12. Nicolae Quintescu, 13. Samson Bodnărescu, 14. Pop-Florentin, 15. Pavel Paicu, 16. P. P. Carp, 17. Constantin Lepădatu, 18. Vasile Pogor, 19. Vasile Alecsandri, 20. Titu Maiorescu, 21. Iacob Negruzzi, 22. Teodor Rosetti, 23. Mihail Cornea, 24. Colonelul Scheletti, 25. Ciupercescu, 26. Dimitrie Rosetti, 27. Leon Negruzzi, 28. I. Caraiani, 29. Ștefan Neiu, 30. Teodor Șerbănescu, 31. Gheorghe Roiu, 32. Teodor Cristodulo, 33. Scarlat Capșa, 34. Lascar Ciurea, 35. Gheorghe Racoviță, 36. Gheorghe Negruzzi, 37. Cassu, 38. Ștefan Vârgolici, 39. A. D. Xenopol, 40. Nicu Cazimir, 41. Gr. Buicliu.

Indentificarea membrilor „Junimea”, a făcut-o domnul Iacob Negruzzi, Președintele Academiei Române, în anul 192[illegible]

Ioan C. Băcilă.

Veneția

Gondolele negre cu vârf de metal
Alunecă printre supțiri campanile
Subt cerul de perlă și aur ducal
Sculptat în balconul albastrelor zile.

E liniștea toată aici și uitarea...
Trecutul pe trepte coboară tăcut
Plutește pe ape, înconjură marea
Se 'ntoarce și urcă și moare 'n trecut...

Aici, Desdemona... Colea, somnambul
Urzea Falliero în taină de parce;
Vestigii latine «Byzanțul... Stambul»
Apostolii... Leul... și «Pax tibi, Marce!...»

Dar noaptea trec umbre lugubre, sânt dogi
Și preoți și facle cernite și crime...
Ți-e frică... înăbuși... Ai vrea să te rogi
Și—ai vrea să te afli 'n lumini și mulțime.

Bat orele 'n turle... Ce grele! Ce grea
E noaptea 'ncărcată cu veacuri și ore!...
Veneția toată pe inima mea
Apasă cu orelele-i turnuri sonore...

Victor Eftimiu

Clopotul

Un clopot grav înalță solemna-i rugăciune...
L'ascult cum cântă ritmic, în largi nemărginiri;
Un clopot grav vibrează și soarele apune
Nimbând eșafodajul fantastic de clădiri...

O! Soarele, apune cu 'ntreaga-i majestate;
Un scut pătat de sânge e discu-i uriaș...
Acolo, sunt departe, păduri incendiate...
Adânci tristeți, ca umbre, coboară pe oraș.

E ora când durerea în suflet se filtrează
Ca aurul luminei prin aerul nocturn
Și 'n taină amintirea s'aprinde ca o rază
Ce fulgeră, o clipă, pe vârful unui turn.

Marmoreane temple s'au sfărâmat ca sticle
Sub secolele repezi cu mersul lor brutal...
Ah! Unde-i înflorirea din veacul lui Pericle
Și somtuozitatea lui Heliogabal!...

Și clopotul vibrează prelung și nu știu bine,
In vuetul de unde ce pân 'la mine—ajung
De bate pentru altul sau bate pentru mine...
Și clopotul de—aramă vibrează lung—prelung!

Mircea Rădulescu

Viata și opera lui Macedonsky

După epigrama fatală

După ce atacurile veninoase, batjocurile și calomniile s'au mai potolit, începe împotriva lui Macedonski, campania cea mai teribilă: conspirația tăcerii, golul și izolarea. Admiratorii de odinioară se eclipsează, ori trec în tabăra defăimătorilor; editorii îl refuză de frică să nu-și piardă banii; **Literatorul** începe o existență jalnică: apare din când în când, la mari intervale și fără nici un ecou, printre mânuitorii condeiului.

Amărît, dar nu și descurajat, Macedonski pleacă în 1884 la Paris, și începe a scrie în limba franceză, pe care o mânuia la perfecțiune, reușind să colaboreze, prin 1885—1886, la publicațiuni importante, franceze și belgiene, ca: **Bulletin de l'Académie Santone, Revue Contemporaine, Nouvelle Revue, Revue Francaise, Nouvelle Revue Internationale, Revue Bleue, Echo de la Semaine, Journal des Debats, La Wallonie** din Liége, etc., câștigându-și considerația multor literați și critici, al căror nume ilustrează literatura apusului. La Paris însă, nu poate sta mult; sărac, versurile franceze nu-i pot da pânea de toate zilele și în curând e nevoit să se reîntoarcă în țară.

Literatorul, apare iarăși, pentru scurt timp, publicând **Studii asupra limbii și stilului** și un mănunchiu bogat de poezii, între cari se remarcă o admirabilă idilă, **Hora Căprarului**, precum și un fragment din **Medeea de Legouvé.**

In 1886, colaborează la **Revista Literară** a lui Th. M. Stoenescu, dând la lumină **Ospățul lui Pentaur**, nuvela **Nicu Dereanu**, splendida idilă, **Zi de August și Dramă banală.**

In 1887, scoate iarăș câteva numere din **Literatorul**, în care publică proză: admirabila și strania **Intre Cotețe, Carnetul unui dezertor** și își reeditează **Nopțile.**

De la această dată Macedonski începe a lupta din greu cu viața și cu oamenii, fiind silit adeseori să scrie ziaristică sterilă pe seama diferiților politiciani, cari după ce-și făceau treburile îl lăsau pe dânsul să încaseze loviturile. Astfel, în Martie 1888, scoase o publicație bisăptămânală **Stindardul Țării**; în 1889 **Straja Țării**, zilnică; în 1894 **Lumina** zilnică; în 1896 **Liga Ortodoxă**, zilnică; în 1901—1902 **Forța Morală**, săptămânală; în 1905, **Le beau Danube bleu** și **Liga Conservatoare.**

Se pare însă că suferințele materiale și morale, departe de a-i stinge geniul poetic, i l-au stimulat, deschizându-i în suflet, izvoare nebănuite de adevărată poezie, căci în 1890, publică în **Literatorul**, din nou reapărut, incomparabila **Noapte de Maiu**, care este una din cele mai frumoase poeme ce s'au scris în limba Latinilor dela Dunăre; iar după 15 ani, adică în 1905, a doua capo-d'operă poetică **Noaptea de Decembrie**: două puncte cardinale pentru poezia macedonskiană, în special și pentru poezia românească în general. Intre acestea, ridicându-se la înălțimea de concepție și exprimare a Nopții de Maiu, stau și cele două poeme simbolice, scrise în românește și în franțuzește: **Stepa**, în 1892 și **Levki**, în 1900.

In anul 1895, Macedonski își tipărește poeziile sale românești mai noui în volumul **Excelsior**, iar în 1897, o parte din cele franțuzești în volumul **Bronzes.** Aceste două volume sunt editate de admiratorii săi cu dare de mână; când însă încearcă în 1902 să scoată pe socoteala sa proprie, volumul de proză, **Cartea de Aur**, neavând cu ce achita pe tipograf, întreaga tipăritură e vândută cu kilogramul. Iată ce scrie poetul, în prefața lui **Excelsior:**

„Autorul cere scuze cititorilor obișnuiți cu limba și cu forma marilor poeți contimporani români, dacă versurile sale nu întrunesc nici această formă și nici această limbă. Il mai roagă să nu se supere, dacă el, fie dintr'un sentiment de prietenie, fie dintr'un sentiment de recunoștință, a dedicat numeroase bucăți ale sale la diferiți. Căci, în adevăr, dacă cel care începe a-și aduna astă-zi scrierile în volum, s'a bucurat de multe dușmănii, dânsul a avut și prieteni — mai numeroși poate — cari i-au dat, sau iubirea lor, sau ajutorul material, fără care el și copiii lui ar fi murit de mult de foame”.

Volumul **Bronzes**, e tipărit de Al. Bogdan-Pitești, și e dedicat de Macedonski: **Franței, singura patrie a intelectualilor”.** Dar editorul scrie, cu acest prilej, o lungă prefață, plină de atacuri antidinastice și de osanale la adresa catolicismului, cari în loc să servească pe poet, îl compromit și mai mult, în ochii publicului românesc.

Cu toată dedicația ostentativă din fruntea volumului, Bronzes, cuprinde un **Sonnet Lointain**, în care poetul dă glas adevăratelor sentimente ce nutrește pentru țara, care-i refuza scutul protector și aproape nu-l mai recunoaștea de fiu al ei:

Et cependant malgré la bétisse et la haine,
Malgré que défaillant sous le poid de ma chaine,
A chaque pas nouveau je tombe dans la nuit,

Et que, les pieds sanglants, mort à l'éspoir, je sème
Le long du noir sillon, que je creuse sans bruit,
Ce pays goufre, morne, est le mien et je l'aime.

In 1898, scrie **Falimentul clerului ortodox român** și **Din viața copilărească**, versuri pentru copii, publicate sub pseudominul **Alma.** In 1899, publică în Lteratorul: **Saul**, tragedie în 5 acte, în versuri, în colaborare cu Cincinat Pavelescu, jucată pe scena Teatrului Național din București. In 1904, tot în **Literatorul**, remarcăm o scrisoare a lui Gr. H. Grandea, către Macedonski, din care extragem câteva rânduri de actualitate:

„Mai moaie cerbicea, bre!, că nu merge altmintrelea în tarla lui Bucur! Cu țanțoșia și integritatea n'o scoți la capăt, rămâi buzat. Profită cât ești tânăr... Cine se ia după cei ca Bolintineanu și Negri, ajung să tragă pe dracul de coadă......

Ți-aș trimete și eu ceva: **Ma sinto discuraziato.** Școala noastră, a celor crescuți în cultul clasicității grece nu mai are căutare: e nesărată față cu gustul piperaților de azi. Moda de azi este a epilepsiei: Trebuie să ai crierii ciupiți de sifilis, sau să fii șarlatan pentru a putea, nu să te impui, dar să fii cruțat....

Dacă ar fi să se ia exemplu de limbă odorogită, opusă cu totul armoniei, ducând-o într'un odoronc-tronc, ar trebui să se ia producțiile celor ce sunt la modă azi”.

In 1906, publică la Paris, în franțuzește, marea epopeie, **Le calvaire de feu**, prelucrată mai târziu în românește și publicată în 1916 în revista **Flacăra** sub titlul **Thalassa.**

Atât **Bronzes** cât și **Le calvaire de feu** au avut succes în streinătate; critici și literați cu gustul rafinat în cultul literaturilor bătrâne au publicat recensii și au adus elogii autorului român, care îndrăznise a scrie în limba lui Hugo și Flaubert. **Journal des Debats** din Febr. 1895 nu se sfiește a scrie că: „Macedonski este un poet, care făurește versul francez pe o nicovală de aur”. La noi, **Thalassa**, această operă stranie și plină de fumuseți, a fost judecată de critici miopi și condamnată ca scriere imorală.

In 1910 scoate **Revista Critică**; în 1912 editura **Minerva** îi tipărește ultimul volum de versuri **Flori Sacre**; în 1918 scrie articole în revista teatrală **Scena** și pamfletul **Zacherlina în Continuare**; iar în 1918—1919 scoate 26 numere din **Literatorul**, în care'și republică scrierile mai vechi, versuri și proză, după ce le-a revizuit pentru ultima oară, lucrare pe care o continuă în 1920 în **Universul Literar**, în care publică și o serie de Rondele. Tot în 1920 scrie și ultima sa **Noapte, Noaptea de August.**

In afară de această vastă operă tipărită, au mai rămas manuscris: O comedie eroică în 4 acte și în proză în franțuzește „**Le fou**” scrisă în 1912; o tragedie clasică în 3 acte în versuri „**Moartea lui Dante**” în românește și în franțește scrisă în 1916; precum și vre-o 50 de **Rondeluri**, din cari puținele ce s'au publicat au stîrnit admirația cunoscătorilor de literatură.

In fruntea volumului **Flori Sacre** se publică o scrisoare a lui Macedonski către doi tineri poeți, care-i ceruseră acele versuri pentru Minerva. Nu ne putem opri de a nu cita câteva rânduri caracteristice din acea scrisoare:

„Versurile acestea erau **Flori Sacre** pentru mine, fiindcă au răsărit din răstriștea unei vieți ce a stat sub trăsnet și urgie și tot ce pot face acum este să le păstrez acest nume. Ele însă pot să aibă însemnătate și pentru alții: Pot să arate celor cari sufăr, că în mijlocul necazurilor și mizeriilor vieții, oricât de îngrozitoare ar fi ele, tot se află culmi pe care să te poți refugia — ale poeziei și ale artei bunăoară. Este mai de dorit, socotesc, să cauți să urci pe ele, decât să mori, ori să înebunești”.

Refugiat pe aceste culmi, Macedonski a trăit o viață activă și încordată, pusă, până în clipele cele din urmă, în serviciul literaturii și limbii românești.

Răstignit pe crucea tuturor umilințelor, împuns cu sulițele unei ironii deplasate, batjocorit și adăpat cu fiere, a mers pe drumul lui drept înainte, potrivit cu firea ce i-o dăduse Dumnezeu.

Amărît și bolnav, moare în vârstă de 66 ani, la 24 Noembrie 1920 — ca toți adevărații idealiști, în cea mai cumplită mizerie — și e înmormântat la Belu, în vecinătatea marelui său rival Eminescu.

Astfel pământul a înfrățit pe cei ce n'au putut sta alături în viață.

Constantin Iordăchescu.

* * *

Cântec

Rădvanele liniștii dincolo de deal au poposit
Apele sânt cum e cerul, cerul cum sânt apele
Amurgul rumen închide pleoapele
Vântul trece, geme un clopot în turnu 'nvechit.

Cirezile vin, cumpenile fântânilor li se închină
Umbrele cresc, șoapte înfrigurate răsar —
In limpezișurile cerului sânt risipiți iar
Bănuți neatinși de rugină.

Seara pe ulițele simple
Ca o copilă 'n rugăciune—a 'ngenunchiat;
— Vino să-ți simt aproape sufletul bucurat
Și vântul să-ți mângăie șuvițele risipite pe tâmple...

Zaharia Stancu

* * *

Ca 'n alte vremuri...

Vino, lună, de departe
Și apari ca 'n alte vremuri...
Pune 'n zilele-mi deșarte
Înfloriri ce 'n zări le tremuri!

Vino iar, ca o regină
Surâzând iubirei mele —
Lună dragă, lună plină,
Sol de visuri dela stele.

Vino și cu raze pline
Fă ca 'n tainicele gânduri
Fruntea mea să se 'nsenine
Când voi scrie rânduri, rânduri.

Elvira Lomoș de Reuss

LITERATURA STRAINA

Din scrisorile lui Beethoven

Pastorului Amenda (Curlanda) 1)

Scumpul, bunul meu Amenda, prietenul meu cel mai de aproape, cu o emoție adâncă, cu un amestec de durere și de bucurie am primit și citit ultima ta scrisoare. Cu ce pot compara fidelitatea ta, dragostea ta pentru mine ? O ! ce bine e, că mi-ai rămas acelaș bun prieten de totdeauna. Da, am pus devotamentul tău la încercare și acum știu să fac deosebire între tine și toți ceilalți. Tu nu ești un prieten din Viena, nu, tu ești unul dintre aceia care cresc numai pe pământul patriei mele ! Cât de mult doresc să te am lângă mine ! căci Beethoven al tău e cu totul nenorocit. Află, că partea aceea mai nobilă din mine, auzul meu, a slăbit mult. Incă de pe când erai lângă mine, simțeam simptomele, dar eu le ascundeam ; de atunci lucrul a mers din ce în ce mai rău. Trebue să am răbdare, ca să văd dacă vreodată am să mă vindec; cred că totul vine dela boala mea de stomac.

Dar cât pentru aceasta, sunt aproape complet restabilit ; dar auzul mi se va îndrepta el vreodată ? Firește, am speranță ; dar lucrul e greu, căci astfel de boli sunt incurabile. Cât de tristă mi-e viața ; trebue să evit tot ce mi-e scump și aceasta în mijlocul unor oameni atât de răi, atât de egoiști !... — Intre toți, pot spune că prietenul cel mai încercat îmi rămâne Lichnowsky.

De anul trecut până acum, mi-a dat 600 florini : aceasta și vânzarea la oameni cinstiți a lucrărilor mele mă pune la adăpost pentru grija zilei de mâine. Tot ce scriu acum, pot să vând nu odată, ci de cinci ori și să fiu bine plătit. Cu scrisul lucrărilor mele lucrul a mers bine în ultimul timp ; și pentru că aflu, că ai comandat piane la..., îți voi trimite diferite lucrări în ambalajul unuia din ele, pentru ca să te coste mai puțin.

In prezent, spre mângâierea mea, a venit aci un om, în tovărășia căruia pot gusta plăcerea convorbirilor și a prieteniei desinteresate : e unul din prietenii mei din tinerețe 1). I-am vorbit adesea de tine și i-am spus, că de când mi-am părăsit patria, ai rămas unul din aleșii inimei mele. — Nici lui nu-i place... 2) Acesta e prea slab pentru o adevărată prietenie. Il privesc pe el și pe..., ca pe niște adevărate instrumente ; cânt cu ele când îmi place : ei nu pot fi martorii nobili ai muncii mele, tot așa cum nu-i pot face să participe cu adevărat la viața mea ; îi taxez după serviciile pe care mi le fac. O ! cât aș fi de fericit, dacă aș avea auzul ! Aș alerga atunci la tine. Dar mi-e hărăzit să stau departe de toți ; anii mei cei mai frumoși se vor scurge fără ca să dea tot ceeace talentul și forța mea mi-ar fi poruncit să dau.

Trista resemnare în sânul căreia trebue să mă refugiez ! Fără îndoială, mi-am zis, că trebue să mă ridic deasupra tuturor acestor mizerii, dar cum ar fi cu putință ? Da, Amenda, dacă în șase luni nu mă vindec de boala mea, cer dela tine ca să lași totul și să vii lângă mine ; atunci voi începe să voiajez (execuția și lucrările mele suferă și ele puțin de pe urma acestei infirmități, dar ea se dă în vileag mai ales în societatea altora); vei fi tovarășul meu de drum : sunt convins, că fericirea nu va fi departe de mine ; acum sunt departe de a putea spune aceasta ! De când ai plecat, am scris tot felul de lucruri, până și opere și muzică de biserică. Da, tu n'ai să mă refuzi ; vei ajuta pe prietenul tău să-și poarte boala și suferința. M'am perfecționat mult ca pianist și nădăjduesc că voiajul nostru are să-ți facă plăcere. Pe urmă, vei rămâne mereu lângă mine. Am primit fără întârziere toate scrisorile tale și chiar dacă nu ți-am răspuns, află că tu mi-ai fost totdeauna prezent în minte și că inima mea bate pentru tine cu aceeaș dragoste din trecut. Ceeace ți-am spus relativ la auzul meu, te rog să-l păstrezi ca pe un mare secret și să nu-l încredințezi nimănui, oricine ar fi. Scrie-mi cât de des. Scrisorile tale, chiar când sunt scurte, mă consolează și-mi fac bine. Aștept curând, iubitul meu, vești noui dela tine.

Nu ți-am trimis quatuor-ul 1), pentru că l-am refăcut cu totul, de când am început să scriu cum se cuvine quatuor-uri : aceasta o vei vedea, când ai să-l primești. Acum, adio, scumpul și bunul meu prieten ! Dacă crezi, că pot face ceva agreabil pentru tine, se înțelege că n'ai să refuzi să o spui credinciosului tău L. von Beethoven, care te iubește din toată inima.

Doctorului Franz Gerhard Wegeler

Viena, 29 Iunie (1801)

Scumpul și bunul meu Wegeler, cât de mult îți mulțumesc pentru suvenirul trimis ! L-am meritat așa de puțin, am căutat așa de puțin să-l merit ; și totuși tu ești așa de bun, nu te lași învins de nimic, nici chiar de neglijența mea de neiertat ; rămâi acelaș credincios, bun și loial prieten. — Intrebi dacă voi putea să vă uit pe voi, pe voi toți care mi-ați fost așa de scumpi, așa de prețioși. Nu, aceasta nu o pot crede niciodată ! Sunt momente în care suspin după voi, — atunci aș vrea să fiu măcar câteva clipe în preajma voastră. Patria mea, frumosul colț de lume unde am văzut lumina zilei, mi-a rămas în minte totdeauna tot atât de luminos și de puternic prezentă ca atunci când v'am părăsit. Va fi una din cele mai fericite clipe ale vieții mele, clipa când voi putea să revăd și salut bătrânul nostru Rhin. Când se va întâmpla aceasta nu ți-o pot spune încă cu exactitate. Pot însă să vă afirm, că voi toți mă veți găsi mai mare : nu vă vorbesc de artist, ci de omul din mine, care vă va părea mai bun, mai desăvârșit ; și dacă fericirea nu a sporit puțin în patria noastră, arta mea se va consacra la îmbunătățirea soartei celor săraci...

Acum îți voi da oarecare știri asupra situațiunei mele: îți pot spune, că lucrul nu merge tocmai rău. De anul trecut, Lichnowski, care (oricât de necrezut ți-ar părea știrea aceasta, scrisă chiar de mine) a fost totdeauna și a rămas mereu prietenul meu cel mai apropiat, — (au fost, ce e drept, mici neînțelegeri între noi, dar ele n'au făcut decât să ne întărească prietenia), — Lichnowski, mi-a vărsat o pensie de 600 de florini, pe care o voiu avea-o atât timp cât nu voiu găsi o situație care să-mi convie. Compozițiile îmi aduc mult și pot spune, că am mai multe comenzi decât pot satisface. Pentru fiecare din ele am șase-șapte editori și chiar și mai mulți, dacă i-aș căuta. Nimeni nu mai discută cu mine : fixez un preț și mi se plătește. Vezi dar, ce bine îmi merge. De pildă, văd pe un prieten că e strâmtorat și banii pe care îi am în buzunar nu-mi permit să-i vin în ajutor : n'am decât să mă așez la masa de lucru ; peste puțin prietenul e scos din încurcătură. De asemenea îți pot comunica că sunt mult mai econom decât altădată...

Din nenorocire, un demon gelos, sănătatea mea șubredă, mi se așează în cale. De trei ani auzul îmi merge din ce în ce mai prost. Cauza e probabil boala mea de stomac, de care sufeream, după cum știi și altădată, dar care acum s'a agravat și ea, căci sufer în continuu de dureri de stomac și ca urmare mă simt cu totul slăbit. Frank voia să-mi dea tonice și să-mi trateze auzul cu oleu de migdale. Dar prosit ! auzul mi-a mers din ce în ce mai rău și boala a durat astfel până toamna trecută, când un dobitoc de medic mă sfătui să fac băi reci ; un altul, mai priceput, îmi dete băi călduțe de Dunăre : cu acestea lucrul a mers cum nu se poate mai bine ; boala de stomac s'a ameliorat, dar auzul nu s'a resimțit, dacă nu chiar a mers și mai prost.

Beethoven

Iarna aceasta am fost într'o stare în adevăr deplorabilă : aveam dureri atroce de stomac, căci boala revenise la stadiul inițial. Rămăsei astfel până luna trecută, când m'am dus să văd pe Vering, căci mă gândiam că boala mea reclamă mai de grabă un chirurg și de altfel am avut totdeauna încredere în Vering. Imi ordonă băi călduțe de Dunăre, în care îmi prescrise să pun o fiolă dintr'un lichid fortifiant ; nu mi-a dat nici o doctorie internă, afară de ceeace mi-a prescris acum patru zile, niște pilule pentru stomac și un fel de ceaiu pentru urechi. Mă simt mai bine și mai întărit ; numai urechile fac zgomot și mugesc (sausen und brausen) zi și noapte. Pot să-ți spun că duc o viață mizerabilă. De aproape doi ani evit orice societate, pentrucă nu pot spune oamenilor : „Sunt surd". Dacă aș avea altă meserie, lucrul ar merge mai bine ; dar în situația mea e imposibil. Ce-ar zice de mine dușmanii mei, al căror număr nu este mic !

Ca să-ți faci o idee de starea auzului meu, îți voiu spune că la teatru, pentru a auzi actorii, trebue să mă așez aproape de orchestră. Dacă mă așez ceva mai departe, nu mai aud sunetele ridicate ale instrumentelor și vocilor. E de mirat, că în convorbiri unii n'au observat încă aceasta. Cum sunt foarte distrat, ei pun totul pe seama acestui lucru. Dacă cineva vorbește încet, deabia aud ; aud sunetele, dar nu cuvintele. Pe de altă parte, dacă cineva îmi strigă, lucrul îmi devine insuportabil. Ce va fi, numai cerul o știe.

Vering spune, că dacă boala nu se va vindeca, în schimb ea se va ameliora desigur. — Adesea îmi blestem existența și pe Creator. 1) Plutarc m'a învățat să cunosc ce-i aceea resemnarea. Voesc, dacă aceasta e cu putință, voesc să înving destinul, dar sunt momente în viața mea, când mi se pare, că sunt cea mai mizerabilă creatură a lui Dumnezeu. — Te rog să nu spui nimănui nimic despre starea mea, nici chiar lui Lorchen. 2) Iți încredințez lucrul sub pecetea tăcerii.

Ți-aș fi mulțumit, dacă i-ai scri lui Vering asupra mea. Dacă starea în care sunt nu se va schimba, voiu veni primăvara viitoare la tine. Imi vei închiria, undeva, într'un colț frumos, o casă de țară și pentru șase luni mă voiu face țăran. Cred, că aceasta îmi va face bine. Resemnare ! ce trist refugiu ! și totuși e singurul care îmi rămâne. Mă vei ierta, că în mijlocul necazurilor tale îți mai aduc și această grijă.

Steffen Breuning e acum aci și aproape în toate zilele suntem împreună. Simt atâta mângâere, când evoc sentimentele din trecut ! E un tânăr excelent care se pricepe la multe și care are o inimă mărinimoasă...

Curând am să scriu și bunei mele Lorchen. Chiar dacă n'am dat niciun semn de viață, aflați, iubiții mei, că n'am uitat pe nici unul dintre voi. Dar tu știi bine, că eu niciodată n'am excelat în arta de a scrie. Prietenii mei cei mai buni n'au primit cu anii nici un cuvânt de la mine.

Nu trăesc decât în notele mele. Deabia termin o lucrare și alta e la lucru. Relativ la modul cum lucrez acum, îți voiu spune că fac trei și patru lucrări în acelaș timp. Scrie-mi mai des. Voiu încerca, să găsesc timpul pentru a-ți răspunde. Trimete salutări tuturor din partea mea...

Adio bunul meu, credinciosul meu Wegeler ! Fii asigurat de iubirea și prietenia lui Beethoven al tău.

1) Scrisă probabil în 1801.
2) Stephen von Breuning.
3) Zweskall (?) Era secretar aulic la Viena și a rămas devotat lui Beethoven.

1) Op. 18, numero 1.
1) Nohl în ediția sa a scrisorilor lui Beethoven, a suprimat cuvintele: *und den Schöpfer* (și pe Creator).
2) *Eleonora.*

RACINE

PHEDRA

Actul al 5-lea
SCENA VI

(Povestirea lui Teramene)

De-abea eșeam cu dânsul, pe porțile Trezenei.
Stetea pe car. In juru-i soldații adunați,
Neturburând tăcerea, păreau că-s îngrijați.
Pe gânduri, spre Micena se 'ndreaptă, el, agale;
Lăsând în voie caii să rătăcească 'n cale.
Căci armăsarii-aceia ce'n alte dăți — la fel—,
Puneau atâta râvnă, când ascultau de el,
Cu ochii stinși și capul plecat, păreau că 'ngână
In mintea lor durerea, a celui care-i mână.
De-un răcnet plin de spaimă, eșit, înfricoșat,
Din chiar adâncul mării, văzduhu-a răsunat
Și din pământ, de-odată, un glas străin, răspunde
Cu și mai mare sgomot, celuia din unde.
Sbârlindu-și coama, caii se-opresc înspăimântați ;
Și-atunci pe 'ntinsul mărei, când o priveam speriați,
Un munte 'nalt de valuri, de-odată se ridică
Și' n clocote se 'naltă. Am înlemnit de frică.
Dar valu 'naintează și asvârlă, sfărâmat,
Din undele spumoase un monstru 'nfricoșat ;
Cu fruntea largă, plină de coarne 'ngrozitoare,
Cu galbeni solzi pe trupu-i din cap până'n picioare,
Neîmblânzita fiară, balaurul, răcnea,
Și 'ncovoindu-și trupul, venind, se'ncolăcea.
Cu răcnete de spaimă, el răspândea 'nfiorarea.
Și cerul plin de groază privea ce-aduse marea.
Văzduhul e otravă; pământu, 'nspăimântat!
Chiar valul ce-l svârlise, se dă 'napoi speriat.
Noi toți, — căci de prisos e o orice împotrivire —
In templul de alături cătăm adăpostire;
Doar Hipolit, să lupte cu el, s'a 'ncumetat.
Oprindu-și carul merse cu-o suliță 'narmat,
Se-apropie de fiară și numai cu-o săgeată
Ii face-o rană-adâncă în coasta 'nveninată.
Atuncea, fiara 'n chinul acela 'ngrozitor,
Spre cai se-asvârlă' n furie și cade 'n fața lor.
Se sbate și din gura, — cu foc ce nu se stinge, —
'I-acoperă într'o clipă cu fum, cu foc, cu sânge.
De spaimă fug în goană — o! mă'nfior când spui —
Ei nu mai știu de hățuri, de glasul nimănui.
Zadarnic se frământă, stăpânul nu-i oprește,
Cu-o spumă 'nsângerată zabala și-o 'nroșește.
Se zice că în goană, îi ațâța un zeu
In coasta prăfuită, lovindu-i tot mereu.
Goniți spre stânci uriașe de spaima ce'i încinge
Se-aude scârțâitul când oiștea se frânge,
Și Hipolit, când vede în țăndări, carul rupt,
Impiedecat în hățuri, târît e dedesupt.
O! Iartă-mă, vedenia acestor ceasuri grele
Va fi isvorul veșnic al lacrimelor mele.
Căci l'am văzut, stăpâne, o! l'am văzut smucit
De caii lui pe care el singur, i-a 'ngrijit, —
Strigând ca să-i oprească, îi îndemna în goană,
Sub carul frânt, întregul lui trup era o rană.
De țipetele noastre câmpia 'ncremeni,
Năpraznica lor fugă ușor se liniști,
Și s'au oprit aproape de vechile morminte
In care dorm strămoșii. Alerg așa 'nainte,
Și-ajung gemând acolo. Soldații m'au urmat
Ne-arată drumu-o dâră din sângele vărsat
De care sunt mânjite și stâncile, iar spinii
Desgustători mai poartă în undele luminii
Fâșii din păr. M'apropii; îl strig; dar ochiul stins
De-abia îl mai deschide când mâna lui mi-a 'ntins
Și-mi spune: „Mor... și viața îmi este nepătată.
Ai grije de-Aricia și dacă-l vezi vre-o dată
Pe Rege că mă plânge simțind, desamăgit,
Cu câtă nedreptate am fost învinuit,
Ca să mă liniștească, să pot dormi mai bine,
Pe dânsa s'o iubească, cum m'ar iubi pe mine.
S'o lase..." cu-aste vorbe pe buze, a murit,
Imi rămăsese 'n brațe un trup ne 'nsuflețit,
Un trup pe care zeii 'și-au revărsat amarul
Si 'n care nu poți, Rege, să-ți mai cunoști vlăstarul.

(trad. de A. de HERZ)

* * *

NOTE

Premiul Goncourt instituit de către cei doi romancieri, care au ilustrat marea epocă a naturalizmului francez, a fost acordat anul acesta lui Lucien Fabre, autorul romanului: „Rabevel ou le mal des ardents".

Cei care alcătuesc juriul sunt în număr de zece și formează Academia Goncourt, dela ședință căreia a lipsit anul acesta Emile Bergerat, mort de curând, Lucien Descaves și Leon Daudet izbit de un doliu în familie.

Lucien Fabre este inginer care scrie și poeme cum sunt „Connaissance de la déesse", închinate științelor oculte și mai are un volum prin care explică, popular, teoriile lui Einstein.

* * *

Literatele franceze instituite și ele într'un fel de academie au decernat anul acesta premiul „Femina" d-nei Jeanne Galzy, originară din Montpellier, profesoară la școala de fete din Amiens și autoarea romanului „Les Allongés".

* * *

Lamartine întreprinzând călătoria sa în Orient a poposit o noapte la otelul Beauvan din Marsilia. Municipalitatea orașului a hotărât fixarea unei inscripțiuni la poartă, care să amintească tuturor că acolo a trăit poetul, o noapte din Iunie 1832.

In Bucureștii noștri nici nu știm unde a suferit o viață întreagă Eminescu...

* * *

Premiul Nobel, ca în toți anii, provoacă discuții. Se acordă trei mențiuni pentru știință, literatură și pace. Toți scriitorii se bat pe ele, cu scopul de a da țării lor o parte din golria care îi încununǎ.

Germania a avut cinstea să fie premiată de douăzeci și una de ori pentru știință și de patru ori pentru literatură;

Franța de unsprezece ori pentru știință, de patru ori pentru literatură și de patru ori pentru pace;

Maurice Barrés

Colette Baudoche

... Frățeasca înțelegere a d-lui Asmus cu colegii săi, rămase aceași după plecarea împăratului. La mijlocul lui Martie el continuă să ocolească în fiecare seară lampa și conversațiile doamnelor Baudoche.

La această dată zidurile orașului Metz sunt acoperite cu afișe care anunță în trei cuvinte, vesele ca un comunicat de victorie, că a sosit Salvator. Și nemții se năpustiră prin berării. Salvator e o bere vestită din München, pe care o beau nemții până varsă. Când nu mai pot vorbi, le e de ajuns să ridice capacul canei de bere și chelnerițele, totdeauna limfatice dar electrizate de marile întâmplări ale săptămânei, adună cănile, nu le mai clătesc, le umple și le confundă. Cine s'ar mai plânge în această imensă înfrățire?

Dar se întâmplă accidente și d. Asmus avea să indure unul.

Intr'o noapte, pe la două, Colette auzi un pas greoi care bâjbâe și se împleticește pe fiecare treaptă: „Trebue să fie electricianul", își zise ea cu desgust. Biata femee!

Dar pașii s'au oprit la primul etaj; o chee dibuia în jurul broaștei; apoi se auziră câteva înjurături și glasul profesorului. Fata fu imediat stăpânită de sentimentul cinstei familiei. Se ridică, alergă la ușă, poruncește bețivului s'aștepte, stă pe gânduri dacă trebue să scoale din somn pe maică-sa, se îmbrăcă, se indignează gândindu-se că vecinii și-ar putea spune: „Bine petrece neamțul în casa Baudochilor!" și deschide!

Ce înfățișare murdară avea profesorul! Plin de noroi se rezimase de zid. Un om atât de învățat și așa de cinstit. Atunci fără să marcheze vre-o mânie sau vre-o indignare, îl duce până la odaia lui, nu întârzie în ascultarea mulțumirilor pe care el le îngâna greoi, și revenind lângă mama ei care doarme mereu, Colette își zise:

— Toate lucrurile frumoase povestite de el cu privire la nobila viață de familie din țara lui, fac și mai odioasă această purtare. O fi poate manifestarea vre-unui dispreț pentru noi?

Adouazi, când se trezi, neamțul s'a gândit că trebuie să mulțumească fetei. Făcu astfel în cât s'o întâlnească la capul scărei și îi zise cu o liniștită siguranță:

— Te-am supărat aseară, domnișoară Colette. Iți mulțumesc pentru că ai fost atât de bună cu mine.

— A! Domnule doctor. N'aș fi crezut niciodată că d-ta poți ajunge într'o astfel de stare.

— Sunt moravurile noastre, zise el.

Și pe un ton glumeț începu să-i spună că de când sunt germanii pe lume, există obiceiul național al băuturei și că astăzi încă, băutura e un viciu cu care se mândresc cei mai iluștrii cetățeni ai imperiului. Mai adaogă că berea, foarte hrănitoare și săracă în alcool, întreținea forța musculară a germanilor.

— Va să zică, întrerupe fata, la d-voastră, un domn are dreptul să fie mai mojic de cât un simplu lucrător.

D. Asmus simți, cu părere de rău, că pornise pe un drum greșit și cum e scurt în toate acțiunile lui, chiar din seara aceea, în loc să iasă, reveni să-și reia locul în sufragerie. Reîncepură liniștitele conversații. I se păru că doamnei Baudoche îi pare bine, dar că tânăra fată începea să se îndoiască de idealizmul Germaniei.

Cu multă prudență se refugiă în colecțiunea „Austrasiei".

Intr'o seară citea cu glas tare un articol poetic, când de-odată se auzi de-asupra lor un sgomot grozav de mobile răsturnate.

— Iar s'a îmbătat Krauss, zice d-na Baudoche.

Profesorul se uită în ochii Colettei.

Dar sus strigătele se amestecară cu sgomotul farfuriilor sparte și câteși trei înspăimântați urcară scările alergând.

In casa lui Krauss, găsiră odaia cu susul în jos și toată familia bătându-se cu bețivul.

— Uitați-vă la el! zicea femeea, arătându-l. Părinții nu m'au ertat nici odată c'am vrut să-l iau. Ei bine, m'ați crede când v'aș spune că s'a dus la ei să ceară parale? Trebue să fii prusac, ca să fii atât de nesimțitor.

Maurice Barrès

Atunci, băețașul care n'avea de cât șeapte ani și se agătase plângând de fustele măsei, o apucă de mâini și cu ochii rugători întorși spre dânsa, striga:

— Așa e mamă, că eu nu sunt prusac!

Și fu tare frumos, atunci, să vezi pe profesor excitat în mijlocul acestei tragi-comedii, convingându-și pe nemțește compatriotul sau învins de Salvator și țipându-i, sub masă, că trebue să-și asculte nevasta care e de o mie de ori mai înțeleaptă de cât dânsul.

Din ziua aceea de câte ori venea vorba de electrician, domnișoara Colette zâmbea și d. Asmus se fâstâcea. Dar bunica tot nu știa de aventura bachică a profesorului; cei doi tineri aveau între ei o taină.

Anglia de douăsprezece ori pentru știință, odată pentru literatură și odată pentru pace.

După al doilea război balcanic în 1913 se vorbea ca premiul păcei să fie acordat României în persoana lui Titu Maiorescu, primul-ministru român din imboldul căruia se restabilise pacea în Balcani. Imprejurările ne-au smuls această onoare.

E de notat în tabloul de mai sus că Germania nu fu onorată, niciodată pentru pace! Nici nu se putea altfel.

* * *

CHIPURI și ICOANE

Din povestirile lui Moș Andrei

de I. Agârbiceanu

— Oamenii de azi —

Locurile de pe la noi le-ai văzut iar, domnișorule Vasilică, pe popa cel nou l-ai cunoscut, cu mulți oameni te-ai întâlnit, dar multe lucruri de pe la noi n'am apucat să ți-le povestesc. Acum văd eu că dumneata ești grăbit. Cine nu-și are trebile lui în ziua de azi, când fiecare om ar trebui să aibă zece mâni ca să răzbească? Dumneata te vei ridica de pe scaun, eu te voi petrece la stație, și pe urmă cine știe, de-ți va da viața răgaz să te mai abați pe la noi vreodată.

Acum, că ești gata de plecare, mi se lasă așa un pustiu pe suflet! Mă gândesc ce bine i-ar sta azi prăvăliei Mărgineanului în mijlocul Dumbrăvenilor și ce minunat ar fi la un pahar de vin, în odăița de către grădină, la masa încununată de domni de român! Câte nu ar fi de povestit acum, din țara și din lumea toată, și cum ne-ar unge cântecele cele noui românești, învățate de pe la soldați.

Dar, după cum nu mai e crâșma Mărgineanului, așa nu mai sunt azi, domnișorule Vasilică, nici domni de român în Dumbrăveni, iar oamenii s'au înjugat la o muncă și o alergare fără de sfârșit: de-a se întrece în bogății, în vite multe și în haine scumpe.

Inainte vreme, românii din Dumbrăveni lucrau cu sufletul senin și cu gura plină de cântece. Erau mulțumiți cu isprava lor de-o zi, de-un an, și nopțile îi apucau liniștiți și împăcați cu soarta, iar Duminecile și praznicele erau zile de hodină. Acum, ziua-noaptea e ca într'un furnicar, iar praznicele cine le mai ține? Vezi că oamenii s'au apucat de lucruri cari nu știu de hodină și de sărbătoare. Munca la hotar și la pădure nu-i mai îndestulește omului pofta de câștig și s'au dat mulți negoțului de tot felul ca niște jidovi.

Și pofta de câștig îi poartă pe drumuri, îi fierbe și-i îmbătrânește înainte de vreme. Ii umple de gânduri și de griji multe, și chiar la un pahar de vin nu se mai gândesc la cântece, ci-și povestesc de negoțurile lor. Unii fac târg cu porci, alții cu oi, alți duc lemne la târguri depărtate și furnică mereu ca și când n'ar mai încăpea în stup.

Mă gândesc uneori, domnișorule Vasilică, văzându-i așa de înfierbântați după trebi, că oamenii de azi se aseamănă cu pasările care-și fac primăvara cuiburile. Inainte de-a cânta, înainte de-a se îndrăgosti, zboară din zori până în seară după fulgi, după fire de pai, ori duc streji de tină în cioc, să-și lucreze cuiburile. Și numai după ce-și au adăpostul cel nou gata, rotund și călduț, încep să-și arate virtutea și să se bucure de vieață.

Căci oamenii de azi nu se bucură prea tare de vieață, ci ei adună mereu, încruntați și hotărîți, ca și când ar vrea să-și facă un cuib nou mai larg și mai cald decât cel vechi. Nu se mai mulțumesc cu ce au și din ce pot trăi, deși nu pot mânca și bea mai mult ca până acum. Imi pare mie uneori că ei, fără să-și dea seama, adună pentru a face mai larg cuibul urmașilor, ca și când aceștia ar fi niște ființe mai înalte decât ei și le-ar trebui mai multe mijloace decât părinților

De! Cine știe ce îndemnuri afunde le îmboldește inima! Mie nu-mi place furnicarea asta, vezi bine. Eu așteptam să putem gusta cu toții, după războl, dulceața muncii noastre, a lumii celei nouă zidită de Dumnezeu în clipa în care s'a rupt granița.

Dar tot n'aș zice nimic și par'că m'ași împăca cu soarta să știu că din înfrigurarea asta dela sate ar ieși un rând de prăvălii românești pe ulița cea mare din oraș! Prea ne-au umilit, prea ne-au batjocorit, domnișorule Vasilică, după retragerea României, decât să mai avem inimă să ne dăm banul acelor străini.

Ci tot mă gândesc că legea și dreptatea ar fi asta: să umble după câștig cu minte cumpănită iar nu cu patima oarbă a lăcomiei vânzând mierța de grâu de două ori mai scump decât au cumpărat-o. Iar Duminecile și la zile de praznic să-și vadă de suflet în biserică și de-un strop de voie bună lângă un păhar cu vin. Că bogăția câștigată cu lăcomie și cu nedreptate se împrăștie ca făina orbului, nu poți zidi nimic pe ea, domnișorule Vasilică.

Și iarăș cred că rău au lucrat domnii cari ne-au părăsit satele, tot din pofta unui trai mai bun. Azi nu avem dascăl în Dumbrăveni, domnișorule Vasilică, nu avem scriitor la cancelarie. Preotul cel nou e și dascăl și *aghenat.*

Dascălul Vintilă s'a întors din bătae domn mare: locotenent. Obicinuit cu trai bun și porunca, obicinuit cu *ifrăcoveniile* dela oraș, nu-i mai plăcea în Dumbrăveni. Nici nu-i venea să desbrace haina militară. Umbla cu capul sus, strâmba din nas, se făcuse țanțoș de nu mai putea schimba omul o vorbă cu el, iar biată nevastăsa dascălița, — o fată de la noi din sat, — dar din fruntea satului domnișorule Vasilică, — nu mai răzbea să-i lustruiască cizmele pline de tina drumurilor noastre. La atâta ajunsese! Ii părea că i și rușine să ese cu ea pe uliță.

Nu făcea mulți pureci prin Dumbrăveni dascălul Vintilă. Era mai mult dus pe la oraș, până când într'o seară veni vesel și țanțoș, și-i arătă dăscăliței o hârtie că-l numiseră nu știu ce scriitor la județ.

Cât a plâns biata femee, să nu-și strice casa, să nu facă o prostie ca asta! Cât l'au rugat oamenii să rămână în Dumbrăveni. El se uita peste umăr la ei, ca și când ar fi zis:

„Nu mai sânt de nasul vostru".

Și-a adunat hodoroabelele și s'a dus, cu dăscălița plângând după el. Asta a fost înainte cu cinci ani, domnișorule Vasilică.

Scriitorul din cancelarie, Ilieș, ar fi vrut să mai rămână în Dumbrăveni, dar aici ghiavolul care i-a dat mereu ghes a fost femeea, o fată dela oraș, nici n'am știut vr'odată ce neam a fost, româncă ori nemțoaică.

I-a melițat din gură până la asurzit, până i-a făcut bietului om capul cât un ciubăr, și a plecat, așa prostește, într'o dimineață, fără să aibă o slujbă anumită la oraș.

— Cum? Ți-e frică ție român că vei muri de foame în România-mare? Așa-l mustrase tartorița tot drumul până la oraș.

Dar până și-a găsit o slujbă știu c'a tras pe dracul de coadă, cum îl va mai trage, de bună seamă, și acum și el, și dascălul Vintilă, și toți aceia care și-au stricat așa de prostește temeiurile cele dintâi ale vieții lor. Ce-or face ei în pârjolul de scumpete care mistue azi vlaga atâtor domni dela oraș, care trăesc după condei?

De tatăl dumitale, Domnișorule Vasilică, și de frații dumitale, nu-mi pasă, știu că se știu învârti în lume, și cred că locul d-lor e azi tocmai în orașele cele mari, și știu că au leac la scumpetea de azi.

Dar cei ce s'au dus la orașe numai pentru a fi domni mai mari, gândind prostește că e rușine să mai rămână în România-mare, ceea ce au fost înainte? Pe unii i-au scos din sate înfumurarea lor cea nesănătoasă, pe alții mintea cea proastă a muerilor, și azi e vai de capul lor! Dintre bărbați mulți s'ar înapoia acum și nu mai au unde, ori li-e rușine, iar femeile s'au învierșunat toate după ispitele orașului de nu le-ar mai putea aduce la sate nici de fete.

Am văzut traiul unora, domnișorule Vasilică, și-ți spui că-ți vine să le plângi de milă.

Pe de-o parte ei n'au câștigat, pe de alta noi am pierdut. Să iau de pildă numai Dumbrăvenii și pe mine, domnișorule Vasilică. Mi-e pustiu satul dacă nu mai pot schimba o vorbă cu un om mai luminat. Iar în Dumbrăveni câte lucruri nu sunt în care nu poate ajuta părintele cel nou, fie că-i prea tânăr, fie că nu se pricepe, fie că nu ajunge peste tot locul!

Dar se vede că lucrurile curg după porunci de care nu suntem noi hotărâtori, și știm că din toate frământările și înfrigurările de azi o să ese lucru bun.

Avem din Dumbrăveni douăzeci de copii la școală la oraș, domnișorule Vasilică, și din ei își vor face cuibul și în Dumbrăveni atâția câți vor încape.

Nu-i voiu mai apuca, vezi bine, și nu le voi auzi poveștile la un pahar de vin. Pân'atunci voi fi demult oale și ulcele. Dar mă mângâe gândul că binele va veni iar și va fi mai mare decât supărarea de-acum.

De altfel lucrurile acestea mi-au venit în minte acum că vorbesc cu Dumneata și că ești gata de plecare, domnișorule Vasilică. De obicei nu le văd, nu mă întâlnesc cu ele. Că după ce-mi fac slujba și împart scrisorile, mă duc acasă, mă așez în pragul coçioabei mele și ascult șopotitul copilăros al undelor.

Ele aleargă, sar peste pietre, joacă, râd și cântă ziua întreagă; și cum le ascult glasul cunoscut îmi zic: „Nu se plătește să fi supărat pentru lucrurile omenești cele trecătoare." Și mă gândesc la lucrurile vecinice, care nu trec nici se schimbă: la mila Domnului în cer și pe pământ.

Și'mi zic: „Gustă din dulceața celor doi faguri, moșneag cu'n picior în groapă. De întristare vei avea tu vreme subt pământ".

...Lasă ceasul ăla, domnișorule Vasilică, nu te mai tot uita la el! Da! E târziu. Haide. Inc'un pahar și Doamne-ajută".

Când dădu Moș Andrei cel din urmă păhărel peste cap, îi curgeau lacrimile ca la un copil.

— SFARȘIT —

* * *

„Intre două surprize"

de Gh. Brăescu

— „Sică!... Tănase!... Tănăsică!..."
— „..."
— „Scoal'."
— „Tt, tt, tt".
— „Scoal' n'auzi?"
— „Ce vrei frate?"
— „Scoal' că ni-a furat curcanii".
— „Ce să mă mai scol, dacă i-a furat?"
— „Să te duci să reclami la poliție".
— „Cât îi ceasu?"
— „Șapte".
— „Nu găsești pe nimeni".
— „Du-te omule cât e proaspăt, poate îi prinde".
— „Par'că altă treabă n'au. Trebuia să-i încuiați".
— „I-am încuiat".
— „Nu i-ați încuiat".
— „Ba i-am încuiat".
— „Atunci cum i-a furat?"
— „Au scos o blană care nu era tocmai bine prinsă".
— „Foarte bine au făcut... De când v'am spus eu să bateți blana aia?"
— „Dar tu de ce n'ai bătut-o?"
— „Eu s'o bat? Nu-i treaba mea. Eu am biroul meu, nu stau să păzesc blanele".
— „Dacă te-ai duce în grabă, poate i-ar găsi, că n'a avut nimeni curcani în strada asta, decât noi, unul alb, unul pestriț..."
— „...Nu mă duc, să vă'nvățați minte... Vă spune omul și de geaba".
— „ Hai, te rog, dacă mă iubești. Când ai ști cât îmi pare de rău! Nu mai puteam de ei. Toată ziua făceau: *augluri, augluri, augluri.* Numai boabele cât ne-au costat. Când mă gândesc îmi vine nebunie..."
— „De ce n'ai bătut blana?".
— „Ii iubeam ca pe niște copii, hi, hi, hi".
— „Trebuia s'o bați când ți-am spus".
— „Acuma ce o să mâncăm noi de Paști... hi, hi, hi".
— „Cum era să-ți mănânci copiii?"
— „Nu râde, că sunt destul de amărâtă. Du-te te rog... Dacă ții la mine".
— „Las' că m'oi duce..."
— „Vreau chiar acum".
— „Fă-mi un ciai".
— „Nu, când te-i întoarce... Unul alb, unul pestriț și doi negri... Patru curcani. Ai să ții minte?"
— „Da, frate, unde mi-i cămașa?... Nu-mi găsesc cămașa..."
— „Să-ți dau una curată... Nu i-am cumpărat noi, mi i-a trimis mama, că poate te'ntreabă. Și vezi, vorbește cu comisarul, să-i bată până i-or găsi dracii, fire-ar ai naibii de pungași. Vin să-ți fac cravata. Ah, de i-ar prinde! Doamne, dă Doamne să-i prindă.

* * *

Nu i-a prins.

Intr'una din zile, pe când domnul Sică se întorcea de la birou, la răspântie la „zece mese", doi hingheri, doi țigani fuduli, cu pantalonii rupți la spate, se luptau c'un câine mare, prins în laț, coșcogeamite câine, o corcitură de danez, un monstru cu cap enorm, cu coadă lungă, slab prăpădit, care se proptea în labe, cu ochii bulbucați și nu se lăsa târît de loc către cutia fatală, în care, contrar infernului lui Dante, câinii cari intră, ies, însă numai sub formă de mănuși.

— „Stați... Dați-i drumul".
— „La ce să-i dăm drumul?..."
— „D'aia l-am prins, ca să-i dăm drumul?"
— „E câinele meu".
— „Nu se poate".
— „Cum nu se poate?... E câinele meu".
— „Noi așa avem ordin.."
— „Da-i câinele meu, domnule..."
— „De ce n'are zgardă?..."
— „De ce nu l-ai legat, dacă-i al d-tale?"
— „Să vă spun drept, le șopti Sică la ureche, nu-i al meu... da vă dau un pol... Nu fiți proști... Vreau să fac nevestei o surpriză..."
— „Adică sovenir, înțelegem noi".
— „Dă-i-l măi... Să trăiască boerul!... Uite dom'le, și câinii au noroc!..."

„Ce tu acu știi asta?... Câinii au mai mult noroc decât oamenii. Ia-l, da să nu-l lași slobod că șade rău".

— „Nu de alta, da mușcă lumea... De-l mai prindem odată..."
— ...Mai luați un pol..."
— „Să fii sănătos... Las... Ia-l".
— „Dați-i drumu 'n curte".
— „Unde boerule?"
— Ici, zece pași la o palmă de loc".

* * *

Era călduț. Lui Sică, știau toți vecinii, îi plăcea grozav să mănânce afară la cămașe cu bateria lângă el. Didina, femeie tânără, cu șorț lucrat în găurele și panglicuțe, de curând măritată, se gândi să-i facă o surpriză și-și aștepta bărbatul citind „Dimineața", sub caisul înflorit care picura flori roz-albe, în părul ei oxigenat și pe masa frumos așezată cu cocoșei de șervețele ce-și făceau față, despărțiți prin două farfurii, una cu piftie de purcel și alta cu friptură rece rămasă din ajun, căci deși era în postul mare, Sică, o mărturisia singur, nu postea niciodată: „e prostie".

— „Aici, dați-i drumul".
— „Vai cât m'am speriat! Ce mare e!"
— „Iți place? Să mai poftească să ne fure păsările"
— „E al nostru?"
— Acu l-am cumpărat".
— „Cât ai dat?"
— „Un pol".
— „Eftin. Ce bine-mi pare. Drept în cap o să le sară Cum îl chiamă?"

Sică n'avu timp să-și boteze gardianul.

— „Marș! Marș d'acolo! răcni el disperat, repezindu-se cu bastonul.

Dulăul, care sărise deocamdată pe masă, rânji însă atât de expresiv, că, prins de panică, bărbatul se retrase prudent lângă nevastă-sa și amândoi asistară, privind muți de indignare, cum dispărea dejunul, friptura, franzela, piftia, înghițite pe nemestecate, ascultând îngroziți zgomotul sinistru de oase sfărâmate în fălci puternice de leu, ce ar mânca o cămilă în pustiu.

După ce se mai învârti pe masă mirosind toate, culegând fărâmiturile, răsturnând cocoșeii, câinele se cobori liniștit, inspectă curtea cu îngrijire, se întoarse la locul ospățului și, încredințat că nu mai are de lucru, ridică piciorul, stropi caisul cu dispreț și cu pași de champion, dintr'o săritură pe care ar fi invidiat-o un hunter irlandez, sări peste gard în stradă și se duse în lume.

— „Dacă ești proastă!"
— „Poftim! Da ce stric eu?"
— „Tu strici. La ce-ai pus masa în curte?"

* * *

Gânduri negre

Azi de dimineață-a răsunat
Clopotul a moarte peste sat.
Incă-un om a fost ertat de Dumnezeu...
De-altfel o știam de-asară eu:
A cobit prea mult o cucuvea
Și de-asupra satului s'a stins o stea,
Iar bunicul, om bătrân, mi-a spus:
— Moare 'n noaptea asta cineva,
Fiindcă steaua vieții i-a apus.
Și bunicul nu greșește nici odată:
(Oamenii bătrâni cunosc pesemne
Taine multe după multe semne).

Peste noapte-a răposat o fată, —
De-aia noaptea fuse mai întunecată,
Așternându-și întunericul — lințoliu
Peste satul nostru 'n chip de doliu.
De cu sară când s'a furișat
Moartea, ca pe o fiară din pădure
Au simțit-o câinii și-au urlat;
(Câinii simt pe hoți când vin să fure)
Nu știu însă, cum i-a descântat
De-au încremenit ascunși prin șure.

Și-a domnit tăcere grea apoi...
Când un suflet pleacă dintre noi
De durere firea este mută;
Numai sus, în lumea nevăzută,
Candele de stele mai veghiază,
Luminând cărările spre cer;
Poate's îngerii ce stau de pază
Imprejurul sfântului mister...
Dar în zori cocoși-a treia oară
Au țipat cu glasuri ascuțite
Si toți câinii mai vârtos lătrară;
Moartea a fugit pe nesimțite
Speriată de atâta larmă,
Iar un om s'a repezit pe gâfâite
Ca să tragă clopotul de-alarmă.

. . . .

Vai, ce tristă-i dimineața asta!
Plânge soarele tăiat de creasta
Dealului de lângă cimitir,
Trece popa slab, ca un strigoi —
A trecut... spre moartă, mai departe.
Bine că nu s'a oprit la noi —
Prea miroase-a lumânări și-a moarte....

George A. Petre.

Chestunii feminine

Crucea Roșie

A fost o săptămână întreagă închinată acestei idei, prin urmare o săptămână întreagă de omagiu adus activității femeești. Crucea roșie, reprezintă armata invincibilă a femeei; frontul generos, de unde ea a lucrat pentru umanitate și numai cu suflet.

Miile de brațe care au ajutat muribunzii să-și găsească ultimul căpătâiu și miile de mâini care au legat rănile și au spălat sângele, sunt ale Crucei roșii.

Glasul care chiamă azi pe toți înțelegătorii de bine să se strângă sub semnul ei împăciuitor — e glasul acelora care s'au bucurat de binefacerile ei, sunt multele voci, care mulțumesc milosteniei și abnegației, din care s'au adăpat și vindecat.

Dacă a trecut săptămâna închinată Crucii roșii, ideia a rămas aceiași, iar atenția tuturor se cuvine — a se încorda cu atât mai mult, cu cât odată neglijată, va intra iar în tăcere și uitare.

Inscrierea ca membri, cu o cotizațiune anuală — oricât de mică — înseamnă să ne legăm pe deoparte activitatea noastră omenească de o operă generoasă și înălțătoare iar pe de altă parte, să reușim să întărim o instituțiune utilă, în cel mai înalt ordin.

De pretutindeni, se întind mâini generoase, pentru înfăptuirea unui ideal de civilizațiune și progres. Să nu uităm niciodată, că dacă ne plac sărbătorile și spectacolele, ne trebuesc înainte de toate spitale și case de sănătate. Populațiunea de la țară e decimată de tuberculoză și sifilis, la oraș mor copii cu sumele, de scarlatină și scrofuloză. Miazmele din jurul orașelor, casele neîncăpătoare și insuficiența alimentară, aduc dezastrul și mortalitatea populațiunei dela periferie. Luptând împotriva mizeriei și-a sărăciei, combatem în mare parte, furia flagelurilor care ne bântuie.

Higiena și alimentarea bună sunt cele dintâiu păzitoare ale vieței. Mamele, care suferă în prima linie durerea tuturor suferințelor abătute asupra copiilor, sunt chemate să-și dea obolul cel mai umil, acestei opere de binefacere, pentru aproapele ei. Mamele, care s'au bucurat în timpul războiului oridecâte ori poșta Crucii roșii, aduce vești din lagărele prizonierilor, femeile care și-au pansat rănile bărbaților din cutia cu medicamente a Crucii roșii, surorile care trimeteau alimente fraților, pe fronturile secătuite de moarte și foame, toate aceste femei să-și întindă mâna în urnele binefăcătoare, de unde se va ridica fumul alinărilor blânde, pentru indureraţii cari așteaptă.

Inscrieți-vă la Crucea Roșie, deși săptămâna închinată ei, a trecut.

Rozina

Al treilea cript la Curtea-de-Argeş

Publicarea „Buletinului Monumentelor Istorice" mi-a mai dat ocaziunea să descopăr un cript în Biserica Domnească a Curţei de Argeş. Nu ştiu dacă este ultimul. Probabil că nu. Deoarece ştiu că nu tot materialul n'a fost reprodus în acest număr rezervat în special celui mai vechi şi mai important monument naţional al Românilor, nu pot afirma că nu mai sunt şi alte asemenea cripte. Şi de oarece în această misterioasă Biserică nu se poate pătrunde, desigur pentru a o face şi mai misterioasă, iarăşi nu pot şti, dacă nu mai sunt şi altele.

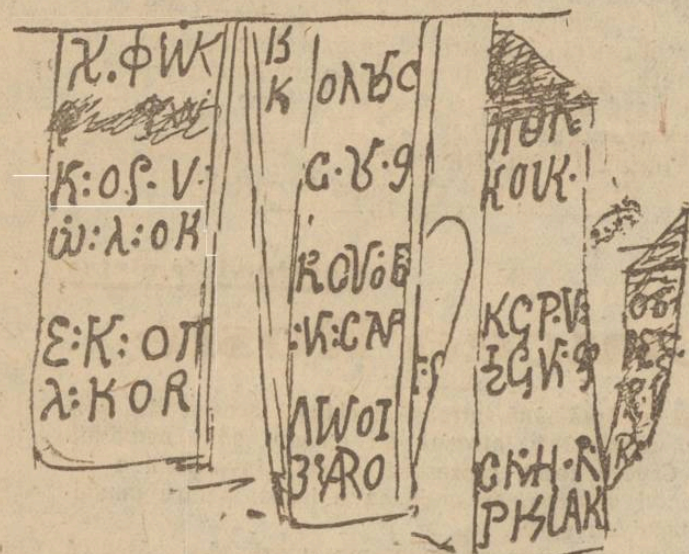
E suficient însă şi atât, pentru a proba celor, cari se puteau îndoi de existenţa atât a Criptografiei cât şi a criptelor în Biserica lui Negru Vodă, că Criptografia în secolele XII, XIII şi XIV a fost ceva mai mult de cât curentă, şi că trebuia să existe şi la noi. Ea nu era de altfel contestată de cât de cei ce crezuseră în crearea unei ţări Munteneşti prin bagheta Descălicătoarei.

Publicarea a unui cript nou nu face deci, de cât să confirme odată mai mult existenţa unei alte civilizaţii, de cât acea admisă de Istoria noastră. Criptul de faţă, mai mult chiar de cât celelalte, probează această stare înaintată de civilizaţie. In curând vom publica şi alte cripte de peste frontierele vechiului Regat, cari vor stabili definitiv, că tot ce s'a crezut despre poporul acesta în secolii dinaintea pretinsei Descălicători a fost eronat şi că totul va trebui reformat.

Dar ce ne spune criptul de faţă? Pur şi simplu: confirmă ipoteza noastră trasă din celelalte cripte şi anume: **existenţa sectei valahe, descendentă din secta pitagoricienilor.** Reamintim, că această sectă a dat naştere religiei Dacilor lui Zamolxis, şi că a fost primul pas al propagandei de la Memphis în Europa.

Dacă criptul de faţă ar fi fost reprodus măcar cât cele mai puţin importante lucruri din Buletinul Monumentelor, poate aş fi descoperit în el şi mai mult. Dar reprodus pe câţiva zeci de centimetri pătraţi, abia cu mare greutate am putut descifra o parte. Este însă suficient pentru ambele probe, de cari ne ocupăm mai sus.

Criptul se află pe trei haine a trei **mari profeţi.** Figura ni-l arată pe trei coloane deci.

Criptul marilor profeţi

Criptarea este ca şi pe haina profetului Zaharia, de care ne-am ocupat în acest loc astăvară. Se compune dintr'un amestec de litere greceşti, latineşti şi sloveneşti cu inversări; iar vocalele sunt redate cu puncte. O deosebire este însă: aici se întrebuinţează nu punctarea bizantină, ci cea occidentală de mai târziu. I este dat cu un punct; A cu două puncte, etc. Aceasta este o probă mai mult de gradul de civilizaţie de la noi în afară de amestecul de litere, căci ambele nu se găsesc la Veneţia de cât în secolul al XIV-lea.

O paranteză aici e necesară.

Din această constatare trebuie să se renunţe la credinţa actuală, prin care se socoteşte Europa de la 1200 identică cu cea dela 1900. După cum criptografia o arată, civilizaţia a trecut prin aceste regiuni, înainte de a ajunge în Occident. Logica de altfel reclamă acest lucru. Civilizaţia Orientului, dusă de Cruciaţi acasă, era ceva mai aproape de noi la porţile Bizanţului, de cât de ei.

De altfel avuţia ţărei acesteia trebuia să dea de gândit. La începutul **lumei noi,** posterioară anului 1000, noua civilizaţie trebuia să se desvolte mai curând aici ca în occidentul pe jumătate sărac lipit pământului. Admit că asemenea concluzii sunt tot atât de surprinzătoare ca şi cele precedente, dar se pare că criptele nu sunt la ultimul lor cuvânt.

Şi acum să citim noul cript.

In prima coloană rândul al doilea este complect şters, aşa în cât şi primul rând nu are înţeles. El se compune din: **hi, un punct** (i), **phi, sigma orizontal, un punct** (i), un **Kappa** abia vizibil şi pe coloana a doua în acelaş rând un **U** grecesc. Deci: **Kifsiu** sau **Kiiisu.** Probabil **Kaphosa,** ori chiar **Iosaf.**

Rândul al treilea ne dă: **Kappa, două puncte** (a). **omicron, rho, un punct** (i), **şi ni.** Deci **Kirano,** adică **Rege.**

Rândul al 4-lea dă: **omega, patru puncte** (y), **lambda, două puncte** (a), **omicron, Kappa.** Deci inversând: **Koyula.**

Rândul al 5-lea. **Sigma, două puncte** (a), **Kappa, două puncte** (a), **omicron,** şi **gama** majuscul. Deci: **Şaka og.**

Rândul ultim: **lambda, două puncte** (a), **h latin, omicron** şi **rho.** Deci **Lahor.**

Ultimul cuvânt este aproape necriptat şi de o evidenţă perfectă. El este cheia lăsată pentru decriptor. De la el am plecat şi eu. Concordanţa a patru cuvinte cu realitatea istoriei ne dă controlul.

Citirea este **Kirano Koyula, Saka og** (ok, o) **Lahor.** (Aici avem pe ot sub această formă; pe Sf. Zaharia era dat cu **ok**). Or în India pe la 70 după Cristos a existat un rege cu numele **Kuyula,** despre care nu se ştie mare lucru. **Lahor** este **capitala Bactrianei,** iar **Saka** este dinastia scitică, care a domnit la acea epocă exact în aceeaş ţară. Kaphsa este iar un Rege Indian ceva anterior.

Mirarea de sigur nu e mică la citirea pe zidurile Curţei de Argeş a numelui acestor Regi indiani. Ce caută ei acolo, în mijlocul Barbariei, chiar şi din sec. XIV după teoria oficială? Răspunsul ar avea darul să încurce multă lume. După cele ce vom ceti pe coloana a treia se va lămuri chestiunea însă uşor.

Pe această coloană primul rând fiind iar stricat nu pot descifra nici pe al doilea.

Iar la al treilea, care e ceva mai jos, găsesc în toată evidenţa: **Kappa, G latin, P latin, un punct** (i), **ipsilon, două puncte** (a). Deci inversând: **Igipka,** cu Kapa în loc de **t,** exact ca şi în **ok** în loc de **ot** din criptul Zaharia. Prin urmare, **Igipta.**

Rândul al patrulea: **sigma, G latin, ipsilon cu picior la dreapta şi un punct sus;** şi **ia** slavon. Deci inversând: **iglisia.**

Rândul al cincilea dă: **C, M latin, un punct sus lipit de M un H latin, un punct, lambda, un punct.** Pe colţul micei coloane de adaos din dreapta, un **R latin** urmat de **două puncte** (a). Restul acestei mici coloane: ilisibil. Deci **Misra el** (**H** este slavoniscul **i**).

Ultimul rând: un **Rho majuscul,** un **H latin** un **I,** un **A** şi un **K.** Inversat **Kahir adică Kahira.** S'au şters probabil două puncte.

In tot **Igipta iglisia, Misra-el-Kahira,** ceea ce iarăşi în limba acea francă de pe Zaharia ne dă: Biserica egipteană, Cairo.

In coloana din mijloc, reproducerea mă împiedică să descifrez. Cele două rânduri de la mijloc, par a fi **Nabucodonosar,** şi am avea de a face cu Babilonia distrugătorului templului lui Solomon.

Ce legătură ar fi între aceste toate şi secta Valahilor, de care între altele aminteşte o bulă papală din sec. XIV, când face distincţie între **schismatici şi eretici români,** cari ar avea şi **pseudo-episcopi.**

Se ştie că **Pitagora** a introdus cifrele indiene de cari uzăm şi azi, şi cărora li se zice pe nedrept arabe. Prin urmare legătura între Egipt şi Indii ar fi existat de atunci. Intreaga religie indiană de altfel nu este decât o formă a şcoalei de la Memphis, din care a ieşit şi Creştinismul şi Mosaismul. Salomon este unul din oamenii propagandei aceleia. Deci nu e de mirare ca secta valahă să aibă legături şi cu India. Aceasta însă la 1200!! Ce rol au jucat Kuyula şi Kaphsa, va rămâne de stabilit ulterior.

Două probe mai vin să se alăture la concluzia noastră. **Radu Negru** are pe giulgiul său faimoasa **Svatiska** indiană, care este o cruce ca şi cea creştină; iar pe **blazonul lui floarea de crin,** care este simbolul egiptean al Zeului **Horus** şi al **invierei,** iar nu al Regilor Unguri din dinastia Angevinilor. De altfel acest crin a fost atât de întrebuinţat în evul mediu, încât Regii Franţei în sec. XIV au trebuit să-l reglementeze. Iar în biserica catolică el însoţeşte pe Sf. Fecioară peste tot reprezentând regenerarea.

Credem că în sec. XIII în faţa **Templierilor lui Ioniţă Assan** se afirmă suficient **Secta pământească,** iar lupta din tradiţie este vederat dată de aceste două şi nu de ortodoxi şi catolici. Cât despre întreaga chestiune a Descalicătoarei, ea nu este altceva decât înfrângerea definitivă a sectei întâi de cea de a doua. Ortodoxii şi catolicii nu şi-ar fi devastat reciproc, cu atâta furie până şi mormintele, căci şi în alte părţi s'au ciocnit fără vandalismele date la iveală la Curtea de Argeş, unde pereţi întregi au fost raşi, nume de ctitori şterse, depe pisanie şi de pe ziduri, totul făcut la loc şi probabil totul iarăşi şters. Dispariţia oaselor din morminte nu arată nici furtul, ci ura.

De altfel, criptele, de cari amintim mai sus ne vor proba până la evidenţă cele ce înaintăm. Indată ce le vom descifra le vom comunica publicului amator de asemenea descoperiri răsturnătoare de teorii istorice.

Putem încă arăta că în Biserică se află o icoană, care după D. Tafrali ar proba până la evidenţă că Templierii au fost pe acolo, iar o amuletă dintr'unul din morminte ar complecta existenţa acelora în acel lăcaş. Cu certitudine însăşi Biserica Domnească a fost un timp a lor, rămânând în urmă numai cu turnul cript, denumit Sân Nicoară, iar apoi şi fără acesta.

EM. GRIGORAŞ

* * *

Convalescenţă

Ca pe o mare calmă şi boltită,
Plutesc pe cerul nou de primăvară
Grădini şi munţi cu creasta aurită —
Peisagii vagi, în lentă destrămare...

Plutesc pe insulele de zăpadă
Cadavre 'nsângerate de fantome —
Şi zâne cu privirea stinsă, fadă,
Pier lin în zări, ca unde de arome.

Plutesc în neantul tainei cristaline
Şi alge, ca un suflet sdrenţuite —
Şi încâlcite mreje de lumină
In cari se prind speranţe chinuite.

Şi tot ce mai rămase dintr'o lume
Ce se sbătuse-o iarnă 'n pieptul meu—
Plutind mereu, dispare fără urme
In fericiri prelungi de elizeu...

Eugen Relgis

* * *

Sonet

Când leneşă, cu mâna 'nfrigurată
Iţi laşi şuviţele să se resfire —
Şi când închizi pleoapele 'n neştire
Mă înfiori ca noaptea 'ntunecată...

Iar de mă chemi, bolnavă de iubire,
De un fior păgân cutremurată,
Imi pari o vrăjitoare, blestemată
Să-şi frângă braţele spre-o nălucire.

Ascult adânc păcatul vechiu cum cântă
In noaptea ce se 'nalţă 'ncet din sgură;
Când râsul tău demonic îşi implântă

Pumnalu 'nşelăciunii— adânc, cu ură,
— Mă 'nec în val de patimi ce-l frământă
Ispitele — pe otrăvita-ţi gură!..

Constantin Goran

* * *

Expresionism

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Am încremenit, eu şi mama, în gangul **„Turnului Colţii"**, mama oftând după doctorul Flutureanu înbrâncit de o glugă de oftalmici, eu pândind minotarele de fontă ale orologiului din turn, cari scriau cu aripele lor obosite pe cadranul afumat, ceasurile aşteptării şi ale durerii şi bombănind rugăciuni pentru întârzierea lui Flutureanu în învălmăşeala orbeţilor, să nu mai aibă vreme şi pentru opărita mea de urechie, linfatică şi coaptă, — deliciul dascălului Florian care trăsese de ea, două-spre-zece trimestre, în păragina **„SOCIETAŢII PENTRU... INVAŢATURA POPORULUI ROMAN"** din văgăunele **„Sfintei Ecaterina"**, urechea care îmi adusese un premiu de... **compătimire după doi ani într'o** clasă, urechea ciuruită de scorbut în care Flutureanu aşeza îmbujorat de mândrie, pompa de gumă plină cu acizi fierbinţi. Şi orbii tăiau poteca tămăduitorului, şi în pâlnia urechei mele betejită de vergeaua Domnului Florian, fierbea puroiul anemiei, şi mama îşi umplea broboada cu oftări şi braţele de fier ale minotarelor din clopotniţă, muta vremea din loc, mărind dezesperarea cu fie-ce baros care lovea orele în turn. Şi prin golful de ierburi care se croia din pragul **„CONSULTAŢIUNILOR GRATUITE"** până în treptele capelei mohorâte pe crucea căreia visa permanent o cucuvae, se scurgea într'o rostogolire împestriţată, stropită cu acid-fenic şi înpânzită de unde de fum de tămâe, tinereţea cu moartea, speranţa cu desnădejdea, voioşia cu nepăsarea...

* * *

Poteci solitare, şerpuind printre ceatee plângătoare...

Trâmbe nebuloase dar expansive, suind cotonogite de arşiţă, spre brazi somnoroşi...

Pe o dungă mai iscusită, tivită cu stropi din soare, umbre abătute de convalescenţi abătuţi...

Bănci discrete, studenţi, studente; halaturi scânteetoare, idile, flori şi caete; — flori obosite din cari se preling ca într'o îngândurare de adio, petale obosite, înmormântând încălţămintea lăcuită a mediciniştilor, ca într'un decor de lenevie stranie, de infinită uitare de sine...

Brancarde de sârmă cu urme de sânge, rânjind hidos în geamuri, de aci spre soare, apoi iar în geamuri şi iar pe urmele de sânge...

Bolnavi sfredeliţi de fistule rebele, aşteptând pomana unui pat, a unei linguri de otravă, a unei minciuni ştiinţifice cu puterea de a extirpă un cancer!...

Cald — căldură de spital în care mor asfixiate atâtea buchete şi atâtea chimere!...

Sus, operează profesorul — încrucişări de priviri şi de lanţete, de murmure şi ferăstrae...

Pe „coapsa" pacientului care expiră de şi operaţia „a rănşit", nici o floare, de nici un soi; pe sânii studentelor, flori şi iar flori, toate bronzate, şi rana mortului ca şi florile studentelor, de văpaia unei raze presărată din nimbul soarelui, în soarele înfipt în cleştarul sălei de operaţie şi în mirajul căruia a încremenit nedumerită, privirea sticloasă a mortului şi a unei studente înamorată...

In anfiteatru...

Pâlcuri leneşe, „hotărând" asupra examenelor cari bat la uşe şi a... stadiului idilelor...

Zumzet, cronici picante, strecurate cu o înfrigurare de discreţie voluptoasă, pe la urechile înbujorate de orgoliul cancanurilor picante, hohote frivole, jurăminte triumfale, romane din priviri, ticuri, şoapte şi sperări...

Apoi, simfonia mozaicului strivit de tropotul convoiului, topită lent în... arţagul supraveghetorii şi „autocratismul" intendentului....

In parc... la soare...

Vestminte strălucitoare, blăni inutile dar odihnitoare, ghiozdane şi caete mătăsoase, strivind clişeele tumorilor şi mixandrele amorezaţilor...

La o parte, într'o revărsare de tulpine şi corole, bănci adormitoare, în stinghiile cărora, pare că au rămas ceva din destăinuirile de-adineaori şi din... „cavalerismul" unui student, reuşit cu bile albe...

* * *

Şi cohorta asta cochetă şi difuză, inpasibilă şi sclipitoare, continuu pregătită pentru festivalul „morţii" turbură nesichinistă, în acelaşi entusiasm primăvăratec, cărările suferinţei gătită cu flori, inamorată de prima rază a desbobocirii, care leagă idila din aula facultăţii cu aceia din peştera necropsiei, purtând-o, într'o hidoasă exuberanţă, printre pansamente murdare, miros de formol şi trupuri înbucătăţite la întâmplare, fără folos, fără regrete, fără răspundere, şi care trăeşte într'e răscrucile minotarelor din turn şi... privirea îndobitocită a unui bolnav, pentru durerea căruia nu s'a găsit nici un adăpost, nici o înbărbătare, nici o moarte...

* * *

Şi Flutureanu nu se mai apropia.

Inăbuşit de orbi, el înprăştia din spuma scânteetoare a bluzei lui de olandă, zâmbete de marchiz înamorat de gloata lui de obidiţi.

Şi într'o vreme, ne-am îndreptat şi noi, eu şi mama spre pâlcul de unde eşise bolnavul pentru care, ca şi pentru noi, nu se găsise nici un adăpost, nici o îmbărbătare, nici o moarte...

SARMANUL KLOPSTOCK

Note mărunte

Se zice adesea, cu aere de competinţă: „Cutare scrie bine, dar îşi dibuie încă talentul. Abordează când schiţă veselă, când nuvelă tragică. N'are un gen fixat". Tot aşa despre autorul dramatic care scrie o dramă istorică în urma unei comedii de salon, tot aşa despre pictorul care expune tablouri clare alături de amurguri sumbre. De ce îngrădirea aceasta în materie de artă?

Prin chiar temperamentul său, artistul e un inegal. Exuberant astăzi, cade în disperare mâine. Un observator care, e drept, cerne totul prin sita personalităţii sale, dar şi prin sita dispoziţiei de moment.

Apoi, artistul înăscut tinde să îmbrăţişeze toate genurile unei arte, ba şi toate genurile de artă.

(Exemplul Michel-Angelo e tipic. Şi sunt cu sutele mai puţin ilustre). Pictura, muzica, poezia, toate exercită o fascinaţie asupră-i. Din toate, artistul urmează — nu alege — pe aceea care atârnă mai greu în balanţă, mai bine căreia nu i se mai poate împotrivi căci din nefericire indolenţa merge adesea mână în mână cu talentul.

Şi încă: orice muncitor — cel intelectual cu atât mai mult — simte nevoia unei destinderi a încordărilor sale. O găseşte uneori variindu-şi ocupaţia, alteori variindu-se pe sine. De ce, dacă un scriitor a apucat a-şi omorî eroul într'o nuvelă, să fie condamnat mereu a scrie pagini tenebroase?

* * *

Feminismul începe a pătrunde şi la noi. Atâtea articole în ziare, conferinţe şi misionari străini au reuşit a sgâlţâi şi indiferenţa celor cari îi negau până acum orice sorţi de izbândă. Tot tanfara şi perseverenţa rămân singurele mijloace de a infiltra o ideie nouă.

Va triumfa pe deplin femenismul? Că femeile vor dobândi pretutindeni drepturile civile şi politice, aceasta e sigur. Peste zece, peste o sută de ani, nu importă. Ideea însă va triumfa, cum triumfă întotdeauna ideile care au la bază echitatea şi mai-binele.

Dar dacă o mână de femei inteligente şi curajoase — să nu pretindem mai mult — vor şti să ureze cu folos de aceste drepturi, se va înfăptui oare deplina egalitate visată? Nu vor mai fi despoţi şi chinuiţi în lupta inevitabilă dintre sexe?

Intr'un articol de ziar, o doamnă feministă se ridică împotriva acestei inegalităţi. „De ce, scrie d-sa, pentru gestul care reclamă două voinţi, este pedepsită numai una singură?"

In principiu, soluţia e dublă. Sau oprobriul pentru amândoi, sau libertatea deplină. Feminista de care vorbim, apărând în acel articol adolescenţa echivocă a împărătesei Teodora, pare a înclina către ultima soluţie. Mai rigidă, o altă feministă reclamă deunăzi severitatea reciprocă a moravurilor. E vechea problemă: natura sau morala, pe care nici o lege, fie ea făcută şi de femei n'o va putea rezolvi cât timp omenirea va urma a nu fi croită după acelaş calapod.

* * *

S'a format, în anii care se scurg dela războiu încoace, o nouă lume, s'a prefăcut mănunchiul restrâns de indivizi, pe care-i întâlneşti, aceiaşi totdeauna, la teatre, la dancing, în barurile şi cafenelele de lux. Sunt, să nu le zicem noulí îmbogăţiţi, şi oamenii noi, după expresia lui Claude Farrère.

Din calea lor, intelectualii, unul câte unul, s'au dat deoparte, vechiul boer care dintr'o moşioară salvată îşi susţinea încă fastul a renunţat acum. A fost şi puţina avere la mijloc, dar a fost şi mult dispreţ. Au avut oare dreptate?

Elita, desigur, n'ar trebui s'o formeze întâmplarea naşterii şi educaţia de salon ci dreapta nobleţe a sufletului. N'ar trebui preferat un necioplit — om de inimă — unei canalii cu maniere distinse? Şi sunt oare sub acest raport, inferiori ca proporţie oamenii noi?

Li s'au imputat acestor oameni luxul lor ţipător şi aviditatea cu care s'au asvârlit în petreceri. Aceleaşi păcate rodeau şi pe cei vechi. Numai atât: aceştia de acum n'au căpătat discreta eleganţă cu care ceilalţi îşi risipeau averile şi n'o vor căpăta decât dela a doua, a treia generaţie.

* * *

Pitorescul şi diversitatea dialectelor din cuprinsul României Mari seduc nu numai pe filologi. Câte ţinuturi, atâtea graiuri. Armonioase unele, mai toate interesante de studiat, devin totuşi, adoptate în literatură, enervante şi obositoare. Asprimea şi inversiunile transilvănene, tărăgăneala moldovenismelor supără la citit ca o muzică discordantă.

O seamă de scriitori, voind să obţie o vopsea de originalitate pentru stil, transcriu fidel în pagini întregi aceste dialecte. Şi dacă uneori, încadrate cu simplicitate în mediul lor păstrează oarecare farmec, ce putem zice despre acei eroi de roman care n'au eşit din mahalalele Bucureştiului şi pe care făuritorii lor îi pun cu deasila să pronunţe *năpristan* şi *olecuţă*?

Cinematograful devine distracţia preferită a timpului nostru grăbit şi frivol. Teatrul oboseşte; biletul cumpărat dinainte şi ora fixă a începerii ştirbesc comoditatea petrecerii. Desigur, lumea merge încă la teatru şi cu destulă plăcere, numai că se duce dincolo cu mai multă voe bună.

Totuş, între teatru şi cinematograf rămâne deschisă toată prăpastia care desparte visul de realitate. Frazele rostite pe scena adevărată îţi izbesc înţelegerea, ideia se gravează, pe când filmul se şterge ca un vis căci s'a desfăşurat singur, fără să-ţi ceară concursul minţii, fără chiar să-ţi lase timp să gândeşti.

Dar n'au dreptate nici acei ce-l condamnă cu totul. Cinematograful rămâne — pentru acel ce munceşte — o recreaţie odihnitoare oricând la îndemână, iar pentru incorigibilii inactivi e oricum un mijloc mai inteligent de a petrece ziua decât flecărind în jurul meselor de ceai sau asvârlind zaruri pe table în fumul unei cafenele.

* * *

Intre a fi capabil să faci un lucru şi a-l face cu adevărat, e o oarecare distanţă. Pe această distanţă stă tolănită Inerţia. Ca să treacă peste ea şi s'o supue, nu-i trebue uneori voinţei decât un punct de ideal ca ţintă, luminiţa care servă de călăuză. Când n'o are, sau n'o mai are, cade neputincios în mijlocul drumului. Şi râd de el cei ce se bat cu pumnii în piept că pot face totul, că pot răsturna lumea, numai să vrea. O! de-ar voi! Dar nu vor. Nu vor căci n'au pentru cine. Şi par aşa de siguri şi tipă aşa de tare încât lumea dinprejur îi crede. Şi râd cu toţii de cel căzut în drum, de cel ce a încercat şi n'a izbutit.

A. G.

* * *

Săptămâna teatrală

de Dim. Şerban

TEATRUL NAŢIONAL: „Lulu", comedie în trei acte de **D-na Papadat-Bengescu.**

Am citit cu toţii romanul domnului Livescu — Lulu. Nu era nici roman de psihologie socială, nici individuală erau câteva tipuri studiate aparte, pe planuri deosebite, pe care nu le asocia decât atmosfera unui colţ de provincie, sub bagheta cotidian de obicinuită, a unei oare care femei.

D-na Papadat-Bengescu, a citit romanul şi a găsit interesul unei piese de teatru. Dar calitatea sa literară aşa de acută, a subordonat calităţile stilistice, interesul scenic.

Am asistat la cetirea piesei şi mărturisesc că am simţit o mare mulţumire sufletească, la auzul dialogului fin şi verbului intelectualizat al autoarei. Reprezentarea piesei n'a desminţit deloc calitatea literară pe care i-a dăruit-o autoarea; dar partea constructivă a teatrului îşi ţipă dreptul său de vieţuire, şi iată cum „Lulu" primeşte învinuirea de a fi prea mult o bucată literară şi prea puţin o piesă de teatru.

De-alungul celor trei acte, de dialog, independent de lege şi ordine scenică, se desenează precis şi voluntar, tipul prinţului Diomo. E o postretizare amănunţită, mânuită dibaciu, cu linii adânci şi pete de culoare îndrăzneaţă.

Autoarea a creiat unul din acei tipi — de vasta cosmopoliţi, — cinic cu tăişuri făţişe, cu o morgă occidentală şi cu o Sans-gêne, de adevărat cadru istoric.

Prin această figură, comedia Lulu, îşi schiţează timid dar neîndoios, schela teatrală, pe care fără să vrea, a dispreţuit-o frumuseţea dialogului.

D-l Bulfinsky, a realizat un Diomo de frescă socială. — E succesul piesei.

* * *

Mişcarea literară

La noi şi în streinătate: O antologie românească în limba ungară, semnată de Fekete Tivadar. — Moartea poetului D'Adelsward de Fersen

Pentru unitatea noastră culturală, unul din elementele de reazăm, este fără îndoială, propaganda.

Orice raţiune conştientă de desvoltarea sa intelectuală ţine înainte de toate la mijloacele de pătrundere într'o cât mai adâncă pătură cititoare şi de aici rezultă înmulţirea şi încurajarea publicaţiunilor cu scop cultural.

Dacă până acum, adică înainte de realizarea visului unităţii naţionale, noi n'am putut lupta dincolo de Carpaţi, împotriva şovinismului maghiar, pentru ca scriitorii români să se poată afirma în propria lor patrie — astăzi o largă despăgubire ne aşteaptă şi mai ales o netezire a civilizaţiunilor de acolo, sub încurajarea aceluiaş steag.

Iată cum poetul ungur Feckete Tivadar, împrietenit cu scriitorii noştri şi încurajat puţin de organele oficiale, adună într'o antologie, bine construită, pe toţi reprezentanţii poeziei contemporane.

Dacă pentru noi această carte preţueşte prin buna intenţiune a autorului ei, ea deschide interesul larg şi bine precizat, pe care limba noastră literară îl are şi trebue să-l aibă, aici, în vechiul regat ca şi acolo, pe pământul reîntregit al Ţării.

Acţiunea domnului Feckete, nu numai că trebue încurajată de cei în drept, ci va trebui să deştepte salutul de mulţumire al scriitorilor, nu pentru începutul cald al introducerei sale, ci pentru o perpetuă şi neobosită osteneală viitoare, pe care ne--o promite preocuparea sa, de acuma.

In insula Capri, s'a stins într'un atac de inimă, poetul francez Jaques d'Adelsward, sau **Monsieur de Fersen,** cum îl găsim în fruntea poemelor sale: **L'hymnaire d'Adonis.**

Personagiu ciudat, asupra căruia au planat cele mai fantastice legende, **Monsieur de Fersen,** rămâne totuşi poetul celor mai subtile cântări închinate frumuseţei clasice, acelei turburătoare frumuseţi ideale, care au făcut din Praxiteles şi Phidias, creatorii trupurilor cioplite în marmoră.

Un poet poate mai puţin decât un sculptor, să-şi afirme cultul în ritmul verbului, decât i-a fost îngăduit celui din urmă s'o facă prin ascuţitul dălţii.

Oare şi-a iubit mai puţin modelul, Scopos, făurind un efect, decât şi-a iubit poetul d'Adelsward chimera acelui etern, Adonis, pe care'l întrezărea în visele lui de artă?

Bucolicele lui pline de extazul Helladei vechi, cu reîncarnările micilor idoli ai frumuseţilor pământeşti, cu tot acel permanent ecou de voluptăţi estetice, fac din poetul lor, cel mai bizar om al zilei, cel mai discutat şi poate cel mai dispreţuit.

Ca un revoluţionar al criticei pudice, el se împotriveşte raţiunei pure, căutând dincolo de îngrădirea societăţii, elementele noi şi neîndoios îndrăzneţe, pentru propria lui realizare.

Se înţelege, dar, că într'o ţară tradiţionalistă, soarta Domnului de Fersen, trebuia să devie tot atât de tragică ca a lui Oscar Wilde, sau Shelley, oricât de puţin s'ar fi afirmat, personalitatea lui, ca dăunătoare moralei publice.

In zadar Jaques d'Adelsward scria iubitei lui:

Des mois et des chansons, ciselures d'émail,
M'ont caressé, chérie, lorsque tu fus partie,
C'est comme si j'avais ouvert un éventail,
Frêle de souvenirs et de grâce jolie...

Legenda continua, portretele visătorului păgân şi al celui mai sincer admirator al marchizului de Sade, cu leit motivul fatal:

C'est moi, mon Bien aimé, ton fidèle chanteur,
La harpe frissonante et l'éxtase en mon coeur.

In **Chronique à la Rose,** din ultimul Cri de Paris, Georges-Michel evoacă siluetă autorului **Inchinăciunilor către Adonis** şi al **Cortegiilor trecute,** reuşind portretul original şi atât de ciudat, al aceluia ce a fost Monsieur de Fersen.

„Era un tânăr bine făcut, vecinic îmbrăcat în alb, cu o înfăţişare foarte bărbătească, de un bărbătesc englezesc, în genul pictorilor prerafaeliţi din strada Jacob, cu cravatele verzi înodate de trei ori, cu smaralde, cu ochii perduţi, cu buza uscată, gen Phocas şi reminiscenţe Beardsley!

Se zice că Jean Lorrain i-a creat legenda şi poetul s'a exilat. Intrigele şi cancanurile au făcut farmecul de totdeauna al oamenilor de geniu şi poate prin asta, viaţa lor intimă s'a alăturat de operă, ca să-i facă mai extraordinari.

Fersen, a iubit Veneţia, ca Byron, ca Shelly, ca toţi poeţii nenorociţi, ca toţi amanţii fericiţi.

Imbrăcat în alb, sau în mantaua neagră a capucinilor ipocriţi, Fersen, îşi plimba nevroza în alunecarea gondolei, dealungul cheiului, până la palatul Vendranim unde a murit Richard Wagner.

Apoi s'a retras pe insula Capri, unde s'a închis pentru totdeauna

Jacques d'Adelsward de Fersen, este una din figurile cele mai complexe şi bizare ale literaturei franceze, iar în portret, nu s'ar asemăna decât cu Monsieur de Phocas sau cu Dorian Gray.

Imbold pentru o Literatură de Copii

E prea puţin vastă biblioteca românească, pentru ca să fi putut cuprinde în rafturile ei, o literatură destinată pentru copii.

Că este mare nevoie de această specialitate, a dovedit-o revista Copiilor, care fără multă osteneală artistică şi-a cucerit o lume întreagă de cititori.

Noi ne obicinuisem cu ideia greşită, că clienţii lui Pitagora şi ai gramaticei elementare, n'au nevoie şi de altceva în domeniul librăriei, şi iată azi, spulberată şi ultima proastă anticipaţie, asupra mentalităţii copiilor.

Fantezia lui creatoare simte nevoia unui bagaj de iniţiativă şi inspiraţiune : trebuie să i-l dăm.

Traducţiunea bibliotecei „rose", cu povestirile D-nei de Ségur, ale lui Andersen sau Daniel de Foë, s'au epuizat mai curând, în cursul unui an, decât producţiunea unei literaturi mature.

Avem însă noi o asemenea colecţiune originală sau sunt speranţe s'o putem întocmi pe viitor ?

Sunt prea puţini autorii, care arată un interes sincer acestei manifestări literare. S'a crezut mai întâiu — şi în mod greşit — că pentru copii trebue o mentalitate ieftină şi puţin serioasă, sau că o asemenea producţiune n'ar avea destule şanse de răspândire.

Sunt nejustificate, ambele păreri.

Copilul prin capacitatea lui de fantezie, e susceptibil să asimileze cea mai ciudată literatură, cu o singură condiţiune, ca termenii de expunere să fie ai propriului său vocabular.

In raport invers cu adulţii, copii, primesc situaţiunile cele mai extraordinare, cu o încredere mai mult decât naturală, adăugând şi puterea lor de fantezie în procesul liniştit al asimilărei — în vreme ce resping faptele banale, pe care cei în vârstă, le sorb cu entusiasm din literatura cotidiană.

De aici constatarea se clarifică pentru toată lumea : copii vor fi un fond extraordinar într'o formă simplă, iar vârstnicii, un fond obicinuit într'o formă preţioasă.

Rezemaţi pe această caracterizare, vedem ce greu e de realizat o literatură de copii şi ce sarcină delicată îşi însuşeşte, scriitorul, în asemenea hotărâre.

Ruşii — au o literatură de copii — uimitor de bogată, aşa cum încă nu s'a putut creia în altă ţară a Europei. Ei ştiu că educaţiunea începută pe documente literare, pregăteşte o generaţiune sensibilă, pentru un rost social — grav şi determinat — în evoluţiunile unui stat. Pentru ca Dostoiewsky şi Tolstoi, Bunin şi Sologob să fie înţeleşi mâine, cunoaşterea lor trebue pregătită odată cu cei dintâiu paşi ai copilului.

Cărţile lor ilustrate, cu acel simţ decorativ, specific slav, într'o sinteză largă şi desfătătoare, sunt menite să deschidă ochii micilor cititori, asupra frumuseţei vizuale, tot atât ca şi asupra celei interoare. Cu procesul ochiului, copilul urmăreşte faptele petrecute dincolo de cercul său material, deci în abstracţiuni, anume croite pentru el.

Când vom avea şi noi cărţi speciale pentru copii, să nu uităm introducerea imaginilor stilizate printr'o decoraţiune de artă pură.

Cartea Românească, a publicat mai multe premii, pentru literatura Copiilor. E primul semn de încurajare şi poate primul pas, către o realizare eminentă.

CLAUDIA MILLIAN

Lumini obosite

Unde e copilul şchiop şi cocoşat
Palid, suferind şi umilit
Şi orfan de bucurii şi neiubit
Cu ochii umezi dar cu zile de-aur —
Copil care citeşte seara în cămara
Simplă ca o strămoşească datină
Şi nu-l ademenesc şi nici nu-l clatină
Petrecerile şi femeile şi cântul;

Ce mult aşi vrea ca plin de bunătate
Să-mi întindă mâna, mâna lui de frate.

Unde e rănitul care plânge,
Cu mantaua, raniţa şi chipul lui plin de sânge
Căzut lângă un râu sau îngropat într'o tranşee,
Căzut într'o livadă, pe un dâmb, pe-o creastă,
Lovit de-o schijă drept în ţeastă
Şi părăsit de mulţii lui tovarăşi —
Rănit ce'ncearcă să înfrunte moartea
Şi se ridică pe genunchi şi cade iarăşi
Şi n'are lângă el nici mamă şi nici soră şi nici dragă
Să îi sărute sângele ce i se 'nchează
Şi 'n ultima clipită să-l alinte —
Rănit ce vede 'n faţa lui şi lângă el
Numai morminte...

Ce mult aş vrea ca plin de bunătate
Să-mi întindă mâna, mâna lui de frate.

Unde e acel ce din iubirea pentru oameni
Işi împarte ultima para în taină,
Acel ce din iubirea pentru oameni
Şi-a făcut pioasa lui religie
Rămânând în vremurile de-azi ca o efigie
A unei amintiri frumoase
Din vremi străvechi religioase ;

Ce mult aş vrea ca plin de bunătate
Să-mi întindă mâna, mâna lui de frate

Unde sunt acei ce n'au azil
Şi nu sunt primiţi nici în spitale
Sau în casele de sănătate
Cerşetori cu chipul gârbov şi umil,
Vagabonzi cu pântecile 'nfometate
Şi femei pierdute,
Decăzute
Visători bolnavi şi lucrători cu piepturi goale
Greu muncite în forjele mizere,
Obosiţii de viaţă şi lipsiţii de plăcere,
Cei născuţi degeneraţi
Din părinţi bolnavi şi din părinţi stricaţi —
Unde sunteţi ?
De-umilu-mi suflet vă tot caută
Cum caută un muzicant ce-i orb
Şi nu-şi găseşte clapele pe flaută;
Pretutindeni sunteţi şi nu vă găsesc
Pretutindeni îmi strigaţi sufletul
Pretutindeni este plânset omenesc
Iar eu 'l-aud, îl simt şi îl cunosc
Cum trist îmi strigă sufletul, de-aici
Şi până dincolo de viaţă,
Purtat sub crunte lovituri de bici —
Şi cât de mult aş vrea ca plin de bunătate
— Plânsul —
Să-mi întindă mâna, mâna lui de frate.

SAVIN CONSTANT.

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor :

In ţară :
Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate :
Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

Cărţi şi Reviste

HENRY DEBERLY: *L'Impudente*, ed. de la „Nouvelle revue française", Paris, 1923. — Romanul acestui scriitor necunoscut, al cărui titlu în româneşte ar însemna „Neruşinata" sau „Obraznica" (luaţi-l cum vreţi) se arată, în primul rând, ca un roman original. Dintre scriitorii de astăzi ai Franţei nu l'au influenţat nici *Romain Rolland* — cu covârşitoarea-i personalitate — nici *Morand* nici *Giraudoux*. Am găsi însă o influenţă de aspect extern, pe care o vom numi de construcţie, care ne va duce la primele romane ale lui *Paul Bourget*, de pildă „Le Disciple". Dacă nu în formă constatăm originalitatea romanul lui *Deberly* şi nici în stilul propriu zis, vom căuta-o în celălalt element, al fondului. Intr'adevăr conflictul se petrece între un om pus, în viaţă, între două femei. Omul e bărbatul orgolios, egoist şi cerebral al unei femei slabe, fără cultură, dar care cu averea ei i-a dat o situaţie. Cealaltă e institutoarea copilului, săracă, dar dominatoare ca orice femee scăpătată, care e în plus şi revoltată contra nedreptăţilor soartei.

Departe de a fi un portretist, Deberly este un adevărat constructor al sufletelor şi caracterelor omeneşti. El nu încearcă să le descrie succesiv, ci aruncă deodată, şi în orice situaţie — o lumină asupra lor şi le desvălue întregi cu toate scăderile lor. Fiecare trăeşte intens şi în acelaş timp: deaceea fiecare stă pe planul întâi, fiecare este personagiul principal. Titlul romanului se potriveşte atât de bine şi bărbatului şi soţiei acestuia, dar cu toate acestea „l'impudente" etse institutoarea copilului.

Analiza stărilor sufleteşti ale personagiilor ţine mai mult de progresiunea acţiunii, căci Deberly are minimumul dar al imaginaţiei psichologice, mai măsurat însă decât *Dumas-père* care avea uşurinţa de a inventa aventuri noi pentru prelungirea „Celor trei muşchetari". Toată lupta aceasta a omului între cele două femei face din romanul lui Deberly o lucrare cu adevărat dramatică; — şi critica parisiană îi prevede un adevărat succes de librărie.

* * *

ALMANAHUL *ziarelor „Adevărul şi Dimineaţa"* pe anul 1924, apare anul acesta cu o frumoasă copertă în culori de d. Victor Ion Popa şi cu un bogat material calendaristic, aranjat cu deosebită grijă. Evenimentele anului 1923 sunt trecute în revistă cu obiectivitate, fiecare găsindu-şi o expunere veridică

Din partea literară a almanahului citim întâi rândurile de pioasă comemorare a unor Dimitrie Cantemir, Gheorghe Lazăr, Bolintineanu, Andrei Şaguna, precum şi a unor figuri ilustre din cultura şi ştiinţa europeană: Blaise Pascal, Louis Pasteur şi Ernest Renan. Urmează schiţa „Evoluţia lui Vasilache" a povestitorului nostru *d. M. Sadoveanu*, schiţa „Zile de primăvară" a *d-lui Ion Slavici* şi articolele *d. N. Batzaria, G. Galaction, Victor Ion Popa, Iosif Nădejde şi Dem. Theodorescu.*

Versurile mărturisesc tendinţa alcătuitorului acestui almanah de a da tot ceeace e mai adevărat unei asemenea publicaţii. In sensul acesta apar poeziile semnate de d-nii *Emil Isac* şi *A. Toma*, precum şi „Gânduri într'un calendar" a d-lui *Petre Strihan*.

Pentru lungile şi plictisitoarele seri de iarnă, recomandăm lectura acestui almanah interesant, complectat cu ilustraţiuni, cugetări, proverbe şi glume, pe mai toate paginile.

* * *

L'EUROPE NOUVELLE ((8 Octombrie) numără articole din ce în ce mai interesante asupra problemelor de cultură şi politică europeană, precum şi asupra întregei mişcări literare europene, rubrici conduse cu bogăţie de informaţii de către *E. Berl, Dominique Braga şi Fr. Miomandre.*

In numărul de care ne ocupăm în cronica de faţă întâlnim un articol al lui *R. Gilouin*: „Adieu à Maurice Barrès" în care autorul încearcă, într'o critică biografică, să fixeze personalitatea scriitorului care lasă Academiei franceze un scaun gol. Franis de Miomandre aduce în cele câteva rânduri asupra criticului danez *Georges Brandès* câteva caracterizări desprinse din concepţia de viaţă a sus-numitului critic:

„Acest scriitor — universal cunoscut — care a publicat şazeci de volume (dintre care socotiţi 5000 de pagini numai pentru cunoaşterea Franţei) a rămas mai întâi de tot un om. Ceea ce-l amuză, singurul lucru vrednic pentru el, este viaţa. Dacă i-a plăcut să cunoască pe oamenii mari, este pentru că ştia că găseşte în viaţa lor, ceva mai profund, mai universal, mai caracteristic. Şi criticul acesta care a citat, şi care-şi aminteşte de tot ce a citit, această vie enciclopedie nu s'a lăsat niciodată umbrită de vreo teorie, nici de vreo dogmă, nici de vreo tendinţă oarecare. Totul la el nu serveşte decât spre a îmbogăţi, rectifica şi adânci noţiunea simplă şi clară pe care o are despre om. Face parte — dacă nu ţinem seamă de timp — din marea familie a moraliştilor francezi din sec. XVIII-lea.

Un buletin al ultimelor pulicaţiuni germane, rezumă activitatea culturală a Germaniei din ultimele săptămâni.

* * *

ROMA (Oct. Nov. Dec.) revista de cultură italiană condusă cu gust şi competinţă de către profesorul universitar d. *Ramiro Ortiz*, închină acest număr triplu memoriei poetului „Alessandro Manzoni", dela moartea căruia s'au împlinit anul acesta cincizeci de ani.

Un extras din articolul lui Giovanni Gentile, (Alessandro Manzoni şi esenţa spirituală a artei sale), publicat astăvară în revista „Gerarchia" este binevenit revistei noastre pentru a preciza anumite caractere ale operii lui Manzoni. Ne referim la un singur capitol al acestui studiu care precizează cea mai înaltă podoabă a creaţiunii manzoniene. Este vorba despre acel „divin" tipărit cu toată intensitatea în opera poetului.

„Aici este (spune G. Gentile) grandoarea lui Manzoni, nu idealul pur, abstract, fără considerarea vieţei mediocre de toate zilele; doar idealul pus în contact cu toată omenirea inferioară şi privit cu ochi ce ar surâde la început, şi trebue să-i experimenteze îndelung forţa şi valoarea pentru a se convinge încetul cu încetul şi să-i recunoască existenţa şi puterea. De aceea umanitatea, marea umanitate, a divinului manzonian, care pătrunde în toate sentimentele şi în toate raporturile vieţii, se simte la orice pas, răsare ca o floare din orice situaţie banală; e mereu prezentă, nu se vede, dar şopteşte inimei vorbe care încet, încet pătrunde omul şi-l stăpâneşte...

...Sentimentul profund al divinităţii universal difuză şi prezentă, inspiratoarea oricărei inimi, restauratoare de orice energie morală, puterea răscumpărătoare a lumei, care-i lumea omului; această religiozitate, această nouă forţă care pune sublimul în natura umană, e a lui Manzoni şi gloria poeziei sale"...

Personalitatea artistică a lui Manzoni e cercetată cu gust estetic de d-na Anita Belciugăţeanu iar despre originile literare ale poetului scrie d. Ramiro Ortiz după un curs ţinut în 1910—11 la facultatea de litere din Bucureşti.

In restul numărului câteva traduceri din „I promessi sposi" şi notele mărunte împreună cu un început de bibliografie românească a lui Manzoni.

GANDIREA (5 Decembrie) precizează prin articolul de fond al d-lui *N. Iorga*. (Elementele culturii româneşti, originea şi caracterul lor) ceeace trebue să înţelegem prin „cultură".

„Cultură" e pentru foarte mulţi ceeace se capătă prin studii secundare sau la Universitate, rămâind aşa, neschimbat, neprefăcut, neadăugit până la sfârşitul vieţii. Căci doar „omul cult" se desăvârşeşte prin căpătarea diplomei dincolo de care nu mai e nici o revizuire şi nici un adaus... Dela înnălţimea demnităţii pe care şi-a câştigat-o şi care-i îngădue a privi cu dispreţ pe inculţi, între cari se găsesc atâţia diletanţi sârguincioşi şi atâţia înţelepţi din naştere, hrăniţi cu cetiri continue şi cu observaţii roditoare asupra vieţii, el priveşte realităţile schimbătoare, din care nu e una care să nu cuprindă, fără ca el s'o ştie, o nouă învăţătură şi să nu ceară încă o probă a celor ştiute.

Tot aşa de mândră şi, pe-deasupra, capabilă de a înfăţişa isprăvi adevărate în lumea contemporană şi de a prezinta, dacă nu un sistem măcar o metodă, e cultura adoptată de Germani pentru a o preface într'o solemnă şi impunătoare „Kultur", capabilă de a fi opusă civilizaţiei franceze, întinsă odată asupra întregii Europe, celei italiene din epoca Renaşterii înviorătoare pretutindeni, ori civilizaţiei politice a Englezilor, producătoare de regimuri parlamentare, cu tot ce pleacă dela dânsele, în toate părţile lumei. In ultima ei fază, aceea pe care a patronat-o un Stat cotropitor, un Imperiu cu tendinţe de anexiuni, de colonisare, de hegemonie, ea se deosebeşte prin disciplina perfectă a unui mecanism de civilizaţie în care nimeni n'are de îndeplinit o funcţiune individuală, după aptitudinile sale şi dorinţele sale, ci fiecare acopere, aproape anonim, locul care i-a fost designat şi unde are de îndeplinit un rost pe care oricine altul l-ar îndeplini tot aşa.

In adevăratul şi marele său înţeles cultura înseamnă însă altceva decât capitalul de cunoştinţi pe care-l adevereşte o diplomă de studii şi altceva decât perfecta mecanică a unei înjghebări artificiale, de o disciplină absolută. E ceva real şi ceva viu, ceva necontenit nou fără a schimba direcţia odată solid fixată, ceva care tocmai prin desfăşurarea individualităţilor libere, care, dându-şi seama ori ba, au ca fundament al lor permanent caracterele rasei şi necesităţile mediului, adânceşte liniile tradiţiei pentru ca în brazda ei să rodească semănături care n'au mai fost. E o „adaptare" definitivă şi pe lângă aceasta, şi din această cauză chiar, o necontenită creaţiune".

Nuvela „Omul din vis" a d-lui *Cezar Petrescu*, care se sfârşeşte în numărul acesta mărturiseşte pe lângă noutatea inspiraţiei, calităţi de scriitor care izbuteşte să fixeze realitatea sentimentelor descrise cu simţul observatorului în stare de a pătrunde până în esenţa acestei realităţi.

Versuri publică d. *Lucian Blaga şi Nichifor Crainic*; din cele câteva poezii republicate din volumul „Plumb" a d-lui *Bacovia* — însoţite şi de un articol de d. Ion Dario — ne facem o datorie să reamintim cititorilor noştri câteva din versurile de „plumb" ale acestui poet uitat şi fericit precursor al poeziei noui. Alegem cunoscuţii „Nervi de toamnă" care închid un bogat material poetic şi care arată în acelaş timp întreaga atmosferă a poeziei lui Bacovia:

Pe drumuri delirând,
Pe vreme de toamnă,
Mă urmăreşte-un gând
Ce mă îndeamnă:
— Dispari mai curând.

La casa iubitei de-ajung,
Eu sgudui fereastra nervos,
Şi-o chem ca să vadă cum plouă
Frunzişul, în târgul ploios.

Dar iată şi-un mort evreesc...
Şi plouă, e moină, noroi —
In murmure stranii semite
M'adaug şi eu în convoi.

Şi nimeni nu ştie ce-i asta —
M'afund într'o crâşmă să scriu.
Sau râd şi pornesc înspre casă.
Şi-acolo mă'nchid ca'n sicriu.

Şi mereu delirând
Pe vreme de toamnă
M'adoarme un gând
Ce mă îndeamnă:
— Dispari mai curând.

Ceeace ne surprinde mai mult este cercetarea asupra muzeului Simu de către d. Oscar Walter Cizek. Este un început îmbucurător, pentrucă despre muzeele noastre nu s'a vorbit cam demult.

* * *

ICOANE MARAMUREŞENE (Decembrie) este revistă de cultură care apare în Satu-Mare sub îngrijirea d-lui *George Mihail Zamfirescu*. Numărul pe Decembrie este închinat teatrului românesc, la care colaborează d. *Ion Marin Sadoveanu, Elena Farago, Const. Goran şi Ioon Dongorozi*. La rubrica „fulguirilor" se află reprodus din „Adevărul literar" articolul d-lui *A. de Herz* despre „Revistele din provincie", articol plin de duioşia unor senine aduceri-aminte".

G. B.

REVISTA GENERALA A INVAŢAMANTULUI fondată de Spiru C. Haret, trăind 11 ani şi întreruptă de la declararea războiului, reapare sub conducerea oficialităţii învăţământului nostru public şi cu colaborarea aceloraşi personagii oficiale. Totuş revista îşi menţine tradiţia în valoarea contribuţiilor culturale şi mai ales didactice, pe cari le publică.

Intr'adevăr, discuţia asupra reformei şcolare, asupra legiuirilor noui şcolare ce se pregătesc, asupra metodei şi spiritului ce trebue să fie raportate la nevoile şi ideile prezentului, îşi are locul în fruntea revistei d. G. G. Antonescu, prof. universitar, elucidează şi aici „Inţelesul şi originea şcoalei active", dând o caracterizare completă a spiritului din noua şcoală.

Interesant apare articolul d-lui Iuliu Valaori: „Ce datorim culturii greco-romane". Crearea tuturor ştiinţelor (măcar embrionar) şi artelor, înnălţimea neajunsă a concepţiilor filosofice şi formarea caracterelor mărețe, educarea gustului artistic şi formarea stilului sănătos, acestei culturi se datoresc. Concluzia d-lui Valaori că acum mai mult ca oricând e nevoe la noi de întărirea clasicismului antic o credem întemeiată. Vom vedea dacă d-sa va face ceva real, ca unul ce are putinţa. — Revista mai cuprinde studii ale d-lor I. Simionescu, G. Popa-Liseanu, Şt. Pop.

V. ACHIM

ÎNSEMNĂRI

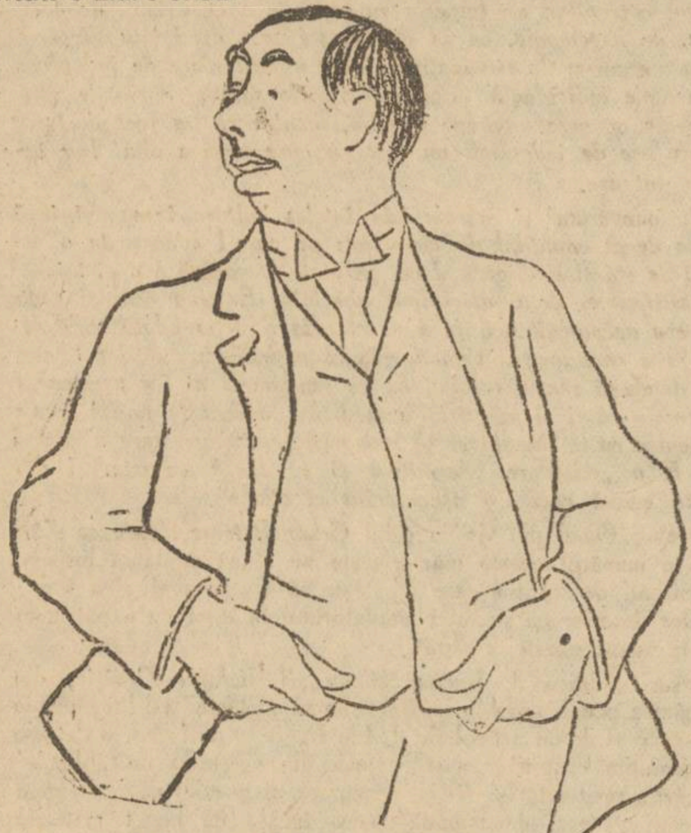
Teatrul francez

Toată mişcarea culturală a Franţei e concentrată la Paris şi e făcută mai mult pentru străinii bogaţi, cari vin şi pleacă. Spiritul francez e mult mai puţin frivol, mai grav, mai candid de cât în sutele de piese ale teatrelor de bulevard, pe cari alte oraşe le reiau, închipuindu-şi că înfăţişează colţuri reale din viaţa franceză.

Scris pentru străini, teatrul parizian începe de la o vreme să fie scris de străini. Piese ca „Şcoala cocotelor" sau „A opta nevastă a lui Barbă Albastră" sânt datorite, cea dintâi unor greci cea de a doua unui evreu-polonez.

Pseudonimele sânt bineînţeles, tot ce poate fi mai franţuzesc. Alfred Savoir sau cum îi chiamă pe autorii delicioasei comedii care e „Şcoala Cocotelor".

Cum cele mai multe teatre pariziene au scopuri pur comerciale, e firesc ca tearele de avangardă să treacă printr'o mare criză.

Antoine

Arta adevărată nu poate prinde vad, în capitala lumii. Cei cari plătesc sunt străinii... Străinii cari vin la Paris sunt bogaţi. Bogaţii socotesc teatrul un divertisment. Se duc să se amuze, să vadă femei frumoase, cât mai elegant îmbrăcate, cât mai frumos desbrăcate. Se duc să cunoască verva galică, spiritul parizian, în aşteptarea supeului copios, stropit cu vinuri generoase şi focuri de briliante. Teatrul nu trebue să fie mai puţin femenin ca o stridie, mai puţin pipărat ca un „Homard à l'americaine", mai puţin spumegător ca o cupă de şampanie.

La teatrele cari sânt o învăţătură, o artă, o înălţare, ne ducem noi ăştia cari mâncăm „boeuf au gros sel" în cartierul latin; noi însă nu plătim că suntem esteţi de meserie, iar estetica noastră n'ajunge să hrănească trupul şi să uşureze chiria şi celelale cheltueli ale învăţătorilor....

* * *

Aceşti învăţători — **Antoine, Gémier, Lugne-Poe**, iar acum în urmă **Jaques Copeau, Pitoeff, George Batty** — care a fost nevoit să-şi închidă teatrul „La chimère" şi să se angajeze director de scenă la Odeon — se luptă cu tot soiul de greutăţi, cu indiferenţa generală a publicului şi cu scumpetea materialului technic.

Munca şi sacrificiile lor, nu sunt luate în seamă decât de intelectuali.

Şi totuşi, ce mari servicii au adus dânşii teatrului francez !...

In vreme ce la Lessing-Theater din Berlin criticul Otto Brahm, dădea prin severitatea decorului şi adâncimea sufletească a personagiilor ibseniene, o directivă sănătoasă vieţii teatrale berlineze, „Antoine", fonda la Paris, teatrul Liber, descoperea marea pleiadă a scriitorilor cari fac fala Franţei contemporane şi impunea actorilor un joc sobru, omenesc, iar montărei tonul realist, amănuntul pitoresc, în care vibra viaţa adevărată.

Predilecţiile sale pentru realism însă, l'au făcut ca, în piesele de costum, cu tablouri multe, cu atmosferă de avânt şi de lirism, să nu reuşească pe deplin: îi lipsea fantezia.

Montările lui Shakespeare şi Goethe, n'au însemnat sub mâna lui Antoine, un prea mare progres, faţă de ceia ce se făcea la Opera mare, Opera comică sau Comedia Franceză.

De asemeni dramaturgii simbolişti ai Franţei, n'au avut în Antoine, un înţelegător şi un sprijinitor.

Pentru operile lor îndrăzneţe şi totuşi discrete ca şi pentru prezentarea scriitorilor caracteristici de peste hotar a trebuit solucitudinea lui „Lugné-Poe", omul cult, umblat în lume şi cu spiritul larg deschis frumuseţilor străine, care, conducând teatrul ambulant, „L'Oeuvre", lansează câţiva mari poeţi dramatici din literatura nouă şi reprezintă pe Ibsen, Strindberg, d'Annunzio, etc... în decoruri de un stil variat, după cerinţele piesei.

Exuberant şi graţios, neastâmpărat şi plin de nerv şi de curiozitate, punând la contribuţie talentul pictorilor şi al muzicanţilor, lucrând cu mari figuraţii impetuoase, — Firmin Gémier, urmaşul lui Antoine la direcţia Teatrului Liber, numit acum teatrul „Antoine", realizează ceia ce marele său profesor lăsase în umbră: teatrul de fantezie, teatrul generos, cuceritor, teatrul pretutindeni, teatrul cu orice preţ.

La Lausana, Gemier înscenează spectacole măreţe, în aer liber, cu mii de participanţi şi retrageri cu torţe...

In timpul războiului, el reprezintă la Teatrul Antoine, „Neguţătorul din Veneţia", „Antoniu şi Cleopatra" de Shakespeare, „la finette et les butors" de Porché.

Pentru prima oară în Franţa Gémier desfiinţează rampa, aruncă lumina prin reflectoare, din sală, unește scena cu sala prin trepte, pe cari circulă, străbătând tot teatrul, personagiile piesii. Publicul, uimit şi entusiasmat, ia parte la spectacol şi aclamă pe inovator, al cărui merit e cu atât mai mare, cu cât, clădirea în care joacă e complect lipsită de spaţiu, de perfecţionări tehnice, iar parizienii sunt cei mai conservatori din Europa întreagă.

La Geneva şi Lausana am urmărit cu viu interes şi adâncă emoţie sforţările unui intelectual rus, tânăr şi sărac, care, cu concursul soţiei sale, delicioasa actriţă d-na Ludmila Pitoef şi al câtorva diletanţi şi actori necunoscuţi, realiza în decoruri simple şi impresionante, spectacole de artă pură.

„George Pitoef", scriitor, pictor, actor şi regizor de rasă, pe care Parisul l'a consacrat mai târziu, a jucat, în franţuzeşte într'o manieră cu totul personală „Locandiera" lui Goldoni, „Cetatea moartă" de d'Anunnzio, „Le temps est un songe" de Lenormand, „Hamlet" şi „Macbeth" de Shakespeare şi altele, printre cari o foarte curioasă „Histoire d'un soldat", cu muzica de Egor Strawinsky.

Intelectual neurastenizat şi om de acţiune, George Pitoef este o minunată manifestare, a admirabilei rase slave ; el are acum direcţia artistică a teatrului „Champs Elysées" şi împreună cu Jaques Copeau, directorul lui „Vieux Colombier" reprezintă speranţele tinerei literaturi, dorul de-o artă nouă, plină de adevăr, profunzime şi lipsită de mercantilismul care înăbuşă din zi în zi mişcarea teatrală contimporană.

VICTOR EFTIMIU

Contribuţii la istoricul „Junimei" dela Iaşi
Corespondenţa lui N. Gane cu d-l Iacob C. Negruzzi

publicată de GH. CARDAŞ

Iassi 7 Iunie 1885.

Iubite Jacques !

Imi scrii că dintre toţi colaboratorii Convorbirilor numai Caragiali şi eu ne-am supărat pentru micele schimbări ce tu ca redactor ai făcut în scrierile noastre.

Mai întâi eu nu sunt supărat de loc şi nici nu voiu să-ţi adaog vre-o neplăcere pe lângă neplăcerile ce zici că întimpini acolo. Deasemine departe de mine de a gândi măcar, că toate schimbările n'au fost făcute cu cele mai bune intenţiuni, în scop de a condensa novela şi de a o face mai interesantă.

Nu tăgăduesc earăşi că cea mai mare parte din modificările introduse, le-aşi fi primit eu însumi cu bucurie, dacă mi le-ai fi pus în vedere, dar earăşi nu pot tăgădui că unele mi-au displăcut, poate fără cuvânt, şi că în momentul când me-am cetit novela m'am simţit **intru-cât-va, aşa zicând** necăjit, presupuind mai ales că Caragiali ar fi fost meşterul care a tăeat într'însa ca'n caşcaval.

Dar şi acel necaz me-a trecut de atunci, căci, înţălegi bine, n'am să mă sfădesc cu tine pentru asemine lucruri, şi prin urmare, pentru o regulă pe viitor posiţiunile noastre respective, nu e nevoe să încălecăm, nici tu pe drepturile tale de redactor, nici eu pe ale mele de autor, ci mai nimerit e să rămânem buni prieteni ca mai înainte, fiindcă între noi, Slava Domnului, nu sunt numai relaţiuni de redactor la autor. Mai sunt şi alte legături — din tinereţe care's mai trainice.

Să fie deci bine ştiut că eu nu-ţi contest ţie dreptul de a întroduce **schimbări**. Ceeace doresc este să am o corectură, ca să le pot vedea şi aprecia. Ce vrei? Poate mai pun şi eu dela mine un **şi-i-şi**. De altfel fii sigur că, interesat fiind eu cel dinăi, ca novelele mele să fie bune, nu voi respinge schimbările, căci am de normă a ţinea samă de opinia altora şi cu deosebire de a ta, şi nici sunt, precum mă cunoşti, dintre acei îngâmfaţi şi plini de sine, care se cred autori mari, pentru că au sgâriat câte-va coli de hârtie. Trecând acuma la altele, te rog mai înştiinţează-mă cum stăm cu politica în Bucureşti şi ce impresiuni ai despre starea lucrurilor de acolo. Al tău amic

N. Gane

1899 Mai 16 Iuni.

Iubite Iacob,

Iţi scriu aceste rânduri în grădină sub un brad a cărui umbră şi miros par'că-mi dau sănătate. Iţi scriu ca să-ţi mulţumesc pentru respunsul tău prietenesc. Nici că mă aşteptam la mai puţin de la tine care mi-ai fost ca un frate. Sângele apă nu se face, şi ori ncotro părdalnica de politică a putut să îndrepte paşii noştri neexperimentaţi şi vecinic încurcaţi de păcătoşiile vieţii, totuşi n'a isbutit să despartă două inimi legate prin înrudirea de sânge, prin identitatea de simţiri şi prin o colegialitate literară de un sfert de secol. Acum la bătrâneţe nu era doar să ne sfădim şi să căutăm prieteni noi care nu se mai găsesc.— Par'că ieri erau acele timpuri când plini de sănătate şi de entuziasm, resturnam Ieşul noi doi şi numai noi doi, şi lucram pe întrecute la susţinerea drapelului nostru literar: „**Convorbirile**". Această lucrare senină şi neinteresată, chiar dacă nu a produs mari rezultate pentru posteritate, căci precum vedem şcoala nouă ne contestă ori ce merit, dar a avut pentru noi bunul de a ne lega împreună şi a ne procura oare de mulţumire sufletească care nu se uită. Ei! Dacă Dumnezeu ne-ar reda sănătatea şi vechia energie, cu ce drag aşi reîncepe lucrarea întreruptă a tinereţelor mele, singura care me-a plăcut între toate !... Incă şi acuma, când strivit de boală, stau culcat pe canapeaua mea din grădină şi ascult muzica gândacilor ce furnică în jurul meu, par'că-mi trece câte o suflare răcoritoare prin pept şi-mi vine să zic :

„tot e bine de trăit" — Dar întocmai ca pasărea rănită care nu-şi mai poate relua zborul, recad îndată în descurajare. Aşa îmi duc viaţa! — Mai mult cu lacrimile'n ochi; şi numai când şi când îmi vine câte o raze caldă de speranţe. Vine ca să dispară. Dar ia să lăsăm ideele negre la o parte. In lume este şi reu şi bine: adecă de ce numai răul me-ar fi rezervat? Cine ştie? Poate că'mi este scris să mai trăesc, să mai am zile bune ca odinioară, căci lui Dumnezeu i-a fi milă de copiii mei, şi atunci ear ne vom întâlni nu numai pe câmpul literar, dar pe toate câmpurile, pentru a nu ne mai despărţi. Şi fiindcă până la Dumnezeu trebue să ne ajutăm singuri, m'am hotărât ca odată cu soră-ta, Mitică Mavrocordat şi Anica Gane să plec şi eu la Viena spre a consulta celebrităţile medicale de acolo. O droae de bolnavi şi de ipohondri. O să ne susţinem şi să ne îmbărbătăm unii pe alţii. Când dai peste un „Hristachi Văicărescu" mai slab în plăsele decât tine, de la sine par'că-ţi vine ceva curaj.

S'auzim de bine, iubite Iacob, şi să ne revedem sănătoşi şi chefoşi. Al tău vechi amic

N. Gane

Nepoatei sărutări de mâini.

Iaşi 2 Dechemvr. 1896

Iubite Jacques,

Eri a fost solemnitatea înaugurării teatrului naţional din Iaşi. Cu această ocaziune numele lui Costachi Negruzzi, părintele tău, a fost sărbătorit după cum se cuvinea. Fiind că ştiu că porţi un deosebit interes la ori ce mişcare literară sau artistică din oraşul tău natal, mă grăbesc a-ţi trimite programul serbărei dimpreună cu discursul meu.

Al tău ca un frate
N. Gane

Iţi trimit asemeni şi două poezii, una de Volenti şi alta de Ianov.

8]21 Oct. 1905 Iaşi.

Iubite Jacques,

Eşti rugat de comiţetul erigerei statuei lui Alexandri, să bine voeşti a trimete câte-va rânduri spre a se însera în albumul comemorativ ce se pregăteşte pentru solemnitatea înaugurărei.

Numele tău nu trebue să lipsească din acest album, de oare ce până la moartea lui Alexandri ai fost, mai mult decât noi toţi, în cele mai strânse legături de prietenie şi colegialitate literară cu el. Ce vei scrie (poate să fie cât de puţin) trimete la adresa mea cel mai târziu până la 12 Octombrie curent.

Al tău ca un frate
N. Gane

Imi pare rău că banchetul proectat a căzut în baltă. Pârdalnica de politică e vinovată.

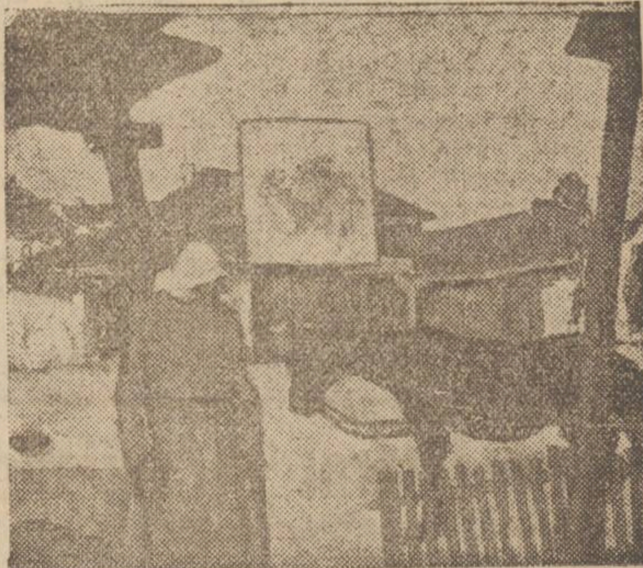
Pictorii noştri

Pictorul *Neculai Toniţză* şi-a amânat expoziţia pentru luna Ianuarie. Aproape ţintuit în scaun de-o boală pe care i-a lăsat'o ca amintire, îngrozitoarea tortură a unui prizonierat în ţara

TONITZA. — Vecina

bulgărească, el nu şi-a putut termina la timp şi-aşa cum ar fi voit lucrările necesare. Sânt câţiva ani de când nu mai expune decât doar la Arta Română, şi-acolo câte un număr restrâns

TONITZA. — Lăptăreasa

de bucăţi. E aici dovada unei conştiinţi artistice care-ar fi o pildă bună de urmat pentru tinerii noştri pictori.

Expoziţia lui din Ianuarie va fi, fără îndoială unul din acele evenimente plastice cari fac să graviteze în juru-le activitatea unui întreg sezon plastic. Căci N. Toniţză, artistul dublat de intelectualul subţire, nu-şi mărgineşte munca la făptuiri curente de artă, strânse în făgaşe fixate şi pornite prin alţii. O personalitate puternică şi nouă a răsărit şi s'a evidenţiat încă în expoziţia de acum trei ani.

In copiii aceia cu obraji ca petalele de trandafiri, pictaţi în culori calde şi fragede, cu linie decorativă de icoană bizantină, era făgăduiala unui drum nou. Puţinele tablouri dela expoziţiile Artei Române ni l'au arătat stabilit şi cei ce i-au văzut în taină sumedenia lucrărilor nearătate încă vor putea spune câtă cale a mai făcut încă pe drumul pe care a pornit şi ce artă de preţ îi va cuprinde expoziţia.

Corespondenţa lui Titu Maiorescu către d. I. Petrovici *(Continuare)*

Bucureşti
27 Maiu 9 Iunie 1906

IUBITE DOMNULE PETROVICI 1)

Răspund la cele două întrebări ale d-tale:

1) Curentul filosofic în timpul studierii mele la Berlin (toamna 1858 până la Iunie 1861, cu intermitente călătorii la Paris pentru licenţa în drept) era pe de-oparte combaterea Hegelianismului prin profesorul chemat pentru aceasta şi influent la guvern A. Trendelenburg; alături de aceasta un rest de Hegelianism expirând, reprezentat prin bunul orator Karl Werder (care însă se mărginea să propue psichologie şi spirituale aplicări de estetică, pentru care ţinea şi conferinţe la Curtea Reginei Augusta), şi prin superficialul frazeolog Michelet, prof. extraordinar.

La plecarea mea din Berlin pentru a veni în ţară, în 1861, însuşi profesorul Werder m'a sfătuit să mă ocup de Schopenhauer pentru a ajunge prin el la Kant „Critica raţiunei pure" ca la un isvor ce va trebui din nou desfundat.

Ca să ai o idee de Trendelenburg, du-te la bibliotecă şi aruncă-ţi ochii în cartea lui *Logische Untersuchungen*. Iar pentru helegianismul berlinez de la 1860—61 cere tot la bibliotecă *Der Gedanke, philosophische Zeitschrift*, organul societăţii filozofice berlineze, din care făceam şi eu parte. In volumul I al acestei reviste (1 Oct. 1860) găseşti un articol (pag. 8) *Ueber die gegenwärtige Stellung der Hegelschen Philosophie*. In acelaş volum (pag. 250) o notiţă despre mine. (Insă eu nu eram încă profesor, de abia în Noembrie 1862 am fost numit la Iaşi). In aceiaş revistă Vol. II (pag. 112) o discuţie asupra unei conferinţe a mea, (pag. 123) o disertaţie a lui Lasalle, şi el membru al acelei societăţi şi pe atunci nu încă agitator socialist.

In vol. III (pag. 18) un articol al meu despre Herbartianul Cornelius... etc., etc...

2) In acel moment la Berlin, ca impresie generală în profesorime şi studenţime (în afară de acea vorbă inteligentă, dar individuală a lui Werder), Kantianismul nu era considerat ca o valoare de actualitate. Dar începea să se simtă influenţa lui Schopenhauer, şi cred că în urma aceştia şi în parte din cauza ei s'a redeşteptat (după vre-o 10—15 ani) preponderenţa kantiană şi în orice caz înlăturarea lui Fichte, Schelling şi Hegel, cu toate că acest din urmă a mai trăit — dar nu în specialităţi filozofice — prin şcolari de-ai săi foarte însemnaţi în mişcarea culturală a Europii între 1860 şi 1890, ca d. e. excelentul profesor de drept civil şi apoi ministru austriac Unger, profesorul de economie politică de la Veena Lorenz von Stein şi socialiştii Marx şi Lasalle.

Impresia mea este însă, că astăzi tocmai partea de dialectică Hegeliană în scrierile acestor oameni li se impută ca un motiv de eroare sau cel puţin de confuziune...

Iacă un lung răspuns la întrebările d-tale, şi e aşa de lung, fiindcă în asemenea materie ai totdeauna simţimântul că este cu deosebire grea o pricepere de oarecare exactitate, chiar pentru un om aşa de inteligent precum eşti d-ta. Deabia poţi pricepe o atmosferă intelectuală din propria ta înconjurime; dar mite una de acum 46 ani, transmisă şi filtrată prin alt cap!

Cu o prietenească strângere de mână

T. MAIORESCU

1) Această scrisoare răspunde la rugămintea pe care i-o făcusem din Berlin să-mi dea unele informaţii asupra atmosferei filosofice din epoca în care dânsul îşi făcuse studiile. I. P.

ŞERIA III — ANUL IV No. 160

complet

5 Lei Exemplarul în ţara
10 Lei Ex. în străinătate

Duminică 30 Decembrie 192[illegible]

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Impărat şi proletar

Pe bănci de lemn în scunda tavernă mohorâtă,
Unde pătrunde ziua printre fereşti murdare,
Pe lângă mese lungi stătea posomorâtă,
Cu feţe 'ntunecoase, o ceată pribegită,
Copii săraci şi sceptici ai plebei proletare.

„Ah! zise unul, spuneţi că-i omul o lumină
„Pe lumea asta plină de-amaruri şi de chin?
„Nici o scântee 'ntr'însul nu-i candidă şi plină,
„Murdară este raza-i ca globul cel de tină,
„Asupra cărui dânsul domneşte pe deplin.

„Spuneţi-mi ce-i dreptatea? - Cei tari se îngrădiră
„Cu-averea şi mărirea în cerul lor de legi,
„Prin bunuri ce furară, în veci vezi cum conspiră
„Contra celor ce dânşii la lucru-i osândiră
„Şi le subjugă munca vieţii lor întregi.

. . . .

M. Eminescu

Plânsul lui Irmià

— Ierusalime, Ierusalime
Cetate fără-de-credinţă,
Pătat de vicii şi de crime
Din strălucita înălţime
Te-ai prăvălit în oarba nefiinţă..

Ierusalime, Ierusalime
Cetate a plânsetului meu,
Unde e slava din vechime
Unde-i a viselor mulţime?
De ce te-ai lepădat de Dumnezeu?

De ce ţi-ai alungat profeţii
Indrumătorii tăi cei buni
Luceferii înalţi ai dimineţii
Făcliile înfipte 'n pragul vieţii
Şi podul dintre mâine şi străbuni?

De ce ţi-ai râs de vaetele lor sublime
De ruga ce se însutea şi se 'nmia?
Cetate de pierzare şi de crime,
Ierusalime, Ierusalime
De ce te-ai lepădat de Irmià?!..

VICTOR EFTIMIU

Un paravan

— NUVELĂ — de IOAN SLAVICI

Trei fete avea d-l Cimbru şi un singur băiet.

„De ce nu trei băieţi şi o singură fată!?" îşi zicea el câte-odată.

Nu doară că nu-i erau dragi fetele sale, dar gândul lui era să-l ţie pe Costică în prăvălia din lipscănie, apoi să se retragă şi să petreacă zilele ce-i mai rămân trăind din veniturile averii ce-şi agonisise. L'a şi dat pe Costică la şcoala comercială, de unde a ieşit tânăr bine pregătit pentru cariera de lipscan, şi, ca să-i dea şi îndrumare practică, l'a luat tovarăş la parte.

Mult s'ar fi simţit însă fericit, dac'ar mai fi avut şi un băiet, pe care să-l facă advocat, încă unul, care să iasă medic, iar al treilea, dacă se poate, inginer".

„N'ai, — zicea muma celor trei fete, — decât să mă-riţi pe una dintre fete după un advocat, pe alta după un medic, iar pe a treia după un inginer.

„As'! — întâmpina dânsul. — La zestre nu te gândeşti!? — Una sunt apoi ginerii şi alta băeţii din sângele tău. — tot unul şi unul — de o potrivă cu fratele lor Costică."

„Mai ştii ce-o să iasă şi din el!?"

„Ce-o să iasă!? — Văd ce-a ieşit. Să-i căuţi pereche. Totdeauna harnic şi priceput, cu ochii'n patru, bine cumpenit la toate şi pe deasupra, — ce să zic!? — curat fată mare."

Fericit părintele, care se poate lăuda'n felul acesta cu copilul său! Deodată însă d-l Cimbru a'nceput să fie pus pe gânduri.

Nu mai era Costică tot cel de mai nainte.

Lasă că lipsia din ce în ce mai des din prăvălie, dar se mai şi împrumuta din cassa ce-i era încredinţată.

„Aici e fără doar' şi poate vre-un drac de femee la mijloc," îşi zise d-l Cimbru cuprins de sâmţământul, că un singur băiat poate şi el să-l facă părintelui său mai multă bătaie de cap decât trei fete.

Şi par'că bănuia, cam de unde s'a stârnit drăcuşorul.

S'a 'ntâmplat adecă nu de mult, că Apostol, unul dintre ciracii d-lui Cimbru, îşi deschisese şi el în Piaţa Sf. Anton o prăvălioară, şi, voind să se'nsoare, l'a rugat pe fostul său patron să-i fie naş.

„De! — i-a zis acesta. — Cu toată inima primim eu şi nevasta mea; cred însă c'ar fi mai potrivit să vă cunune Costică al nostru, care e om mai tânar şi cu voia lui Dumnezeu o să ajungă să vă cunune şi copiii".

Mai vârtos se bucurau atât Apostol, cât şi Costică, viitorul naş, căci nunta e petrecere plăcută.

A şi fost plăcută fiind-că Alina, mireasa, fată frumoasă, deşteaptă şi pornită spre drăcii, era'ncântată de naşul ei cel sprinten, elegant şi darnic, ba pe de-asupra şi curat fată mare, şi-şi dedea multe silinţe să-l facă plăcut timpul, pe care-l petrec împreună, ceea ce nu-i şedea rău.

Mai era apoi la mijloc şi obiceiul rămas din bătrâni, ca naşii şi finii să se sărute, şi Costică stăruia 'n obiceiul acesta mai des faţă cu fina decât faţă cu finul, iar aceasta le jignia pe cele trei surori, ba-l făceau şi pe fin din ce în ce mai nerăbdător.

Mai vârtos le jignia atât pe ele, cât şi pe mama lor, că Zoe, verişoara miresei, se ţinea scaiu după fratele lor, care ei nu îi era naş. Era, ce-i drept, tot frumoasă, deşteaptă şi pornită spre drăcii şi ea, dară mult trebuia să fie prostănacă pentru-ca să-şi poată 'nchipui, că Apostol şi Costică sunt oameni de aceea-şi teapă şi că ele, fetele lui Cimbru, ar putea să se 'nrudească cu Apostol, pe care-l socotiau drept o fostă slugă 'n prăvălia tatălui lor.

De aceea-şi părere era şi muma lor, care ţinea ca fiiul ei, singurul ei băiet, să le iea drept zestre cel puţin atât, cât avea de gând să le dea celor trei fete ale sale.

Cu atât mai departe era de d-l Cimbru gândul, ca fiiul său să-i aducă 'n casă o noră, care nu are, cum zicea el, decât „trei fuste, două cămăşi şi-o pereche de ciorapi". Iar acum se vedea cât de colo, aşa i se părea lui, că e 'ncurcat cu Zoe, una dintre cele de felul acesta.

Se 'nşelau şi el, şi ele.

Se 'ndulcise, ce-i drept, Costică, râvnia şi-i fugiau ochii după Zoe, dar el era fiiul părinţilor săi, fratele surorilor sale şi asemenea gânduri nu puteau să-i intre'n cap.

„Nu e pentru mine! — îşi zicea cu adâncă părere de rău. — Păcat! dar nu e pentru mine! — Lumea e însă mare şi sunt în ea şi altele — mai şi mai!"

Mânat dar de neastâmpărul din sufletul lui, el chiar şi fără de voie căuta prin lumea cea mare — ceea ce afară din cale greu nu era să găsească.

Intr'una din zile, venind despre biserica cu Sfinţi, a întâlnit pe una, care-i părea dinadins făcută pentru-ca el să dea uitării cele petrecute când cu nunta.

Dânsa venia despre biserica Sf. Gheoghe şi-a apucat la dreaptă, pe bulevardul Domniţei.

Era destul ca ochii lor să se 'ntâlnească pentru-ca amândoi să fie 'ncredinţaţi, că se văd bucuros.

Ea a intrat în strada Neguţătorilor: el s'a luat după dînsa înaintând cu paşi hotărîţi.

Peste cât-va timp ea s'a uitat înapoi şi, văzându-l că vine, şi-a mai încetinit mersul.

Ori-şi-care om mai trăit în lume s'ar fi îmbărbătat şi ar fi mers mai iute, ca s'o ajungă: Costică a 'nceput să-şi simtă bătăile inimii şi la tot pasul era ispitit, ca la cea mai apropiată stradă să scape fie la dreapta, fie la stânga, iar dacă ea s'ar fi oprit, el ar fi luat-o la fugă — înapoi pentru-ca nu cum-va să-l întrebe „Ce vrei, Domnule!?"

Mergea cu toate aceste după ea ca tras de o aţă subţire. Lasă că nu ştia, ce are să-i zică după-ce o va fi ajuns, dar îi şi era par'că îi şopteşte cine-a la ureche „Bagă de seamă, băiete, că te 'ncurci: asta costă mult!"

Aşa au mers până din colo de Str. Traian, unde ea a întrat la una din casele dela stânga — după-ce s'a uitat încă odată la el par'c'ar fi voit să zică „Maimuţoiule!"

Costică rămase o clipă par'că i-ar fi vărsat cine-va o găleată de apă rece 'n cap, apoi ridică cu mândrie capul şi-şi urmă drumul pentru-ca nu cum-va vre-unul dintre vecini să presupună, că de dragul ei a ajuns pe acolo.

Zăpăcit cum era, el nu băgase de seamă c'a trecut pe sub fereastra finei sale, care-l văzuse, o ştia pe cea urmărită de dânsul şi era destul de trăită 'n lume pentru-ca să-şi dea seamă, ce caută el prin partea locului.

„Care va să zică de aceştia îmi eşti!?" — grăi dânsa şi peste puţin, când el se'ntoarse, îi bătu la fereastră.

Costică se cutremură 'n toată fiinţa lui când se pomeni faţă 'nfaţă cu fina sa.

„Ei bine! — îi zise ea. — Se poate să treci pe sub fereastra noastră fără măcar să te uiţi încoace!?"

Costică era uluit, iară dânsa se juca cu el cum se joacă pisica cu şoarecele, pe care şi-a pus odată ghiara.

Nu i-a rămas omului decât să între şi să spună fel de fel de minciuni în ceea ce priveşte treburile, în care umbla prin partea locului.

Alina ar fi mers prea departe, dacă i-ar fi mărturisit, că ştie adevărul, dar după cele petrecute era mai mare intimitatea între dânsii, şi ea îi spunea, că-l bănuieşte de a-şi fi găsit vre-o prietenă prin partea locului. El o 'ncredinţa că se înşeală, şi drept dovadă-şi da pe faţă dragostea de naş cu mai mult avânt decât în timpul nunţii.

Ziua următoare, apoi el i-a adus un frumos buchet de flori, dup'aceea a venit cu o cutie de bomboane, mai târziu cu o sticlă de parfum: venia des s'o vadă şi nici o dată nu-i întra cu mâna goală'n casă, ştia să aleagă şi era chiar mai galant decât când cu nunta.

N'ar fi spus fina adevărul, dac'ar fi zis, că acestea o supăra.

De! — îşi zicea, — tot mai rău ar fi, dacă l'ar toca vre-una ca vecina, după care l'am văzut alergând.

Mai era apoi şi că lui toate aceste îi făceau plăcere.

Mai râvnia dânsul, fără îndoială, şi la alte plăceri, dară dânsa îi dădea peste mână şi-i zicea:

„Pân'aici şi mai departe nu!"

„Deocamdată!" — întâmpina el în gândul lui.

„Nici odată!"

Mergea pe'ntrecute, — care pe care, — şi nu se putea şti, unde au să iasă lucrurile.

Se nimerea câte-odată, că o găsia la fina sa şi pe Zoe ori că aceasta venia când el se afla acolo.

Când e vorba să aleagă între o femee măritată şi o fată, pe care nu-i dă mâna s'o iea de nevastă, omul ne-

(Continuare în pagina II-a)

căsătorit se dă de obiceiu în partea femeii măritate; ochii lui Costică se opriau cu toate aceste mai mult asupra Zoei, și, plictisit, el era pornit să-și zică „Ești un prostănac!"

Era însă destul ca Alina să-i zică „Inoadă-mi, te rog, șiretul dela pantof", pentru-ca el să se dea pe brazdă.

Altă dată-l trimitea unde-va, ca să-i aducă un pachet.

Iar altă dată îi dădea voie să aducă o birjă, ca să iasă împreună la plimbare, ceea ce-l făcea să se simtă foarte fericit.

Prăvălia din Piața Sf. Anton nu putea să meargă înainte fără de Apostol, iar prăvălia din Lipscănie a mers atâta timp și fără de Costică și nu avea nici acum neapărată nevoie de dânsul. Putea dar Costică să alerge ca un cățeluș după fina sa. Odată era și el tânăr: de ce să nu-și trăiască zilele după pofta inimii lui!?

Ori-și-cât ar fi ținut însă Alina, ca toate să se petreacă'n toată nevinovăția, prea erau mulți cei ce s'ar fi supărat dac'ar fi aflat adevărul, și vorba e totdeauna, ce crede lumea și ce zice ea.

Erau cele trei surori și mama lor, care îi săriau în cap nenorocitului de părinte și-i amărau zilele vieții pentru-că nu se folosia de autoritatea sa părintească spre a-i băga singurului său fiiu mintea'n cap. Casa până de curând liniștită se răsvrătise încât îl treceau pe d-l Cimbru fiorii când se 'ntoarcea dela prăvălie.

L'a văzut adică d-na Bârzeanu, o bună prietenă a casei, l'a văzut cu ochii ei pe Costică în birjă cu o damă, iar aceasta nu putea să fie decât îndrăzneața aceea de Zoe, ceeace era un scandal ne mai pomenit.

Biata de fată! — Nu era destul nedreptatea ce-i făcea verișoara ei Alina, care nu se mulțumia cu unul singur, ci o mai năpăstuiau puindu-i ponos unde era, din nenorocire pentru dânsa, cu desăvârșire nevinovată.

Ori-și-cât de mâhnită ar fi fost, n'o ierta firea să-și facă verișoara de rușine spuind ceea ce știe; tot ar fi izbucnit însă, dac'ar fi aflat, că e luată drept paravan, în dosul căruia-și joacă verișoara ei mendrele.

Arde focul și pe 'nfundate, dar iese pe ici pe colo fum și în cele din urmă țâșnește flacără.

Tot d-l Cimbru a fost și el și trebuia să fie acela care o pornește.

N'ar fi făcut-o, poate, dacă nu s'ar fi nimerit, ca s'o găsească, din întâmplare, pe Zoe în prăvălia din Piața Sf. Anton. — Văzând-o așa, cum era, nu se mira de loc, că fiiul său, singurul său băiat, s'a zăpăcit de nu mai știe încotro s'o apuce și femeile acelea ni le răstoarnă toate 'n cap."

„Bine, — grăi dânsul luându-l pe Apostol la o parte, — fata aceasta prea l'a scos pe nașul tău din minți. Trebue să facem ce-va, ca să-i descurcăm."

Apostol rămase par'c'ar fi căzut din cer și se uita cu ochi mari împregiurul său.

„Cine? — cum? — unde? — când? — zise. — Eu stau aici și-mi caut de treburi; iar nevastă-mea poartă grijă de ale casei. De unde ași fi putut să aflu ce-va!?"

Fără ca să mai lungească dar vorba, el o luă la o parte pe Zoe și-o 'ntrebă, — ce-i drept cam pe restite, — ce e cu Costică.

Zoe, fată subțirică și cam înaltă, se uită de sus în jos la Apostol, care era scurt și gros, și-l măsură cu ochii de jos în sus.

„Pe mine mă 'ntrebi?! — îi răspunse. — Intreabă-o pe Alina ta. Mult m'ași mira, dacă nu l'ai găsi și acum la ea."

Neam de neam arnăut, el scrâșni din dinți, se făcu mai întâiu roșu ca racul opărit, apoi galfĕd ca smântâna de pe laptele stătut și nu mai lungi vorba, ci-și luă pălăria și pleca acasă.

D-l Cimbru după el.

Din Piața Sf. Anton până din colo de Str. Traian e destul de lung drumul pentru-ca, făcându-l, să-i se potolească chiar și unui Arnăut mânia. El era însă însoțit de d-l Cimbru, care scăpa din când în când câte o vorbă, care-l sgândarea.

N'a intrat dar Apostol, ci a trăsnit în casă când a dat acolo cu ochii de Costică, și cine știe ce n'ar fi făcut, dacă n'ar fi fost de față și d-l Cimbru, tatăl.

„Ce se petrece aici!? — grăi stăpânindu-și mânia. — Ce-i cu verișoara ta Zoe?!"

Costică se retrase 'ntr'un colț. El nu era om, care'n asemenea împregiurări se avânta prostește.

Citise mai ici, mai colo câte ce-va despre faptele bărbaților, care și-au găsit soțiile încurcate cu prieteni buni. El se socotia, ce-i drept, foarte nevinovat, dar Apostol putea să fie de altă părere. Mai era apoi și că cu gânduri păcătoase umblase, și acum îi era par'că tremura.

Nu tot așa și Alina. Nu știa, ce-i drept, nici ce îi băgaseră cele trei fete d-lui Cimbru în cap, nici ce-l spusese acesta lui Apostol, nici ce-a zis Zoe și tremura și ea, dar a răsuflat ușurată când a auzit vorba „Ce-i cu Zoe?"

Aceasta era ca funia, de care se agață omul, care e p'aci-p'aci să se înnece 'n apă adâncă.

„O Doamne! — grăi dânsa. — E oare lucru, care să te scoată astfel din sărite, dacă nașul trece câte-odată pe aici crezând c'o s'o găsească la mine pe Zoe!" —

„Cum!? — răcni Apostolul. — Aici e casă de'ntâlnire!? — Nevasta mea e paravan, în dosul căruia nașul ei și verișoara ei să-și joace mendrele!?"

Costică prinse curaj, se uită cu un ochiu la fina sa, cu altul la tatăl său, apoi sări să se agațe și el de funie. — Una singură putea să-i fie scăparea.

„Stăpânește-ți, fine, firea, — îi zise lui Apostol. — Intențiunile mele sunt cele mai curate."

„Dacă-ți sunt curate intențiunile, n'ai să dai pe nevasta mea pe gura mahalalei, care te vede și azi, și mâne intrând în casa ei și nu știe, că de dragul alteia vii. Ai să te duci s'o ceri dela părinții ei, dacă-i vorba să rămâneți tu și Alina cu obrazul curat și să nu-și bată lumea joc de mine."

Nici că-i rămânea lui Costică altă scăpare: asta o'nțelegea și d-l Cimbru, ba chiar și cocoana Lina.

Zoe a făcut, nu-i vorba, nazuri, dar nu prea multe, căci, la urma urmelor, era învederat, că Alina poate numai și numai din dragoste către verișoara sa le-a făcut toate.

IOAN SLAVICI

* * *

Ne 'nțeleasa remușcare

In sufletu 'mi așteaptă ațipită
O tainică, o veche remușcare
Și se trezește 'n singura clipită,
Ce mi-o doresc, de tihnă și visare.

Pe banca singuratică 'n grădina
Ce aiurează par'că de parfumuri,
In care diafană e lumina
Iar umbra de dantelă e pe drumuri;

Pe bancă, sau în jețul din odae,
Precum mi-e umbra tot-deauna paznic,
Și—aprinde 'n mine mistica văpae
Și 'ntr'un ungher și 'ncepe vechiul praznic,

Mustrarea asta fără obârșie.
Când s'a născut? Din ce-a purces? din vina
Că dăinuesc? că zilele 'mi sfâșie
Din inimă necontenit lumina?

E din părinți? Or poate e mai veche,
Ne'nțeleasa, strania șoptire,
Ce inima mi-o duce la ureche,
Ca pe-un ghioc umplut cu aiure?

Ca peste—un mort, când torni pământ într'una,
Pot asvârli zecimi de fapte bune
De-asupra remușcării, — cu nici una
Nu pot s'o 'ngrop! Cum nici nu știu ce spune!

E poate o cumplită moștenire,
Păcat ce numai moartea îl va stinge...
Sau dinpotrivă e o pregătire:
Mustrările, ca șerpii ne-or încinge,

In ziua 'n care, cripta să o spargă,
Suna—va 'n trâmbiți aspra judecată!..
Vor fi aduse oasele pe targă
Și hârca fie-căruia spălată,

Ce să primim osânda și disprețul
Aceluia ce ne făcu ființe?
O, l-aș isbi cu craniul, să-i dau prețul
Vieții și postumei umilințe!

V. Demetrius

* * *

Oaspeții

Păsări mici, de-albastru,
v'ați ascuns in suflet,
nu știu, vă e frică,
simt însă cum bate,
pulsul vostru mic...

Oar'erau trimise
să se-ascundă 'n mine,
ori greșiră drumul?
și mâini dimineață,
va fi doar parfumul,
ce-o rămâne 'n mine,
amintire dulce,
de un puls prea iute,
și ce 'nvăpaia-va
sângele din vine...

Păsări mici, nebune, câte lucruri bune,
voi veți lua din mine,
poate către soare,
poate către mare...

Otilia Ghibu

Profeții de pe ruine

(AMINTIRI DELA RIN)

Insetat de romantism, în vara aceea m'am hotărât să urc Rinul dela Colonia, spre lacul de Constanța adecă să străbat regiunea de care imaginația-mi lega, prin amintirea unui film cinematografic și în deosebi a unor chromolitografii impresionante, o înfățișare de forță, de frumusețe care înăbușe și face să treacă prin fața ochilor siluete masive și sălbatice, războinice și nobile siluete de fortărețe, de eroi legendari, îmbrăcați în zale, purtând coifuri de fier, suliți și scuturi, misterioși și crunți, făcând parcă să plutească încă deasupra ținutului, mult timp după moartea lor, apăsarea sălbatecei lor dominațiuni.

Am făcut călătoria, și n'am încetat o clipă de a mă entuziasma și de a simți fiorul unei emoțiuni pe care nu cred că aș mai putea-o avea azi în lungul acelorași maluri asemănătoare unor vârfuri de munți înalți tăiate și așezate acolo unul după altul, în fața aceleiași neasămuite poezii pe care o înfățișau ruinele cetăților, de pe creste, aspre, colțuroase, decapitate, având însăși culoarea stâncei și arătându-se ca o prelungire dantelată a muntelui în spre cer.

La începutul amurgului, cu pietrele lor arse de soare care păreau că păstrează chiar după apusul astrului reflectele învâlvorării lui, ele apăreau ca niște bucăți uriașe de topaz sau ca niște rubine întunecate prinse în zmaltul cerului. Și numele lor străluceau ca niște geamuri sub razele soarelui sau ca niște săbii lucitoare scoase din teacă: Marienburg, Sterrenberg, Liebestein, Schoenburg, Rheinfelds, Gutenfeld!

Turnurile lor patrate dominau încă ruinele îngrămădite la baza lor, așa cum legenda supraviețuiește după moarte; ea e scrisă acolo, ca cu niște degete muiate în rugină, și în sânge, spre sfârșitul zilei, în vreme ce vaporul încărcat cu turiști alunecă în zgomotul roților. Stâncile preistorice, bucățile uriașe de lavă, care pare că s'a închegat în clipa când țâșnea spre cer, poartă un donyon înfipt acolo ca o desfidere a tuturor legilor echilibrului.

Farmecul unuia din cuiburile acestea de vulturi a fost deajuns de mare spre a mă face să rămân câte-va zile între ruine. Am uitat numele locului, dar imaginea lui și anecdota epizodică legată de el nu le-am putut uita.

Bătrânul burg dormita în vale, sub stâncă, învăluit în iederă. Curbele costiselor vecine păreau rotunjite de către cursul veacurilor. Câte-va case mai apropiate se arătau clădite din pietrile zmulse din zidurile fortăreței ruinate și ai fi zis că dăinuiesc lângă mormântul feodal ca o familie însărcinată să vegheze asupra amintirei celor ce-au fost.

Imaginația-mi era în continuă sărbătoare. Hotărât să trăiesc zilele și nopțile acelea în tovărășia unor evocări dintr'o vreme al cărei încăpățânat îndrăgostit cred că voi fi întotdeauna, am cercetat fie-care ungher al ruinelor. Și când m'am lungit sub poarta donyonului, cu mâinele puse sub cap, în vreme ce ultimele raze, ale soarelui făceau un negrăit contrast de culori între unda Rinului și povârnișurile stâncilor, când noaptea de August se lăsă străvezie și înduioșetoare, mi se păru că aud concertul „fiicelor Rinului" și că glasurile wagneriene rostogolite de ape se amestecau cu suspine de soprane debussiste sub marea lună roșietică ce părea pe cerul cenușiu palid ca un sigil vesel de ceară pus pe un plic de văduvă.

Priveam fațada castelului cu ferestrele-i larg căscate care arătau cerul așa cum niște ochi fără pleoape lasă să li se vadă sclerotica. In clipa aceea, un zgomot de pași, mă trezi din visare. Intorsei capul mirat, în spre partea de unde venea zgomotul: lămurit un bărbat care se îndrepta spre mine, rezimându-se într'un fel de „Alpenstock".

— V'ați rătăcit cum-va, Domnule? întrebă el căutând să-mi deslușească fața.

— Cum se face că m'ai văzut? întrebai eu drept răspuns.

— Focul țigării d-voastră e de vină. L'am zărit pe când urcam poteca și mi-am schimbat drumul, venind aici ca să fiu cumva de folos vre-unui turist prins de noapte și neștiind pe unde să coboare.

— Nu țin să mă cobor. Stau aici de plăcere, îi răspunsei în vreme ce aprindeam altă țigaretă.

Flacăra îmi lumina fața.

— A! d-voastră sunteți, domnule doctor?

Ridicai chibritul ast-fel ca lumina să cadă și asupra feței celui ce-mi vorbea. Recunoscui în el pe o călăuză care-mi oferise deja serviciile lui în timpul zilei, în burgul din vale, și ale cărui lămuriri îmi fuseseră de folos. Pentru el, ca pentru toți hotelierii și restauratorii ținutului eram, firește, „domnul doctor".

— Eu sunt, amice. Dar de data aceasta n'am nevoie de serviciile d-tale, zisei eu oarecum enervat de intervenirea lui care-mi stricase accesul de romantism.

— Atunci, rămâneți sănătos.

Mi se păru că deslușesc în glasul lui ca o părere de rău. Nu voii să-l las să plece sub impresia aceasta și îl întrebai:

— Dar d-ta ce cauți noaptea aici?

— Eu șed colo, la casele de pe coastă și mă reîntorc, la cină și la somn acasă.

— Colo unde se văd cele două ferestre luminate?

— Nu, mai la stânga și mai jos unde se vede numai o fereastră. In casa pe care ați arătat-o d-voastră șade „vrăjitoarea".

— Vrăjitoarea? Aveți și pe-aici așa ceva?

— Așa-i zicem noi. E o cucoană bătrână din neamul stăpânilor de odinioară ai castelului — așa zice ea — Până mai acum vre-o cincisprezece ani a locuit chiar în ruinele castelului, în singura încăpere care rămăsese întreagă și căreia ea îi pusese ușă și ferestre. Incăperea era botezată „Cuibul îndrăgostiților" și purta numele acesta de pe vremurile când se adăposteau în ea trecătorii veniți să privească și să se iubească nestingheriți. Dacă n'ar fi întunerec, v'ași arăta-o, e în colțul dinspre râu, lângă turn. Ce făcea bătrâna acolo, Dumnezeu știe. Stă veșnic închisă și numai uneori când însera o zăream venind pe marginea stâncii și privind în lungul Rinului. Intr'o bună zi, s'a mutat în casa de lângă a mea, zicând că e bolnavă și nu mai poate sta în castel unde e prea frig. Casa era liberă; și-a adus două cufere grele și cele câte-va mobile ce le avea în încăperea dintre ruine și s'a închis în noua-i locuință din care nu ese decât une-ori în amurg. Și atunci vine aici, înconjoară castelul, se așează pe marginea prăpastiei și stă nemișcată privind mersul apei până când cerul se întunecă de tot. Merindele i le aduce un copil din burg de două ori pe săptămână. Turiștii o cercetează uneori, căci îi place să le dea în cărți și să le facă profeții. Cu mine nu vorbește niciodată. Dacă astăseară nu și-a făcut plimbarea pe aici, se vede că se simte mai bine între cele două pisici chioare și surde care îi țin tovărășie.

— Știi că ce-mi spui mă interesează? Nu s'ar putea să-i fac și eu cunoștință?

— E cam târziu acum. Totuși să'ncercăm. Mergem împreună până acolo.

După zece minute eram în fața casei clădită din pietrele ruinelor. Ferestrele-i erau luminate și perdelele lăsate. Călăuza mea bătu în ușă. „Intră"!, zise un glas tremurător.

Intrai singur. Intr'un fotoliu, lângă o măsuță pe care se afla o lampă cu abajur albastru, o bătrână lungă și uscată făcea o pasență. Intoarse spre mine ochii-i ascunși sub niște ochelari a căror culoare îmi păru, sub lumina lămpii, că e verde.

— Bună seara, doamnă.

— Bună seara, domnule. Ce dorești?

— Sunt un romantic, doamnă, îndrăgostit de singurătatea evocatoare a ruinelor. Și vă închipuiți că n'am putut sta câteva ore în preajma castelului fără a nu dori să cunosc pe scoborâtoarea seniorilor de odinioară atât de legată de leagănul neamului său. Iertați-mă dacă vă importunez, mai ales la ora aceasta.

— Ești străin, domnule? Francez?... Italian?...

— Nu, Român.

— A! am mai cunoscut un Român, e mult de atunci. Un tânăr brun, cu niște ochi minunați. M'a impresionat mult inteligența lui. Eram la Berlin, atunci, încă tânără. Spunea versurile frumos și mi se pare că și făcea versuri. Il chema... stai să-mi amintesc... da, îl chema Eminescu. A fost cel dintâi om față de care m'am simțit inspirată să-i prezic în cărți...

— Și ce i-ați prezis?

— Multe: lucruri întristătoare, chinuite... Imi amintesc chiar că a fost vorba de o minte întunecată înainte de vreme, și de o glorie a suferinții.

— Profeția d-voastră s'a împlinit. A fost un mare poet și a murit nebun.

— A!... bietul băiat.

Tăcurăm amândoi o clipă. Ea își amestecă încet cărțile. Eu priveam, impresionat, rochia-i din alte vremuri pe poalele căreia dormea două pisici.

— V'ași supăra, doamnă, dacă v'ași ruga să-mi dați și mie în cărți?

— Nu azi, răspunse ea hotărît; nu mă simt dispusă; se poate însă ca mâine să fiu altfel. Treci pe aici mâine seară.

Am venit a doua zi, pe'nserate. De data aceasta, am găsit-o într'un fel de costum de ceremonie: șal roșu pe umeri, brațele-i uscate goale și pe cap un fel de turban de stofă brodată cu fir.

— Ce vrei să-ți spun? mă 'ntrebă ea privindu-mă pe deasupra ochelarilor.

— Ce veți voi: să începem cu ceva fără prea multă importanță.

— Nu e nimic fără importanță pe lumea aceasta.

— D-voastră credeți așa dar în cartomancie?

— Află, domnule că eu nu mă ocup cu cartomancia așa cum înțelegi d-ta. Mă îndeletnicesc cu cărțile așa cum alte persoane se îndeletnicesc să brodeze sau să croșeteze; dacă mi se întâmplă ici colo să nemeresc just, e o taină a hazardului iar nu a mea. Se vede că imbecilii de călăuze, m'au descris ca un fel de Hecate fatidică, dar îi iert; e atâta vreme de când m'am învățat să nu mai țin seamă de opiniunea oamenilor. Am trăit mult, am citit și mai mult, am reținut aproape tot ce am citit și poate că ar fi mai bine să ne ocupăm de cărțile și manuscrisele mele decât de ceeace crezi d-ta că e arta de a ghici viitorul.

— A! Aveți și manuscrise?

— Am câteva: o, nu ale mele. Eu nu am scris niciodată nimic. Le am dela unul din unchii mei care a avut legături de prietenie statornice cu mulți dintre învățații și literații de pe la jumătatea veacului trecut. Pot să-ți arăt, dacă vrei scrisori dela Schopenhauer, Schelling, Mommsen, Gervinus, Freytag, Grimm Uhland, Meyerbeer, Wagner, Victor Hugo și Manzoni. Am un manuscris inedit dela Heinrich Heine și un altul dela Goethe, cel mai de preț, găsit de unchiu-meu la un anticar din Coblenz. Le păstrez pentru desfătarea mea. După ce voiu muri...

Făcu un gest de nepăsare.

— Totuși, doamnă, fiindcă profeția privitoare la Eminescu, s'a adeverit, nu vă supărați dacă stărui să-mi preziceți și mie, un umil călător de toate zilele.

— Cu atât mai mult nu-ți voiu prezice, deoarece dacă ceeace vor spune cărțile va fi ceva rău, convingerea pe care ai putea-o avea că acel rău se va adeveri ți-ar face viața de nesuferit.

— Dar...

— Nu mai stărui, te rog.

— Atunci nu vă cer decât un lucru: spuneți-mi cari vor fi suveranii care vor domni în Europa peste zece ani.

— Ciudată întrebare, și fără folos. Totuși, fiindcă o ceri...

Luă cărțile și începu să le amestece. Mă dedei la o parte și mă apropiai de o etageră pe care se înșirau volume germane, engleze și franceze; începui să le răsfoesc, uitând încetul cu încetul și pe bătrână și ceeace-i cerusem.

Pendula bătu de opt ori în tăcerea în care începea să se împrăștie ca un fel de presimțire a lumei tainice.

— Ciudat! zise deodată bătrâna, ridicând capul și așezându-și ochelarii mai bine pe nas. Ciudată desvăluire a soartei! repetă ea.

Mă întorsei spre ea, întrebător.

— Sunt nume și stări imposibile. Sunt lucruri cari mă reîntorc spre copilărie. Și totuși nu se poate să revedem ceeace am mai văzut...

Oricât m'ar fi târît curiozitatea literară în afara cercului magic, nu putui să nu mă reîntorc de unde plecasem.

— Ce-ați văzut, Doamnă?

— Privește și d-ta. Vorbim de suverani pe tronuri și cărțile-mi arată tronuri prăbușite: în Germania, în Austria, în Ungaria, în Rusia, în Turcia, în Portugalia, în China chiar, în atâtea țări. Văd revoluțiuni și războaie. Văd țări ciuntite și împărății îmbucătățite. Văd nume îngropate de istorie ieșind din morminte ca niște strigoi. Văd, o Doamne, Germania noastră prăbușită, svârcolindu-se neputincioasă. Și văd Rinul nostru iarăși în sbucium și flamura răzvrătirei pe turnurile ruinate ale castelelor noastre de aici.

Nu mă putui opri să nu zâmbesc. Eram în anul 1910 și nu se arătau la orizont nici revoluțiuni, nici războaie, nici prăbușiri de tronuri.

— Cărțile sunt uneori poznașe și-și bat joc de noi, doamnă, zisei eu bătrânei Cassandre. Gândiți-vă: e vorba de țări mari și puternice, de dinastii vechi și iubite sau temute, de timpuri pașnice în cari zbuciumările sângeroase par anacronisme. Nimic nu indică că în câțiva ani atâtea catastrofe ar aduce atâtea prăbușiri.

— Se poate, dar uite cărțile spun așa.

— E o amăgire, doamnă.

Bătrâna strânse cărțile cu gesturi de enervare și zise, aruncându-le într'o cutie de pe masă:

— Nu-ți spuneam eu că era mai bine să vorbim literatură? Când cărțile prezic, trebuie, de voie, de nevoie, să spui profeția lor. Când Pythia s'a suit pe tripied, nu poate să tacă; și chiar dacă ar putea, nu trebue să o facă căci ar însemna să jicnească pe cel ce vorbește prin gura ei.

A doua zi, vaporul mă ducea spre faimoasele căderi de apă dela Schafhausen, simbol al unui sbucium fără sfârșit. In larma uriașei cascade spumegânde, în violența unui spectacol care apăsa parcă inima, în sforțarea aceasta neîncetată, întruchipare a generațiilor grăbite care se urmează fără răgaz, așa de apropiate, încât sar una peste alta, profeția bătrânei singuratice îmi reveni în minte. Dar mi se păru iarăși cu neputință de crezut. Realitatea vremei scurse de atunci au dat dreptate profeției de pe ruine. Oare bătrâna Cassandră mai e în viață ca să aibă și aceastâ mărturie a cărților ghicitoare?

ION DRAGU

* * *

AMAZOANA

Cunoaştem un epizod ciudat în viaţa omenirii, epizod legat de o lume aparte, fără hotară în spaţiu, fără dată în timp

Lumea aceasta e mai presus de omenesc, e o vastă înscenare, cu actori supranaturali, sbuciumaţi şi neastâmpăraţi în pornirea de-a stăpâni pământul, şi de-a lăsa lumina faimei nemuritoare pe urma lor. Miraculoase fiinţe se agită în nelămuritul zărilor dintre real şi fantastic, — istoria le pomeneşte mai mult sugerând, legenda însă le arată aevea, cu puterea ei de-a intensifica interesul cadrului şi complicaţiile întâmplărilor.

Fecunditatea primordială a creat monşrti de energie, şi dacă zmeii poveştilor nu sînt decît amintirea coloşilor zburători, cari au dăinuit cândva, în haosul primitiv, — de ce, semizeii miturilor, ca şi amazoanele legendelor, n'ar fi urmaşii reali ai unor lumi dispărute, păstraţi în poveşti şi credinţe atât de adânci şi revelatoare ?..

Asia mică şi peninsula balcanică, au îmbogăţit amintirea cu nume de ţinuturi, munţi, lacuri, — ce-au fost bântuite de cumplite dihănii, colindate de eroi şi eroine, într'o precipitare de întâmplări teribile, în cari — leul din Nemea, minotaurul din Creta, mistreţul din Erimante, pasările din Stimfala, Fea, Nessus şi hidra din Lerna — au rămas cu acelaş renume, ca şi **Hercule, Tezeu, Ahile, sau Omfala, Antiopea şi Pantezilea.**

Stăpâneau amazoanele în preajma **Pontului Euxin**, de unde porniau năvălitoare prin Frigia bogată în vii, pentru ca împreună cu Frigienii de pe malurile apei **Sangarios**, să ducă războiu cu regele **Priam**, ori, mai apoi, să se împace cu el, şi din tabăra Troienilor, să hărţuiască pe Ahei.

Veniau semeţe şi viteze, dând pinteni cailor năprasnici, cu tolba de săgeţi pe spate, mânuind lancea şi arcul, în chipul Dianei şi a Minervei.

Walkirii nesăţioase de cuceriri şi prăzi, invazie de strălucire, furtună ritmică de mişcări îndemânatice şi graţioase, simfonie de chiuituri aţâţătoare de mânii şi patimi...

Frumoasa lor regină **Pantezilea** în faţa lui **Ahile !...**

Cu ce foc se vor fi luptat !.. Cu ce diversitate de simţiminte... Câte înţelesuri nu vor fi avut fulgerele ochilor, ce descântece nu vor fi însoţit zborul săgeţilor... Va fi surâs perfid viteazul la gândul că sânul drept al amazoanei era ars, pentru a fi mai sprintenă mânuirea arcului, şi cu ce încordare nu va fi ţintit frumoasa spre punctul vulnerabil, unul singur, şi atât de ferit săgeţilor...

Luptau... dar în piepturile lor se aprindea iubirea, dulcele surâs va fi tremurat pe buze, furia se prefăcea în ispită, şi în ultimul timp ce braţul încordat spre omor încerca fiorul tremurător al dragostei, şi greau mai ţinea cumpăna între datorie şi dragoste, — o săgeată rătăcită, scăpată fără voie din arcul luptătorului, a răpus viaţa amazoanei.

Ucisă? întreba Ahile cu desnădejde, pălmuind pe **Tersit**, care o acoperise cu vorbe de ocară...

Ucisă?... viteaza lui protivnică, el să curme zilele acelei ce-i trezise în suflet tot dorul de viaţă? Lacrimile căinţei isvorâseră din tăriilor ochilor, şi eroul îngenunchiat mângâia cu privirile desăvârşirea neînsufleţitelor tipare ale vieţii ce palpitase o clipă şi pentru dânsul.

Se războise şi **Hercule** cu amazoanele, credea că le biruise... Dar, ce crudă ironie îl urmărea, când el, învingătorul, se preda rob învinsei lor regine **Omfala** din **Lydia**, şi depănând unan întreg pe mosoarele vârtelniţei, se înduplecă Omfala a-i fi soţie...

Spre misterioasa ţară a amazoanelor, spre meleagurile mării **Majur, — Marea Neagră** a noastră — a îndreptat pânza corăbiei pe drum de apă, în nesaţul său de-a înfrunta primejdii mari, şi cellalt erou, vărul lui Hercule, cel născut din Etva şi Egeu — marele **Tezeu.**

„Nimic fără **Tezeu**" — era zicătoarea vremii lui. Şi un războiu cu amazoanele... se ştia că nu-i lucru uşor.

Fără victorie împotriva acestora, nici nu-şi putea crede un erou îndeplinită chemarea lui pe lume.

Dar Tezeu era voinic şi frumos ca un zeu, înalt şi svelt, cu agerimi de vultur în privire, mult mai iscusit decât Hercule, şi faima îi mersese în largul lumii, cum întemeiase el mândra cetate a Atenei, cum străbătuse Labirintul, omorând minotaurul din Candia — mâncătorul de oameni, — şi cum prinsese de viu taurul din Marton.

Se stingea de dor **Ariadna** în insula Naxos, când neastâmpărul firii lui îl mâna ameţitor spre acest nou miraj al depărtărilor şi primejdiilor, spre ţinutul amazoanelor. Ce stranii fiori simţea însă regina lor Antiopea care departe de a tremura ca la apropierea temutului vrăjmaş, căuta cu ochii dornici să deslușiască în zare fâlfâirea pânzei de corăbii, şi nici o găteală nu i se părea destul de strălucitoare, nici o armă destul de măestrită, pentru a se împodobi în clipa întâmpinării lui Tezeu.

Cât de mirat nu va fi rămas şi el când, la ţărm, se văzu aşteptat — nu cu aţâţări de luptă, ci cu graţii de împăciuire şi seducţiune.

Ducând spre dânsul daruri scumpe, ca din partea unor aliate, păşea încet pe puntea corăbiei cutezătoarea Antiopea. Va fi fost înaltă şi trupeşă, cam închisă la piele, dar cu ochi mari, negri, focoşi cu buze roşii, aprinse, pătimaşe, reeşind măreaţă din strălucirile metalice ale zalelor, coifului, brăţărilor şi inelelor.

La ivirea ei, Tezeu cel pornit cu gând războinic, o prinse în braţe fără veste, şi întorcând corabia, porni calea întoarsă spre Atena.

Legănaţi pe apele mării, desprinşi de rosturile pământului, amândoi năpraznici şi cu sângele iute, s'au simţit de-opotrivă unul cu altul, şi în locul urii, i-a încins lanţul iubirii şi al căsătoriei.

Soţii de luptă ai lui Tezeu, acum —oaspeţi de nuntă — se ţineau deoparte, tăcuţi şi discreţi.

Numai tânărul **Solois**, suspina în taină, ferindu-şi privirile, şi apăsând pe inimă junghiurile dureroase ale amorului înăbușit. Cum nici o nădejde nu i se arăta din ochii de foc ai amazoanei — stăpână şi captivă — ce ademenitoare i-au apărut valurile în cari s'a aruncat, curmând zilele tinereţii lui nevinovate.

Cine-ar putea spune, că doruri nostalgice nu se abăteau pe sufletul Antiopeei, în captivitatea ei plină de prestigiul de-a fi soţia lui Tezeu şi mama lu Demofon, — şi că amazoana nu se visa adesea în ţara ei, umbrită de păreri de rău după viaţa de libertate şi vitejie cu tovarăşele de odinioară.

Acestea n'o uitaseră.

In ţinutul lor, dorul răzbunării pentru cutezanţa lui Tezeu, creştea cu furie, şi planul unei cumplite năvăliri de răzbunare fusese de mult întocmit.

Pregătiri s'au făcut ca niciodată: zângăniau armele, caii focoşi îşi scuturau coamele şi nechezau a nerăbdare, şi călăreţele înzănate, înarmate până în dinţi, orânduite în grupuri de atac, sub comanda **Molpadiei** şi **Hipolitei**, au luat-o în vifor spre Atena, cucerind şi supunând protivnicii din cale.

S'au apropiat în taină, şi unind vicleşugul femeesc cu vitejia de ostaş, au pătruns pe nesimţite în cetate.

Ca în clipa marilor primejdii, Tezeu a întrebat oracolul, a cărui profeţie i-a cerut să aducă jertfe mari pe altarul zeiţei „Frica".

Şi **lupta a fost** grea. Multă vreme armatele şi-au stat faţă în faţă.

Inaintea porţii **Piraice**, lângă templul semizeului **Calcodus**, Atenienii au fost răspinşi de amazoane, cari luptau cu înverşunare, să răzbune ofensa reginei lor răpite.

Şi Antiopea însăşi ? Ca întotdeauna şi atunci, dragostea a biruit simţimântul datoriei, şi alături de Tezeu, sta luptând Antiopea împotriva fostelor ei tovarăşe.

Arcul **Molpadiei** însă a săgetat fără cruţare trupul reginei îndrăgostite şi trădătoare.

Amazoanele erau răzbunate.

Pacea s'a încheat, condusă de Hipolita.

Dar Tezeu cunoscuse vraja sufletului ciudat de amazoană, simţise lângă el hotărârea gândului, puterea voinţei, voinicia trupului, — întreagă fiinţa lui fusese trezită, interesată, captivată.

Tezeu era frumos şi viteaz—Hipolita era.... femee, şi preţ al păcii a fost iarăşi lanţul căsniciei, care unea pe Teseu cu Hipolita.

Amazoanele conduse de noua lor regină, semeaţa şi neînduplecata Molpadia şi-au reluat drumul spre meleagurile **Mării Negre.**

Strada cea mai de seamă a Atenei, — oraşele Megara, Cheronea —ca şi Schotus din Tesalia au păstrat până târziu mormintele femeilor căzute atunci în lupte.

Sărbătoarea **Boedromia** a amintit veacuri de-arândul ziua începerii războiului cu „femeile barbate".

Tradiţia a statornicit, ca în ajunul sărbătorii lui Tezeu să se aducă **jertfe şi amazoanelor.**

. . . .

O zeitate s'a înălţat de-asupra întregei Elada, şi a condus firele destinelor în toată lumea. S'ar părea că a fost simbolul tuturor darurilor ce se cer unei femei, căci era frumoasă, — dar şi înţeleaptă, pătrunzătoare cu mintea, şi nebiruită în războae : era amazoana Olympului, **Palas Atena.**

Mândră de cutul ei împodobit cu sculpturi, ce arătau pe amazoane în vârtejul războaelor, apărea şi dispărea în lupte, ca o vedenie, îmbărbătând pe unii, mustrând pe alţii, hotărînd victorii şi înfrângeri în toate taberile, după calculele şi prevederile ei, provocătoare şi vindicativă, de toţi iubită şi slăvită :

Din ochi scânteia între dânşii,
Palas — şi scutu-şi purta, un odor ce, nici moartea,
Nici vremea nu-l poate atinge...
Grabnică scutul clătind, ca fulgerul trece prin oaste

Stându-i la spate, ea-l prinse de plete-aurii pe Ahile,
Din ochi, ea groaznic îi fulgeră 'n faţă,
Şi lui îi grăi, cea cu ochi ca de fulger, **Atena.**

. . . .

Pe cerul multor ţări trecutul îndepărtat proectează câte-o luminoasă icoană femenină, împodobită cu toate darurile trupeşti şi sufleteşti.

Asia minunilor, născătoarea zeilor, leagănul vieţii, grădina popoarelor, Asia contrastelor, a robit dar a şi preamărit femea.

Sclavă umilită a bărbatului, fără drepturi în viaţă, şi fără pomenire după moarte la Arienii Iranului şi la Indieni, pretutindeni aiurea, a fost preţuită şi înălţată.

Persanul îşi iubia femeea, calul şi vânătoarea. Babilonul ţinea să fie isprava Semiramidei, iar Cirus n'a putut fi biruit de Tomiris, regina Mesageţilor.

Marele Makedon, asemeni eroilor trecutului, a întreprins şi el războ în potriva amazoanelor. O gngaşă poveste de dragoste e legată de numele lui şi meşterii în farmece, **Talestris.**

Fenicienii au apus fără faimă, fiindcă n'au cugetat, n'au cântat, dar o figură femenină va aduce deapururi lumii aminte de ei.

Didona, cea atât de iscusită în conducerea politicei din Tyr, care, pentru a întemeia Cartaginea, a amăgit aşa de abil pe sălbatecul şef de triburi africane, **Jarbas**, cerându-i atâta pământ, cât să-l cuprindă cu o piele de bou, pasionata Didona, pe care Enea a iubit-o cu înflăcărare, părăsind-o aşa de trist, Didona pornise din Fenicia, cu aproape nouă sute de ani înainte de Hristos, după ce se certase cu fratele ei Pigmalion.

Nu-i puţin lucru, ca cetatea care a pus la încercare tot geniul militar al Romanilor, bogata cetate, pe care generalii o arătau soldaţilor, ca ispită, de pe înălţimile munţilor, nu-i puţin lucru, ca această Cartagine să se creadă a fi opera unei femei.

Desigur, un suflet de amazoană a fost şi Zenobia Palmirei, care a ţinut piept lui Aurelian, şi s'a sinucis prin inaniţie, numai să nu ajungă în captivitatea lui.

Nu s'a oprit nimeni să cugete în deajuns asupra drepturilor câştigate pentru urmaşele lor, de toate aceste graţioase şi desăvârşite eroine, cari au apărut destul de adeseori în lumea legendelor, ca şi în istorie.

. . . .

In vremea noastră însă, toate par a îndura criza unei triste decadenţe, şi cu ce surâs semnificativ privim la ultimele apariţii ale amazoanelor.

S'au întâlnit exploratorii—Americii—cu femei războinice, pe lângă apa Maranon, de-atunci, numită fluviul Amazoanelor.

Luptau mai dârze decât bărbaţii, cu desăvârşită îndemânare a mânuirii tuturor armelor, cu toată elasticitatea trupului, cu totată isteţimea şi pasiunea femeiască, cu toată cruzimea şi latenta viclenie a sălbătăciunii, cu ţipetele stridente ale fiarei înfuriate, cu cea mai înverşunată pornire pe viaţă şi pe moarte...

Totuşi, brutale şi disgraţioase, nu mai aveau nimic din fineţea celor ce se văd sculptate pe scutul zeiţei **Palas-Atena.**

. . . .

Vitejia răsboinică, străşnicia sufletului, tăria trupului — astăzi nu mai au preţ, ci, **eternul femenin**, iată calitatea ce se cere în primul rând femeii de acum.

Eternul femenin înseamnă moliciunea muşchilor, lenea mişcărilor, adormirea voinţei, banalizarea minţii, şi.... cultul unui singur instinct, prin tot ce este mai absurd, mai nelogic, mai nepractic, mai nesănătos, mai stânjenitor şi mai costisitor — în îmbrăcăminte, în toate artificiile de găteală, în orânduirea casei şi în întocmirea legăturilor de societate. Pierderea vremii, inutilitatea existenţei, atât aduce **eternul femenin** în valul cel mare al vieţii omeneşti, ce curge pe pământ.

Munca? Dar ea este marea sperietoare a estetianilor moderni. E o teamă unanimă că prin anumite feluri de muncă, femeea îşi pierde graţia şi toate farmecele sale.

„Amazoană" — e un epitet aşa de pejorativ!

Amazoana zilelor noastre însă, nu mai e femeea care duce războae. Ea nu-i alta, decât femea care munceşte, mai ales acea care-şi cultivă mintea, îşi îmbogăţeşte sufletul : **intelectuala.**

Farmecul femeii e să fie simplă :

„să-i răsară soarele, când intră bărbatul în casă, şi să-i apună, atunci, când el pleacă"...

In condiţiile acestea, ce bărbat nu-şi poate da iluzia, că, oricum, e şi el un mic soare în univers...

Femea profesoară, doctor, ziarist, avocat, deputat... aceasta e o speţă aparte, care a pornit un surd războí de concurenţă pe terenul social, e o duşmancă, prin urmare; s'o ridiculizăm, s'o combatem, s'a anihilăm...

Şi, dacă acum, intelectualele sunt puţine, şi se resemnează, ce va fi mâini, când ele se vor înmulţi şi-şi vor cuceri cu forţa dreptul lor.

Acel **mâini** — nu-i departe.

Pe nesimţite, **Pantezilea, Antiopea, Molpadia** şi celelalte reiau fiinţă, modernizând costumele şi armele, şi arată o atitudine războinică **Tezeilor** şi **Ahililor** contimporani.

— M'ai răpit prin perfidie, îi strigă astăzi lui **Tezeu Antiopea.** Ai făcut din mine o captivă, şi la îndemnul tău, mi-am părăsit tovarăşele de luptă, eu, regina lor.

Mi-e dor de mine, cea dintâi, şi vreau să fiu ce-am fost odată...

Pe-atunci, purtam în cap un coif cu aripi de vultur, zale strălucitoare îmi apărau boiul, şi curgeau faldurii graţioşi din haina mea.

Mânuiam lancea şi scutul, sfidam povestea coastei lui Adam, eram frumoasă şi voinică, simţeam tărie în muşchi, şi găsiam în faţa primejdiei, puterea sălbatecă a leoaicei şi a tigresei, când îşi apără progenitura.

In sânul meu s'a trezit cel dintâi sentiment omenesc, eu am avut cea dintâi putere asupra născuţilor din mine, şi **mamă** a trebuit să însemne cel dintâi cuvânt rostit de glasul omului.

Unde-i acum, virtutea trupului meu, unde-i agerimea luminoasă a minţii mele, din vremea când luptam să-mi apăr viaţa, şi trudiam ca să agonisesc?..

Tu, Tezeu, eşti eternul simbol întemeetor al cetăţii, şi te'ntreb : — unde's drepturile mele, în tot rostul întocmirii pravilelor ei ?

Păpuşa de lângă tine se trezeşte, nu mai primeşte rolul de fantoşă trasă de sforile tale, vrea viaţă adevărată, vrea să-şi regăsească energiile pierdute.

Tu nu auzi? Nu 'nţelegi?.. Nu te doare glasul suferinţii, care se înalţă strigător şi vrea dreptate?

Cetatea e şubredă...

Sunt taine-adânci, în cari pluteşte viaţa, şi tu nu le simţi.

Partea de pământ nu-i după dreptate împărţită fiecărui ins, deşi planeta noastră-i mare, şi soarele destul de bun.

Im mreaja pravilelor tale gem fiinţe omeneşti, strivite în lanţuri, şi zugrumate în cătuşe, **fiindcă n'ai ascultat duioşia sufletului meu, când ai întocmit acele pravili.**

Cheltueşti, risipeşti, cetatea nu-i orânduită, nu-i curată, lipseşte pretutindeni măestria şi fineţa simţului meu de femee, fiindcă demult, eu nu mai sunt sfetnica ta.

Tu nu te străduești în deajuns ca să afli tainele astrelor, şi nu trudeşti să pătrunzi în măruntaele pământului, fiindcă nesocoteşti neaştâmpărul minţii mele, uiţi revelaţiile şi intenţiile spiritului meu, darul divinator al **Pitiei** de odinioară.

In schimb, ce ai făcut din mine?...

Sunt sclava ta, neajutorată şi nefericită... Mi-ai aservit ţie, şi trupul, şi sufletul meu.

Mi-ai răpit în primul rând, cel mai firesc drept al meu, acela de a fi **mamă.**

Ai uzurpat legea firii mele, supunând-o capriciului, interesului şi egoismului tău.

Contractul meu cu tine e cea mai strigătoare nedreptate, tu ai tot, iar eu nimic. Iar, în afară de contract, nu-mi este îngăduit să trăesc în rândul oamenilor...

Copii căsniciei mele nu sunt ai mei: eu pun durerile, munca oboseala, jertfele, dar nu li pot da un nume şi un rang.

Şi apoi, cât eşti de laş faţă de copilul amorului tău...

Te lepezi de el, şi-mi laşi numai mie cruda răspundere.

Dacă-l nasc, mă striveşti cu dispreţul tău neîndurător, şi zădărniceşti două vieţi. Dacă-l lepăd, sau pun capăt vieţii lui, mă baţi, mă legi, mă 'nchizi, mă omori !...

Ce scump, trebue să-ţi cumpăr, Tezeu, favoarea de a-ţi fi soţie!.. Imi ceri bani, bani... şi nu ţi-e milă de cel ce i-a muncit, şi nu te sfieşti să-i întrebuinţezi pentru tine însuţi.

Când se întâmplă însă, de mă cumperi tu pe mine?...

O, atunci, eu sunt cea mai pierdută fiinţă, etern dispreţuită, şi fără putinţă de răscumpărare.

Mă supun, Tezeu, fiindcă nu mă ocroteşte nici o lege, dar îţi port o înverşunare ascunsă, înăbuşită, care trebue să izbucnească odată... Prin sufletul tău nu curg isvoarele generoase, şi mintea ta şi-a pierdut elasticitatea...

Nu uita însă — că dacă au murit **Pantezilea cu Ahile**, au supravieţuit **Dalila cu Samson.**

Dalila-i fără cugetare, **Dalila** nu raţionează, dar e vicleană şi perversă.

I'ai răpit armele drepte, făţişe, cinstite, ea le-a găsit pe cele piezişe, pe cele misterioase, şi luptă, şi birueşte cu ele, pentru a face numai rău...

Tot ea stăpâneşte lumea: dar cu spirit diabolic, cu puteri vrăjitoreşti... Ahil avea punctul vulnerabil sub călcâiu, era greu de nemerit...

Samson însă, e mai puţin apărat, se ştie, unde-i slăbiciunea lui.

Sunt tari muşchii lui Samson, sfărâmă lanţuri, dărâmă temple, pustieşte cetăţi şi neamuri...

Femea-i unduioasă ca pisica, întinde graţioasă braţele în cătuşe, dărueşte voluptăţi celui ce-o pune în lanţuri, le sfărâmă şi râde cu hohote, schiţând gestul ce arată că viaţa lui **Samson** atârnă'n mâinile **Dalilei** de un singur fir de păr!...

NATALIA NEGRU

* * *

Seară ciobănească

S'a pitit de soare satul,
Doar biserica mai poartă
Sus pe cruce răstignite
Raze reci din ziua moartă.

Şi cu umbra 'n taina serii
Peste fire 'ncet se lasă,
Ca o moale 'nvelitoare
Haina gravă a tăcerii.

Undeva, departe plânge
Bucium bun prieteneşc,
Ziua ce se stânge.
Dinspre stână se coboară
Turma tânără de oi
Şi în lână o mioară
A adus, ascunsă noaptea
Alungând-o peste sat
Cu îndemnuri de talăngi.

Iar pe crengi
In vârf de fag
S'a aprins de veghe-a sta
Ca o candelă, o stea.

Vintilă Russu Şirianu

* * *

Frânturi

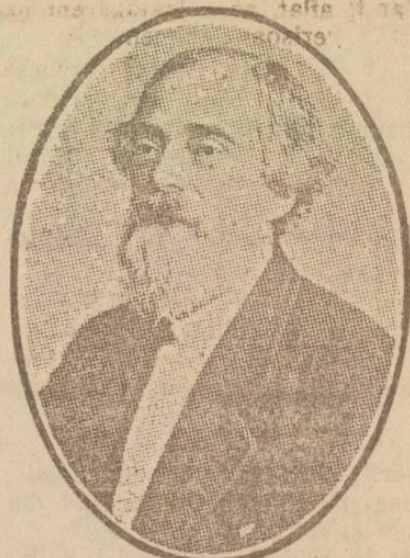
Un elogiu funebru de C. A. Rosetti

Mesuţa mea din lemn de carpăn e, în bună parte, acoperită de o minune a artei noastre grafice, — o lucrare jubilară care s'a tipărit

IN ATELIERELE „CVLTVRA NAŢIONALĂ" INTRE X FEBRUARIE ŞI XV OCTOMVRIE, ANUL MCMXXIII, IN NOUĂSPRE ZECE MII EXEMPLARE, DINTRE CARE ZECE MII IN LIMBA ROMANĂ, TREI MII IN LIMBA FRANCEZĂ, TREI MII IN LIMBA ENGLEZĂ ŞI TREI MII IN LIMBA GERMANĂ, TOATE PE HARTIE JAPONEZĂ DE DOCUMENT NEUSIEDLER, DUPĂ SCHITELE ŞI SUB INGRIJIREA ARTISTICĂ A D-LUI MARIN SIMIONESCU-RAMNICEANU

Lucrarea aceasta, redactată de „un comitet sub prezidenţia d-lui I. Boambă" caută să îmbrăţişeze, în linii mari, cele trei sferturi de secol ale unei vieţi şi activităţi (1848—1923). E vorba de viaţa unei Bănci; şi, e vorba, de sigur, şi de aceia cari au dat viaţă şi dăinuire băncii.

Partea I a cărţii, care priveşte istoricul acestei instituţiuni, cuprinde, în primul ei capitol, o repede caracterizare a fundatorilor: Iacob Marmorosch, Mauriciu Blank şi Iacob Löbel.

C. A. Rosetti

Despre acesta din urmă care fusese „un înaintaş şi un îndrumător al finanţelor ţării" şi izbutise, între altele, să „popularizeze la noi ideea asigurărilor", vorbeşte, — cu sentimentalizmu-i cam emfatic dar mişcător, — C. A. Rosetti în coloanele **Românului**, redactat pe atunci de un alt viitor om de finanţe: Eugeniu Carada.

Chiar în ziua înhumării lui Iacob Löbel „Direptorele Băncii României", — după **prim-Bucureştiul** (articolul de fond) cu data de 22 Cireşariu 1867, C. A. Rosetti scrie (în elogiul funebru intitulat „Iacov Löbel").

„...Când a plecat dintre noi pictorele Rosenthal, acela care care şi-a dat viaţa pentru România, — Iuliu Baraşiu fu aci ca să urmeze tradiţiunea cea bună. Când Baraşiu plecă, el încredinţă prin testament familia sa cea mare ca şi cea mică lui Iacov Löbel. Spiritul, iubirea, devotamentul lui Iacov Löbel nu vor rămânea fără urmaşi, fără executori testamentari, şi strângerea de mână ce a dat gardei naţionale, nu va fi uitată de dânsa, nu va fi uitată de nimeni.

...Salutăm cu respect şi iubire suvenirea acestor bărbaţi, ş'asigurăm că faptele lor vor fi continuate şi vor duce în curând cea mai deplină dreptate şi frăţie între Români, fără osebire de partide şi religiune".

(„Strângerea de mână gvardiei" — de care vorbeşte aci Rosetti — se referă la o sumă de galbeni lăsată de Iacob Löbel „cu destinare d'a se face uniforme unui număr de cetăţeni săraci din garda orăşănească").

Sârguinţa lui Iacob Löbel nu s'a mărginit numai pe tărâmul finanţelor şi al asigurărilor; activitatea lui a fost statornică şi mult însemnată pe câmpul cultural. Numele i-l pomenesc mereu generaţii de copii, ca unul ce fusese întemeietorul şi ctitorul unei şcoli.

Şi de această activitate aminteşte C. A. Rosetti, când deplânge, cu Comunitatea evreească din Bucureşti, a doua pierdere după cea „a învăţatului, virtuosului şi patriotului Român Iuliu Baraşiu".

Stabilind mereu o filiaţiune între „scumpii săi morţi", romanticul şi larmoaiantul C. A. Rosetti nemeriă nu raportul arbitrar şi vremelnic; ci pe acela care, — dincolo de crezul religios, şi de intimitatea casnică, şi de adeziunea politică, — leagă om de om şi epocă de epocă.

1848; anii de surghiun şi de martiragiu al revoluţionarilor; vremea de după războiul Crimeii, pregătitoare a Unirii: toate sunt evocate prin câte un sir din acei dispăruţi cari contribuiseră când-va la o mai bună stare şi'nţelegere între oameni.

BARBU LAZAREANU

LITERATURA STRAINA

POLIGLOTUL

de SAMUEL S. COX

ıntâia oară mi-am ras barba într'o bărbierie din bătrânul oraş Prinkipo. Mai toţi bărbierii sunt înclinaţi spre poliglotism. Bărbierul acesta al meu e ori grec, ori slav, ori bulgar, ori muntenegrean. E imposibil să spui de la început care e limba lui maternă. Are accent francez. Vorbeşte „piţin ingles” şi înţelege şi mai puţin. E obişnuit cu italiana, ca şi multe familii din partea locului. Are unele cunoştinţe de spaniolă, ca fiind înrudită cu italiana. Erudiţia aceasta extraordinară îmi dă întotdeauna fiori, mai cu seamă când sunt sub briciul ori sub foarfecele lui. Fiindcă eram străin pe acolo şi fiindcă nu aveam trăsături naţionale prea pronunţate, i-a fost cam greu să-mi recunoască naţionalitatea fără cercetări lungi şi nemiloase... Tot ce puteam face era să mă înarmez cu *da*-urile şi *nu*-urile tuturor limbilor. Cu acestea m'am făcut politicos, ca să fac astfel să nu-mi sîngereze faţa. Intîia mea convorbire cu acest maestru întăreşte părerea generală cu privire la calitatea de flecar a bărbierului din Sevilla. Era flecar ca toţi cei din insule; în plus, limbile ce le ştia!... Convorbirea a urmat cam în felul acesta:

Bărbierul: — „Sunteţi de mult aici?

Răspunsei în cehă: — „Ne!“

A înţeles uşor aceasta.

— „Aţi venit aici pentru sănătate?“

Răspunsei în daneză, afirmativ şi negativ „Ya!“, „Nei, minherre!“ „Da, domnule“ şi „nu, domnule“. Aceasta l-a cam mirat.

— „Sunteţi militar, poate?“

Răspunsei în nemţeşte — *„Nein, mein Herr“.*

— „A, atunci sunteţi ofiţer de marină?“

Având în vedere situaţia mea de amiral (şi pentrucă *lucus a non lucendo),* răspunsei în ungureşte; Ungaria e o ţară închisă şi n'are marină.

— „Igen!“ „Da!“

— Vaporul d-voastră e la Constantinopol?“

Amintindu-mi că a fost un emigrant italian numit Cristof Columb cu renume în marină, răspunsei:

— „Si, signore“.

— „O să vă aduceţi vaporul la Prinkipo?“

Ah! aici o nimerii. Răspunsei în greaca modernă: „Nae vevayos“.

E lovit ca de trăsnet. Evident, aceasta e limba sa maternă. Poate să aibă un tată polonez, cine ştie? Când mă întreabă în franţuzeşte:

— „Vă duceţi cu vaporul la Atena?“

Eu răspund în poloneză *„Tak“*. „Nu“. Şi apoi, cu puţină şovăială, adaog cuvîntul francez *„Peut-être“*. „Poate“.

— „O să vizitaţi Egiptul?“

— „Sîm, senhor“. Aşa se zice în portugheză. „Da, domnule“.

Gestul şi felul cum îi dau aceste răspunsuri îl încurajează, dovadă că imediat mă întreabă dacă am fost vreodată în Albania. Nu mai am nici o afirmativă ori negativă dintre limbile Adriaticei. Servitorul meu din Dalmaţia, Pedro, nu e aici, aşa că următoarea mea afirmativă mai bună e în ruseşte.

— „Da pravda“. Poate că, fiind înrudită cu slava, el înţelege limba aceasta.

— „N'aţi fost nici odată în Egipt?“

Şi cum moliftul şi cu palmierul înseamnă tot una în mintea mea, şi pentrucă am asociat soarele polar de miazănoapte cu piramidele faraonilor, răspund în suedeză, răspicat.

— „Ya“.

După o pauză, bărbierul reîncepe. Crede că a stabilit naţionalitatea mea. Bănueşte că sunt din vr'o provincie din Balcani şi întreabă.

— „Aţi fost în Rumelia, Bulgaria, Serbia, Muntenegru şi Herzegovina?“

Ştiam că nu puteam să-i răspund sincer şi nefiind în stare să răspund numai în parte la aceasta, îi replicai cu un negativ sonor:

— „Na canna, bucca“.

— „D-voastră aţi fost cu drept cuvânt un călător!“

Aceasta îmi sugerează chineza, ca cea mai nimerită pentru afirmativă şi-i spun:

— „Shi“.

Ca să-l fac pe „shi“ expresiv adaog o altă afirmativă pe care am învăţat-o constiincios în timp ce mă hrăneam dela Legaţia chineză din Washington.

— „Ta Yin“.

— „Vă place chineza, Domnule?

Fiindcă reuşisem aşa de bine cu chineza, răspund repede cu negativul.

— „Piuh!“

Această monosilabă îl disgustă. Ucenicii mătură în jurul scaunului pe care mă tundea, ascultând cu atenţie convorbirea aceasta atît de amestecată. Maestrul mă întreabă apoi dacă am vizitat Ierusalimul. Aici era ruina mea totală. Cu toate că eu reprezentasem o comunitate evreiască în New-York cu mai multe sinagogi decât avea Ierusalimul în timpul lui Solomon, îmi lipsea cu totul afirmativa în evreeşte. Dar ce gând fericit! Răspund repede în limba arabă, cu accentul ei gutural:

— „Na'am“

După ce am spus-o mi se păru că am făcut o pîngărire şi revenii cât putui de elegant, aşteptând atacul următor, înarmat cu o lămurire în japoneză.

— „Vă place Constantinopolul?“

Răspund cu un accent dulce, japonez:

— *„Samus san!“*

— „Cât timp aţi stat în Constantinopol?“

Îi spun în englezeşte

— „Intâia oară l-am văzut în 1881, — acum treizeci şi şase de ani“.

— „Mon Dieu! — mon Dieu! — mon Dieu!“ exclamă el. „Aţi mai fost pe acolo de atunci?“

— „Beaucoup Monsieur!“

Dar n'a aflat încă naţionalitatea mea. Mă tem în necare clipă că are să ajungă la America. A ajuns.

— „Poate aţi fost în America?“

— „O, Yees, mărturisesc!“

Aceasta n'o putea el înţelege pentru că nu fusese educat la Robert College nici nu se chinuise la Vermont. Îl întreb în franţuzeşte de care Americă e vorba?

— Zice, America de Sud. Am un văr al soacrei nevestei mele ocolo şi aşi vrea să ştiu cum se arată ţara“.

— „Le nom du cousin de la bellemère de votre femme?“ întreb eu.

— „Pierre Moulka Pari Michipopouli. El e, ca şi d-voastră, Domnule, mereu călător.

— „Apoi începu o goană de întrebări şi răspunsuri repezi.

— „Aţi fost în Paris, Domnule?“

— „Jamais“. „Niciodată“.

— „In Genova?“

— „Si, signore“.

— Ah, sunteţi englez, nu?“

Cu intensul negativ turcesc răspund „Iok“.

— „Francez?“

— „Non“.

— „German?“

— „Nein“.

— „Slav?“

— „Ni“.

— „Italian“.

— „No, signore“.

— „Ah! spaniol. Semănaţi a fi!“

— „Iartă-mă, Domnule, nu-s spaniol.

— „Dar bine“, îmi zise abia ţinîndu-şi respiraţia, „o să-mi spuneţi de unde veniţi, Monsieur?“

— „Nu-ţi aminteşti singura naţiune din lume unde bărbierul e tot aşa de bun ca şi un rege?“ îl întrebai cu mîndrie.

— „A, Elveţia. *Sapristi! Carpo de Bacco!“*

Inţelegînd perfect această din urmă observare, îi ofer o ţigară şi-i spun:

— „Nu sunt elveţian“

— „Brazilian?“

— „Jamais“.

Felul cum bărbierul îmi întinde săpunul pe barba hirsută şi pe mustăţi, arată că-l foarte dezamăgit.

A doua oară când intrai în bărbierie, primii o deosebită atenţie.

Toate mîinile se ridică. Ucenicii se pleacă pînă la pămînt ca în turcescul *salaam*. Aceasta o fac ei din politeţa către ministrul American pe care l-au descoperit în mine. După cum adeseori n'am fost primit să intru în Parlamentul nostru american după douăzeci şi cinci de ani de muncă pentru că nu mă arătam sau n'aveam aspect de deputat, tot aşa nu mi s'a descoperit naţionalitatea aici, ca neavând nici o caracteristică naţională... America a fost cea din urmă rasă sau neam la care m'a încorporat acest bărbier grecesc pe mine...

Dine englezeşte de AL. HALLUNGA

* * *

NOTE

Samuel Sullivan Cox (Sunset Cox) din opera căruia apare azi în traducere „Poliglotul” este un vestit literat, ziarist, avocat şi om politic din Canada. Volumele sale „De ce râdem?” şi „Insulele Prinţului” l-au făcut celebru prin umorul admirabil prins în desele călătorii făcute pe tot globul.

* * *

Două bucăţi din literatura germană apar azi în traducere, la această pagină consacrată străinilor.

Iohann Gottfried Herder (1744—1803) este un spirit pătrunzător cu o cultură universală dela care începe epoca clasicismului german. E promotorul unei noui ere culturale, etice şi religioase.

Ca teolog, îmbrăţişează concepţia panteistă, proclamând totodată umanitarismul ca suprem scop şi supremă desvoltare a naturii omeneşti. Ca critic, aşează poezia poporană înaintea poeziei culte, stabilind legătura strânsă ce există între poezia, şi datinile, credinţele şi caracterul unui popor, inaugurând o nouă ramură de studii: folklorul. Ca poet, a fost tălmăcitorul legendei şi poeziei poporane, deşteptând pretutindeni dragostea şi interesul pentru aceste manifestaţiuni primitive.

Alexander Roda-Roda, e cel mai apreciat dintre umoriştii germani contimporani. Colaborează la mai toate revistele.

Schiţele sale, comentate în câte-va rânduri, ne redau situaţii psihologice dintre cele mai caracteristice. Spontan şi concis, evitând, intenţionat prisosul, e una din figurile representative ale acestui gen literar. La noi e tot atât de puţin cunoscut ca şi un Busch Thoma sau Ettlinger.

Şi e păcat...

* * *

Théâtre Michel, dela Paris, e în ajunul primei reprezentaţii a piesei „Ma cousine de Varsovie” (Verişoara din Varşovia) în care rolul principal va fi jucat de artista noastră d-na Elvira Popescu „la célèbre comedienne roumaine” cum scriu ziarele pariziene.

* * *

— M. I. LERMONTOV —

Darurile Terekului [1]

Urlă Terekul sălbatic
Printre munţii de granit.
Lacrimi varsă furtunatic
Plânsu-i e nepotolit.

Dar când iese în câmpie,
Faţă paşnică luând,
Caspiului, cu viclenie,
Alintat, îi spune blând:

—„Fă-mi loc, moşule'ntr'a tale
„Valuri să m'adăpostesc
„Am umblat destul agale,
„Vreau acum să m'odihnesc.

„Dela Kasbek vin într'una;
„Şirul norilor am supt
„Şi cu omul totdeauna
„Fost-am gata să mă lupt.

„Pentru fiii tăi distrus-am
„Tot ţinutul Darial.
„Jucării grămezi adus-am
„Mingi de stîncă pe-al meu val“

Insă Caspiul, între maluri,
Tace, par'că ar dormi.
Terekul, viclean, din valuri
Prinde iar a şopti:

—„Ţi-am adus un dar şi ţie
„E un dar de preţ, divin:
„Un căzut în bătălie,
„Un războinic Kabardin.

„Are scump pieptar de zale
„Găurit de fier duşman.
„Şi'ncrustate pe paftale
„Versuri sfinte din Koran.

„Fioros, pojarul urii
„Mândra frunte i-a 'ncreţit.
„Sânge nobil, colţul gurii
„Şi mustaţa i-a'nroşit.

„Duşmănii nerăzbunate
„In privire îi lucesc
„Şi pe ceafă, inelate,
„Plete negre-i se'ncâlcesc.“

Caspiul tace şi se 'ntinde
Intre ţărmuri, dormitând.
Insă Terekul s'aprinde
Şi vorbeşte spumegând:

—„Moşule, ascultă! Iată
„Darul cel mai minunat.
„Nimănui, în lumea toată,
„Incă nu l-am arătat.

„O cazacă port în braţă,
„Tânăr trup şi mlădios
„Peste umeri albi de ghiaţă
„Cade păru-i mătăsos.

„Faţa-i tristă, diafană,
„Ochii blânzi şi liniştiţi:
„Iar sub sîn o mică rană
„Varsă rumene şuviţi.

„Pentru-această dulce faţă,
„Toţi jelesc acuma 'n sat.
„Un cazac, de astă-dată,
„Singur nu e întristat

„Sus în munţi, gonindu-şi calul,
„Işi va pune, pe'nnoptat,
„Capu-i mândru sub pumnalul
„Unui Cicenit [2] turbat“.

Şi pe apa răzvrătită,
Fraged, albul trup de nea,
Cu cosiţa despletită,
Legănându-se plutea.

Pătimaş, moşneagul cată,
Plin de vlagă, scos din minţi
Ochii lui albaştri, iată,
Se'nfioară de dorinţi.

Lermontof

Bucuria îl pătrunde
Şi cuprinde primitor
Ale Terekului unde
Ca un murmur de amor.

Din ruseşte de

Dr. A. Bortkievici şi C. Iordăchescu

[1]) Terekul, fluviu ce isvorăşte din Kasbek (Caucazia) şi se varsă în Marea Caspică.
[2]) Popor din neamul Cerkezilor.

Poezia franceză are un prinţ, pe Paul Fort. Femeile vor să aibă şi ele o prinţesă a literaturii femenine şi la plebiscitul deschis de o revistă pariziană, contesa de Noailles a obţinut 2397 de voturi. Contesa e de-acum şi prinţesă. Pe noi ne bucură.... alegerea pentru că poeta e romancă.

* * *

Robert Underwood Iohnson literat, ziarist şi diplomat american, publică un volum de amintiri în care descrie New-Yorkul dela 1870 până azi, cu interesante capitole despre reprezentaţiile Eleonorei Duse în America şi înfiinţarea Academiei americane.

* * *

Ungurii care nu se dau în lături dela nici un fel de sacrificii pentru propaganda lor în străinătate fac să apară la Paris un ziar unguresc „Parisi Ujsag” al cărui director este Claude Farrère.

* * *

Opera Mare din Viena va sărbători în curând o sută de ani dela naşterea lui Smetana, printr'o mare reprezentaţie a operei „Mireasa vândută” şi „Dalibor”. A doua zi se va cânta la Redoutensaal „Cele două văduve” de acelaş compozitor.

Cântecul lebedei

de I. Gottfried V. Herder

„Numai eu trebue să fiu mută şi fără cântec?“ îşi zicea suspinând tăcuta lebedă, scăldându-se în strălucirea celui mai frumos apus de soare. „Aproape singură, eu, în toată împărăţia stolurilor înaripate... Adică, găgăitei de gâşte şi cloncănitei de găini şi croncănitului de păun nu le pizmuesc glasul; însă ţie, o duioasă privighetoare, ţi-o pizmuesc, atunci când ţintuită par'că locului de cântecul tău, valurile pornesc mai încet şi sălăşluesc îmbătată în resfrângerea cerului. Cum aş vrea să te cânt în amurg, soare de aur! Să cânt strălucitoarea-ţi lumină şi fericirea mea nemărginită, să mă cufund în oglinda chipului tău trandafiriu şi să mor!“

Fermecată, lebăda se cufundă în adâncul apei; dar abia se reînălţă din valuri, când deodată fu ademenită de o arătare luminoasă ce sălăşluia pe ţărm. Era zeul răsăritului şi apusului de soare, frumosul Febus. „Gingaşe şi încântătoare fiinţă“, începu el, „ruga îţi va fi ascultată; ruga ce o nutreai atât de des în pieptul tău tăcut şi care nu ţi-a putut fi îndeplinită mai curând“. Abia spuse aceste cuvinte că atinse lebăda cu lira lui, intonând acordul nemuritorilor.

Ca un farmec pătrunseră sunetele pasărea lui Apolo; duios şi cristalin începu acum să cânte din coardele zeului frumosului; plină de mulţumire cânta sublimul soare, strălucitorul lac şi viaţa ei nevinovată şi fericită. Gingaşe ca statura ei era armonioasa melodie, legănând valurile în sunete înduioşătoare şi fermecătoare, pânăce—se regăsi în Elizeu, la picioarele lui Apolo, în adevărata ei frumuseţe cerească. Cântul, ce i-a fost oprit în viaţă, deveni cântul lebedei care trebuia să-i dezălogească aripile amorţite; căci au zise doar acordul nemuritorilor şi văzuse chipul unui zeu. Mulţumită îşi mlădia trupul la picioarele lui Apolo şi asculta sunetele lui dumnezeeşti. Când, iată că vine şi credincioasa-i soţie, care în sunetele pline de armonie ale unui dor stingher se plânsese morţii. Zeiţa nevinovăţiei îi luă pe amândoi ca pe dragii ei: frumoasa înhămare la carul ei de scoică, atunci când se scaldă în valurile tinereţii.

Stăpâneşte-te inimă gingaşe şi plină de nădejdi! Ceeace nu ţi-e hărăzit în viaţă pentrucă n'ai fi putut îndura, îţi dă clipa morţii tale

Trad. de A. BICAZ

RODA-RODA

Un dialog

între d-na Marie Wieprecht şi mine, în care însă eu, Roda-Roda, n'am reuşit să spun nici un cuvânt

„Ah, iată-te înşfârşit, în sfârşit, Roda — de trei zile de când mă tot tem de clipa revederii. — Dragă prietene, ai încetat de mult a mai fi prietenul meu. De când? Iţi spun îndată: de alaltăeri. De când te-am întâlnit pe'nserate în cartierul bavarez, şi ai avut lipsa de tact să priveşti într'altă parte ca să nu mă saluţi. Desigur, trebue să te fi gândit că am apucat pe căi piezişe şi, că se cuvine să întrebuinţezi cât mai mult tact, prefăcându-te că nu mă recunoşti. Faptul acesta a fost desgustător din partea d-tale. Şi deoarece suntem certaţi odată pentru totdeauna, ţi-o spun în faţă: da, am luat-o pe căi nepermise. Că ai ghicit-o, vorbesc volume întregi în favoarea caracterului d-tale neîncrezător şi orgolios şi, tocmai aceasta m'a jicnit — deşi părerea d-tale depre mine, nu mă sinchiseşte. — Ce dai aşa prosteşte din cap? Vrei poate să obiectezi... — Ah, Doamne, tocmai îmi veni în minte: ai fost doar plecat... Desigur că te-ai înapoiat abia astă-zi?? Va să zică nici n'ai fost d-ta omul acela nepoliticos din cartierul bavarez? Ei, asta întrece orice margine: te distrezi deci la München şi ai inima să mă jiceşti atât de grav pe mine, sărmană femeie, aci la Berlin — după ce nici nu te-am întâlnit. Asta-i culmea brutalităţii. De acum suntem despărţiţi. Să viu în contact cu un astfel de om — la aceasta nu mă poate sili nimeni. Dar dacă-ţi închipueşti că lucrurile s'au sfârşit aci, atunci te'nşeli grozav, dragul meu: pe mâine la ceai îţi făgăduesc abia un perdaf bun.“

Trad de: A. Bicaz

* * *

Românii în Streinătate

Literatura franceză îşi îmbogăţeşte comoara cu contribuţia poetică a unei extrem de talentate... romance. După Elena Văcărescu şi contesa de Noailles (născută Brâncoveanu) ne vine acum îmbucurătoarea veste, că Academia Franceză a premiat volumul de versuri al d-rei Valentine de Wolmar *(M-lle Mathieu Petresco)* şi că în acelaş timp, comitetul matineurilor literare ale Comediei Franceze a înscris în programul său poema „Les heures qui restent” din volumul „Lambeaux d'âme”, elogios apreciat de toată critica pariziană.

In suplimentul literar al ziarului „Le Gaulois”, d. Adolphe Brisson, cunoscutul critic, scrie un articol din care extragem următorul pasagiu:

„Romancă prin naştere, franceză prin cultură, d-ra Valentine de Wolmar uneşte în ea câteva trăsături caracteristice ale celor două rase. Are dragoste de imagini somptuoase şi simţul vieţii de interior. Admiră şi descrie. Işi cercetează sufletul şi cugetă. Prima sa operă, *Lambeaux d'âme*, premiată în manuscris de Academia Franceză şi apărută de curând, e un cântec de dragoste. Cântec impresionant, pentru că e sincer. Tot ce poate simţi un suflet pasionat: nădejdea fericirei, beţia dragostei, florii amorului, mirajul visului, neasemănata bucurie a uitării de sine, frigurile şi ameţeala voluptăţei, mângâierea înduioşărei, melancolia amintirilor, spaima misterului, sunt lucruri eterne, exprimate de d-ra Wolmar, cu o originalitate care le dă parfumul noutăţei. Aceste versuri muzicale, de-o formă pură, sunt pline de-un vijelios tumult. Nici un autor n'a descris mai bine extazul şi suferinţele iubirei.

Această tânără poetă făgădueşte să devină o mare poetă“.

Onorurile, cu care e întâmpinată, compatrioata noastră, ne mândresc, şi reflexul lor luminează de departe gloria literară a poporului din care s'a născut noua poetă franceză.

* * *

Cartea Superbei Amăgiri

FECIORUL LUI NENEA TACHE VAMEȘUL

Corigența la Ghimpa, am preparat-o la porțile „Institutului Intern și Extern de Domnișoare, Gaștaether", rumegând formulele, între brazii somnoroși ai „Icoanei" și uliciorile vechei „Baliște", în băltoacele cărora se oglindeau viziunile succesului și galoșii întârziați ai... „externei" mele, corijentă și ea la... frecvență. Ghimpa, mandatar al națiunei, care nu urca nici odată Dealul Mitropoliei, umplând catalogul Camerii cu absențe... nemotivate, profesor care nu venea la catedră de cât la... examen, și noctambul vrăjit de mirajul cocainei Bucureștilor etern neadormiți, a cerut corijența în scris.

I-am dat-o:

„— Din ținoarele de petunii poleite de argintul pelinului sălbatec, se înalță maci indolenți, cari trimit focul petalelor prin oglinzile undelor, învăpăind sufletul mării.

„Prin luminile lor, trec în infinit, petuniile poleite, pelinul sălbatec și macii indolenți, amestecând câmpia cu marea cu neantul și neantul cu ele.

„Și din ele, te ivești „tu".

* * *

„Din culmea umerilor tăi, păstrând maleabilitatea crinului și înpurpurarea amurgului, se desprinde calm și nebănuit, înduioșător de nebănuit, într'o apatie voluptoasă, o fâșie de mătase albă, o fâșie fină și domoală, fină ca suspinul unei regine, domoală ca îngândurarea luceafărului, pierind în conveniența vestmântului.

„Ea îți prinde, felin, o clipă mâna, așternând pe văpaia brățărilor, lucirile dinților de elefant.

„Brățările îți îmbujorează și îți înălbesc pe rând, degetele moi și calde, cu nuanțele fildeșului și ale aurului mat, înfășurându-le ast-fel, într'o candidă gherlantă de floare de cais.

* * *

„Ai plecat — răsuflase-și.

„In anvon, expira obosită, o lumină.

„Se înserase, și în bisericuța pocăinței și în aceia a admirației mele mute.

„In scăpărarea acelei lumini obosite, tremura un briliant de foc, îmbujorând mozaicul pe care alunecase-și deapururi din sufletul meu; în schimb, în sufletul meu pustiit de pasiunea ta, tremura înfrângerea din grădina „Ghetsimany".

„O apă caldă se juca pe oglinzile ochilor năuciți și încare te reflectai pierind! Ea mărea briliantul din anvon, îngreunând nedumerirea, așezată brusc, de-acurmezișul răsuflării.

„O noapte de culoarea apelor Lemanului și în care se oglindeau luminile ochilor tăi, se lăsă apoi pe toată încăperea lumei, brodând „nepăsarea" cu zâmbetele ursei mari.

„Din cutia comoarei peste care nu am știut să apăs îndeajuns chiotarea avariției, mi se furase, pentru amuzamentul soartei, tot tezaurul care mai sprijinise până actunci, o iluzie ftizică și o tinerețe încărunțită!

* * *

„...Și în tavernă pestilențializându-se undele de aer, sufocând și sufletul și amintirea, am plecat, am eșit afară...

„Afară erea curat, era avânt, erea exuberanță....

„Afară erea o exuberanță înspăimântător de ademenitoare....

„Afară era o noapte albastră — noaptea pierderii lui Werther — o noapte care se lăsa și pe Atlantic ca și pe sufletul meu îndurerat, ca și pe amintirea ta obosită. Era o noapte înfiorător de suavă, caldă, sterilizată, îndrăgită de concertul suspinelor stelelor, ale căror sclipiri împrăștiau reflexele trandafirului sălbatec și al buzelor tale de culoarea lui!

„Și din sânul ei, te iveai tu; tu, naufragiata năzuințelor rebele, tu, cu sufletul tău de om întreg și hotărât, cu odăjdii de acajou ale căror văpăi îți așează în ochi, strălucirea safirului și blândețea lui Krist!

„Așa te visai deună-zi-seară, într'o seară în care cingătorile orizonturilor te prindeau într'o încremenire stranie, într'un extaz de suavă nedumerire!...

* * *

„Au început să fulgere domol, smaragdele desprimăvărărei, smălțând „apa morților" cu luciri de aur verde — smaragde cari aduc cu apele ochilor tăi.

„Vine vara...

„Vine vara, caldă și albă ca sufletul și marchizettele tale: vine vara aducând pe garnitura vestmântului ei verde, reflexul ochilor tăi; vine vara ca să îmbete lumea, cu parfumul buzelor tale urzite din miezul pepenelui focos; vine vara cu pălăriile albe, enorme la umbra cărora se sbeguesc fluturii catifelați ai genelor sombre; vine vara cu umbrelutele de fildeș și cu brățările de foc, țintuite cu stropi din soare cari se sparg și mor pe mozaicul fierbinte al palmelor și în cleștele cărora se sufoc bilete și petale; vine vara cu pantofii de baga, ducând pe tocurile de oțel, dorul și nădejdea; vine vara cu pojarul nostalgiei și cu rânjetul speranței...

„Vine vara să-ți schimbe găteala și să-ți primenească sufletul, pentru a avea apoi ce veșteji toamna, și ce minții din nou April!...

* * *

„Și totuși, 'mi-e dor de toamnă.

„'Mi-e dor de toamna care se strecoară nebănuit prin scurgerea undelor de aer cari se topesc la soare ș'apoi se adună brusc, se închiagă, tremură și mor pe loc, urzind talazurile apei morților, în ondulațiunile căreia, se ivește câte o frunză de roșcov sălbatec punctând văzduhul cu gloanțe de aur coclit...

„'Mi-e dor de toamna care se coboară subtil, cu preludiul ei de moarte timpurie, îndoliind cu borangic negru, cărări și zăvoae, revărsatul și înmurgitul, ploaia și nămiezul, mușcatele din geamuri și rutele din bozii, odăile studenților și mansardele luminătorilor de mâine, datori și îndatoritori, hămesiți dar entusiaști, meditând, inventând și sperând în lumea lor golașă dar neîncăpătoare, — acolo unde se reliefează cruzimea ironiei, printre tablouri fără ramă, printre sobițe dășelate în pântecul cărora pufnește cenușa altor erni, ceasornice cari nu mai merg de mult și cari nu se mai pot drege cu nici un chip, ca și iluzia care a mințit ca și idila care a întârziat!...

* * *

„Ce stranie furtună psihică!

„Intr'o toamnă în care mureau „toate" ai venit, aducând pe văpaia buzelor tale stropite cu sânge, reînvierea mea!

„Și mi-ai întins-o, smulgând-o din suflet, ai trecut-o o clipă prin bucuria ta, călind-o la flacăra adevărului care îți aducea în pupile, luciri orbitoare de bunătate, — și mi-ai dat-o!

„Apoi nu te-am mai văzut...

„Spre înmurgit m'am apropiat să-ți las în poală, ofranda mea săracă, flori și iar flori, pentru tot ceia ce ai adus la reclădirea mea, o vreme crezut, de-apururi năruit!

„Te-am găsit risipită de spasmuri, pe smântâna așternuturilor pătate de lucirile abanosului șuvițelor de păr.

„Erea răsplata pe care „A TOT-ȘTIUTORUL" o lăsa din harul lui nemărginit, pentru tot ceia ce grămădise-și la înălțarea unui suflet abia găsit printre fărâmăturile ruilei lui!

* * *

„Te revăd mereu în mintea mea, împărțind cu mine bucuria bucuriilor izbândei; te am mereu în aducerea-mea aminte, cu irisul stropit cu miozotis și din care țes zi cu zi gherlanta din care voi smulge într'o vreme pe cele mai strălucitoare dintre flori și cu care, voi întocmi alături de bucuria ta imensă, prosternarea mea de-apururi...

„Sa dus uitarea de sine!...

„Intr'adevăr, aci, sufletul nu a avut atâta îndeletnicire de cât să se tolănească, în beatitudinea ei zilnică — sublima uitare de sine, suind și coborând palatele de fildeș din fundul mării și din apele ochilor tăi de culoarea ei!

„Natura nu e conscientă de podoaba ei, și mai puțin mândră de ea!

„Ea este inconscientă de poezia unui pisc de stâncă care așează temelia „uimirii" pe fundul mărei, unde se urzesc broderii de mărgean pentru găteala infinitului.

„Ea habar nu are de luminile ametistei care încununează tâmpla unui golf topit în infinit, năucind un visător încremenit cu privirea în lentila unui far, precum habar nu are de cruzimea unui fulger care trimite grozăvia trăznetului în caliciul unui crin!

„S'a dus uitarea de sine, pentru a reînvia realitatea cinică mai atroce ca înfrângerea crinului trăsnit.

* * *

„Păstrează bilețelele astea... nu le risipi...

„Ele sunt hașchiile sufletelor noastre bbătute de vijelia îndoelei; sunt petalele obosite ale trudei năzuinței noastre înfrânte; sunt firimiturile tinereței noastre pe ducă; sunt urmele deșertăciunei iluziei; — sunt paginele de acum cari vor întocmi romanul de mâine, — romanul avântului suav și pe care... cine știe, poate să-l citim când-va împreună!

„Cărței dragostei imaculate, umilința noastră, a amândorora!...

* * *

„Pe peron se lăsa o boare de toamnă prematură....

„O toamnă bizară care se apropia înainte de zimbetul primă-verei!...

„Un vânt subtil aducând simfonia lui Octombre șlefuia peronul presărând pe el flori maïs de salcâm.

„Prin câmpii se tânguiau semnale și se încrucișeau stegulețe verzi, aducătoare de speranțe, — speranța ta și a mea, amândouă încărunțite!

„Și vântul ăsta nepoftit, bătea totuși, și lumea pleca, — nici ea nu știa unde și de ce — și primă-vara întârzia.

„Intârzia ca și visul nostru, întârzia ca și mormântul care nu se mai hotărăște să înghită odată deșertăciunea nădejdiei și tirania himerei!

„Am eșit afară... dincolo de raza infinitei zări...

„Acolo semnalele și vântul se tânguiau amar, și stegulețele cele verzi nu mai aduceau speranțe; se topeau pe rând, în geana orizontului unde se topea și trenul într'un punct negru, care se rostogolea apoi în infinit.

„Și punctul cel negru, rostogolit în infinit, smulgea în îndepărtarea lui lentă, șuvițe din sufletul meu împletit, lăsând caverna resemnării în asprimea toamnei care cobora înaintea primă-verei, îmbrăcând goliciunea cu mătasa salcâmului înflorit.

„Și îmi luă toate....

„Și nu-mi lăsa de cât un dor...

„Imi lăsa dorul de ducă — dorul trenului în care îți porți dorul, în neștire... pe roțile care trosnesc pe atlasul câmpului stropit cu borangic de aur cald; — dorul gărilor cu ochi de foc, în cari se resfrânge nostalgia drumului din urmă și poezia drumului ce vine; dorul bulevardelor din dosul gărilor, tivite cu eșarfa de aramă a castanilor sălbateci, cari se pierd în inima orașului, înăbușind idilele și înviorând drumeții; dorul unui covrig uscat dintr'un han unde se fanează fața cantonierului, cu privirea în infinit — „zâna bărăganurilor"; dorul de toate și de nici una, pentru că toate mint, și prin care se prelinge aprig, locomotiva cu ochelarii ei de foc peste ochii ei de mort și în lentilele cărora se ivesc... ochii tăi, învolburându-și cicoarea din iris, și aninând în goana roților, — ca o superbă amăgire, — de fie-ce vârf de spic încremenit, câte un safir nedumerit"!

* * *

Dar examenul scris pentru Ghimpa, îl trecusem, în pripa întâlnirii, în ghiozdanul crăesei „Institutului Luminei" In schimb, în servieta somnorosului dascăl-deputat, strecurasem, tot în pripa... întâlnirii, „Cartea superbei amăgiri"!

La trei zile după catastrofă dat afară din... divizionara lui Lazăr, ea m'a fixat definitiv în... grațiile discipolei Doamnei Gaștaether, pregătind drumul boemiei și al infinitei uitări-de-sine, și în care s'a înmormântat de veci, corijența de umoristică amintire.

Cu ea, Ghimpa m'ar fi trântit la examen!

SĂRMANUL KLOPSTOCK

Octombrie

In fiecare seară
Vedeam vecinul meu venind acasă;
Avea o figură tuberculoasă
Și-abia se clătina, urcând pe scară.

Vecinul meu
Ținea privirea totdeauna'n jos
Ca un copil orfan și rușinos
Și nu spunea o vorbă nimănui;
Trecea ca o fantomă printre oameni
Și se'nchidea de vreme în odaia lui.

De-un șir de zile,
De când pe firea obosită
S'a așternut Octombrie cu ceața deasă,
Cu vânt și umezeală nesfârșită,
Vecinul meu n'a mai ieșit de-acasă.

Târziu, asnoapte,
In camera vecină cu a mea
Mi s'a părut c'aud nedeslușite șoapte,
Dar le-a înăbușit o tuse seacă
Pe care mi-o închipuiam cât e de grea.

Vecinul meu s'a prăpădit asnoapte...
Acum pricep ce-au fost acele șoapte:
Bolnavul a vorbit cu moartea,
Amanta ce l-a'mbrățișat întâi
Și până'n urmă i-a veghiat la căpătâi.

Vecinul meu s'a prăpădit asnoapte;
La nunta lui — supremul legământ —
Octombrie cânta la geam din vânt
Și frunzele-au întins o horă mare
De nuntă și de'nmormântare...

Intr'o seară de Noembrie

Afară vremuește și geme'n spasmuri vântul
Izbind adesea'n geamuri nisip mărunt de ploaie;
In odăița caldă a amuțit cuvântul
Doar respirări încete, încet se întretae.

Ți-am povestit în taină frumos pân'adineauri
Povești din altă lume, din lumea fericirii
In care toți amanții încununați cu lauri
Iși sorb din cupe de-aur nectarele iubirii.

Acuma, aplecată pe lucrul tău de mână
Iți împletești în fire poveștile-ascultate;
In sobă arde focul și-un greer se îngână
Cu vântul care-aleargă și la ferestre bate.

La masa mea cu vraturi de cărți și manuscrise
Eu cerc s'aștern în rânduri povești fermecătoare
Ce le găsești în basme și le trăești în vise
Dar numai printre oameni nu au întruchipare.

Simțirea însă pe-alte tărâmuri mă îndeamnă:
Să scriu povestea celor săraci și fără rost,
Căci în pustiu-acestei nopți de sfârșit de toamnă
Câți dintre ei avea-vor sau nu un adăpost.

Și înțeleg: zadarnic gândirea mi-o frământ
Să'nsufletesc fantasme din lumi închipuite,
Când îmi ajung în casă prin ploaie și prin vânt
Atâtea glasuri triste ce noaptea le înghite...

George A. Petre

* * *

Zori

In zorii — aceia limpezi, vom porni!...

Va fi prin braniști larmă și lumină
Și 'n ochii cerbilor nervoși
— Opriți pe clină —
Va scăpăra scânteia răsăritului de zi.

Molifții vor întinde crengi subțiri
Ca trâmbiți lungi aprinse de — auroră —
Și,
Sub famfara lor naivă și sonoră,
Noi vom simți în suflet albe tresăriri.

Cânta — vor ape 'n văi.
Marame verzi
Vor tâlăi pe fruntea ta 'nsorită.
Și voiu surprinde — atunci dorința ta pripită
Și te voiu face 'n mine să te pierzi.

Va fi o 'nbrățișare fragedă, cu bori
De ierburi noui și șopot de tufișuri.
Iubirea mea 'ți va ciripi prin păru' răvășit,
Precum o pasăre sglobie prin frunzișuri...

Copacii s'ar pleca pe 'nrouratele poteci
De umerii tăi edera va cerca să s'agațe.
Și toate vor voi să ne rețină pe veci —
Dar, colo, pe creștet, Soarele ne va deschide brațe...

Muri — vor, sorbite de umbră, 'nflorite tăpșanuri.
In ochi ne vor sclipi luminoase isvoare.
Urcușul iubirii noastre va crește spre proaspătul Soare —
Și 'n urmă — ne vinețiți codrii și apele clare
Freamătu-și vor uni, să ne petreacă cu-o caldă
Și 'nflorată bine-cuvântare...

Așa vom păși, mângâiați de-ale zilei văpăi,
Spre funduri de zări — enorme și 'nmiresmate potire —
Ca doui heruvimi vom luneca pe ale cerului căi
Și ne vom pierde în nemărginire!...

Nor. 1923 — Virgiliu Moscovici

* * *

Un învins

Inconjurat de sălciile bătrâne, iazul își odihnește apele, acoperind cu ele o lume măruntă și neastâmpărată care împrumută poate adâncurilor noroioase înfățișarea înfricurată a aceleiași lupte ce se dă în afară de ape. Trestiile elegante abia'și îndoesc tulpinele, foșnind ușor și tainic, povestindu-și parcă întâmplări ascunse ochiului omenesc.

Apele au ros adânc malurile; și-au făcut loc printre rădăcinele sălciilor cari, desgolite și negre, se'nfig cu desnădejde mai în adâncuri. Ramuri lungi de trifoi acățător, spânzură pe maluri și florile lor înrourate, fluturii își culcă visarea și crailâcul.

Apele-s limpezi și adormite. Doar musculițele-i ating luciul din shor; iar soarele, aproape de asfințit, abia-și mai poate adăpa câte-o rază.

Un tufiș se mișcă ușor... Nu, e o părere... In jurul iazului nimic nu se mișcă; doar trestiile n'au adormit de-abinelea. Și totuși, parcă se mișcă ceva... Uite colo, între foile acelea de lipan, nu-a răsărit ceva ce se'nnalță și iar s'ascunde? Ia să privim mai de-aproape... Uite, vezi? Doi ochișori negri, iscoditori, fricoși... Iar s'au ascuns? Stai binișor, să vedem ce e?... Auzi un pas făcând pâș-pâș? Pst! Uite iar ochișorii!

Și o mogâldeață mică, aurie, lunecă printre erburile 'nnalte și apropiindu-se din când în când, ascultă, sfredelind împrejurimile cu ochișorii... Da, da, e-un boboc, un puișor de rață... Mai vezi ceva? In urma lui erburile tot se mișcă.. Boboceiul pășește rar, ușor, fricos, spre margine a iazului și după el, — apoi după el vine altul, și apoi altul... Și-au făcut drum printre erburi și la semnul celui din frunte, toți se opresc, se pitesc, făcându-se una cu pământul. Pornesc apoi din nou și iată-l pe cel dinainte eșind întreg la iveală, legănându-se pe lăbuțele scurte, ispitit de limpezimea iazului: Caută încolo și 'ncoace, ascultă, cugetă, apoi se strecoară pe sub o crenguță în curmezișul drumului și răsare pe-o rădăcină ce se coboară în apă. Ceilalți, îl urmăresc la depărtări de-o șchioapă. Cu pași neauziți, ghemulețul galben lunecă în jos și neputându-și stăpâni dorul, își dă drumul pe apă. Inviorat deodată, s'avântă spre larg, iar ceilalți se'nșiră după el, tăind în valuri line apele adormite. Sunt șapte, opt... sunt mai mulți. Iși înnalță, cutezători, gâturile; își fac vânt, înfiorați de răcoare. Incearcă tumbe, dispar o clipă sub apă, urmărind, cu ochii deschiși, vermișorii fugarnici. Se'ncrucișează în mers, sar unul peste altul, se fugăresc, se întrec în mișcări din ce în ce mai repezi, mai sigure. Iși scutură codițele și la fiecare foșnet, tresar și-ntorc ochii spre rădăcina ce le slujește ca punte de fugă.

Dar uite, se mai mișcă ceva, mai strălucesc doi ochișori și mai răsare un mototol auriu pe rădăcina ce se perde-n adâncuri. E tot un bobocel și coboară încet, foarte încet, foarte cu greu. O aripioară i-atârnă ruptă, ca o povară dureroasă, și-l împedică-n mers, și-l face să cadă. Se oprește la fiecare pas să răsufle și ochii i se'mbată de limpezimea undelor. Se târăște cu teamă, cu băgare de seamă și când e la o palmă își dă drumul... Toate durerile i-au dispărut și'nsuflețit de atingerea apei, plutește spre ceilalți, cu avânturi potolite. Nu-i poate ajunge. Ceilalți, sprinteni, fug ca săgețile, s'afundă, se lasă duși de desfătarea înnotului. Și el se trudește să-i ajungă, și nu poate, și aripa ruptă i-atârnă din ce în ce mai greu, mai chinuitor...

Umbra coboară mai deasă și foșnetul trestiilor a adormit. Bobocii, unul câte unul, se saltă pe rădăcina ce ese din apă, își scutură trupul și se perd printre erburi, spre cuibul dintre trestii. I-așteaptă acolo căldurică, odihnă neturburată. Piuesc încet, spunându-și în preajma somnului desmierdări iubitoare. Au dispărut cu toții... Doar erburile mai tremură în urma lor...

Dar lângă rădăcina din apă, cellalt, desnădăjduit, cearcă să se salte. Aripioara muiată, îi este mai grea și puterile i se taie cu fiecare avânt. Iși înnalță capul, piue rugător, chemător și iar se avântă. Picioarele îi lunecă de pe coaja udă și aripa frântă îl rostogolește din nou în apă. El piue mereu, se frământă, cearcă iar să se ridice și iar se rostogolește. Și apa care-l chemase cu limpezimea ei adâncă și cu răcoarea undelor ei înviorătoare, parcă-l frige acum subt aripi, parcă i se închiagă sub picioarele din ce în ce mai ostenite. L'a pătruns umezeala până la piele și fulgii i s'au lipit de trup... Tremură și suflă greu iar gâtul parcă i s'a'ndoit în lungime. Piuie din ce în ce mai slab, mai dureros, mai stins și-abia mai poate mișca labele...

Se întunecă: pe luciul lacului răsar stele și taina își întinde aripa peste tot cuprinsul. Bobocelul, pătruns de-un fior tăios, încearcă încă odată... Unghiile i se'nfig în coaja udă... Intinde gâtul să se cumpănească, piue lung, sfâșietor, apoi se moaie, închide ochii, și lunecă, pe spate; cu lăbuțele strânse, îndreptate ca o mustrare spre cerul strălucitor de de-asupra sălciilor...

George M. Vlădescu

* * *

Sfârșit

Primește-mă la tine astăseară —
Vreau iar să plâng cu mâinile la ochi.

Cum ți-a argintat vremea tâmplele...
Ochii tăi și au mohorât apele,
Obrajii și-au pierdut bujorii,
De plâns ți s'au vinețit pleoapele.

Cine-a stăvilit pe gura ta
Isvorul basmelor,
Pe cari nimeni
Nu le mai știe?

Ce s'au făcut mâinile albe
Cari, jucându-se pe fruntea mea,
M'au învățat să visez?

Altădată —
Ți-am cules toate zâmbetele de pe buze
Să risipesc cu ele
Tristețea înflorită, pe obrazul meu,
Și azi sunt tot mai trist...

Primește-mă la tine astăseară —
Vreau iar să plâng cu mâinile la ochi!...

ZAHARIA STANCU

TURBAT

— Schiță —

de H. STAHL

Una din marile plăceri ale profesorului Midescu, un om pașnic, tăcut, era să ia tramvaiul, să meargă până la capătul liniei și de acolo, pe jos, să se întoarcă spre centru, luând-o prin cartiere mărginașe, mereu pe străzi necunoscute lui, închipuindu-și că se plimbă prin cine știe ce oraș de provincie. Își pusese în minte să cunoască stradă cu stradă tot Bucureștii. Și umbla așa ore întregi, greoiu, masiv, adus puțin din spate, ca un urs în două picioare, lovind cu bastonul caldarâmul la fiece pas, cașicum ar fi bătut tactul unui marș oriental. Se oprea la biserici să citească pisaniile, epitafurile mormintelor rămase în jurul bisericilor de mahala, stătea în admirație în fața vreunei case vechi sau unui copac cu coroană frumoasă, citea toate firmele, notându-și pe cele mai originale ca: „La sperie pește", „la roata lumei", la „Sannvățat ursu la miere". Hoinărea așa prin orașul ce-i era atât de drag până se apropia ora mesei și atunci, grăbea pasul și ajungea acasă apă de nădușeală, mort de oboseală, întâmpinat de nevastă sa cu stereotipa exclamare iubitoare:

— Bine, omu-lui Dumnezeu, Dinule! Uită-te hal de nădușeală! Ești turbat, Dinule, zău ești turbat!

In excursiile lui prin Bucureștii imenși îi plăcea mai ales pitorescul străzilor urcând coasta Dealului Spirei, de o parte și de alta a Arsenalului lung și urât ca un balaur scuipător de fum, și îl atrăgea cartierele dintre dealul Mihai Vodă și dealul Radu Vodă, pentru casele bătrânești păstrate în jurul acestor două puncte-pivot ale străvechiului București.

Tramvaiul cu cai No. 8 se bucura de o simpatie deosebită din partea lui Midescu pentru că, pornind din interesantul cartier al birjarilor și lipovenilor apicultori de lângă Moși, trecea prin strada Romană, curată și bine pavată, se întâlnea cu vagonetele vesele dar urât mirositoare cărând gunoiul la rampa din Tunari, trecea pe lângă marea grădină Ioanid, unde se construiau case de toată frumusețea în bogat stil românesc, străbătea într'o clipă furnicarul Căei Victoriei în dreptul Episcopiei (Ateneului), cobora, cu uruit de frână, printre bisericile calvine și protestante din vale, cotea pe lângă casa lui Kalinderu, înzorzonat a Muzeu, ca un depozit de ornamente de ghips, trecea prin fața Tribunalului vechiu din poarta Cișmigiului, cotea la Hotelul de France spre măidanul Duca — unde Midescu privea cu simpatie poporul adunat în jurul bărăcilor de tot soiul, ori la „Exersați ochiul și mâna pentru patria română", privea cu și mai multă simpatie la anticarii insensibili la intemperii, cu rafturile lor cârpăcite înșiruite dealungul cheiului — apoi tramvaiul intra în lunga stradă a Izvorului, jalonată de făbrici, locuită de nemți, și se oprea, după un ceas de lunecuș pe șinele hodorogite, plătit cu 30 bani taxa, la capătul liniei, la Opler. Aci Midescu suiea cele patru etaje în grădina de deasupra fabricei de bere ca să privească cu nesaț minunata priveliște a imensului oraș înnecat în verdeață.

Intr'una din plimbările lui cu tramvaiul No. 8, după ce trecu de pătratul masiv al Arhivelor Statului se ocrotește biserica lui Mihai Vodă Viteazul, cea mai veche a Capitalei, atenția lui Midescu fu atrasă de două căsuțe mici și vechi pe dreapta, și opri tramvaiul. (1) Una la No. 40, casă tip românesc, avea la poartă doi plopi imenși; cea vecină, joasă și foarte veche, abea de se ținea în picioare proptită într'o prispă putrezită; câteva table de tinichea, smulse de vânt, lăsau să se vadă dedesubt șindrila veche ce acoperea mai toate casele de mahala înainte de focul cel mare din 1847. Câțiva pași mai departe, colț cu Str. Mihai Vodă, peste drum de școala primară, Midescu văzu alte case vechi de tip țărănesc, iar lângă școală, într'o mare grădină, o prea frumoasă locuință veche boerească, cu larg pridvor peste gura hramei, cu un puț cu cumpănă, o alee de plopi, fosta casă a lui Al. Orăscu, rector și arhitect al Universităței din București, și se mira cum de nu le văzuse până acum, pitite lângă fabrica Schmidt cu înalt coș roșu ce înegrea albastrul neasemuit de frumos al cerului de toamnă bucureștean.

Lângă școala primară, pe trotuar, văzu țărani și țărance stând pe jos; copii de țărani se jucau în praf în fața unei case cu învelișul spart, plină de igrasie, deși modernă ca aparență, având, într'o nișă, un bust al lui Ipocrate.

Intrigat de ce așteptau colo pe trotuar acești țărani, cari după port păreau a fi din diferite din colțuri ale țărei, se apropiă de ei.

— Ce-i cu voi, oameni buni? Ce stați aci în drum?

— Sânt turbați, dom'le, lămuri un oltean cu coșurile.

— Cum așa turbați?!

— Da dom'le, aci e Babeș. Toți sânt turbați!

Și într'adevăr, privind mai cu atenție casa dărăpănată, citi pe o firmă „Institutul antirabic".

Și, gânditor, Midescu trecu strada să privească cu perspectivă mai largă lamentabila clădire ce servea de spital pentru oamenii săraci, pentru țăranii, femeile și copiii lor veniți din fundul țărei mușcați de câini turbați, să li se facă injecții cu serul lui Pasteur.

Și cum, rezemat de o poartă de lemn, lovea sacadat cu bățul caldarâmul — semn de gravă meditație la Dinu Midescu — deodată se simți apucat de pantaloni, auzi un lătrat ascuțit de javruță înfuriată, și fu înhățat și de cellalt picior și mușcat până la sânge.

Cât era Midescu de om potolit, dar intră în curtea de sub poarta căreia fusese mușcat și începu să alerge cu bățul o javră mică de cățel alb cu părul lung...

De prin toate odăile caselor scunde ce căptușeau curtea adâncă în care intrase, eșiră ca niște furii femei — vre-o două zeci — în capoate de toate culorile, urlând și țipând ascuțit:

— „Azorică! Azorică! Azorică maică! Ce ți-a făcut puiule? Huo! huo! janghinosule? Ce dai în câine mă? huo! huo!" făcând atâta larmă încât bietul profesor, aiurit, fugi fără să se mai întoarcă înapoi, insensibil la lătrăturile epileptice și mușcăturile lui „Azorică", și se agăță de tramvaiul No. 8 care, spre fericirea lui, trecea tocmai pe Izvor..

Oprin tramvaiul în Str. Țăranilor, o apucă grăbit în spre Str. Fecioarei No. 3 bis, unde coana Lenuța, soția dumnealui, îl primi cu stereotipul:

— Bine omu' lui Dumnezeu! Uită-te hal de nădușeală! Ești turbat, Dinule zău ești turbat!

— Se prea poate, nevastă! De data asta poate că ai nimerit-o!

Și Dinu Midescu, suflecându-și pantalonii, deslegând șireturile ismenei, contemplă cu atențiune două puncte roșii adânc însemnate în pulpa piciorului drept de Azorică.

— Vai de mine, Dinule!! Ce s'a întâmplat?

— Nimica, Lenuțo! M'a mirosit un cățeluș!

— Cum?! Unde?

— La Babeș.

— Iți arde de glumă! Spune omule cum? Spune odată!

Și Midescu își povesti pățania, trăgând perdeaua peste unele amănunte.

— Să știi că era turbat! Să te muște pe tine pe care te iubesc și câinii și copiii! Să te muște pe tine omul lui Dumnezeu!

— Nu era turbat, Lenuțo dragă. Stăpân-sa era turbată, stăpânsele că 20 urlau!

— Lasă gluma Dinule... să pui un fier roșu să'ți ardă rana!..

— Ba nu mersi! Mi-ajunge Azorică! Pui nițel iod și gata.

Dar coana Lenuța nu și nu:

— Lasă Dinule dragă, o să te doară nițel... Uite cu acul de pirogravură! Vrei?... Dacă ții la mine! Păcat de Dumnezeu!.. Pe mine mă doare mai rău, zău, dar trebuie... Era turbat, turbat, turbat câinele!

Și, vrând nevrând, Dinu Midescu trebui să se supună operației Dar când coana Lenuța înroși acul de platină la spirt și începu să pompeze aburii de benzină ca să rămâie acul roșu, începu să-i tremure mâinile de făcea acul spirale de foc...

— Dinule, nu pot! Mi-e milă... Dacă ții la mine, fă tu Dinule... Hai, fii cu minte...

Și bietul Dinu Midescu, de hatârul nevesti-si făcu ucenicie de pirogravură pe piciorul lui cu atâta conștiinciozitate încât trei zile n'a putut eși din casă.

Coana Lenuța însă nu se liniștise. Toată ziua o vedeai cătând în bibliotecă tratate de medicină și aruncându-le, ori în Larousse citind încordată.

— Dinule dragă, dar dacă virusul a pătruns în sânge?! Până să vii acasă și să facem cauterizațiunea a trecut mai bine de un ceas!.. Du-te dragă la Babeș. Fii cuminte. Știi unde e?

— Ham!

— Dinule, nu mă speria! Lasă gluma, dacă ții la mine, du-te la Babeș.

— Ham! Ham!

— Cum Dumnezeu îți mai vine să râzi! Uite omule ce zice Larousse: *„perioada de incubațiune este de o lună sau chiar de două, dar poate să fie redusă la câteva zile sau să se prelungească din potrivă timp mai bine de un an"... „Trebuie imediat ce ai fost mușcat să recurgi la vaccinațiunea antirabică... Numai dacă tratamentul se începe după primele zile poate da bune rezultate... rezultatele sunt nule odată ce turbarea s'a declarat!"*

... Și mai mult de hatârul coanei Lenuța, Dinu a luat tramvaiul No. 8 și s'a dus în Str. Mihai Vodă No. 2, la Babeș, povestind în rezumat doctorului director al spitalului, pățania lui.

— „Foarte bine că ați făcut cauterizarea rănei, dar, poate că nu era nevoie. N'ați fost mușcat pe stradă. Nu toți câinii din București sânt turbați și apoi experiența a dovedit că la 5 oameni mușcați de câini turbați abia unul se îmbolnăvește, probabil pentru că virusul e oprit de ștofa hainei. Cel mai bun lucru e să țineți câinele sub observare timp de nouă zile. Dacă observați un simptom suspect la câine, dacă e trist, se mișcă greu, nu bea apă și stă cu botul întredeschis de parcă i-ar fi rămas un os în gât, atunci e grav și vă fac injecțiile".

Midescu, decât să facă o vizită celor 20 de stăpâne ale lui Azorică, parcă s'ar fi supus mai bucuros seriei de 50 injecții, dar și-a luat inima în dinți și cu cel mai amabil surâs ce și'l putu forța, trecu strada hotărît, spre domiciliul lui Azorică.

Nici n'apucă să puie mâna pe clanță și ușa i se și deschise de o cucoană în capot roz care, cu o voce cam foarte răgușită, dar escesiv de amabilă, îl întâmpina cu un: „Bine ai venit la noi, puiule. Cu mine vii?"

Midescu [illegible] trăsnit!! Din fundul curței sosiau în spre el agale, balansând corpuri diforme, două, patru, zece cucoane în capoate de toate culorile curcubeului, mai toate extrem de grase, surâzându-i galeș, cu țigareta în colțul gurei.

Midescu se făcu roșu și rămase stupid în mijlocul curței și când pricepu unde intrase, cine erau stăpânele lui Azorrică, vru s'o șteargă. Se resemnă însă, și cu cel mai amabil glas, spuse:

— Nu, cucoană dragă, am venit pentru altceva... Aveați d-voastră un cățeluș mic, alb, drăguț, cu funduliță, Azorică... E sănătos? N'aș putea să'l văd... pe Azorică?! Nu'l vindeți?... zău, l'aș cumpăra!

Pe fețele nobilelor doamne în capoatele multicolore, fără corset, cu obrajii văpsiți și buzele cărămizii, surâsul dispăruse. Una, punând mâinile în șolduri, strigă:

— Veto! Tu știi unde a lăsat Manda pe Azorică când a luat-o la Colentina comisaru?

Și cu multă greutate, Midescu, făcând esces de amabilități și oferind țigări de dame damelor, află că pe timpul cât țața Manda era la Colentina, Azorică era în gazdă la o prietenă a ei din Crucea de piatră, Anica Ciupita....

Dinu Midescu o luă spre Hotelul de France să ia tramvaiul Dudești No. 11. Din loc în loc se oprea, își ștergea nădușeala de pe frunte, se apuca cu mâinile de cap, gândind: „Domnule, domnule, firar' al dracului de Azorică! Auzi D-ta, eu, om însurat, om în toată firea, eu profesor, să mă duc să caut pe Azorică la Crucea de Piatră! Să turbezi domnule!!.. Nu mă duc!"... Și se urcă iar la podul Mihai Vodă în tramvaiul No. 8 spre casă.

— Ei ce a zis Doctoru?

— Bine!

— Cum bine omule?

— Bine că am ars rana:

— Vezi?! Ei și?

— A zis să'l pui în observație pe Azorică nouă zile și, dacă nouă zile n'o prezenta nimic suspect, am scăpat.

— Ei așa! Ei, l'ai văzut pe Azorică?

— Nu! S'a mutat!

— Cum s'a mutat? Unde s'a mutat?

— S'a mutat... în Dudești..

— Ei, ai aflat numărul casei? E număr mare...

— Da, foarte foarte mare! Dă'l dacului de câine, mâncai-ar coada stăpânsa!

— Dinule, dacă ții la mine nu te lăsa! Du-te la Azorică!

— Lenuțo, zău lasă-mă... Nu se poate și nu se poate!!

— Dinule, dacă ții la mine, du-te la Azorică, te rog!

Și, pentru ca să-i dovedească coanei Lenuța că ține la dânsa, Dinu Midescu a luat tramvaiul No. 8 până la pod, a luat tramvaiul No. 11 până în Dudești, s'a dat jos la Crucea de Piatră, și-a ridicat gulerul și, rușinat, privind la dreapta și la stânga de nucumva l'o vedea vre-un cunoscut, vre-un elev mai cu seamă, a intrat în curtea caselor cu număr mare și felinar roșu.

Aceeași primire entuziastă ca peste drum de Babeș, din partea cel puțin a 12 cucoane în capoate tot așa de multicolore...

— Mă rog, aci șade doamna Anica Ciupita?

— Anica Ciupita?... Fă Mițo! La ce casă s'a dus Anica Ciupita?

Și, până să vină doamna Mița, Midescu, cu bastonul ciocănea podeaua în semn de supremă enervare...

De odată, cu un lătrat mai ascuțit ca al ilustrului Azorică o javră cu părul galben apucă de piciorul stâng pe Midescu!

— Julica! Cuș julica!... Mititica de ea! Zi pardon lui nenea! Frumos! Frumos! zi pardon frumos!

Midescu, care ridicase bastonul, își aduse subit aminte de Azorică, își înghiți necazul, se sili să surâdă amabil frecându-și piciorul mușcat, și zise:

— Nu e nimica! Ce cățel drăguț! Seamănă cu Azorică! Il cunoașteți pe Azorică? Azorică al lui Anica?

— Azorică ce'l are Anica dela Manda? Era prieten bun cu Julica! Strengarul!

— Și numai e aici Azorică?

— S'a dus cu Anica în Dealu Spirei?

— Unde, în ce stradă mă rog? Ce număr?

— Păi cine nu știe Domnule! Pe 13 Septembre, în dosul gărei Dealu Spiru, în mahalaua lăutarilor, lângă Panduri, cine nu știe!

— Mulțumesc, mulțumesc!

Și Midescu plecă, gândindu-se îngrozit că avea doi căței pe conștiință, doi căței de pus sub observație, și unde!... Se mai gândi că trecuseră cinci zile decând nu'l văzuse pe Azorică și hotărît să'l găsească cu orice preț pe afurisitul de câine, luă tramvaiul No. 11 până la pod, apoi tramvaiul No. 8 — îi devenise odios — până la Opler, și de acolo prin Puișor, prin 13 Septembre, se strecură într'o înfundătură unde vedea că tot treceau țigani în jachetă neagră și ghete de lac: Ținând bastonul strâns lipit de pulpă ca nucumva să deștepte pe vre-unul din nenumărații Azorici ce dormitau în mijlocul străzei printre cojile de pepeni și cocenii de porumb fiert, ajunse la casa care după toate aparențele trebuia să fi fost domiciliul lui Azorică, și hotărît, fără să mai ridice măcar gulerul hainei, intră spre marea bucurie a unor doamne în capoate strevezii ce parcă'l așteptau.

— Vă rog, doamna Anica Ciupitu?

— Da, ce-ai cu dânsa?!

— Azorică... are un cățel Azorică și aș vrea să-l cumpăr, am vorbit cu Manda...

— Așa?! Anica nu e aici, e la Colentina; pe Azorică l'au luat hingherii!

Și cum Midescu, disperat, ciocănea cu bastonul pavajul curței, ca și cum acest ciocănit ar fi fost un semnal, pentru câinii anumitor case, un cățel îl înhăță de pantaloni. Pe cuvântul meu că spun purul adevăr!

— Bijulică! Cuș Bijulică! Obraznicule, zii pardon lui nenea!

Dar „nenea" îi croi una lui Bijulică de se răsturnă chelălăind, și în mijlocul urletelor, huiduelilor eși trântind poarta și urmărit de privirea adânc mirată a țiganilor lăutari, rămași tâmpiți privind pe „Domnu Doctor", cum spre fericirea lui Midescu, se lățise svonul în mahala văzândul pe Midescu decorat, intrând hotărât la... Azorică.

— Bine omu lui Dumnezeu, Dinule! Uite hal de nădușeală!! ești tur? Șezi omule și te odihnește! L'ai găsit pe Azorică?

— L'am găsit pe Julică și pe Bubică; pe Azorică l'au luat hingherii. Turbez nevasto, turbez! Nu pentru că m'au mușcat trei câini, trei auzi tu? Azorică, Bijulică, Julică! turbez de necaz! Adu acu de pirogravură!...

Și coana Lenuța leșină când văzu urmele mușcăturilor și carnea fășiind!...

Era într'o stare de enervare, bietul Midescu, de nu dormea, abea mânca și bea, cană de apă după cană de apă:

„Se zice că turbatului îi e groază de apă, de unde numele de *hidrofobie* dat turbărei, dar s'au văzut câini bând apă în cantități enorme..."

Aceste rânduri din „Larousse" îngrijorau peste măsură pe coana Lenuța, dar pentru că Dinu șchiopăta și era într'un hal de nervi cum nu'l mai văzuse nici odată, nu îndrăznea să mai pomenească de Babeș.

A treia zi, coana Lenuța, primi o scrisoare nefrancată, scrisă cu mașina. Instinctiv, se ascunse de bărbatul ei, deschise scrisoarea, și citi:

„Doamnă, bărbatul d-tale a turbat! *Om însurat, cu nevastă* ideală, *profesor, a fost văzut* de elevi *intrând într'un local din cele mai* suspecte! *Urmăriți-l și vă veți convinge! Un binevoitor"*.

Și coana Lenuța izbucni în plânsete și arătă scrisoarea lui Dinu.

— Lasă-mă, Lenuțo, că mi-ajunge! Ințelege-te: mi-ajunge!!! După 18 ani de căsnicie, mai vii tu cu d'astea?! Să turbezi domnule, să turbezi nu altceva!

Dar de atunci fu vai de căsnicia lor, scrisoarea anonimă rodea sufletul coanei Lenuța, nervozitatea lui Midescu creștea și creștea și îngrijorarea coanei Lenuța, căci 10 zile trecuseră de când Azorică îi mușcase bărbatul. In sfârșit, ne mai putându-se stăpâni, coana Lenuța, izbucni în lacrimi, se aruncă la genunchii bărbatului ei spunând, cu sughițuri:

— Dinule... te iert!... Te cred, a fost o infamie!... iartă-mă, dar du-te la Babeș!

Și Dinu, la 13 August, a început să-și facă injecțiile la Babeș...

La 15, de Sântă Măria, se sună mobilizarea și fu o ușurare extremă pentru bietul Midescu. Azorică, Julică, Bubică, Babeș, scrisoarea anonimă, totul fu uitat.

Ofițer de rezervă, Dinu Midescu se luptă ca un turbat în potriva câinilor de Unguri, iar la Porumbacu, se alese cu un glonte în picior, exact pe locul unde'l mușcase Azorică.

1. Povestea e dinainte de război, când tramvaiul cu un cal oprea unde voiau pasagerii.

Orchestra

Arcușele sclipiră în aer... Și țiganii
Încovoiați pe lemnul sonorelor vioare
În care se 'ncrustase durerile și anii
Cântau în parc, sub teii bătrâni și albi
de floare...

Cântau de fete brune cu buze arzătoare,
Cu ochii plini de noapte, cu brațele bronzate,
Cu sânuri pârguite ca rodiile 'n soare
Și 'n care clocotește barbara voluptate,

Cântau de nesfârșirea întinselor Savane,
De ape revărsate în falnice cascade,
Cântau de drumuri albe, de negre caravane
Și toată nostalgia popoarelor nomade

Vibra înfiorată din fie-care strună...
Părea o simfonie demonică, în care
Foșneau păduri virgine bătute de furtună
Și s'alungau talazuri gigantice de mare...

Și notele, când line, când năvălind nebune,
Armonizau un cântec, în care 'ntâia oară,
Simțeam — în jocul straniu de — arcușuri
și de strune —
Că sufletul lor plânge în fie-ce vioară!.

Micea Rădulescu

* * *

Zile decolorate

Frunzele decolorate
Ale parcului pustiu
Picură rugina toamnei
Și amurgul ei târziu.

Prin aleile tăcute
Ale faunilor goi
Poartă vântul reveria
Tristă — a galbenelor foi.

Plânge apa la fântâne
Și se 'ntind melancolii,
Imi așterne toamna 'n suflet
Dureroase nostalgii...

Trist ritmează o orchestră
O romanță demodată:
Dorul meu colindă lumea
Clipelor de altădată

Și cum stau cuprins de vraja
Ruginitului decor,
Toamna-mi picură în suflet
Ne 'nțelesul ei fior...

Mircea Gheorghiu

Un paria al iubirii

Un ochiu obişnuit cu întunericul, ar fi observat pe ... din grădina oraşului, cufundată în noapte şi tăcere, ...ră omenească. Era un tânăr elegant şi abătut. Co... stătea frânt în două, cu coatele pe genunchi şi cu ...gropată în palme.

... profundă şi îndelungă suferinţă îl rodea. In mo...l acela el voia ca totul de până atunci să nu fi fost ... un vis rău, din care, trezindu-se, să-şi reia viaţa, ...ă fericită.

...ar durerea ce-i ara sufletul era prea vie ca să nu ...lă. Ţintuit ca un cleşte înroşit, se svârcolia în nepu... Era o tortură omorâtoare.

...e înăbuşia.

...i răsturnă capul pe spate şi rămase aşa, aspirând cu ...ie aerul nopţii.

...easupra lui se întindea frunzişul copacilor, care în ...ric era enorm şi negru; stelele, ce se întrezăriau ...l, îl făceau să pară încărcat de flori fosforescente. ...ul dulce era parfumat cu aroma nocturnă a plantelor. ... se desprindeau albe şi netede; erau pustii şi tăcute. ...ărtare, la intrarea grădinii, şedea singur şi rece, un ...lectric. Părea că orice viaţă dispăruse de pe supra...ţământului şi că se retrăsese acolo, sus, deasupra co...r şi a globului electric.

...tunci de pe buzele tânărului, arse de friguri, se des... un plânset: *„singurătate!"*

* * *

...ciodată nu fusese iubit; întotdeauna a fost singur. ...birea îl alunga; singurătatea îl culegea.

...ciun suflet de femee nu-i s'a deschis vreodată —nici ...ă nu l'a primit. Respins, rămânea afară, tremurând ... şi durere.

...a un veşnic înfometat, nu visa şi nu doria tot tim...cât potolirea suferinţei lui. Visa o femee, drăgălaşe ...păstoriţă şi magnifică ca o regină, care să-i se în...ţeze lui, să-l iubească şi să facă un trup şi suflet cu ...spunea că dacă ar fi iubit, ar pătrunde în lumea a...nchisă pentru el — unde e fericire, în bucurie ca şi ...rinţă.

...a să fie iubit. Cât despre el, ar fi ţiut să iubească. ...r aşa, iubirea lui pentru iubire, lumina aceasta ce-i ...ază sufletul şi care radiază din el, se pierde în bes...ntului.

...nd pe rând se înduioşa şi se răsvrătia.

* * *

... seara aceea fu pătruns de nefericirea lui mai mult ...odată. Asta se datora, poate, perechilor de îndră... ce le întâlnise in drum, atmosferei de poezie şi ...ce învăluia totul, tango-ului ce-l auzise, trecând pe ...ea unui local de vară.

...uzica, în anumite împrejurări are o influenţă decisi...ţfel, el, la auzul tango-ului dulce, grav, pătimaş, îşi ... întreaga fiinţă sguduită de un curent electric. La ...t stătuse locului, s'asculte; dar repede văzu că în ...l mângăe, îl aţâţa mai mult. Atunci fugi; dar oricât ...ede mergea, sunetele se pierdeau în urma lui încet ... Şi când nu mai auzi orchestra, când se crezu scă... auzi din nou melodia teribilă, în inima sa, în eu-l ...ma-i o prinsese, o păstrase şi din ea isvorau acum ...e cari se răspândiau în tot corpul său, răscolindu-i ...nzându-i sângele. Oricât ar fi fugit, şi chiar cu el, ...eaş iuţeală, sunetele chinuitoare erau în el; le du...el. Era ca un om pe spinarea căruia s'a încleştat un ... — îşi vârâse ghiarele în părul său — îşi înfipse ...n carnea sa, însetat de sânge — şi omul fugea peste ... şi dealuri, nebun de durere şi groază —în zadar. ...nărul se simţia scuturat parcă de friguri. Umblase ...e străzi, ca să se obosească; era obosit dar nu po... Căuta din ochi o scăpare.

... glob electric, enorm şi alb, spânzurat sus, îi arăta ...a unei grădini. Atunci, tânărul se refugiase în ea — ...tea şi odihna ei. Era trecut de miezul nopţii; totul ...stiu.

...colo se aşezase pe o bancă, îşi îngropase faţa în...tă în palmele înfrigurate, aşteptând potolirea.

* * *

...easurile tăcute ce treceau, răcoarea nopţii ce se ...stovirea ce-l cuprindea, îi aduseră această potolire. ...trecuse. Cu un oftat se sculă şi se îndreptă amorţit ...ire.

...azele globului electric îl primiră şi-l scăldară în lu...or rece şi orbitoare; închise ochii.

...unci simţi pe cineva la spatele său; şi abia atunci ...u seama că-l simţise urmărindu-l tot timpul.

...rându-i-se că aude un râs uşor şi şiret, îşi deschise ...i-şi întoarse faţa pustiită.

... adevăr, lângă el, se afla un om, scund, gros, prost ...at, cu barba nerasă şi prăfuită: privirile-i luciau. ... „Ce-i?" Făcu ca în somn, tânărul.

...„Ah! dac'ai şti... e ceva..." şi aci necunoscutul îşi ...uzele, scoţând un sunet ce înlocuia cu prisosinţă ...l: minunat.

...ărul îl privi mai bine. I se păru că are de a face ...egustor de haine vechi.

...„Ei?" se răsti el.

...„Uite, ce-i", începu necunoscutul, clipind din ochii-i ...roşii ca jăratecul. „E o fată... o copilă... frumoasă.. ...l negru... şi cu pielea albă... plină de nevinovăţie ...ţe — care-i nebună după d-ta... tinere, fericitule! ... spus... să te chem... lângă ea... în noaptea asta şi... ...ai pleci. Te doreşte... te iubeşte... te iubeşte..."

...n? Aşa dar...

...„Du-mă la ea! Du-mă la ea!" se repezi tânărul, ... de fiori, cu gâtlejul strâns, cu inima palpitând. ... la ea! Oh! e adevărat? Şi eu o iubesc, i-o voiu ...a! Unde e, Ea?"

...unoscutul, cu un rânjet de nebun, scuipă: ... „La cimitir!".

Kostya Galitza

Mişcarea literară

de Claudia Millian

Bilitis cântă (Chansons de Bilitis) de Pierre Louys, în traducerea d-lui Theodor Solacolu

Helada plăsmuitoarea zeilor creatori de forme şi de pasiuni, argila din care s'a înălţat cele dintâiu frumuseţi ale urnelor purtătoare de parfumuri şi cenuşă sfântă, aerul în care s'au înfiripat cele mai vechi cântece ale omenirei sub respiraţia unui mit — Helada ţară de legende, de iubire şi de poezie, Helada este Homer, Eschyle, Sophocle, Platon, Solon, Sapho, şi poate Bilitis.

Se discută şi azi paternitatea unora dintre operile plastice ale Heladei, şi multe din ele, nu se ştie, dacă revin lui Praytcles, lui Scopas s'au lui Fidias, nu se ştie dacă în adevăr a existat Homer în materie umană sau dacă nu este decât simbolul sufletului helen, născut din cântare şi din poezie, aşa cum Zeus reprezenta pe Dumnezeul la toate creator.

A existat Sapho, sau e poate numai sinteza feminităţii helene, voluptoase şi artiste, până la originalitatea iubirilor noi?

A existat Bilitis, sau Pierre Louys, a încarnat în ea spiritul unei epoce — corespunzătoare erei a cincea înainte de noi, pentru a evoca lumea din Lesbos, în care a cântat aşa de ciudat Sapho?

Cultul frumuseţei, ca religie de stat, luând arta drept serviciu religios, a oficiat-o anonim sau aproape anonim. Individul trebuia să dispară, cu veleităţile lui de om egoist.

Numele lui trebuia să ilustreze o epocă, dar nu o operă, de aceia cunoaştem mai bine epoca lui Pericles decât opera lui Scopas şi dacă asupra celui dintâiu avem date precise, asupra celui de al doilea, încă ne mai îndoim.

Deasupra tuturor frământărilor de artă, de vis şi de poezie, se înalţă Helada; către ea se ridicau toate jertfele cugetărei şi toate eforturile inteligenţei; şi din această operă colectivă, fără firme individuale şi patimi mărunte, a crescut cea mai luminoasă flacăre de artă, a lumei antice.

Din flacărea aceasta, Pierre Louys, a desprins scânteile unor cântece păgâne, ca să ilustreze patima unei femei pentru altă femeie.

E numai fantezie în această legendă căci se poate ca o poetă să subtilizeze sursa inspiraţiunei adevărate, părindu-i-se o minciună, mai fastuoasă sau mai originală, decât adevărul. Sapho, deşi îndrăgostită de Phaon, a statornicit, se pare, cu cântecile şi iubirile ei, o patimă nouă — cunoscuta patimă din Lesbos şi totuşi Sapho a iubit pe Anacreon, pe Phaon, pe Archiloque sau chiar pe Hipponax. Cine poate ştii adevărul acestor taine şi cine nu se 'ndoeşte socotind diferenţa de timp între viata ei şi a amanţilor dăruiţi ei, aşa de uşuratec de istoricii vremurilor?

Dacă Sapho, de care vorbeşte Socrat, Aristot, Iulian şi Platon îşi leagănă legenda între iubire leală şi iubire perversă, fără să se ştie din a cărei pricină a murit, cum am putea cunoaşte pe Bilitis, păstoriţa naivă, decât lăsându-ne în mistificarea minunată pe care ne-o dărueşte — elegat şi capricios — Pierre Louys?

* * *

Să-l ascultăm .

Născută pe un pământ liniştit şi sever, din munţii Taurusului, Bilitis, fiica unui grec şi a unei feniciene, moştenitoarea a două rase puternice, îşi trăeşte primii ani simplu, cu îndeletniciri de păstoriţă.

Un păcat o desprinde din pământul natal, ca s'o replanteze în argila păcătoasă a insulei Lesbos.

Mitilene, o vede ridicându-se, ca o floare ciudată, o vede crescând ca pe o pasăre rară şi Bilitis, de odinioară, creşte în faţa mărei exasperată de doruri noui şi cântece noi.

Iubirea din Lesbos o cere vestală şi niciodată templul Afroditei, n'a avut, se zice, de la Sapho, o preoteasă mai aprinsă şi mai devotată.

Să nu uităm că sub cerul minunat al Lydiei ca şi al Aticei, în faţa mărei din Lesbos sau Pafos sau Chios, statuia Afroditei şi templele iubirei, se desfătau de viaţa şi bucuria tuturor fecioarelor helene.

Pierre Louys, a amestecat în cântecile personagiului său fictiv, o dragoste nemărginită de viaţă şi de natură. O melodie lirică, amestecată cu picătura unei voluptăţi panteiste, realizează ciudata şi barbara lui inspiraţiune:

Copacul.

M'am dezbrăcat să mă sui într'un copac; pulpele mele goale îmbrăţişau trunchiu-i neted şi umed; sandalele se căţărau pe rămuri.

Ajunsă în vârf, tot la umbra frunzelor, la apădost de soare, am încălecat pe o cracă singuratecă, legănându-mi picioarele în aer.

* * *

Plouase. Stropii de apă cădeau şi se prelingeau pe trupul meu. Mâinile mi-erau înverzite de muşchi şi călcâiile roşii de florile strivite.

* * *

Simţeam copacul mândru, înfiorându-se în adierea vântului care se juca prin frunzele lui; atunci am strâns pulpele mai cu putere şi buzele-mi întredeschise au sărutat gâtul unei ramure pletoase.

*

Chansons de Bilitis, au găsit în pana domnului Th. Solacolu, cea mai ideală adaptare, cea mai reuşită stilizare, în ritmul limbei româneşti.

Bilitis îşi laudă de opotrivă autorul ca şi traducătorul cântecelor ei barbare.

CLAUDIA MILLIAN

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

Cărţi şi Reviste

EDOUARD ESTAUNIÉ: L'INFIRME AUX MAINS DE LUMIÈRE, roman. Les Cahiers verts, Librairie Grasset. Paris.

Estaunié nu este la primul roman. Incă din 1896 a avut un mare succes cu *„L'Empreinte"* după care, dimp de douăzeci de ani a dat, rând pe rând, „La vie secrète", „Les choses voient", „Solitudes", „L'Ascension de monsieur Baslèvre" şi „L'Appel de la route" în care cunoaştem o egală frumusete şi o rară pătrundere psicologică. Romanul de care ne ocupăm cuprinde în sine — pe lângă descrierea intensităţii vieţii interioare — ideia devotamentului împins până la sacrificiu.

De altfel povestirea este simplă — ca în mai toate romanele lui Estaunié — simplitate care este totuşi mult îmbogăţită prin puterea de cercetare a evenimentelor care concurg spre desnodământ. Anselme Théodat, om de încredere al directorului său, e pe punctul de a se căsători cu o frumoasă nepoată a acestuia, orfană şi fără prea multă zestre. Când această fericire crede că va dăinui, creându-şi un drum în viaţă, moare tatăl lui Anselme, într'un sat din Languedoc, care nu avea pe lângă el decât o fiică, şi ea bolnavă. Tânărul renunţă la toate proectele şi vine să trăiască pe lângă sora sa, care păstrează o tăcere continuă, nebănuind nimic din sacrificiul lui. Viata ei se trece încet, încet, într'o visare continuă, necunoscătoare a nimic din ce este real, până ce rămâne într'o stare de adevărată prostaţie.. Şi astfel această „infirme aux mains de lumière" ţese în jurul lui Anselme care s'a despărţit cu greu de viaţa sgomotoasă pe care o ducea o atmosferă ireală, în care el pare un gardian care veghiază un infinit fragil, miraculos, Anselme îşi dă seama că sora sa n'ar putea să-şi bănuiască sacrificiul tocmai din cauza temperamentului ei n'a putut pricepe niciodată lucruri de natura aceasta. Se întreba adesea: *„Un instinct mystérieux, incompréhensible me poussait. Je lui obéirais encore... Il y en a qui qualifient cela: faire son devoir. D'autres disent: suivre sa destinée. Qui a raison? Je ne cherche pas á le savoir...*

Romanul se termină, în această apăsătoare atmosferă, cu câteva discuţiuni pe care Théodat le avea, din când în când, cu un cunoscut şi prieten al său.

Intâlnim în această operă o filozofie pe care am putea-o numi „filosofia estauniană": este concepţia singurătăţii sufletelor şi a misterelor vieţii tainice. Procedeele de construcţie duc la două înfăţişări: este realismul familiar, care rezultă din descrierea, pas cu pas, a monotoniei zilnice şi acea măsurată conduită a eroismului de sacrificiu. Ceeace arată bogăţia sufletească a autorului.

* * *

REVUE BLEUE (1 Decembrie) Laureatul premiului Nobel pentru literatură, *W. B.-Yeats*, capătă în articolul d-nei *Jeanne Lichnerowicz* importanţa-i cuvenită. Căci autoarea ni-l prezintă ca om şi ca poet, insistând asupra acestei din urmă calităţi.

S'a născut în Dublin la 1865 şi este dominatorul renaşterii irlandeze şi cel mai mare poet de astăzi al Angliei. Yeats apare ca un scriitor regionalist; subiectele sale sunt nu numai actuale, dar locale: Irlanda, această provincie nenorocită, i-a imprimat în suflet toată ambiţiunea poporului ei, toată îndârjirea manifestată de obiceiu în poftele politice. Dar plecând dela aceste constatări, găsim în opera poetului o evoluţie, cauzată poate de condiţia desăvârşirii poetice. Incet, încet opera de mai târziu a lui Yeats devine europeană, universală, cu un cuvânt convenţională. Tot convenţionalismul acesta însă este de natură sufletească, ideologică, dacă vreţi, este acea închiegare definitivă care dă emoţia estetică, ce tipăreşte în noi opera genială. Toate celelalte înfăţişări, interne sau externe ale operii, elementul de cadru de pildă, sunt şi rămân înrădăcinate în pământul Irlandei, în credinţele şi legendele poporului, dela care Yeats a luat şi stilul şi frumuseţea inspiraţiei.

Varietatea operii lui Yeats este determinată de complexitatea sufletului său. A scris bizare povestiri irlandeze, esseuri şi nuvele, a simţit intens sufletul epic, a scris teatru („Sur la grève de Baile", „La Terre du désir du coeur", „Le sablier") a scris poezii lirice.

Capodopera-i lirică: „Le vent parmi les roseaux" aduce o muzicalitate minoră şi este, în genere, o poezie a simţurilor. Pentru el dragostea este acea intensă pasiune spirituală, ideală şi imposibilă. Ne-o spune în „Chanson d'Aengus errant":

Je jetai la baie dans un ruisseau
Et j'attrapai une petite truite d'argent.
Quand je l'eus posé sur le sol,
J'allai souffler le feu pour l'attiser,
Mais quelque chose frétilla sur le sol,
Et quelqu'un m'appele par mon nom;
Cela était devenu une brillante jeune fille,
Avec des fleurs de pommier dans sa chevelure,
Qui m'appela par mon nom, s'enfuit
Et disparut dans l'air illuminé.

Peste tot natura este mistică şi subiectivă, peste tot ne isbeşte dureros această incontinuă nelinişte a sufletului. Ca un omagiu adus lui Yeats se dă în traducere „Hanrahan le rouge" din ciclul de nuvele cu acelaş nume. Traducătoarea şi autoarea studiului de care ne ocupăm aci ar fi putut într'o sinteză mai vie, să accentueze caracteristica totală a operii lui Yeats. Ar fi fost pentru cunoaşterea întregii personalităţi de scriitor al Nordului.

* * *

LES NOUVELLES LITERAIRES (8 Decembrie). Un număr în 8 pagini în-folio închinat lui *Maurice Barrès*. Articole de Paul Bourget, René Boylesve, Jérôme et Jean Tharand, Maurice Martin du Gard, Georges Guyau, Victor Girand, Jacques Rivière, Jean Cocteau şi încă mulţi alţii care aduc prinosul lor de admiraţie marelui dispărut. Dacă din toate punctele de vedere articolele acestea sunt interesante (şi vom da aci câteva titluri: La vie de Maurice Barrès, L'Economie de Barrès, Barrès commence son rôle d'autre tombe, Barrès le manganime, Le rêve abandonné, Barrès et le catholicisme, Maurice, Barrès et le sensibilité moderne, La philosophie de Barrès) este de datoria noastră să ne oprim asupra unora din ele. Ne-am ocupa de articolul lui *Louis Gillet* şi am vorbi despre viaţa lui Maurice Barrès, dacă nu s'ar mai fi amintit în Adev. lit. ceva în această direcţie. Ne oprim deci la cel mai judicios din numărul de faţă, la cele două coloane scrise de *Edmond Jaloux* în care e vorba despre „evoluţia lui Barrès".

Cariera de scriitor Barrès o începe printr'un scepticism înalt şi rece, moştenire dela Stendhal şi Renan. A judecat valoarea oamenilor şi le-a simţit vanitatea. In procesul acestei cercetări însă Barrès descoperă cultul *eului*. „Le jardin de Bérénice" sau „Un homme libre" ne spun această cercetare a vieţii interioare: *„Nous ne sommes jamais si heureux que dans l'exaltation. Ce qui augmente beaucoup le plaisir de l'exaltation, c'est l'analyse. Il faut sentir le plus possible en analysant le plus possible"*.

Mai e o altă latura sufletească ce a vibrat intens în inima lui Barrès: este patriotismul. Şi poate nici un scriitor nu i-a dat o formulă mai frumoasă, mai curată, mai fecundă. Educaţia transformării contimporane a patriotismului francez se datoreşte lui Barrès, după cum lui i se datoreşte descoperirea instinctului religios, catolic, după cea mai bună şi mai îndreptăţită tradiţie. Ceeace i-a lipsit lui Barrès a fost o bătrâneţe mai lungă; căci după recenta „Un jardin sur l'oronte", plină de melodică poezie romantică, Barrès putea să mai dea încă opere similare.

* * *

LES ANNALES (16 Decembrie) aduce câteva pagini, cu articole de Henri de Régnier, Gaston Savrette, Jerôme et Jean Tharand şi Pierre de Nolhac, în care este studiată, din diferite aspecte, întreaga activitate literară a lui *Maurice Barrès*. Mai bogat esteticeşte este şi articolul lui Henry Bordeaux care tratează despre „poezia" lui Barrès. Pământul natal, trecutul, erau pentru poetul dispărut teme prea mult cercetate: de aceea Barrès caută individul. Individualismul acesta însă e pus în legătură tot cu acel cult al pământului şi al mortilor, formule care-i rezumă torţa şi melancolia.

La rubrica „Les nations amics" întâlnim o schiţă a d-nei *Constanţa Marino-Moscu*, intitulată„ La marseillaise" chez les Tziganes".

* * *

PRAGER PRESSE (8 Decembrie). După numărul închinat culturii româneşti, al revistei „mensile" *Delta* din Fiume şi *Europa Orientală* din Roma, ne vine acest număr din „Prager Presse" care stărue să ne cunoască. Pentru cine îşi dă seama de ceeace înseamnă o propagandă în străinătate, vom încerca să le arătăm contribuţia adusă de aceşti mânuitori ai condeiului din capitala republicei ceho-slovace. In felul cum e alcătuit acest număr, se apropie mai mult de cele ce s'au publicat în tinereasca revistă „Delta" decât de studiile cu greutate dela „Europa Orientale".

Trebue să amintim mai întâi articolul d-lui N. Iorga, intitulat: „Die rumänische kultur und ihre Epochen". Nimeni nu putea fi chemat să vorbească despre cultura românească afară de acest cunoscător al ei: N. Iorga. Incepând cu primele noastre manifestări culturale şi trecând, succesiv, prin fiecare etapă, d. Iorga o cercetează, o precizează şi-i găseşte caracteristica fiecăruia în parte, ca mai pe urmă s'o judece în genere.

Traducerile sunt numeroase şi alese cu gust. Se datoresc în mare parte d-lor *Zoltan Frany* şi *Oscar Walter Cisek*, ambii cunoscători ai limbii şi literaturii noastre. Numărăm: „Noi vrem pământ" a lui *Coşbuc*, „La hanul lui Mânjoală" de *Caragiale*, „Cântec" de *G. Topârceanu*, „Amurg" de *Bacovia*, „Cântec de toamnă" de *Nichifor Crainic* şi multe altele din *M. Codreanu, Eminescu, Liviu Rebreanu, Oct. Goga, V. Alecsandri, Al. Al. Philippide, Lucian Blaga, T. Arghezi, Ion Pillat* şi *Demostene Botez*. „Romanze ohne musik" a d-lui *Minulescu* are în traducere aproape aceeaş muzicalitate:

Wir sind in jenem Land bekannt geworden,
Wo einst Manon Lescaut und des Grieux,
Im Dämmerbherbst, mit seinen Traumakkorden
In violett,
In weiss,
in rot,
In blau.
Wir liebten uns zum erstenmal im garten,
Wo Marmornymphen staunend fast verschmachten;
Im weichen Gras, dem eine Stein meduse
Entsprang, — wo zens den Bogen hielt die zarten,
Berliebten höhned, die ihn stolz verachten...

„O cronică a d-lui *Ion Sân Giorgiu* arată mişcarea teatrală şi artistică a Bucureştilor, pe ultimul an.

* * *

TRANSILVANIA (Oct.—Dec.) cu un articol interesant al d-lui *dr. Vasile Gherasim*: „Influenţa lui Schopenhauer asupra lui Eminescu", despre care ne vom ocupa într'o cercetare viitoare. Edificator studiul d-lui *Dr. Valeriu Branisce* asupra lui „Andrei Baron de Şaguna", Frumoasă poezia „Pădurea" a d-lui *Teodor Murăşanu*:

„Mi-e sufletul o tainică pădure,
Cu mii de bolţi din umbre şi din crăngi.
In fiecare zi mă pierd printr'însa
Şi mă cufund în graiuri de tălăngi...

Pădurea mea, păudrea mea frumoasă
Cu orgile sfărmate printre brazi,
O, cum aş vrea să fii în veci cu mine
Aşa cum te cunosc şi cum eşti azi!

Cronica, lucrată aproape în întregime de d. *Ioan Georgescu*, completează acest număr al bătrânei reviste.

GEORGE BAICULESCU

Sub podul ce m'adăposteşte

Intr'un amurg
Sub podul vechi şi 'ndepărtat sub care
Canalul unui biet foburg
Işi scurge apele murdare
Am poposit
Trudit
Ademenit de un culcuş de paie
Comoară strânsă de un alt'
Vre'un vagabond ce ca şi mine
Disgrofiat de cel inalt
S'a odihnit aci o noapte..

Flămând
M-am sgribulit pe paiele jilave
S'adorm cu gândul sfânt că mâine
Cu mâini tremurătoare şi bolnave
Cerşind pe uliţe pustii,
Un suflet bun îmi va svârli o pâine.

In jurul meu
Mulţimea de guzgani flămândă
Bănuitoare, cu priviri sfioase
Scurmând mereu
Prin malurile unsuroase
Cu rozături şi chiţăieli stridente
Imi tulbură chinuitorul meu popas
Şi şirul gândurilor lente
In voia cărora mă las.

Mă resemnez
Cu nervii mei bolnavi ce cer odihnă
Şi—ascult in neplăcutul lor concert
Un sgomot de răsboi şi suferinţă
In care un oscior e-o biruinţă
Şi cânt cu ei alături... şi ii iert.
Târziu
Când sgomotul foburgului dispare
Invăluit în putrede vestminte,
Mă odihnesc, privind pe cer o stea
Cu străluciri copilăreşti şi sfinte
Şi plâng încet cu apele murdare
Intreaga desnădejdea mea..

Paul Constant.

INSEMNĂRI

Numărul nostru viitor este „Numărul de Crăciun", care, ca în toți anii, va apărea cu un adaos de pagini, cu multă materie ilustrată și lucrat cu o deosebită îngrijire.

Apărând în vestmânt de sărbătoare, și în legătură cu nașterea celui ce-a propăvăduit mila, iubirea și înfrățirea neamurilor pământului, „Adevărul Literar și Artistic", de Crăciun închină toate paginile sale Copilăriei.

Cu spicuiri din opera marilor scriitori români, vechi și noui, — amintiri din copilăria sau din tinerețea lor mai fragedă, — numărul viitor va fi o antologie a primăverii vieții.

Teatrul francez

II.

Autorii dramatici francezi sunt poate mai cunoscuți la noi decât la ei acasă.

Cele mai multe din operile lor se joacă de zeci de ani pe scenele românești.

E inutil deci să vorbim cititorului „Adevărului literar" de atâtea glorii consacrate.

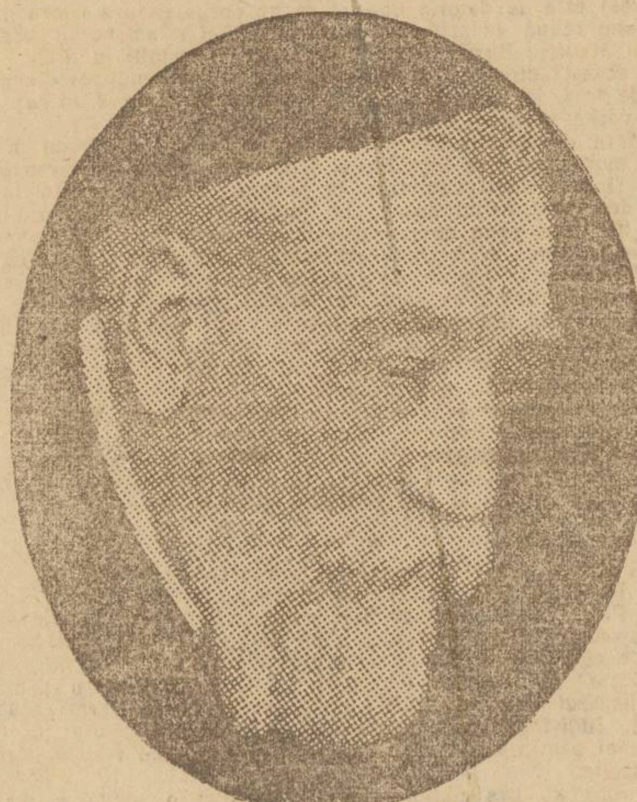
Ne mărginim să cităm părerea lui Anatole France, părere pe care n'o veți găsi în niciuna din cărțile sale și care este interesantă; nouă, ca tot ce spune cel mai francez dintre scriitorii francezi.

„Am avut în Franța în veacul al XVII-lea, o minunată înflorire dramatică. Ce admirabil, uluitor și seducător e geniul lui Corneille! El a fost cel mai abil dramaturg și poetul cel mai bogat.

In ce privește amploarea, varietatea și vigoarea stilului său, el este mai mare ca Racine, mai puțin abondent, mai sobru decât autorul lui Athalie. Sunt în operile lui Corneille, perle de cuvinte și de ritmuri cari fac deliciile noastre, după cum făceau și deliciile contemporanilor săi. S'a vorbit de retorica lui Corneille. Corneille nu e de fel retor. El e de o elocvență cerească și spontanee și ajunge, fără efort, la lirismul cel mai pur.

„Și cu toate acestea, când compar geniul lui Racine, cu darul său de divinațiune care atinge miracolul îmi dau seama ce imensitate îi separă. Cu Racine atingem perfecțiunea, culmea spiritului francez!

„Cât de greoaie și brutale ne par eroinele lui Corneille pe lângă ființele pline de grație și de farmec ale lui Racine. Cât de bine exprimă Racine, sufletul, tristețea lor, cât de adevărate le face, fără să recurgă la subterfugii psichologice, nici la avânturi oratorice. Numai inima lor vorbește cu blânda și bogata inconștiență a pasiunei.

Anatole France

„Molière? Nu-i voiu contesta o clipa grandoarea și cu toate astea cu el începe decadența. El n'are nici armonia nici gustul suprem al lui Racine, îi lipsește magnificența verbală și sentimentul eroic al lui Corneille. Un veac abia după Moliere găsim un autor dramatic de rasă mare Beu-marchais. Apoi vine romantismul și arta sa dramatică pretențioasă, vulgară, umflată și discordantă. Teatrul lui Victor Hugo, îmi apare ca o caricatură a caricaturilor. El parodiază totul, falsifică gesturile și sentimentele, acumulează antitezele, insultă bunul simț și rânește spiritul și umanitatea: Teatrul lui Hugo îi descurajează pe toți admiratorii săi cari știu să rămână clar văzători.

„Teatrul burghez al lui Augier, piesele cu teză și cu piedică ale lui Dumas-fiul, încă displac. Un autor comic bunicel e Labiche, dar mediul pe care-l studiază e de o banalitate dezasperantă.

„In ziua de azi, cu toată abondența de opere dramatice, autorii noștri nu reinoesc nimic, nici subiectele lor, nici concepțiunile sau technica lor. Ei lucrează veșnic, după acelaș calapod învechit.

„Mărturisesc că-mi p'ace teatrul lui Henry Lavedau. Cel mai mare autor dramatic din zilele noastre e, după părerea mea, Paul Hervieu, care excelează în arta de a face să țâșnească pasiunile și de a le contrunta".

* * *

Anatole France, mai vorbește de influența exagerată ce se acordă teatrului asupra moravurilor. Scriitorul francez crede dimpotrivă că spiritele cele mai libere din toate timpurile au fost în totdeauna sacrificate hipocriziei sociale. Scriitorii de teatru au fost puși oricând sub tutela publicului. Molière de pildă, a fost fără îndoială cel mai degajat de erorile și fățărnicia veacului său. După câte știm din viața sa, a fost un ateu scăpat de rătăcirile simțurilor și revoltele spiritului.

„Cu toate acestea, citiți cu atențiune „Tartuffe". Piesa aceasta e opera unui om de geniu, care a fost întotdeauna un supus perfect al marelui rege"...

In aprecierea contemporanilor săi, Anatole France e foarte sgârcit cu laudele.

El nu pomenește de nici un coleg al său de la Academie de pildă de François Curel sau de noul său coleg, George de Porto-Riche.

Brieux, pe care Bernard Schaw îl proclama acum vre-o zece ani cel mai mare autor dramatic al Franței, nu exista pentru Anatole France.

Nici Courteline și nici Tristan Bernard, nici Octave Mirbeau și nici Heri Becque. Nici Edmond Rostand, acest strălucit urmaș al lui Victor Hugo și al lui Thèodore de Banville, nu stârnesc admirația lui Anatole France.

Confrații sânt, de obicei, foarte aspri, unul pentru celălalt...

* * *

Fiindcă pomenirăm de Banwille, se cuvine să amintim epopeia dramei sale *Esop*, pe care compatriotul nostru de Max o joacă la Comedia Franceză, cu foarte mare succes.

Thèodore de Banville, fermecătorul poet, versificatorul grațios și luxuriant, a dat teatrului câteva strălucite poeme dramatice cari sânt în repertoriul permanent al „Comediei Franceze": *Florise, Riquet à la houpe, Le Caiser Gungoire*, atât de frumos tradus de Anghel și Iosif și jucat de trupa d-lui Al. Davila, acum vre-o 12 ani.

Esop, însă, nu fusese reprezentat, deși mi se pare capo d'opera lui Banville, o lucrare plină de avânt, de lirism, de meșteșug teatral și dragoste de cei nedreptățiți.

De douăzeci și cinci de ani poartă de Max această piesă din director în director: un sfert de veac a așteptat până când Comedia Franceză s'o primească, în sfârșit, și să cunoască, printr'însa unul dintre cele mai strălucite succese ale ultimilor ani.

Esop a fost jucat în âia oară la Teatrul Național d'n București cu de Max în rolul titular și cu Marioara Ventura în sclava Rodopa.

De Max

Printre multele sale glorii, primul nostru teatru are și pe acela de a fi dat premiera unei lucrări de înaltă valoare, din literatura franceză.

In lumea teatrală a Parisului, e foarte însemnat numărul străinilor, cari și-au cucerit un nume prin munca și talentul lor.

Spre gloria noastră, procentul cel mai mare-l dau românii: De Max, Ventura, Jornel, Romanitza, Stroescu, Alice Cocea, baritonul Florescu și alții, au reputația unor artiști de mâna întâi.

Românii își plătesc în felul acesta, o datorie de recunoștință Franței, care le-a dat la rândul ei, atâtea daruri, începând cu regăsirea conștiinței latine.

VICTOR EFTIMIU

Două scrisori dela Alex. Macedonski

In 1920 pe când scoteam la Botoșani revista Junimea Moldovei de Nord, *am scris, în No. 19—20 d'n luna Martie, un articol intitulat* Cazul Macedonski *și care a făcut oarecare vâlvă.*

Rupsesem tăcerea comodă, într'un timp când poetul, bolnav și uitat, se lupta cu mizeria ultimelor clipe. Ceream să se facă dreptate operei și să se întindă, cât nu era încă prea târziu, o mână de ajutor omului.

In urma acelui articol, am primit din partea lui Alex. Macedonski două scrisori. Prima, am publicat-o, după moartea poetului, în Junimea Moldovii de *Nord An. II No. 1 din April 1921, însă cu puține omisiuni; a doua este încă inedită.*

In nădejdia că aceste scrisori pot interesa pe cercetătorii literari, găsesc că e timpul a le publica pe amândouă și întocmai cum au fost scrise de către nedreptățitul poet. Iată-le:

I

București 29 Martie 1920
C. Dorobanți 23.

Scumpe și nobile suflet,

Nu știu cine ești, dar citindu-te am plâns. Am reaflat în d-ta simțirea cinstită și plină de avânt a României de altădată. Nu pentru că-mi aduci laude, ci pentru că ești o puternică dovadă că acea Românie reînviază, că a reînviat.

Cu toate acestea și pentru ca lumina să fie deplină, te rog să ții socoteală de aceste lămuriri și anume:

Niciodată nu am adresat nici o epigramă lui Eminescu. Cea cu pricina era scrisă cu doi ani înainte de nenorocirea ce l'a izbit. Este o infamie ce mi-a fost pusă în circă de oamenii interesați să-și facă un steag și un titlu de glorie din ipocrita și falsa lor milă pentru cel pe care ei singuri l-au împins în prăpastie și care vroiau totdeodată să răstoarne mișcarea sufletească și culturală dela *Literatorul*.

De altmintreli nici n'aveam vre-un motiv să lovesc — și încă cu așa cruzime — pe un scriitor, care la acea epocă, nu putea să facă umbră nimănui. Chiar în cercul „*Convorbirilor*" nu era considerat ca un poet mare. Pe lângă aceste, nu intra în caracterul meu să invidiez pe nimeni și dovadă că așa este, e că Duiliu Zamfirescu, Traian Demetrescu, Ștefan Petică, Iuliu Cezar Săvescu, Caton Theodorian, Cincinat Pavelescu, mult regretatul poet Oreste o floare a literaturii noastre, de curând secerată de moarte și foarte mulți alții din scriitorii vechi și noui ale căror mari merite au fost mai târziu obștește recunoscute, numai prin sprijinul meu moral și efectiv, au putut să răzbată, până la marele public și să ocupe locuri de onoare în opiniunea lui.

Nu cred să existe pe pământ *invidioși*, care să caute să pună în lumină pe alții.

Că ași fi un spirit satanic e, mi se pare, o glumă. Am crezut totdeauna în Dumnezeu și'n el mi-am pus nădejdea, iar — cum am spus adesea — el singur mi-a fost tăria. Batjocoritor am fost pentru secăturile ce căutau să se impună fără nici o valoare de cugetare, de suflet, sau de simțire. Sfânt mi-a fost tot ce e sfânt: dragostea de mamă, de tată, de țară, de copii, entuziasmul, faptele nobile, poezia, arta, frumosul.

Sunt în sfârșit de părere *că o scriere nu poate să fie decât resfrângerea sufletului și că poeții mari sunt și suflete mari.*

Prin urmare, eu primesc ca *omul* să nu fie despărțit de *poet*. Când voi fi judecat de cei care o să vină după viața mea reală, se vor îngrozi de mișelia, defăimarea și nerecunoștința a cărei victimă am fost! Dar n'am voit niciodată să știe stânga ce face dreapta. Dumnezeu însă vede și știe tot.

Și-acum să nu mai vorbim de mine. N'am să uit niciodată nobila d-tale mișcare și pot să strig la rându-mi:

„De-acum liberează, Doamne, pre robul tău, că ochii „mei văzură mântuirea ta".

Urez revistei „*Junimea*" izbândă. Mă înscriu și eu printre colaboratorii ei. Voiu trimite însă rar, fiind foarte ocupat.

Spune, te rog, scumpilor mei confrați dela *Junimea*, că le voiu urmări scrierile cu mult interes.

Multe din versurile din No. 20 sunt puternice, fără să vorbesc de proză. Limba este curat românească și depărtându-se, precum urmează, de termenii prea locali, intră în cadrul marii noastre literaturi.

Vă trimet prin poștă și o colecțiune din „*Literatorul*" atâta cât a apărut în timpii din urmă de groaznică urgie.

Sunt, prea iubite d-le Iordăchescu, al d-tale cu totul și din toată inima.

ALEX. MACEDONSKI

Pentru a încheia, o mărturisire: In timpul ocupațiunii, eu și ai mei am trăit cu castraveți-murați dela cârciumă și fără foc în sobe, nici lumină în odăi. Toți vecinii și cunoscuții mei o pot spune. Altceva: greșit atribuiți d-lui Densusianu un gest cavaleresc. Dânsul, din potrivă, mă sfâșie. E om însemnat: șchiop.

II

Buc. 1920 Aprilie 12.
23 C. Dorobanți.

Nobile și scump suflet,

Voie deplină să reproduceți orice scrieri ale mele în „*Junimea Moldovei de Nord*" spunând chiar că vi le-am trimes direct.

Cugetând mult, am hotărît că nu e bine să dați — cât voiu trăi eu — curs scrisoarei mele. Veți primi în curând colecțiunea „Literatorului". Cât despre spusele mele d'n zisa scrisoare, ar provoca polemici nefolositoare și furtuni noui. De altfel: Polemizat-a oare Lord-Byron când i se atribuiau chiar crime? Ce ți-am scris, e o spovedanie a mea, intimă...

In loc să polemizăm, să căutăm cu toții să ridicăm literatura noastră până la punctul ca un *Emile Faguet* să admire scrieri, ca Thalassa (Le Calvaire De Feu, apărut în Paris), pe când un tânăr student cu numele Theodorescu (Anul 1 la Drept) — pseudonim de gazete: „Andrei Braniște", să spună prin „*Ardealul*" de mai ieri, că e „execrabilă".

Vă reînnoiesc mulțumiri pentru studiul asupră-mi. Ați sfârșit f. frumos art. (unde sunteți citat), al lui Gala Galaction prin „Cuvântul Liber" (numărul de Paști).

O călduroasă strângere de mână d-lui Șardin și prietenilor d-tale, cari sunteți și ai mei.

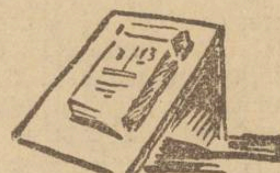
Scrierile mele? Desigur: orice librar le-ar fi tipărit de mult. Dar ele sunt singura avere a copiilor mei. In curând vre-o 50 de confrați vor face un apel la o subscriere publică. Atunci se vor tipări.

Noroc. Viață lungă. Sănătate.
Din toată inima:

ALEX. MACEDONSKI

Aceste scrisori sunt în păstrarea subscrisului.

CONSTANTIN IORDACHESCU

In anul 1869 are loc, în Cernăuți, primul Concert românesc

La Cernăuți, cu scop cultural, luase ființă „Fundațiunea Aron Pumnul". In vederea creării unui capital bănesc folositor acestei instituțiuni de cultură românească, se lansase în întregul cuprins al Bucovinei, liste de subscripție; iar, în Cernăuți, un grup de tineri studenți de gimnaziu, organizează în ziua de 15 Ianuarie 1869, un concert, pus sub auspiciile unui comitet.

Această întreprindere muzicală românească, fiind prima în acest gen, revista „Foaia Societății pentru cultura și literatura română", No. 1 și 2, din Ianuarie și Februarie 1869, de sub direcțiunea lui **Ion al lui G. Sbiera**, îi consacră o recensie amănunțită.

Inainte de deschiderea concertului, unul din membrii comitetului, d-nul Petrino, rostește un prolog, pe care-l termină cu o serie de versuri, pentru preamărirea memoriei celui ce a fost **Aron Pumnul**, cel dintâiu profesor de limba și literatura romană, în Cernăuți. **Recenzia o reproducem** exact după stilul și ortografia revistei:

2) „Concert mare în A-moabe" pentru clavir cu acompaniare de alt clavir, compus de Hummel, esecutat de d-ra **E. Emery**, de'mpreună cu frate-său **Victor**. Domnișoara E. Emery, este abia' de 14 ani, ear' fratele ei, ce-va mai bătrin; pre amindoi' i-a învățat maică-sa a cinta' pe clavir. Acești frățini au întrecut în esecutarea piesei, toate așteptările noastre. De și cere un concert compus pe'ntru doaue clavire puteri acu' mature și bine esercitate, totuși acești doi frățini își esecutară piesa cu atita precisiune încit credeai a asculta' artiști cu carieră de 20 ani. Acești doi frățini, samănă a avé un mare viitoriu în cariera musicală.

3) „**Re 'nturnarea în Patriă**", poezia de **A. Pelimon**, musica de Flechtenmacher, cîntate de d-nul **N. Maratirschi**, studinte din clasa VIII gimnasială. — Composăciunea musicală este foarte spiretuoasă și de tot națiunală; modulăciunile ei sînt firesci, ear' schimbările „timpului" de tot plăcute și atrăgătoarie. Această compusăciune e una dintre cele mai grele, fiind plină de nuanse diferite și cerindu-se încă spre esecutarea ei uă voace sonoară și bine esercitată. D-nul N. Manastirschi, cîntă din inimă și' cu simțămint, un lucru ce se află numai la cintăreți buni.

4) „**Sonată**", pe'ntru vioină și clavir, de **Mozart**, esecutată de d-nii **Leon Koffler** și **Victor Stîrcea**. D-nul L. Koffler, este și rămâne virtuos de vioină și artist de rangul întiiu. Această cîntare măestră fu acompaniată pe clavir de d-nul Victor Stîrcea, cu acea' precisiune și facilitate, care e propriă numai artiștilor, ce sciu face din instrumintul său un mijloc abil de încîntare dînd compusăciunii cea mai viă espresiune.

5) „**Ceasul rău**", de V. Alexandri, musica de d-nul I. Vorobcheviciu, cîntat de horul studinților romini. — Toate melodiile compusăciunii musicale, care e pe'ntru voci bărbătesci, sînt un ecou adevărat al emotiunilor inimei desvălite în cuprinsul poesiei; și cele mai fine mișcări a'e inimei, nu le-a trecut componistul cu vederea, ci le-a trădus cit se poate mai nimerit în limba musicală. D-nul I. Vorobcheviciu, care a studiat arta musicală la unii profesori dela Conservatoriul musical din Vieana, devenind apoi învățătoriu de cîntare horală la unele institute publice din Cernăuți, prin diferitele sale compusăciuni musicale bisericești și lumești, a dat dovezi destule de un talent distrus musical. Aplausele număroase ale publicului au fost uă răsplată meritată pe'ntru studenți și un sămn de încurăgiare, ca să cultive și mai departe cu zel și devotare această 'artă; ce rădică gustul și nobilează simțămintele.

6) Partea întâia a concertului se fini cu un „Preludiu", de Chopin și cu uă „Mazurcă" de C. Miculi; amindoaue piesele au fost esecutate pe clavir de doamna **Isabela de Flondor**, cu acea' precisiune și desteritate, care e propriă numai artiștilor cu renume. Publicul își manifestă recunoștința, prin vie aplause și prin aruncări de buchete de flori.

7) Partea a doua a concertului se începu cu „**Limba romînă**", de G. Sion, compusă în note pe'ntru hor amestecat de Is. Vorobcheviciu și esecutată **de horul studinților** romini. Cîntarea a fost precisă și plăcută și plină de simțămint, în deplină armonie s'au distins supraniștii și altistii.

8) „**Elegia Nonnia**", pe'ntru clavir, de I. Milan și „**Un cîntec națiunal romîn**", amindoaue esecutate pe clavir de domnișoara **Eugenia de Zota**. Cu toată greutatea esecutării, elegia a fost propusă așa de precis și cu atita simțămint, încît s'a cunoscut de îndată, că d-ra Eugenia de Zota dispune cu putere absolută de instrumintul, ce se află sub fragedele ei mini; și cele mai grele pasagie au fost esecutate cu cea mai mare facilitate. Publicul 'și-a manifestat admirarea sa, prin aplause necontenite și aruncări de buchete de flori.

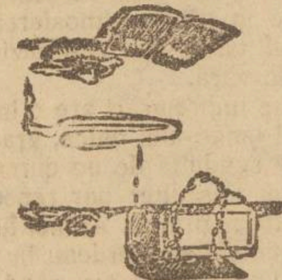
9) „**Allnächtlich im Traume**", poesia de Geibel, musica de F. Mendelssohn, și „**Lotosblume**", poesia de H. Heine, musica de Schuman; amîndoaue cîntate de d-na **Isabela de Flondor**, cu acompaniare propriă pe clavir. D-na Isabela de Flondor, are uă voce sonoară, puternică și cuprinzătoariă, foarte bine esercitată în toate nuanțele dinamice, uă desteritate esimplariă în intonare și uă rostire grațioasă și curată, cari toate au fermecat auzul și inimile publicului, mai are încă și însușietatea de a pătrunde în spiretul compusăciunii și de a întrebuința apoi toate mijloacele tehnice spre a da acestui spiret cea mai măsurată și cea mai justă espresiune.

10) „**Legendă**", de H. Wieniawschi, și „**Arià romînă**", de E. Singer, amîndoaue compuse pe'ntru vioină cu acompaniare de clavir, esecutate de d-nii **Leon Koffler** și **Victor de Stîrcea**.

11) Concertul s'a finit cu doue cîntece națiunale cîntate de D-na Isabela de Flondor. Uă doină de V. Alexandri „**De dulce suvenire inima mea bate**" și doina din canțoneta „Munteanul": „**Hai copilă sus pe munte**". Aceste cîntice au fost cîntate cu atita fidelitate și căldură națională, încît cutezăm a zice, că în Bucovina numai foarte puține persoane s'ar afla, carile să poată cînta vre un cîntec romînesc așa de frumos, așa de plăcut, așa de fidel și tot de-uă dată așa de artificios ca D-na Isabela de Flondor.

Publicul încîntat de aceste arii duioase, cari atingeau cele mai fine coarde, ale inimei desceptând simțăminte puternice, a făcut să răsune sala de aplause frenetice, cerînd repețirea lor; atunci D-na Isabela de Flondor, în grațiositatea sa, a mai cîntat încă „**De-așu fi, iubită, gingașă floare**". Publicul însă în intusiasmul său națiunal și atras de voacea sonoră a D-nei Isabela de Flondor, nu mai înceta' cu aplausele sale, pină ce Domnia sa n'a cîntat încă și „Hora Unirii", spre încoronarea succesului brilant al acestui concert românesc.

Profesor Mihail Gr. Poslușnicu.

Jubileul lui Paul Bourget

Admiratorii — și sunt destui, — precum și prietenii atât de numeroși au sărbătorit zilele trecute la Paris pe Paul Bourget, care împlinea cinci-zeci de ani de când a apărut primul său articol. Scria, atunci, despre Spinoza, și articolul intitulat „Un amour de Spinoza" a apărut într'o revistă condusă de poetul Blemont.

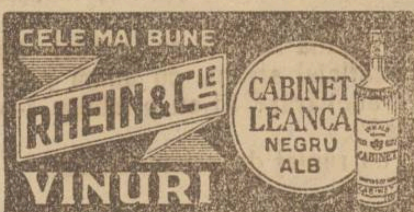
Paul Bourget născut la 1852 în Clermont-Ferrand are 71 de ani și este unul din cei mai apreciați și citiți romancieri de astăzi. *André Cornelis* și mai ales *Discipolul* i-au adus reputația înlesnindu-i și intrarea în Academia Franceză ca reprezentant al acelui spirit de psihologie științifică ce face în special caracteristica romanului francez dela Balzac. Autorul „Sensului Morții" și al „Demonului de miază-zi" este și un critic doctrinar de profundă perspicalitate ale cărui volume asupra scriitorilor contimporani au constituit alături de „Vie littéraire", a lui Anatole France, lectura cea mai căutată de cei care vor să fie informați. Fără a face politică militantă, Paul Bourget era alături de Maurice Barrés în atitudinea lui socială.

Traditionalist și clerical, fostul prieten și scolar al lui Barbey d'Aurevilly rămâne negreșit cu toate erorile fatale unei astfel de atitudini una din figurile cele mai reprezentative ale spiritului francez de azi.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—

BIBLIOTECA CENTRALĂ